

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ "ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ "ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ"**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ЯНКІВ МАРІЯ МИРОНІВНА

УДК 339.9:517.521

ДИСЕРТАЦІЯ

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____М. М. Янків

Науковий керівник: Борщевський Віктор Валентинович, доктор
економічних наук, доцент

Львів – 2021

АНОТАЦІЯ

Янків М. М. Організаційно-економічне забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. - ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", Львів, 2021.

Дисертація присвячена дослідженню теоретико-методичних засад організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів. В роботі розкрито суть, характерні ознаки, критерії систематизації транскордонних регіонів, обґрунтовано системний підхід та механізми формування їх організаційно-економічного забезпечення.

Запропоновано авторське трактування суті дефініції "транскордонний регіон" як територіально цілісного, організаційно і економічно сформованого утворення двох або більше прикордонних регіонів країн, розмежованих спільним кордоном, яке характеризується взаємопроникністю, взаємовигідністю зв'язків та відносин у різних сферах суспільних та економічних інтересів.

Подальшого розвитку отримали підходи до класифікації транскордонних регіонів шляхом введення низки нових критеріальних ознак, таких як: масштабність; розвиток та ступінь транскордонної співпраці; тип інтеграції; географічне положення; ступінь гомогенності (однорідності); рівень розвитку та підтримка у структурній політиці ЄС; природні особливості; механізм реалізації транскордонної співпраці; інструменти та форми реалізації. Такий підхід дозволив ідентифікувати транскордонні регіони ідентичної та гомогенної спорідненості і з відсутньою однорідністю, транскордонні регіони периферійні та малорозвинуті, основні, лідери, ініціатори транскордонної співпраці, однорідні й функціональні.

У результаті дослідження обґрунтовано принципи функціонування

транскордонного регіону, такі як субсидіарність, вертикальне та горизонтальне партнерство, спільність програм і концепцій розвитку, інституалізація структур на місцевому й регіональному рівнях, співфінансування, системність, бі- та багатополарність, пропорційність.

Отримав подальший розвиток підхід до обґрунтування механізмів організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, які інтегровані в єдину систему формування організаційно-економічного забезпечення їх розвитку взаємно підсилюючи, або ослаблюючи вплив один одного і спрямовані на реалізацію цілей транскордонної співпраці, а саме: інституційно-правовий, євро регіональний, фінансовий, прикордонно-торговельний, інформаційно-освітній, комунікаційно-мережевий, міграційний, маркетинговий, підприємницький, преференційний та інші. Це дозволило автору обґрунтувати суть, основні ланки та інструменти й форми впливу, акцентувати на перевагах їх впровадження та тенденціях розвитку.

Висвітлено еволюцію та сучасний стан організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону, акцентовано на існуючих диспропорціях в економічній, соціальній, демографічній складових, охарактеризовано його інституційно-організаційне та організаційно-фінансове забезпечення.

Обґрунтовано, що співпраця у транскордонному регіоні орієнтується на досягнення спільних вигод та економічної конвергенції, стан якої запропоновано оцінювати з використанням кількісних та якісних показників, які характеризують транскордонний рух товарів і послуг, бізнес-активність та інвестиційну привабливість.

У дисертації відзначено, що реалізація мікро-, великих інфраструктурних, інтегрованих, симетричних, національних проєктів відповідає чітко визначеним параметрам, а саме: впроваджується у транскордонному регіоні, створює додану вартість, має транскордонний ефект. Реалізація програмних тематичних цілей й використання низки фінансових інструментів є узгодженими, взаємопов'язаними та регламентованими.

Визначено основні напрями удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Здійснено прогнозування економічних показників його функціонування на основі трендових моделей. Обґрунтовано механізм розробки та впровадження інтегрованої політики розвитку й запропоновано авторський підхід до формування концептуальних засад фінансово-організаційного механізму розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

В дисертації відзначено, що перспективні напрями розвитку українсько-польського транскордонного регіону повинні ґрунтуватись на використанні, обґрунтуванні та екстраполяції його прогнозних кількісних характеристик. Для розробки прогнозу на 2021-2022 рр. використано лінійну, поліноміальну другого порядку та степеневу моделі тренду, які дозволили окреслити перспективну динаміку окремих показників українсько-польського транскордонного регіону, таких як: обсяг реалізованої промислової продукції, експорт, імпорт товарів і послуг, чисельність міського населення, кількість туристів, студентів.

Доведено, що подолання існуючих диспропорцій, досягнення спільних вигод у різних напрямках й сферах транскордонної співпраці необхідно забезпечити шляхом розробки і впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону в поточному й стратегічному вимірах, яка б базувалася на сформованих взаємовигідних зв'язках.

Запропоновано авторський підхід до виокремлення типів, рівнів, характерних ознак, ступеня транскордонної взаємодії, видів зближення й розходження та поділу транскордонних регіонів на слабо-, напів- й сильно інтегровані на основі таких критеріїв як економічний потенціал та спеціалізація, характер взаємозв'язків, інституційне забезпечення, організаційні структури управління та ступінь їх взаємодії, ступінь проникності кордонів та доступності фінансового інструментарію для формування інтегрованих транскордонних регіонів. Запропонований підхід дозволив оцінити українсько-польський транскордонний регіон як напівінтегрований, у якому реалізуються спільні програми та проекти, співпраця у різноманітних сферах суспільної діяльності.

Відзначено, що вдосконалення фінансово-організаційного забезпечення розвитку транскордонного регіону повинно ґрунтуватись на впровадженні дієвого механізму, який являє собою сукупність елементів фінансового забезпечення транскордонного регіону, поєднання яких в контексті джерел, інструментів, форм і важелів забезпечує досягнення цільових орієнтирів, синергії та транскордонного ефекту. На відміну від існуючих, такий підхід відображає поєднання елементів, процес акумулювання фінансових ресурсів для реалізації завдань функціонування транскордонного регіону, моніторинг і контроль за використанням коштів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій, які забезпечать організаційно-економічні механізми функціонування транскордонного регіону на новій засадничій основі і дозволять використати прикордонний потенціал як основу реалізації цільових орієнтирів, одержання доданої транскордонної вартості. Теоретичні та практичні рекомендації дисертаційної роботи використані у роботі департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку транскордонного співробітництва й розробці Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2020 рік. Пропозиції щодо обґрунтування стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній, безпековій площинах використані у роботі Інформаційного центру сприяння транскордонному співробітництву "Добросусідство" Програми "Польща-Білорусь-Україна". Рекомендації автора щодо підвищення ефективності маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення українсько-польського транскордонного регіону були використані Львівською торгово-промисловою палатою при проведенні виставково-ярмаркових заходів як у Львівській області, так і в Люблінському та Ряшівському воєводствах. Заходи, які поглиблюють співпрацю в умовах проведення в Україні реформи місцевого самоврядування та збільшення культурних й освітніх ініціатив в об'єднаних територіальних громадах реалізовані

Агенцією місцевого економічного розвитку Яворівщини спільно із партнерами з Любачівського повіту Польщі.

Науково-методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Львівського інституту менеджменту при викладанні дисциплін "Міжнародна економіка", "Зовнішньоекономічна діяльність", "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності", "Державне та регіональне управління", "Економіка та зовнішні зв'язки України".

Ключові слова: транскордонний регіон, організаційно-економічне забезпечення, прикордонні території, транскордонний ефект, інтегрована політика транскордонного співробітництва

ANNOTATION

Yankiv M. M. Organizational and economic support for the development of the Ukrainian-Polish cross-border region. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of economic sciences on a specialty 08.00.05 - development of productive forces and regional economy. – S.I. "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the of the NAS of Ukraine", Lviv, 2021.

The dissertation is devoted to research of theoretical and methodical bases of organizational and economic maintenance of development of cross - border regions. The essence, characteristic features, criteria of systematization of cross - border regions are revealed in the work, the system approach and mechanisms of formation of their organizational and economic maintenance are substantiated.

The author's interpretation of the essence of the definition of "cross-border region" as a territorially integral, organizational and economically formed formation of two or more border regions of countries delimited by a common border, characterized by interpenetration, mutually beneficial ties and relations in various spheres of social and economic interests.

Approaches to the classification of cross-border regions have been further developed by introducing a number of new criteria, such as: scale; development and degree of cross-border cooperation; type of integration; geographical location; degree of homogeneity (homogeneity); level of development and support in EU structural policy; natural features; mechanism for implementing cross-border cooperation; tools and forms of implementation. This approach allowed to identify cross-border regions of identical and homogeneous kinship and with no homogeneity, cross-border regions are peripheral and underdeveloped, main, leaders, initiators of cross-border cooperation, homogeneous and functional.

The study substantiates the principles of functioning of the cross-border region, such as subsidiarity, vertical and horizontal partnership, common programs and concepts of development, institutionalization of structures at the local and regional levels, co-financing, systemic, bi- and multipolarity, proportionality.

The approach to substantiation of mechanisms of organizational and economic support of development of cross-border regions which are integrated into uniform system of formation of organizational and economic maintenance of development of cross-border regions mutually strengthening or weakening influence of each other and directed on realization of the purposes of cross-border cooperation has received further development. Euroregional, financial, border trade, information-educational, communication-network, migration, marketing, business, preferential and others. This allowed the author to substantiate the essence, main links and tools and forms of influence, to emphasize the benefits of their implementation and development trends.

The evolution and current state of organizational and economic support for the development of the Ukrainian-Polish cross-border region are highlighted, the existing disparities in economic, social, demographic components are emphasized, its institutional-organizational and organizational-financial support is characterized.

It is substantiated that cooperation in the cross-border region is focused on achieving mutual benefits and economic convergence, the state of which is proposed to be assessed using quantitative and qualitative indicators that characterize cross-border movement of goods and services, business activity and investment

attractiveness.

In the dissertation it is noted that the implementation of micro, large infrastructure, integrated, symmetrical, national projects meets clearly defined parameters, namely: implemented in the cross - border region, creates added value, has a cross - border effect. The implementation of program thematic goals and the use of a number of financial instruments are agreed, interconnected and regulated.

The main directions of improving the organizational and economic support for the development of the Ukrainian-Polish cross-border region are identified. The forecasting of economic indicators of its functioning on the basis of trend models is carried out. The mechanism of development and implementation of the integrated development policy is substantiated and the author's approach to formation of conceptual bases of the financial and economic mechanism of development of the Ukrainian-Polish cross-border region is offered.

The dissertation notes that the promising directions of development of the Ukrainian-Polish cross-border region should be based on the use, justification and extrapolation of its forecast quantitative characteristics. To develop the forecast for 2020-2021, a linear, polynomial second-order and power model of the trend was used, which allowed to outline the perspective dynamics of certain indicators of the Ukrainian-Polish cross-border region, such as: volume of sold industrial products, exports, imports of goods and services. population, number of tourists, students.

It is proved that overcoming the existing disparities, achieving common benefits in different areas and spheres of cross-border cooperation must be ensured by developing and implementing an integrated policy for cross-border development in the current and strategic dimensions, based on mutually beneficial ties.

The author's approach to the separation of types, levels, characteristics, degree of cross-border interaction, types of convergence and divergence and division of cross-border regions into weakly, semi- and strongly integrated on the basis of such criteria as economic potential and specialization, nature of relationships, institutional support , organizational structures of management and the degree of their interaction, the degree of permeability of borders and the availability of financial tools for the

formation of integrated cross-border regions. The proposed approach allowed to assess the Ukrainian-Polish cross-border region as semi-integrated, in which joint programs and projects are implemented, cooperation in various spheres of public activity.

The practical significance of the obtained results is to develop recommendations that will provide organizational and economic mechanisms for the functioning of the cross-border region on a new basis and will use the border potential as a basis for implementing targets, obtaining added cross-border value. Theoretical and practical recommendations of the dissertation were used in the work of the Department of Finance of the Lviv Regional State Administration in substantiating the strategic directions of cross-border cooperation and the development of the Regional Program for International and Cross-Border Cooperation, European Integration for 2020. Proposals to substantiate the strategic directions of development of the cross-border region in economic, social, scientific-educational, cultural, tourist, security areas were used in the work of the Information Center for Cross-Border Cooperation "Neighborhood" of the Program "Poland-Belarus-Ukraine". The author's recommendations to increase the efficiency of the marketing mechanism for the formation of organizational and economic support of the Ukrainian-Polish cross-border region were used by the Lviv Chamber of Commerce and Industry during exhibitions and fairs in Lviv region and Lublin and Rzeszów voivodeships. Measures that deepen cooperation in the context of local government reform in Ukraine and increase cultural and educational initiatives in the united territorial communities have been implemented by the Yavoriv Local Economic Development Agency together with partners from Lubaczów County in Poland.

Scientific and methodological provisions of the dissertation are used in the educational process of the Lviv Institute of Management in teaching disciplines "International Economics", "Foreign Economic Activity", "Management of Foreign Economic Activity", "State and Regional Administration", "Economics and External Relations of Ukraine".

Key words: cross-border region, organizational and economic support, border territories, cross-border effect, integrated policy of cross-border cooperation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Монографії:

1. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний і секторальний аналіз): монографія / М. Д. Янків. Львів, 2011. 384 с. *Особистий внесок здобувачки: підрозділ 3.2. «Особливості та проблеми розвитку українсько-польського торговельно-економічного співробітництва». С.108-127. – 1,19 д. а.*

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Янків М. М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2. С. 256-263. – 0,71 д.а. (Index Copernicus).

3. Янків М. М. Роль організаційно-економічного забезпечення в розвитку транскордонних регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4. С. 358-367. – 0,52 д.а. (Index Copernicus).

4. Янків М. М. Характер впливу організаційно-фінансового забезпечення на розвиток українсько-польського транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 6. С. 130-144. – 0,81 д.а. (Index Copernicus).

5. Чемерис В. А., Куцаб–Бонк К. К., Янків М. М. Інфраструктурне забезпечення конвергенції економіки сільських територій в українсько–польському транскордонному регіоні. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (Серія: Економічні науки)*. 2016. Т. 18. № 2 (69). С. 176-182. – 0,45 д.а. *Особистий внесок здобувачки: обґрунтовано пріоритетні засоби удосконалення організаційно-економічного забезпечення в процесі стимулювання конвергенції сільських територій в українсько-польському транскордонному регіоні. – 0,15 д.а.*

6. Янків М. М. Теоретичні аспекти та особливості функціонування транскордонного регіону. *Бізнес-інформ*. 2020. № 11. С. 6-12. – 0,52 д.а (Index Copernicus).

7. Янків М. М. Фінансовий механізм розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2020. Вип. 6 (146). С. 32-37. – 0,68 д.а. (Index Copernicus).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

8. Yankiv Myron, Yankiv Mariia. Deepening Ukraine – Poland economic integration through investment cooperation. Journal of International Studies. 2013. Vol. 6. No 1. Pp. 59-68. – 0,55 д.а. *Особистий внесок здобувачки: обґрунтовано механізми інтеграції в інвестиційні сфері українсько-польського транскордонного регіону.* – 0,27 д.а. (Scopus, Index Copernicus).

9. Янків М. М. Концептуальні засади формування інтегрованої політики розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2020. № 10 (62). Ч. 3. С. 36-41. – 0,51 д.а. (Index Copernicus).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Янків М. М. Шляхи формування механізмів українсько-польського транскордонного регіону. Сучасні тенденції розвитку світових фінансів: матеріали наукової конференції, 12 травня 2015 р. м. Київ. С. 17-19. – 0,17 д.а.

11. Янків М.М. Стратегічні пріоритети державної політики України в становленні організаційно-економічних механізмів розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС. Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, 21-22 травня 2015 р. Львів: ЛКА, 2015. С. 132-133. – 0,19 д.а.

12. Янків М.М. Засоби удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 18-19 квітня 2016 р. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. С. 39-42. – 0,17 д.а.

13. Янків М. М. Специфіка формування та еволюції адміністративно-управлінського забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного

регіону. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Транскордонне співробітництво: ключові ідеї та перспективи», 20-22 травня 2016 р. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. С.105- 107. – 0,21 д.а.

14. Янків М. М. Сучасні організаційні форми транскордонного співробітництва. Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 30 жовтня 2020 р. Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень. С. 84-86. – 0,20 д.а.

15. Янків М. М. Особливості організаційно-фінансового забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Актуальні питання економіки, фінансів та менеджменту в сучасних умовах: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14 листопада 2020 р. Одеса: ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». С. 111-115. – 0,18 д.а.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Янків М. М. Механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 6. С. 63-68. – 0,45 д.а. (Index Copernicus).

17. Куліш І.М., Янків М. М.,Фетько С.І. Екологічна безпека сільських територій поблизу українсько-польського кордону. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (Серія: Економічні науки). 2020. Т. 22. № 96. С. 15-20. – 0,47 д.а. *Особистий внесок здобувачки: доведено вплив якості організаційно-економічного забезпечення на рівень поширеності екологічних загроз в межах сільських територій, розташованих поблизу українсько-польського кордону.* – 0,12 д.а.

ЗМІСТ

ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ	22
1.1. Транскордонні регіони як об’єкт економічного дослідження.....	22
1.2. Система організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів та її елементи.....	45
1.3. Механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів.....	63
Висновки до розділу 1.....	78
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ	81
2.1. Інституційно-організаційне забезпечення та економічна характеристика українсько-польського транскордонного регіону.....	81
2.2. Адміністративно-управлінське забезпечення та соціально- демографічний розвиток українсько-польського транскордонного регіону...	101
2.3. Аналіз та оцінювання організаційно-фінансового забезпечення українсько-польського транскордонного регіону.....	119
Висновки до розділу 2.....	140
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ	144
3.1. Прогнозування економічних показників функціонування українсько- польського транскордонного регіону на основі трендових моделей.....	144
3.2. Механізм розробки та впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону.....	163
3.3. Концептуальні засади формування механізму фінансово-організаційного забезпечення українсько-польського транскордонного регіону.....	181
Висновки до розділу 3.....	194
ВИСНОВКИ	198
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	202
ДОДАТКИ	224

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах поглиблення інтеграційних процесів на різних ієрархічних рівнях управління особливої значимості набуває формування організаційно-економічних засад функціонування транскордонного регіону як міждержавного утворення, орієнтованого на реалізацію конкретних економічних цілей, а також програм та проєктів у різних сферах суспільного життя завдяки використанню спільних вигод і переваг. Співпраця між суб'єктами українсько-польського транскордонного регіону ґрунтується на особливих механізмах реалізації потенціалу їх розвитку, які мають інституційний, фінансовий і управлінський характер, враховують специфіку форм та інструментарію її забезпечення.

Незважаючи на багаторічний досвід українсько-польського транскордонного співробітництва, недостатньо розробленими в умовах сьогодення залишаються питання формування та удосконалення механізмів консолідації та інтеграції в межах спільного транскордонного регіону, впровадження сучасних інноваційно-інвестиційних форм співпраці між його учасниками. Задекларовані у стратегічних документах обох держав орієнтири і пріоритети подальшого розвитку транскордонного співробітництва актуалізують необхідність поглибленого дослідження перспективних напрямів удосконалення організаційно-економічного забезпечення в межах українсько-польського транскордонного регіону.

Питанням конвергенції й ефективного функціонування українсько-польського транскордонного регіону, тенденцій його розвитку і використання інноваційних форм прикордонної співпраці присвячені наукові дослідження вітчизняних учених, таких як: І. Бабець, П. Беленький, В. Борщевський, З. Варналій, В. Геєць, В. Гоблик, М. Долішній, І. Журба, С. Іщук, О. Копилук, В. Кравців, Н. Мікула, І. Сторонянська, І. Тимечко, О. Чмир, В. Пила, Х. Притула, С. Щульц та ін. До зарубіжних науковців, які внесли вагомий доробок у дослідження організаційно-економічних механізмів функціонування транскордонного регіону належать: М. Бафон, Л. Вроблевські, К. Куцаб-Бонк, Т.

Кучінська, К. Лунгвіст, Е. Медейрос, Р. Перкман, К. Пелк, С. Райх, Н. Сум, Дж. Скот, Л. Соонса, М. Тріпл, Р. Федан та ін.

Поруч із цим залишаються невирішеними проблеми впливу організаційно-економічного забезпечення на формування механізмів, інноваційних форм співпраці, інтегрованої стратегічної політики, оцінювання синергії та транскордонного ефекту в процесі створення й функціонування транскордонного регіону. Потреба комплексного дослідження організаційно-економічних механізмів транскордонної співпраці зумовила актуальність теми, визначила мету, завдання та структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з науковими напрямками досліджень ДУ "Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України", зокрема: "Трансформація економічного середовища прикордонних територій в рамках дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС" (номер державної реєстрації 0116U004037), в межах якого досліджено стан та напрями конвергенції в економічній, культурній, соціальній, демографічній, туристичній, освітній сферах українсько-польського транскордонного регіону; "Ризики бюджетної децентралізації у формуванні фінансового потенціалу територіальних громад Карпатського регіону" (номер державної реєстрації 0117U003493), де здобувачкою обґрунтовано стратегічні орієнтири та концептуальні напрями формування інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних засад розвитку українсько-польського транскордонного регіону та напрацювання практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів його забезпечення.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:

- розвинути та поглибити сутність дефініції "транскордонний регіон", виявити його характерні ознаки та критерії систематизації;
- структурувати елементи системи організаційно-економічного

забезпечення розвитку транскордонного регіону;

- дослідити механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону;

- проаналізувати інституційно-організаційне забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону та кількісно оцінити його економічний потенціал;

- охарактеризувати стан адміністративно-управлінського забезпечення та тенденції соціального й демографічного розвитку в українсько-польському транскордонному регіоні;

- визначити й оцінити рівень організаційно-фінансового забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону;

- здійснити прогнозування показників розвитку українсько-польського транскордонного регіону з використанням трендових моделей;

- розробити інтегровану політику та обґрунтувати стратегію розвитку транскордонного регіону;

- запропонувати концептуальні засади удосконалення фінансово-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонного регіону.

Об'єктом дослідження є процеси організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні і прикладні засади організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

Методи дослідження. Теоретична основа, методична база дисертації ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної науки, використанні загальнонаукових та емпіричних методів: історичного, аналізу і синтезу, абстрактно-логічного, індукції і дедукції (для визначення суті, еволюційної періодизації, характерних ознак та критеріїв систематизації транскордонного регіону); економіко-статистичних: узагальнення, порівняння, групування (для дослідження стану організаційно-економічного забезпечення українсько-польського транскордонного регіону); структурно-функціонального, системного

та синергетичного підходів (при розробці системи організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону); економіко-математичного моделювання (при обґрунтуванні прогностичних економічних показників функціонування українсько-польського транскордонного регіону); стратегічного аналізу (при розробці механізму інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону); графічної візуалізації (для представлення результатів розрахунків та їх динаміки).

Інформаційною базою дисертації слугували Закони України, Директиви ЄС, Європейські рамкові конвенції, Декларації щодо регіоналізму та про транскордонне співробітництво в Європі, Програми транскордонного співробітництва, Стратегії розвитку прикордонних областей України та воєводств Польщі, офіційні матеріали Державної служби статистики України, головного статистичного відомства Польщі, дані прикордонних служб України та Польщі, аналітичні матеріали, розробки вітчизняних і зарубіжних учених, періодичні видання, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розвитку теоретико-методичних засад організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону і розробленні практичних рекомендацій щодо їх реалізації, зокрема:

удосконалено:

– дефініцію поняття "транскордонний регіон", яке визначено як територіально цілісне, організаційно і економічно сформоване утворення двох або більше прикордонних регіонів країн, розмежованих спільним кордоном, яке характеризується взаємопроникністю, взаємовигідністю зв'язків та відносин у різних сферах суспільних та економічних інтересів. На відміну від існуючих, таке визначення акцентує на організаційно-економічних аспектах формування та спільних вигодах у вирішенні проблем функціонування транскордонного регіону;

– систему організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону, яку запропоновано формувати з трьох основних блоків: адміністративно-управлінського, організаційно-фінансового та інституційно-організаційного, взаємодія яких дозволяє розробляти ефективні механізми транскордонної співпраці. На відміну від існуючих, такий підхід передбачає впровадження нових

інституцій, форм та інструментів фінансування;

– науково-методичні засади поділу транскордонних регіонів на слабоінтегровані, напівінтегровані й сильно інтегровані на основі таких критеріїв як: економічний потенціал та спеціалізація, характер взаємозв'язків, інституційне забезпечення, організаційні структури управління та ступінь їх взаємодії, проникність кордонів, доступність фінансового інструментарію для посилення інтегрованості транскордонних регіонів;

– механізм фінансово-організаційного забезпечення транскордонного регіону, який представлено як сукупність елементів, поєднання яких в контексті фінансових джерел, інструментів, форм і важелів спрямоване на досягнення цільових орієнтирів, синергії та транскордонного ефекту і, на відміну від існуючих, відображає їх взаємодію, процес акумулювання фінансових ресурсів для реалізації завдань функціонування транскордонного регіону, моніторинг й контроль за використанням коштів;

одержали подальший розвиток:

– пропозиції щодо класифікації транскордонних регіонів шляхом введення низки нових критеріальних ознак, таких як: масштабність, розвиток та ступінь транскордонної співпраці, тип інтеграції, географічне положення, гомогенність (однорідність), рівень розвитку й підтримка у структурній політиці ЄС, природні особливості, механізм реалізації, ініціатори транскордонної співпраці, інструменти та форми реалізації, що дозволило більш точно виявити основні класифікаційні ознаки українсько-польського транскордонного регіону та окреслити на цій основі пріоритетні засоби підвищення якості організаційно-економічного забезпечення його розвитку;

– наукові засади розробки інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону, яку запропоновано розглядати як діяльність національних і наднаціональних суб'єктів та учасників двох або більше держав, розмежованих кордоном у різних сферах функціонування прикордонних територій із спільним ендегенним транскордонним потенціалом з метою поглиблення взаємовигідної співпраці, досягнення конвергенції, конкурентоспроможності, сталого,

інклюзивного розвитку;

– організаційно-економічне обґрунтування стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону в розрізі складових: економічної, безпеки кордонів та прикордонної інфраструктури, охорони довкілля, соціальної, освіти і науки, туризму, культури, які дозволяють забезпечувати реалізацію ключових пріоритетів, спрямовуються на досягнення синергетичних та транскордонних вигод.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці рекомендацій, які забезпечать організаційно-економічні механізми функціонування транскордонного регіону на новій засадничій основі і дозволять використати прикордонний потенціал як основу реалізації цільових орієнтирів, одержання доданої транскордонної вартості.

Теоретичні та практичні рекомендації дисертаційної роботи використані у роботі департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку транскордонного співробітництва й розробці Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2020 рік (довідка № 111.196-48/553 від 05.05.2020р.). Пропозиції щодо обґрунтування стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній, безпековій площинах з орієнтуванням на використання внутрішнього ендогенного потенціалу та забезпечення інтеграційного прориву на модернізаційній основі використані у роботі Інформаційного центру сприяння транскордонному співробітництву "Добросусідство" Програми "Польща-Білорусь-Україна" (довідка № 26 від 12.02.2020р.). Рекомендації автора щодо підвищення ефективності маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення українсько-польського транскордонного регіону були використані Львівською торгово-промисловою палатою при проведенні виставково-ярмаркових заходів як у Львівській області, так і в Люблінському та Ряшівському воєводствах (довідка № 1033/1 від 02.11.2020р.). Заходи, які поглиблюють співпрацю в умовах проведення в Україні реформи місцевого

самоврядування та збільшення культурних й освітніх ініціатив в об'єднаних територіальних громадах реалізовані Агенцією місцевого економічного розвитку Яворівщини спільно із партнерами з Любачівського повіту Польщі (довідка № 112 від 11 вересня 2020 р.).

Науково-методичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Львівського інституту менеджменту при викладанні дисциплін "Міжнародна економіка", "Зовнішньоекономічна діяльність", "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності", "Державне та регіональне управління", "Економіка та зовнішні зв'язки України" (довідка № 209-1 від 27.10.2020 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому викладено авторський підхід до вирішення проблем організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї та положення, які одержані здобувачем особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: науковій конференції "Сучасні тенденції розвитку світових фінансів" (м. Київ, 12 травня 2015р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених "Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій" (м. Львів, 21-22 травня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва" (м. Львів, 18-19 квітня 2016 р.); XXIII Міжнародній науково-практичній конференції "Транскордонне співробітництво: ключові ідеї та перспективи" (м. Чернівці (Україна) – м. Сучава (Румунія), 20-22 травня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції "Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень" (м. Київ, 30 жовтня 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції "Актуальні питання економіки, фінансів та менеджменту в сучасних умовах" (м. Одеса, 14 листопада 2020 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 30,8 д.а. (особисто автору належить 7,05 д.а.), з яких: 1 – розділ у колективній монографії; 6 статей у наукових фахових виданнях України, 5 з яких у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 2 – у виданнях інших держав; 6 публікацій апробаційного характеру; 2 публікації, що додатково відображають результати дисертації.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 207 найменувань на 21 сторінці; включає 12 таблиць, 30 рисунків, а також 11 додатків на 24 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок, з них основний текст – 189 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

1.1. Транскордонні регіони як об'єкт економічного дослідження

Поглиблення конвергентних процесів у міжнародному суспільно-економічному просторі, активізація взаємозв'язків у різноманітних сферах функціонування прикордонних територій актуалізують потребу формування транскордонного регіону як цілісного наднаціонального утворення. Прикордонні території завдяки географічному розташуванню та близькості до державного кордону, володіють значним потенціалом розвитку, мають ширші можливості для конвергенції в геополітичному, соціокультурному, організаційно-економічному і природньоресурсному контексті. Завдяки активному співробітництву між суміжними прикордонними територіями двох або декількох країн досягається певна їх цілісність в організаційно-економічному аспекті та формується спільний регіональний транскордонний простір з визначеними характеристиками, особливостями, функціональними взаємозв'язками.

Транскордонна співпраця спрямована на зниження розбіжностей між територіями прикордонних регіонів, подолання їх периферійності, депресивності та відсталості. Європейський Союз має на сьогодні 40 внутрішніх сухопутних кордонів, підтримує розвиток транскордонного співробітництва для трансформації периферійних районів у полюси зростання та підвищених можливостей. Згідно досліджень Європейської комісії і прийнятого документу "Сприяння зростанню та згуртованості в прикордонних регіонах ЄС" констатовано, що прикордонні регіони мають меншу економічну ефективність в порівнянні з іншими у державі-члені ЄС. Доступ до державних послуг, таких як лікарні та університети у прикордонних регіонах нижчий. Сучасна політика ЄС

спрямовується на зменшення складності, більшу тривалість та зниження витрат транскордонної взаємодії й налагодження процедур сприяння об'єднанню послуг вздовж внутрішніх та зовнішніх кордонів ЄС.

Дослідження Єврокомісії щодо впливу прикордонних перешкод на рівень ВРП та зайнятості у внутрішніх прикордонних регіонах засвідчило, що у разі усунення лише 20% існуючих перешкод прикордонні регіони збільшать свій ВРП на 2% [194]. Тому механізм уніфікації нормативно-правових актів у країнах, розділених кордоном є необхідним елементом активізації розвитку транскордонного співробітництва.

Транскордонне співробітництво у Європі розпочало свій розвиток ще на початку 50-х років ХХ ст.. Новаторами у цій справі були регіони зі Швеції, Норвегії та Фінляндії, а також голландсько-німецькі та німецько-французькі прикордонні провінції та землі. У 1958 р. на німецько-голландському кордоні була вперше створена повноцінна єврорегіональна структура – єврорегіон.

Період 70-х та 80-х років минулого століття був сприятливим для створення у Західній Європі нових транскордонних формувань. У таких країнах, як Греція, Іспанія, Португалія транскордонне співробітництво зародилося саме в цей час, насамперед завдяки політичним змінам на континенті та інтеграції до Європейської Спільноти.

У кінці 80-х років ХХ ст., у зв'язку із трансформацією політичних та економічних систем країн Центральної та Східної Європи відбулося поживлення транскордонного співробітництва за їх участю.

Сучасне транскордонне співробітництво – складний та специфічний феномен, дослідженню якого приділяється значна увага багатьох західноєвропейських та українських науковців з різних галузей науки.

Окреслюючи напрями реалізації транскордонного співробітництва, як особливої форми міжнародної діяльності регіонального рівня, П.Ю. Беленький та Н.А. Мікула зазначають, що «...транскордонне співробітництво – специфічна сфера зовнішньоекономічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні, і

яка, охоплюючи всі загальні їхні форми, відрізняється необхідністю та можливостями більш активного їх використання, а також низкою особливостей, а саме – наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей, значно вищим навантаженням на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура [6].

Виділивши інтеграційну функцію транскордонного співробітництва, В. Дергачов наголошує на тому, що цей вид міжнародної економічної співпраці являє собою «...форму світогосподарської інтеграції прикордонних територій держав» [26, с. 498]. На його думку, і ми з цим погоджуємося, транскордонне (прикордонне) співробітництво відіграє виключно важливе значення для транскордонного руху людей, товарів та інформації. Від того, як матеріальні і трудові ресурси та умови країн і регіонів доповнюються транскордонними потоками капіталу, товарів, технологій та інформації, залежить енергетика регіонального розвитку [26].

Т. В. Терещенко, підкреслюючи важливість програмно-проектного підходу у здійсненні транскордонного співробітництва, розглядає його як «...сукупність економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших взаємозв'язків (як правило, у вигляді конкретних проектів та програм), що налагоджені на регіональному та місцевому рівнях з метою реалізації спільних інтересів територіальних громад прикордонних адміністративно-територіальних одиниць суміжних країн» [123, с. 7].

О.А. Урбан, вказуючи на різноплановість транскордонного співробітництва, визначає його, як «...спільну соціально-еколого-економічну, політичну та гуманітарну співпрацю прилеглих прикордонних регіонів суміжних держав» [135, с. 5].

На думку З. О. Петренко, в політико-економічному плані транскордонне (прикордонне) економічне співробітництво являє собою «...специфічний прояв міжнародного поділу праці між територіально сусідніми адміністративними

одинацями двох або декількох країн, який зумовлений загальним характером міждержавних відносин, а також економічними, історичними, соціальними та національними особливостями взаємозв'язку даних регіонів» [91, с. 6].

Таким чином, при дослідженні економічної феноменології транскордонного співробітництва першочергову увагу необхідно концентрувати на виявленні закономірностей розгортання транскордонної активності на чотирьох основних рівнях:

1) міжнародному (реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору);

2) державному (розробляється національна політика транскордонного співробітництва та узгоджуються національні інтереси із загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних та регіональних цілей);

3) регіональному (реалізується регіональна політика транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів окремих держав, їх регіональних і місцевих органів влади, здійснюється координація між регіонами сусідніх країн);

4) місцевому (здійснюється координація планів розвитку місцевої влади з істотною увагою до регіональних та національних інтересів, відбувається конкретна співпраця між суб'єктами прикордонних територій) [6].

Для забезпечення належного рівня координації між місцевим, регіональним, національним та європейським рівнями щодо розвитку транскордонного співробітництва, всі дії його учасників повинні взаємно узгоджуватися, передбачаючи взаємодоповнюваність заходів, які реалізуються на різних рівнях.

У цьому контексті особливої вагомості набуває виділення транскордонних регіонів, як цілісних просторових утворень, що охоплюють сусідні прикордонні території різних держав, сприяючи поглибленню їх економічної інтеграції на основі спільного використання наявного інституційного та організаційно-управлінського середовища, а також завдяки функціонуванню та розвитку

транскордонних ринків.

Зростання ролі транскордонних регіонів у сучасній економіці, а також науковий інтерес до вивчення їх проблематики, пов'язане з різнобічною активізацією процесів транскордонного співробітництва. На європейському континенті ці процеси набули особливого розвитку після розпаду соціалістичного блоку, а також завдяки посиленню процесів євроінтеграції, зокрема в контексті останніх кількох хвиль розширення ЄС.

Особливо важливого значення в наукових дослідженнях набуває диференціація транскордонного та прикордонного регіонів. У той час як перші можна визначити, як спільні території прилеглих до кордону сусідніх адміністративно-територіальних одиниць як мінімум двох держав, то другі є територіями, що охоплюють одну або ж декілька адміністративно-територіальних одиниць однієї держави і прилягають до державного кордону [80].

Тобто, «транскордонний регіон» – це наявність щонайменше двох територій різних країн, що мають спільний державний кордон, між якими встановилися тісні виробничі та соціально-економічні зв'язки. Про більш об'єктивний процес формування транскордонного регіону свідчить рівень розвитку різного роду зв'язків (виробничих, соціально-економічних тощо), які здійснюються між двома територіями різних країн, що мають спільний кордон» [66, с. 77].

Окремі дослідники схиляються до думки, що «під транскордонним регіоном слід розуміти певну територію, яка характеризується наявністю схожих між собою природно-географічних умов і охоплює прикордонні території двох або кількох держав, що мають спільний кордон. Риси, притаманні транскордонним регіонам, не вичерпуються геополітичними та природно-географічними характеристиками, а також виробничими і соціально-економічними зв'язками між прикордонними територіями. Не менш, а можливо більш вагомими характеристиками є наявність міцних етнокультурних зв'язків, які здатні долати державні кордони, і спільне історичне минуле, оскільки у багатьох випадках ті чи інші прикордонні території Європи (і це повною мірою стосується прикордонних територій сучасної України) входили до колишніх, вже не

існуючих державних утворень або інших держав, ніж ті, до яких вони належать сьогодні» [122, с. 195].

Згідно з пропозиціями до Директиви Європейської комісії щодо механізму вирішення юридичних і адміністративних перешкод в транскордонному контексті від 29.05.2018р. № 2018/0198 Глави I статті 3 транскордонний регіон означає територію, яка охоплюється сусідніми наземними прикордонними регіонами у двох чи більше державах-членах на рівні регіонів NUTS 3 [194]. Отже, позиція ЄС чітко регламентує статус транскордонного регіону як територіального утворення у країнах, які розмежовані кордоном та охоплюють населення чисельністю від 150 до 800 тис. осіб.

Схоже трактування простежується у роботі М. Перкмана та Н. Сум, які відзначають, що транскордонний регіон – це територіальна одиниця, яка включає суміжні субнаціональні одиниці з двох або більше територій держав [188].

Згідно підходу Ради Європи транскордонні регіони "характеризуються однорідними ознаками і функціональними взаємозалежностями, оскільки в іншому разі немає потреби у транскордонному співробітництві" [170]. Можна констатувати, що транскордонний регіон – це інтеграційне утворення, спрямоване на конвергенцію та розвиток співробітництва для активізації руху товарів, капіталів, послуг й людей.

С. Райх визначає транскордонний регіон як територіальну одиницю, яка має історичну, соціально-економічну і культурну схожість, а також власну регіональну ідентичність, автономність, політичні й соціальні інститути і тому вимагає автономного визначення його потреб та інтересів, які вона здатна формувати й захищати [196]. Важливість такого трактування у підкресленні однорідності та ідентичності транскордонних регіонів з виокремленням і збереженням їх національних особливостей та статусу.

Л. Врублевський вважає транскордонний регіон вищою формою інтеграції прикордонних регіонів, певною зоною наднаціонального характеру, яка є результатом транскордонного співробітництва, формалізації та проникності державного кордону з можливістю зміни його функції, збільшення соціально-

економічних зв'язків між прикордонними регіонами [206]. Автор констатує на 2 ключових ознаках транскордонного регіону, таких як інтеграція та ступінь проникності національних кордонів.

За дослідженнями Т. Кучінської специфічними атрибутами транскордонного регіону є форми просторової організації, які відображають характерні особливості процесів, відбуваються в його межах і роблять регіон транскордонним. Такими властивостями учена вважає полосу транскордонності та зону контакту. Полоса транскордонності визначає ту частину території, яка безпосередньо пов'язує сектори регіону, а зона контакту – найбільшу інтенсивність зв'язків [60].

А. Волинчук розглядає транскордонний регіон як складну територіальну систему, яка має багат шарову структуру, при якій кожна площина формує в межах регіону характерні лише їй зв'язки і взаємодії. Автор виокремив 5 найбільш значних шарів і видів транскордонних взаємодій та взаємозв'язків: природній, етнокультурний, геоекологічний, економічний, політичний [18, с. 50].

О. Чепурова під транскордонним регіоном розуміє деяке єдине ціле, що має спільний геополітичний ландшафт, етнічну структуру населення, історію, екологію, економіко-соціальну систему взаємодії [141, с. 60]. Дослідниця наголошує на цілісності такого соціо-територіального утворення.

Узагальнюючи існуючий науковий доробок, пропонуємо трактувати транскордонний регіон як територіально цілісне, організаційно й економічно сформоване утворення двох або більше прикордонних регіонів країн, розмежованих спільним кордоном, яке характеризується взаємопроникністю, взаємовигідністю зв'язків та відносин у різних сферах суспільних і економічних інтересів (рис. 1.1).

Характерними ознаками транскордонного регіону вважаємо добровільність, взаємопов'язаність, цілісність, ступінь формалізації та проникність кордонів, інтегративність, конвергентність, дерогацію законодавства, однорідність, наднаціональний характер, досягнення синергетичного ефекту, ієрархічність та

ступінь розвитку на міждержавному, регіональному й місцевому рівнях, інтенсивність співпраці, застосування специфічних інструментів і форм фінансування.

Рис. 1.1. Базові параметри та сутнісні характеристики дефініції "транскордонний регіон"

Джерело: авторська розробка

Добровільність – ґрунтується на ініціативах суб'єктів транскордонної співпраці в укладанні індивідуальних двосторонніх та багатосторонніх угод для вирішення проблем й досягнення цільових орієнтирів у транскордонних регіонах.

Взаємопов'язаність – відображає акумуляцію зусиль та механізмів щодо вирішення проблем транскордонних регіонів для посилення економічної, соціальної й територіальної згуртованості.

Цілісність – формування транскордонного регіону як утворення наднаціонального характеру, яке включає 2 або більше прикордонних регіони.

Ступінь формалізації та проникність кордонів – можливість здійснення соціально-економічних, етнокультурних, інших зв'язків та руху товарів, послуг, капіталів й людей за одиницю часу в умовах подолання бар'єрності кордонів.

Інтегративність – ступінь активності, взаємопроникнення, ефективності реалізації проєктів та програм у транскордонних регіонах.

Конвергентність – міра зближення в економічному, соціальному, науково-технічному, культурному аспектах у регіонах-ініціаторах транскордонної співпраці.

Дерогація законодавства – спосіб зменшення розбіжностей у національних нормативно-правових актах шляхом введення у транскордонному регіоні спеціально діючих норм та правил співпраці із суворими обмеженнями в територіальному і часовому аспектах.

Однорідність – це подібність транскордонних регіонів у різних сферах суспільних та економічних інтересів.

Наднаціональний характер - формування транскордонного регіону на особливих нормах та засадах, які відображають верховенство наднаціонального рівня.

Досягнення синергетичного ефекту – передбачає отримання суттєвих переваг й доданої вартості у різних предметних сферах діяльності транскордонного регіону.

Ієрархічність та ступінь розвитку на міждержавному, регіональному й місцевому рівнях – здійснення транскордонного співробітництва з врахуванням рівнів управління, а також особливостей місцевого національного і наднаціонального регулювання.

Інтенсивність співпраці – міра взаємодії й ефективного функціонування

транскордонного регіону в аспекті досягнення та реалізації ним цільових, програмних, проєктних орієнтирів.

Застосування специфічних інструментів та форм фінансування – це реалізація цілей, політики згуртованості шляхом фінансування програм транскордонного співробітництва з використанням існуючих і новітніх інструментів та механізмів. Зокрема, Європейська програма транскордонного співробітництва на 2021-2027рр. на зовнішніх кордонах ЄС реалізуватиметься як "Програма Interreg NEXT" (Зовнішнє сусідство) та використанням нового Інструмента сусідства, міжнародного співробітництва та розвитку (NDICI), поруч з діючим Європейським Інструментом сусідства (ENI), IPA III CBC.

Сутнісні та функціональні особливості транскордонного регіону проявляються через відповідні принципи, такі як: субсидіарність, вертикальне й горизонтальне партнерство, спільність програм і концепцій розвитку, інституалізація структур на місцевому й регіональному рівнях, співфінансування, системність, бі- та багатополарність, пропорційність.

Субсидіарність як ключовий принцип, закріплений у директивах ЄС трактується як управління у транскордонному регіоні за умов децентралізації, можливості налагоджувати співпрацю, втілювати концепцію згуртування на найнижчих рівнях муніципальних утворень та територіальних громад.

Вертикальне і горизонтальне партнерство – взаємодія суб'єктів та ініціаторів транскордонної співпраці на локальному, регіональному, національному і наднаціональному рівнях й функціонування транскордонного регіону для спільного вирішення проблем у різних соціально-економічних сферах місцевими та регіональними органами влади країн по обидва боки кордону.

Спільність програм та концепцій розвитку – принцип реалізації конкретних цільових орієнтирів функціонування транскордонного регіону на умовах співфінансування й досягнення синергетичного ефекту.

Інституціалізація структур на місцевому й регіональному рівнях полягає в умовах створення та функціонування особливих інституцій, які реалізують концепції і стратегії транскордонного співробітництва, мають особливий статус

(наприклад, Асоціація прикордонних регіонів Європи, Європейське об'єднання територіального співробітництва, Європейська Асоціація вільної торгівлі та ін.).

Співфінансування – реалізація дво- та багатосторонніх транскордонних угод, програм, проєктів в чітко визначених сферах, яка ґрунтується на засадах спільного фінансування. Відповідно до Директиви ЄС (NDICI) ставка співфінансування ЄС не може перевищувати 90% витрат на реалізацію програм транскордонного співробітництва. В разі технічної допомоги ставка співфінансування є 100% (стаття 18).

Системність як принцип організації транскордонного регіону ґрунтується на взаємозв'язку та взаємозалежності прикордонних територій різних країн в процесі реалізації співпраці. В даному контексті поділяємо думку М. Буфона, який стверджує, що з погляду так званого "транскордонного регіоналізму" такий регіон - це частина комплексної, багаторівневої системи управління не лише на національному, але й місцевому та регіональному рівнях [169]. Транскордонний регіоналізм як система регіональних форм розглядається Й. Скотом та реалізується через укладання багатосторонніх угод, які стосуються не лише окремих національних урядів, але й місцевих адміністрацій та громадянського суспільства. Така система може базуватися на Європейській регіональній політиці, найбільш помітною формою прояву якої є Програма Interreg та Асоціація прикордонних регіонів Європи (AEBR) [202].

Бі- та багатополлярність – принцип створення та функціонування 2 або декількох транскордонних регіонів, які характеризуються однаковими природоресурсними, екологічними, економічними, соціальними потенціалами розвитку.

Пропорційність – визначення механізмів фінансування для реалізації цілей та тематичних планів у межах індивідуальних, двосторонніх чи багатосторонніх угод.

В умовах сьогодення відсутні усталені підходи до систематизації, виокремлення визначальних ознак транскордонних регіонів та їх поділу. Вагомим доробком у даному напрямі стала монографія, автори якої представили критерії систематизації фінансового забезпечення транскордонного співробітництва [89, с. 31-33]. Даний підхід акцентує виключно на фінансових

механізмах та інструментах транскордонного співробітництва. Вважаємо необхідним представити авторський підхід до класифікації транскордонних регіонів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Класифікація транскордонних регіонів

Ознака класифікації	Види регіонів
1	2
Ініціатори транскордонної співпраці	Регіони, які координуються за участю: <ul style="list-style-type: none"> – державних органи влади; – регіональних органів влади; – місцевого самоврядування; – територіальних громад, підприємств, організацій, установ; – транскордонних координаційних пунктів;
Інтенсивність взаємодії у транскордонному регіоні	<ul style="list-style-type: none"> – відчужені прикордонні регіони; – суміжні прикордонні регіони; – взаємозалежні прикордонні регіони; – інтегровані прикордонні регіони; – транскордонні регіони;
Особливості функціонування кордону	<ul style="list-style-type: none"> – геополітичні буфери; – прикордонні регіони-скрепи; – регіони-фронтири; – транскордонні регіони;
Масштабність	<ul style="list-style-type: none"> – малі за масштабами ініціативи ТКС регіони; – мікротранскордонні регіони; – великомасштабні транскордонні регіони;
Розвиток та ступінь транскордонної співпраці	<ul style="list-style-type: none"> – регіони з високим ступенем співпраці (об'єднані інтегровані, мікротранскордонні (євро регіони), скандинавські об'єднання); – регіони з низьким ступенем співпраці – новостворені, робочі громади;
Тип інтеграції	<ul style="list-style-type: none"> – інтегровані мікро транскордонні регіони; – нові мікро транскордонні регіони; – скандинавські групування; – робочі громади;
Географічне положення транскордонних регіонів	<ul style="list-style-type: none"> – в межах кордонів ЄС; – в рамках ЄС з економічно розвиненими країнами, які зіштовхнулись з особливими проблемами; – з Україною та іншими країнами-претендентами на вступ до ЄС; – на морських кордонах;

1	2
Ступінь гомогенності (однорідності) транскордонних регіонів	– ідентичної та гомогенної спорідненості; – із відсутньою однорідністю;
Рівень розвитку та підтримка у структурній політиці ЄС	– периферійні та малорозвинуті; – основні, лідери, ініціатори транскордонної співпраці;
Природні особливості транскордонних регіонів	– наземні; – гірські; – морські;
Механізм реалізації транскордонної співпраці	– регіони, утворені шляхом укладання Європейського транскордонного зобов'язання; – регіони, утворені шляхом укладання Європейської транскордонної заяви;
Інструменти та форми реалізації	регіони, які реалізують транскордонну співпрацю з використанням: – Інструмента сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI); – Європейського інструмента сусідства (ENI); – Інструментів Європейського фонду регіонального розвитку (ERDF); – Програм Європейського територіального співробітництва Interreg (зовнішні, морські тощо);
Ступінь транскордонної регіоналізації та спеціалізації	– однорідні (природні, економічні, культурно-історичні); – функціональні (залежно від ступеня інтеграції, трансрегіональної взаємодії та смарт-спеціалізації)

Джерело: авторська розробка

У умовах європейської інтеграції розвинулися нові форми транскордонного співробітництва, які зумовлені виникненням, особливостями функціонування, механізмами співпраці й фінансування транскордонного регіону. Така організаційно-економічна форма функціонування зумовила потребу розкриття суті даного поняття, його особливостей, принципів, характерних ознак та засад функціонування транскордонного регіону як об'єкта реалізації загальної політики згуртованості ЄС і країн Східного партнерства, поглиблення зовнішньоекономічної співпраці.

За сучасних умов розвитку інтеграційних процесів між Україною та ЄС транскордонне співробітництво дає змогу прискорювати процеси вирівнювання якості життя населення прикордонних територій до середньоєвропейського та сприяти досягненню вільного руху товарів, людей і капіталів через кордон. Воно також сприяє мобілізації місцевих ресурсів та підвищення ефективності їх використання, робить можливим об'єднувати зусилля для вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні. Така діяльність має низку особливостей, а саме – наявність кордону і необхідність його облаштування, спільне використання природних ресурсів і відповідно спільне вирішення проблем екологічної безпеки, широке взаємне спілкування населення сусідніх держав та особисті зв'язки між людьми, значно вищий рівень навантаження на інфраструктуру (дороги, зв'язок, сферу обслуговування, придорожня інфраструктура) [7].

Основою економічного розвитку транскордонних регіонів є процес формування зв'язків та договірних відносин на прикордонних територіях з метою пошуку рішень для спільних проблем. При цьому основна «філософія транскордонного співробітництва» полягає у тому, що два суміжні прикордонні регіони співпрацюють у процесі розробки планів та вибору пріоритетів розвитку, а не працюють окремо, а потім узгоджують плани розвитку за окремими заходами [192].

Серед головних цілей такої співпраці є: подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидва боки кордону; усунення політичних та адміністративних бар'єрів між сусідніми народами; створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури, за умови формування спільних органів, господарюючих суб'єктів, осередків тощо [186].

Різноманітність проблем та потенційних можливостей розвитку транскордонних регіонів робить транскордонне співробітництво неминучим. Разом із цим, недоцільно очікувати, що транскордонне співробітництво вирішить усі проблеми прикордоння. Воно охоплює коло завдань, що не виходять за межі регіонального виміру, проте виявляється надзвичайно наближеним до щоденних людських потреб і проблем у прикордонних регіонах.

Окрім сприяння прискореному розвитку інтеграційних процесів, транскордонне співробітництво відіграє роль своєрідного «імпульсу (потенціалу) зростання», а транскордонні регіони, в свою чергу, – «полюсів зростання». У цьому контексті досить доречним, на наш погляд, є бачення Ю. Макогона та В. Ляшенко: «Майже у всіх державах світу політичні та економічні центри, як правило, концентруються у глибині території, відповідно до чого розвивається інфраструктура. Прикордонні райони сусідніх держав при цьому як би обернені спиною один до одного. Наслідком цього є більш слабкий соціально-економічний розвиток цих територій, більш низький життєвий рівень населення. Звідси впливає природна потреба в заміні позиції «спина до спини» позицією «обличчя до обличчя» [67].

Таким чином, якщо роль міжнародного співробітництва у регіональному розвитку визначається здатністю до активізації та ефективного використання існуючого потенціалу регіонів, то роль транскордонного співробітництва визначається, окрім того, ще й здатністю до об'єднання потенційних можливостей з метою вирішення спільних проблем та завдань просторового розвитку у транскордонному регіоні [121].

Першою інституційною формою цілісного розвитку транскордонних регіонів у Європі, що ґрунтувалася на відповідних організаційних засадах і системних принципах соціально-економічної еволюції, вважаються єврорегіони.

Єврорегіони – це одна з організаційних форм транскордонних відносин, де у межах своєї компетенції та за згодою центральних державних органів – на базі спеціальних розширених повноважень на міжнародне співробітництво – місцеві органи влади прикордонних областей мають можливість розробляти спеціальні комплексні програми економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізувати конкретні транскордонні економічні проекти, вирішувати проблеми зайнятості, інфраструктури, екології. Єврорегіони можуть створюватися як юридична або неюридична особа, мають свою організаційну структуру та визначені джерела фінансування. Формування єврорегіонів передбачає також можливість створення організаційної структури та системи фінансування у

формі міжнародних міжрегіональних асоціацій, об'єднань, консорціумів тощо [81, с. 14-15].

На сучасному етапі в Європі нараховується більше 120 єврорегіонів і 14 великомасштабних транскордонних об'єднань, більшість із яких були сформовані протягом 90-х років минулого століття. Основними стимулами розвитку співробітництва дослідники вважають: наявність сформованої інституційної бази та нормативно-правового забезпечення; удосконалення механізмів фінансової допомоги ЄС, пов'язаних із розвитком транскордонної співпраці та соціально-економічною еволюцією транскордонних регіонів; розширення ЄС та використання налагоджених у попередні роки інструментів європейської інтеграції зокрема у транскордонній площині, з внутрішніх на зовнішні кордони ЄС [134, с. 145].

За словником визначень ЄС, єврорегіон – це форма співробітництва прикордонних територій сусідніх держав, метою створення якого є зміцнення добросусідських стосунків, культурних і господарських контактів, спільне інвестування, боротьба з наслідками стихійних лих та охорона історико-культурної спадщини. Основними правовими документами, що регулюють співпрацю у межах єврорегіонів, є прийняті Радою Європи Мадридська Конвенція про прикордонну співпрацю (1980 р.), Європейська хартія місцевого самоврядування (1985 р.) та Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонну співпрацю (2009 р.) [17].

На єврорегіони покладається низка завдань, зумовлених необхідністю підвищення ефективності функціонування транскордонних регіонів, зокрема:

–організація та координація дій, що сприяють співробітництву між членами єврорегіону (які функціонують у межах транскордонного регіону) в галузях економіки, науки, екології, культури та освіти;

–надання допомоги в розробці конкретних проєктів транскордонного співробітництва, що становлять взаємний інтерес для кількох (всіх) учасників транскордонного регіону;

–сприяння розвитку добросусідських відносин між країнами-членами євро

регіону, що забезпечує удосконалення інституційного середовища транскордонного регіону;

–визначення потенційних галузей багатостороннього співробітництва в межах транскордонного ринку і транскордонного регіону загалом;

–виконання функцій сполучної ланки та сприяння співробітництву членів єврорегіону з міжнародними організаціями, установами та агенціями [100, с. 41].

До основних принципів формування єврорегіонів належать принципи добровільності, рівноправності, консенсусу та паритетності співфінансування [134, с. 144].

Таким чином, діяльність єврорегіонів сприяє реалізації принципів функціонування транскордонних регіонів загалом, а також безпосереднім чином пов'язана з розвитком їх структуроутворюючих елементів. Адже завдяки координації зусиль та спільному фінансуванню транскордонних проєктів у межах єврорегіону суттєво підвищується ефективність роботи органів місцевого самоврядування, розвивається транскордонна інфраструктура, активізується транскордонний бізнес, відбувається еволюція транскордонних ринків, підвищується якість людського капіталу прикордоння тощо.

Єврорегіони, як форма транскордонного співробітництва, сприяють, з одного боку, посиленню і поглибленню добросусідських відносин між країнами, а з іншого, – є дієвим інтеграційним інструментом для входження тієї чи іншої країни до загальноєвропейського простору. Основними цілями створення єврорегіонів є: мінімізація впливу бар'єрної функції міждержавного кордону, зменшення відмінностей у соціально-економічному розвитку прикордонних територій, інтенсифікація міжнародного співробітництва на основі налагодження взаємодії між суміжними прикордонними регіонами сусідніх країн.

Європейські країни, на території яких функціонують єврорегіони, продемонстрували можливість оперативно і ефективно вирішувати прикордонні проблеми на місцевому рівні, створювати гнучкі господарські структури із залученням зовнішніх ресурсів, налагоджувати прикордонну торгівлю,

розвивати транскордонний туризм, розширювати співпрацю в культурній, соціальній, освітній, природоохоронній сферах.

Таким чином, проблема формування та діяльності єврорегіонів стала актуальною і важливою для всього європейського регіонального розвитку. До цього інтеграційного процесу залучена й Україна, на кордонах якої функціонують такі єврорегіони: «Буг», «Карпатський єврорегіон», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро», «Слобожанщина», «Ярославна», «Донбас», «Дністер» та «Чорне море» (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Єврорегіони за участю України

Джерело: [79]

Діяльність єврорегіонів в Україні спрямована не лише на розвиток прикордонного співробітництва, але є також засобом подолання недоліків периферійного розташування низки прикордонних областей і важелем для отримання ними конкурентних переваг перед іншими регіонами.

У зв'язку з цим транскордонне співробітництво українських регіонів усе більше переноситься з соціально-культурної площини в сферу розвитку виробничої та соціальної інфраструктури.

Сучасні процеси і тенденції єврорегіонального співробітництва в умовах

реалізації стратегії європейської інтеграції України супроводжуються перешкодами та проблемами, які проявляються в асиметрії та непропорційності параметрів зовнішньої торгівлі між регіонами України і сусідніх держав, низькій інвестиційній активності вітчизняних регіонів та недостатній наукомісткості міжрегіональних програм і проєктів.

Стан транскордонних відносин, взаємна зацікавленість у співпраці дозволяють визначити єврорегіональне співробітництво України як форму реалізації моделі структурної інтеграції, що базується на поглибленні співробітництва в найбільш перспективних секторах і галузях економіки регіонів країн, та має на меті зміцнення конкурентоспроможності регіонів України. Реалізація цих пріоритетних завдань потребує визначення ключових напрямів активізації співпраці, удосконалення інституційного забезпечення розвитку єврорегіонів та інфраструктури транскордонного співробітництва, зміни організаційних повноважень місцевих органів влади у сфері транскордонного співробітництва.

Співробітництво в рамках єврорегіонів надає додаткові інструменти для впровадження інфраструктурних проєктів на державному кордоні, у сфері транспорту, туризму і охорони довкілля, сприяє запровадженню інноваційної моделі розвитку регіонів, посиленню економічних зв'язків і бізнес-активності, наукового, освітнього, культурного обміну та міжлюдських контактів, а також виконання економічних і соціальних проєктів.

Зовнішній кордон України є найдовшим серед європейських країн, а 19 з 25 областей нашої держави є прикордонними. Участь регіонів України в транскордонному співробітництві має ґрунтуватися на правових та інституційних засадах, спроможних забезпечити прикордонним регіональним і місцевим органам влади відповідний перелік повноважень щодо налагодження безпосередніх міжнародних відносин. Це зумовлює потребу в чітко визначеній регіональній політиці держави, яка повинна визначати базові принципи взаємовідносин між державою та її регіонами, магістральні напрямки регіонального розвитку, встановлювати загальні правові рамки, які дозволяли б регіональним органам влади ефективно шукати шляхи для забезпечення сталого соціально-економічного

розвитку в контексті транскордонного співробітництва.

Насамперед, це стосується функціонування транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України та сусідніх із нею країн-членів ЄС: Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії.

Основними чинниками, які не стимулюють розвиток транскордонного українсько-польського транскордонного регіону вважаємо 1) нерозробленість стратегії розвитку на найближчу перспективу; 2) розбіжності у інституціональному та правовому забезпеченні його розвитку; 3) недостатність використання фінансового інструментарію та можливостей фінансування із структурних фондів ЄС та недоступність окремих із них для країн не членів ЄС; 4) фрагментарність органів місцевого самоврядування та об'єднаних територіальних громад у реалізації проєктів ТКС; 5) низька активність бізнес-структур транскордонного регіону у реалізації проєктів співпраці; 6) неспроможність окремих бенефіціарів на місцевому рівні забезпечити співфінансування у реалізації проєктів ТКС.

Спільна історична та культурна автентичність прикордонних регіонів України й Польщі залишається не лише ознакою спадщини, але й чинником активізації її збереження й розвитку транскордонного регіону. Не випадково у тематичних цілях програми "Польща-Білорусь-України" спадщина займає вагоме місце і реалізує проєкти, які не лише підтверджують історичну спорідненість, але й забезпечують її збереження як культурної цінності у регіонах по обидва боки кордону.

Постійний пошук шляхів подальшого розвитку прикордонних територій у транскордонному регіоні має історичну, національну та наднаціональну цінність і забезпечує конвергенцію, розширення співпраці та вирішення спільних проблем на взаємовигідних засадах.

Незважаючи на історичний і економічний зв'язок із центральноєвропейськими країнами, західноукраїнські землі, все ж, не позбавилися певних негативних ознак ментальності, набутої у радянський період. Це є однією з причин їх обтяженості економічними і соціальними негараздами, розбалансованості енергоресурсної та екологічної систем, домінування застарілих технологій та зношеності основних фондів у промисловій та комунальній сферах, агробізнесі, лісовому господарстві.

Водночас, транскордонні регіони за участю України цікавлять потенційних європейських інвесторів як джерело якісних людських ресурсів та простір для впровадження нових технологічних проєктів, орієнтованих на виробництво окремих високорентабельних видів продукції (органічна сільськогосподарська сировина, лісоматеріали, туристичні послуги, розробки ІТ-індустрії тощо). Для України активізація економічної діяльності в межах транскордонних регіонів, спільних з ЄС, може слугувати засобом адаптації на вітчизняний ґрунт інноваційних технологій, принципово нових форм і методів прийняття управлінських рішень і механізмів взаємодії із західноєвропейськими партнерами, способом модернізації прикордонної та ринкової інфраструктури тощо.

Транскордонне співробітництво може стати для України своєрідним інституційним мостом на шляху до ЄС, а транскордонні регіони – його організаційно-управлінськими опорами.

По-перше, транскордонне співробітництво є чинником інтеграційного процесу, що сприяє досягненню вільного переміщення товарів, людей та капіталів через кордон. По-друге, транскордонне співробітництво сприяє мобілізації місцевих ресурсів та їх ефективному використанню з метою підвищення життєвого рівня населення прикордонних територій. По-третє, транскордонне співробітництво робить можливим об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні. По-четверте, транскордонне співробітництво відіграє важливу роль як «полігон» для випробування та адаптації європейського законодавства, інструментарію підвищення ролі транскордонних регіонів, механізмів їх фінансової підтримки [67].

Важливою інституційною ланкою транскордонного співробітництва у контексті формування та розвитку транскордонних регіонів є транскордонні кластери. Вони охоплюють суміжні прикордонні території сусідніх держав, до складу яких входять відповідні інституції, розміщені по обидва боки кордону. Шляхи створення конкурентоспроможної економічної системи у транскордонному регіоні доцільно розглядати з позицій наявного потенціалу

щодо спільного використання існуючих та створення нових потужностей різних галузей регіональної економіки.

Прикладом транскордонного кластера може слугувати будівельний кластер у межах єврорегіону «Слобожанщина». Його учасниками стали представники органів місцевої влади, підприємства і установи інфраструктури, суспільні організації, підприємницькі структури, будівельні організації, що займаються проєктуванням, виробництвом будівельних матеріалів, будівництвом, наданням послуг в будівельному комплексі, технічною експлуатацією, реконструкцією і капітальним ремонтом об'єктів житлового, цивільного і промислового призначення Білгородської і Харківської областей.

Основними завданнями будівельного кластеру є кооперація підприємств на будівельному ринку Білгородської і Харківської областей з метою зниження собівартості робіт і підвищення якості будівельної продукції; освоєння нового вигляду будівельної продукції, проєктів, будівельних матеріалів і технологій, устаткування і засобів малої механізації, автоматизації і виробничих процесів, екологічна безпека виробництва; впровадження міжнародних стандартів системи менеджменту якості.

Крім цього, східні регіони України мають значну щільність населення, що забезпечує високу місткість їх споживчого та фінансового ринків. Ця обставина сприяє ефективній комунікації населення, обертаючись високими економічними результатами.

За даними Британського інституту «Рендел», Україна має найкращий у Європі коефіцієнт транзитності – 3,75 (для Польщі цей показник становить 2,92). Транспортні можливості України мають переваги над іншим видами економічної діяльності. Валютні надходження від транзиту поліпшують зовнішньоторговельний баланс, сприяють збереженню транспортної інфраструктури, забезпечується зайнятість сотень тисяч працівників. Транзит не пов'язаний зі споживанням невідновлюваних природних ресурсів і впливає на процеси кооперації діяльності різних підприємств та відомств, інтеграції економік різних регіонів та держав.

Транзит є важливим чинником розвитку транскордонного співробітництва в цілому і транскордонних регіонів, зокрема. Адже він стимулює відкритість регіональної економіки та прискорює розвиток транспортно-логістичних мереж. Це забезпечує модернізацію прикордонної інфраструктури в межах транскордонних регіонів і позитивно впливає на посилення транскордонних взаємозв'язків між господарюючими суб'єктами.

У транзитній сфері необхідно спільно вирішувати завдання щодо облаштування та модернізації транспортних коридорів, які мають міжнародне значення і зв'язують великі населені пункти; облаштування і модернізації контрольно-пропускних пунктів, що дозволить збільшити й удосконалити пропускну і міграційну спроможність на кордоні; перенесення центру ваги вантажопасажирських перевезень з автотранспорту на залізничний і водний транспорт; поліпшення організаційної структури і менеджменту транспортних систем; вдосконалення прикордонних та митних процедур на кордонних переходах; надання обласним містам вузлових функцій транс'європейських транспортних мереж.

Серед основних чинників, що стримують розвиток транскордонного співробітництва в Україні слід відмітити: недооцінку з боку центральної влади чинника транскордонності як важливого інструменту регіонального розвитку і покращення якості життя людей, які мешкають у прикордонних регіонах України; обмеженість стратегічного бачення завдань та перспектив розвитку транскордонного співробітництва, як з боку уряду, так і з боку місцевих органів влади; відсутність навичок спільного планування розвитку прикордонних територій; недостатній рівень фінансової підтримки спільних транскордонних проєктів; брак належної інституційної бази регіонального розвитку, яка у прикордонних регіонах має відігравати роль одного з рушіїв транскордонного співробітництва; відсутність у місцевих органів влади усвідомлення того, що завдання розвитку транскордонного співробітництва потребують від них функцій координації, а не жорсткого адміністрування.

1.2. Система організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів та її елементи

Сучасний етап розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС характеризується значними зрушеннями в організаційно-економічному забезпеченні функціонування транскордонних регіонів. Поряд з традиційними формами інституціоналізації, такими як підписання міжрегіональних угод, реалізація спільних проєктів у рамках програм добросусідства ЄС, співфінансування інвестиційних програм у транскордонному просторі, спрямованих на розвиток інфраструктури прикордонних територій України, діяльність єврорегіонів тощо, активно обговорюються та впроваджуються в систему економічної співпраці елементи сучасних транскордонних структур – транскордонних кластерів, транскордонних наукових та індустріальних парків, європейських угруповань територіального співробітництва, об'єднань єврорегіонального співробітництва тощо.

Загалом під організаційно-економічним забезпеченням розвитку транскордонних регіонів слід розуміти низку взаємопов'язаних складових економічного механізму, об'єднаних спільною метою – підвищенням рівня ефективності реалізації транскордонних проєктів і програм у межах відповідного транскордонного регіону.

Таке визначення суті організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону випливає з висновків та узагальнень, зроблених вітчизняними і закордонними ученими, які досліджували цю проблематику.

Зокрема, Н. Свірідова до елементів організаційно-економічного забезпечення регіональної економіки відносить інструменти реалізації регіональної економічної політики, стратегії та програми регіонального розвитку, механізми формування регіональних технопарків і кластерів тощо [113].

Н. Колінько вказує на те, що важливими ланками організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в регіоні є фінансово-бюджетне стимулювання просторового розвитку прикордонних територій, сприяння в реалізації транскордонних інвестиційних проєктів, підвищення ефективності

адміністративно-управлінської діяльності органів місцевого самоврядування, поглиблення та інтенсифікація процесів європейської інтеграції України на регіональному та локальному рівнях [57].

На думку Н. Мікули складовими організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону є: інституції, що функціонують у транскордонному просторі, включаючи євро регіональні структури, неурядові організації, агенції регіонального розвитку, торгово-промислові палати, транскордонні партнерства і кластери тощо [83].

В. Третьак наголошує на тому, що важливими ланками системи організаційно-економічного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності у транскордонному регіоні виступають механізми координації адміністративно-управлінських функцій між місцевими і регіональними представницькими і виконавчими органами влади та підприємствами різних форм господарювання і власності, що діють у транскордонному регіоні, а також розробка конкретних програм і проєктів транскордонного характеру, їх реалізація, моніторинг, оцінка ефективності та коригування на основі здійснення зворотного зв'язку [130].

Загалом, систематизуючи наукові підходи до визначення змісту категорії «організаційно-економічне забезпечення» в контексті розвитку транскордонного співробітництва, можна запропонувати концептуальну модель формування та функціонування системи організаційно-економічного забезпечення, орієнтованого на розвиток транскордонних регіонів (рис. 1.3).

Загалом можна констатувати, що організаційно-економічне забезпечення розвитку транскордонної регіону складається з трьох основних блоків: інституційно-організаційного, адміністративно-управлінського та організаційно-фінансового. Кожен із них охоплює певне коло завдань та напрямів впливу на формування та економічний розвиток транскордонних регіонів. Разом із цим, вказані блоки володіють характерним набором ланок та механізмів функціонування, які визначають рівень системності та цілісності їх впливу на розвиток транскордонного регіону.

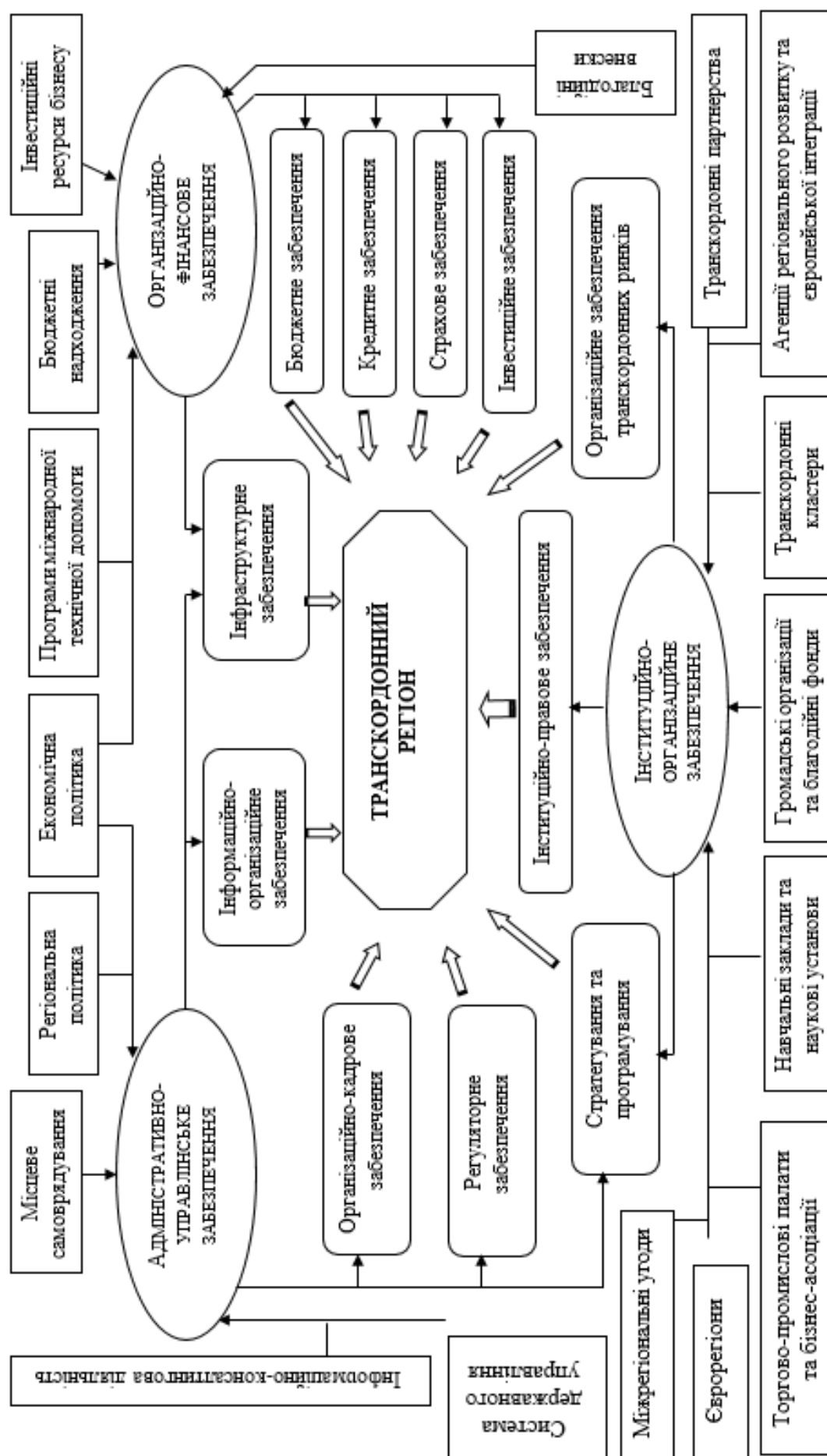

Рис. 1.3. Система організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону

Джерело: авторська розробка

Базовим блоком, з погляду активізації економічних процесів у транскордонному регіоні, можна вважати його інституційно-організаційне забезпечення. Воно формується, насамперед, під впливом міжрегіональних угод, підписаних між органами місцевого самоврядування прикордонних територій сусідніх держав (регіонального, субрегіонального та локального рівнів), а також єврорегіонів і транскордонних партнерств, які виступають базовими інституціями в системі транскордонної співпраці сучасних країн-членів ЄС. Крім того, інституційно-організаційне забезпечення транскордонного регіону опирається на функціонування та взаємодію таких інституцій, як торгово-промислові палати та бізнес асоціації, навчальні заклади та наукові установи, громадські організації та благодійні фонди, під впливом взаємодії яких з різних боків кордону формується коло взаємопов'язаних інститутів і створюється відповідне інституційно-правове поле, що поширюється на формальні та неформальні інститути.

Ще одним об'єктом, який одночасно виступає важливою ланкою системи формування інституційно-організаційного забезпечення транскордонного регіону є транскордонні кластери. Вони поєднують у собі як окремі з вищеперелічених інституцій, так і господарюючі суб'єкти системи транскордонного бізнесу.

Ланки інституційно-організаційного забезпечення знаходять свій вияв у встановленні трьох основних напрямів впливу на формування економічного розвитку транскордонного регіону, а саме: розробку транскордонних стратегій та програм, формування інституційно-правового забезпечення в межах відповідного транскордонного регіону, а також організаційне забезпечення транскордонних ринків.

Другим блоком в системі організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону виступає адміністративно-управлінський. Він гармонійно поєднується з інституційно-організаційним, а також пересікається з ним за низкою важливих параметрів. Передусім це стосується розробки транскордонних стратегій і програм, які, з одного боку, виступають ланкою інституційного механізму, а з іншого, опираються на адміністративно-

управлінські важелі впливу.

Наприклад, В. Реутов, відзначаючи значимість ефективного програмування транскордонного розвитку, наголошує на необхідності розробки дієвих стратегій розвитку транскордонних регіонів, що ґрунтуються на основі партнерства та формуються з урахуванням пріоритетних довгострокових та короткострокових цілей. Зокрема, він вказує на те, що в регіональній політиці ЄС принцип програмування визначає пріоритет інвестування не окремих проєктів чи дій, а насамперед програм, які мають глибинний вплив на розвиток усього регіону. Водночас, стратегія територіального програмування, на його думку, базується на чітко розробленій системі цілей, бо в цьому випадку слід враховувати як інтереси регіонів «знизу», або громад у контексті сприяння просторовій ефективності, так і доцільність врахування загальнонаціональних пріоритетів «згори», як сприяння розвитку національної економіки [109].

Адміністративно-управлінське забезпечення розвитку транскордонного регіону виявляється також в інституційно-правових рамках регуляторного впливу на розвиток транскордонного регіону, організаційно-кадровому та інформаційно-організаційному забезпеченні, а також підвищенні ефективності функціонування об'єктів транскордонної інфраструктури.

У свою чергу воно формується під дією таких системних феноменів, як економічна політика держави, регіональна політика, розвиток місцевого самоврядування, функціонування системи державного управління, а також інформаційно-консалтингова діяльність у транскордонному регіоні.

Важливо відзначити, що ефективність адміністративно-управлінського забезпечення значною мірою визначається взаємною узгодженістю та тотожністю всіх перелічених вище елементів по різні боки кордону. Тобто, якщо, наприклад, економічна політика та система державного управління у двох сусідніх країнах, які є учасниками транскордонної співпраці, суттєво відрізняються між собою, то в межах транскордонного регіону загалом виникатимуть постійні суперечності та інституційні дисфункції, що відобразатимуться на характері економічного співробітництва відповідних

прикордонних територій.

Третім блоком системи організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону слід визнати організаційно-фінансовий. Він відповідає за всю систему фінансування транскордонного співробітництва, як у процесі здійснення інституційно-організаційних заходів, так і в адміністративно-управлінській площині.

Фінансове забезпечення формується паралельно з акумулюванням фінансових ресурсів для розвитку транскордонної співпраці з таких джерел, як програми міжнародної технічної допомоги, бюджетні асигнування, інвестиційні ресурси бізнесу, а також благодійні внески. Крім того, важливий вплив на спроможність належним чином фінансувати відповідні статті видатків, а також створювати якісну основу для організації фінансового забезпечення транскордонного регіону має економічна політика держави.

Організаційно-фінансове забезпечення впливає на розвиток транскордонного регіону передусім через такі ланки, як фінансування транскордонної інфраструктури, фінансування інфраструктурних проєктів на прикордонних територіях, у тому числі проєктів інституційного розвитку, формування сучасних транспортно-логістичних систем тощо.

Разом із цим якісне фінансово-організаційне забезпечення створює необхідні передумови для наповнення місцевих бюджетів прикордонних територіальних громад у межах транскордонних регіонів тими інвестиційними ресурсами, які в подальшому спрямовуються на фінансування транскордонних проєктів і програм розвитку. Воно також сприяє акумулюванню фінансово-кредитного потенціалу транскордонного регіону, накопиченню фінансових ресурсів для сфери страхування та венчурного інвестування транскордонного бізнесу тощо.

Варто відзначити, що сьогодні потенціал організаційно-економічного забезпечення транскордонних регіонів, локалізованих між Україною та ЄС, задіяно явно недостатньо. Так, арсенал організаційно-економічних засобів інституційно-організаційного стимулювання транскордонного співробітництва

нашої держави обмежується переважно діяльністю єврорегіонів та підписанням транскордонних угод. Проте, як одні, так і інші відзначаються надмірною формалізацією та відсутністю системних засобів впливу на активізацію двостороннього співробітництва у межах транскордонних регіонів. Зокрема, не зважаючи на те, що в транскордонному просторі між Україною та ЄС створено чотири спільні єврорегіони: «Карпатський», «Буг», «Верхній Прут» і «Нижній Дунай», а ще один єврорегіон – «Дністер», який охоплює прикордонні території України та Молдови, уприугу наблизений до цього транскордонного простору, функції жодного з них не спрямовані на вирішення тих завдань, які традиційно виконуються єврорегіонами в ЄС.

По-перше, межі кожного з цих єврорегіонів охоплюють адміністративно-територіальні одиниці, що просторово належать до різних транскордонних регіонів. Так, єврорегіон «Карпатський» взагалі є рекордсменом у Європі за площею та чисельністю населення, включаючи лише з боку України чотири області (Львівську, Закарпатську, Чернівецьку та Івано-Франківську), а також прикордонні регіони Польщі, Словаччини, Угорщини та Румунії; єврорегіон «Буг», крім Люблінського воєводства Польщі та Волинської області України, включає у себе ще два райони Львівської області (Сокальський і Жовківський), а також Брестську область Білорусі; єврорегіон «Верхній Прут» територіально охоплює Івано-Франківську та Чернівецьку області України, Ботошанський і Сучавський повіти Румунії, а також шість районів Молдови; до складу ж єврорегіону «Нижній Дунай» входять Одеська область України, Галацький, Тульчацький та Бреїльський повіти Румунії, а також Кагульський, Вулканештівський і Кантемірський райони Молдови.

Таким чином, єврорегіон «Карпатський» повністю охоплює умовні межі українсько-словацького, українсько-угорського та українсько-румунського транскордонних регіонів, а також включає у себе територію частини українсько-польського транскордонного регіону. Єврорегіон «Буг», розташований на половині українсько-польського транскордонного регіону та половині українсько-білоруського транскордонного регіону. А єврорегіон «Верхній

Прут», так само, як і єврорегіон «Нижній Дунай», локалізований одночасно в межах українсько-румунського та українсько-молдовського транскордонних регіонів, повністю не охоплюючи жодного них.

По друге, фактичними учасниками єврорегіонів з боку прикордонних територій України, на відміну від країн-членів ЄС, виступають не стільки представники органів місцевого самоврядування територіальних громад базового рівня, скільки самоврядні органи регіонального чи субрегіонального рівня (областей, рідше – районів), або й регіональних органів державної влади в особі обласних державних адміністрацій.

Це створює диспаратет компетенцій у процесі налагодження механізмів транскордонної взаємодії у межах єврорегіонів, а також при формуванні їх керівних органів. Крім того, такі єврорегіони часто втрачають зв'язок з реальними проблемами мешканців прикордоння, концентруючись в основному на вирішенні другорядних питань, а відтак не мають дієвої підтримки «знизу».

Так, Н. Мікула наголошує на тому, що в країнах-членах ЄС першим організаційним етапом у процесі створення єврорегіонів є започаткування діяльності асоціацій органів місцевого самоврядування, громадських організацій та інших структур, які представляють інтереси місцевого населення прикордонних територій і об'єднують зусилля для вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні. Ці структури є юридичними особами (на відміну від єврорегіонів), і вони (а не обласні органи державної влади) приймають рішення і укладають угоди про формування єврорегіону. Таким чином, у межах ЄС вся діяльність єврорегіонів базується на безпосередній участі місцевих громад у виборі пріоритетів щодо вирішення спільних проблем у транскордонному регіоні, а реалізація завдань останніх відбувається за безпосередньої участі вказаних громад [83].

По-третє, діюча в Україні система адміністративно-територіального устрою та бюджетування обмежують фінансову спроможність органів місцевого самоврядування, зокрема щодо участі в реалізації транскордонних проєктів та розбудови прикордонної інфраструктури. В результаті цього відбувається

зменшення фінансового потенціалу єврорегіонів, до складу яких входять прикордонні території України, що, у свою чергу, знижує ефективність їх функціонування.

Крім того, більшість підписаних угод між органами місцевого самоврядування прикордонних територій України та їх польськими, словацькими, угорськими та румунськими партнерами набувають ознак декларативності та формалізму, оскільки не передбачають реальних фінансових інструментів їх виконання з українського боку.

На цьому тлі суттєво знижується ефективність використання таких складових інституційно-організаційного забезпечення транскордонних регіонів між Україною та ЄС, як навчальні заклади та наукові установи, торгово-промислові палати, бізнес-асоціації, громадські організації та благодійні фонди, агенції регіонального розвитку та європейської інтеграції. Адже більшість із них для успішної та дієвої участі в розвитку транскордонних регіонів повинні опиратися на чіткі сигнали з боку владних інституцій, передусім органів місцевого самоврядування прикордонних територіальних громад базового рівня, а також керуватися цільовими орієнтирами та смисловими сигналами, що генеруються системотворчими інститутами транскордонної співпраці, зокрема єврорегіонами.

На жаль, крім єврорегіонів, інші системотворчі інституції транскордонного впливу, такі як транскордонні кластери, транскордонні партнерства та мережі транскордонної співпраці у транскордонному просторі між Україною та ЄС до цього часу не набули свого достатнього поширення, що є зайвим підтвердженням недостатнього рівня його інституціоналізації.

Значною мірою це зумовлено прогалинами в системі державного управління, економічної та регіональної політики України, які унеможливають необхідне нарощування рівня інституційної спроможності самоврядних органів прикордонних територіальних громад, чого вимагає не лише практика ефективного транскордонного співробітництва країн-членів ЄС, але і підписані нашою державою документи, включаючи Угоду про Асоціацію з ЄС.

Таким чином, в сучасних соціально-економічних умовах дедалі більшого значення в системі організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів набуває функціонування адміністративно-управлінського блоку. Насамперед, це стосується таких його складових, як економічна та регіональна політика держави, розвиток місцевого самоврядування, децентралізація системи державного управління.

Разом із цим, сьогодні дедалі вагомішою стає роль інформаційно-консалтингового забезпечення учасників транскордонного співробітництва, передусім в частині поширення інформації про можливості та перспективи долучення до міжнародних програм технічної допомоги, інвестиційних програм та проєктів, налагодження партнерських зв'язків з представниками прикордонних територіальних громад сусідніх регіонів країн-членів ЄС.

Так, Б. Юськів акцентує увагу на тому, що під інформаційним забезпеченням транскордонної співпраці слід розуміти цілеспрямовану діяльність зацікавлених суб'єктів, пов'язану зі збором, фіксацією, обробкою, накопиченням, зберіганням і використанням відомостей, повідомлень, будь-яких інших даних, необхідних для повноцінного й ефективного функціонування цих суб'єктів з метою реалізації функцій транскордонної співпраці [144].

Дослідження вітчизняних науковців показують, що рівень активізації транскордонного співробітництва прямо-пропорційно залежить від рівня поінформованості потенційних суб'єктів транскордонної співпраці. Виходячи з цього, підвищення рівня активності в межах транскордонних регіонів потребує вжиття таких інформаційних заходів, як: використання різних форм контактів, промислових виставок для розвитку зовнішньоекономічної діяльності господарських суб'єктів прикордонних регіонів; забезпечення суб'єктам господарської діяльності доступу до інформаційного банку академічних інститутів, університетів, галузевих дослідних інститутів, проєктно-конструкторських організацій та виробничо-експериментальних баз, існуючих в рамках транскордонного регіону; забезпечення суб'єктів господарювання прикордонних територій інформацією щодо наявності готових для

комерціалізації результатів НДДКР в рамках транскордонного регіону; надання професійних юридичних та економічних консалтингових послуг з питань трансферу технологій; створення інтернет-сторінок у всесвітній інформаційній мережі, де б висвітлювалась участь господарських суб'єктів прикордонних регіонів у економічних та організаційних формах міжрегіонального співробітництва, пропозиції вітчизняних та зарубіжних фірм щодо співпраці у сфері інновацій; створення при обласних державних адміністраціях прикордонних регіонів науково-консультаційних експертних рад з питань транскордонного співробітництва, якими б розглядалися бізнес-плани, інвестиційні проекти, потреби в кредитуванні та інвестуванні, необхідних для забезпечення технологічних, фінансових, організаційно-маркетингових умов створення транскордонних кластерів [58].

Зростання ролі інформаційно-консалтингового забезпечення в розвитку транскордонних регіонів зумовлюється також активізацією міграційних процесів у сучасній Європі. Наприклад, С. Федонюк відзначає, що у звіті, складеному в 2012 р. Європейською асоціацією прикордонних регіонів, наведено таку класифікацію потреб інформаційного забезпечення транскордонного руху працівників: потреби в інформації та послугах інформаційного характеру для працівників, які перетинають кордон щодня або щотижня, працюючи в іншій державі; потреби в інформації, необхідній для осіб, які працюють в країні походження, але з певних причин відвідують сусідню державу; інформаційні потреби осіб, які шукають працю; потреби у сфері інформації та послуг для працедавців, які шукають персонал з іншого боку кордону; потреби у сфері інформації та послуг для підприємців, які планують започаткувати нову господарську діяльність з іншого боку кордону [136].

Разом із цим, слід відмітити, що транскордонна міграція, яка сьогодні стає дедалі важливішою складовою розвитку транскордонних регіонів, нерозривно пов'язана із фінансовим забезпеченням їх економік. Поряд з транскордонним підприємництвом і функціонуванням об'єктів прикордонної інфраструктури вона формує систему базових стимулів та орієнтирів для функціонування ланок організаційного-фінансово забезпечення транскордонних ринків, а відтак і для

сутнісного наповнення організаційно-фінансового блоку в розвитку транскордонного регіону.

Загалом ефективність впливу цього блоку на економіку транскордонного регіону визначається спроможністю акумулювання достатніх обсягів фінансових ресурсів у таких сферах, як транскордонне підприємництво; місцеві бюджети територіальних громад, локалізованих у прикордонні; державний бюджет, частина якого спрямовується на розвиток прикордонної інфраструктури і транскордонного співробітництва, програми міжнародної технічної допомоги, благодійництво тощо.

В контексті поглиблення європейської інтеграції особливої вагомості сьогодні набувають програми міжнародної технічної допомоги, фінансові ресурси яких спрямовуються передусім на розвиток таких важливих елементів економіки транскордонного регіону, як інженерна та прикордонна інфраструктура, людський капітал, адміністрування та управління, освіта, наука, інформація та комунікації тощо.

У цьому контексті З. Мокринська відзначає, що зі збільшенням обсягів фінансування програм міжнародної технічної допомоги зростають і можливості розвитку транскордонних регіонів. Проте вона також звертає увагу і на те, що необхідно врахувати низку важливих моментів, які виявились при здійсненні відповідних програм, зокрема те, що проекти мають фінансуватись і за рахунок країни-реципієнта. Тобто, в бюджетах різних рівнів повинні бути враховані витрати на здійснення проектів транскордонного співробітництва. При цьому кошти виділяються на спільні проекти транскордонного співробітництва за умови їх використання на благо усіх учасників проектів. Практика показує, що транскордонне співробітництво не є ефективним, якщо не супроводжується координацією між учасниками проекту, а збалансований розвиток прикордонних регіонів можливий лише за умови розробки спільних програм розвитку та створення передумов для здійснення «дзеркальних» проектів як з одного боку кордону, так і з іншого [84].

Можливість гарантованого співфінансування транскордонних проектів, які

реалізуються за кошти міжнародних фінансових установ, зокрема – за рахунок структурних фондів ЄС, передбачають національні системи бюджетного планування.

Крім того, важливого значення у контексті розробки якісного фінансового обґрунтування для реалізації програм міжнародної технічної допомоги у транскордонних регіонах має інформаційно-консультаційна компонента. Так, протягом усіх років підготовки до вступу в ЄС, а також у перші роки після цього вступу, в сусідніх з Україною державах Європи, проводились постійні тренінги для різних цільових груп з питань розвитку транскордонного співробітництва, виявлення спільних проблемних питань та розробки проєктів щодо їх вирішення, а також підготовки заявок на отримання фінансової допомоги. Нині тематика таких тренінгів розширена і включає навчання з питань формування транскордонних кластерів, транскордонних партнерств тощо.

Наприклад, завдяки програмам, що фінансувалися за рахунок структурних фондів ЄС, усі прикордонні гміни Польщі реалізували проєкти водопостачання, водовідведення, каналізування, освітлення територій, забезпечення доступу до Інтернету, ремонту і модернізації шкіл, дитячих закладів та установи охорони здоров'я.

Нинішня тематика проєктів фінансової допомоги з боку ЄС включає будівництво стадіонів, басейнів, купівлю спортивного спорядження та інвентарю, вирішення проблем людей з особливими потребами тощо.

Активність мешканців прикордоння у Польщі, Словаччині, Угорщині, Румунії та інших країнах – учасницях останніх хвиль розширення ЄС щодо підвищення свого життєвого рівня зумовлена насамперед їх усебічною поінформованістю та обізнаністю щодо програмно-проєктного підходу, спрямованого на вирішення соціально-економічних проблем. Крім того, важливе значення має підтримка з боку органів державної влади і місцевого самоврядування, доступність інформації на офіційних сайтах, у т.ч. єврорегіонів, щодо використання як бюджетних, так і проєктних коштів.

На рівні окремих прикордонних регіонів фінансова допомога, насамперед,

скеровується на розбудову інфраструктури для залучення бізнесу (технопарки, бізнес-інкубатори, інжинірингові та консалтингові структури, логістичні центри) і підтримку підприємництва (формування кластерів, промислових зон), причому проекти враховують не лише можливості, але й потенціал розвитку транскордонного співробітництва. Так, підтримуються проекти розбудови центрів прикордонної торгівлі, придорожньої інфраструктури, різного роду сервісних та інформаційних центрів для обслуговування, у т.ч. мешканців суміжних територій тощо. Обґрунтування відповідних проектів базується на систематичному обліку, зборі та обробці транскордонної статистики, яка ведеться відповідними державними обласними статистичними підрозділами.

Водночас, слід відмітити, що в Україні ефективність організаційно-фінансового забезпечення розвитку спільних транскордонних регіонів з країнами-членами ЄС блокується низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників. Насамперед, це стосується централізації адміністративних повноважень та фінансових ресурсів, а також невизначеності механізмів взаємодії та розподілу повноважень між інституціями державного та регіонального рівня, дотичних до організаційної, фінансової та правової підтримки транскордонного співробітництва.

Так, Н. Мікула вказує на те, що у країнах-членах ЄС питання транскордонного співробітництва віднесені до функцій Міністерств регіонального розвитку, у складі яких є відповідні департаменти. Єврорегіони визнані як структури, які координують співпрацю прикордонних територій, мають відповідну фінансову підтримку (наприклад, на підтримку діяльності єврорегіонів Східної Польщі виділялося 1,5 млн злотих щорічно), керівники єврорегіонів співпрацюють з центральними органами влади щодо формування та реалізації державної політики транскордонного співробітництва, беруть участь у роботі спільних органів, створених для реалізації Програм фінансової допомоги зі структурних фондів ЄС та інших міжнародних фінансових структур. В Україні ж до цього часу чітко не визначено, до функцій якого міністерства входить транскордонне співробітництво – МЗС, Мінекономіки і торгівлі чи

Мінрегіонбуду; не працює належним чином Міжвідомча комісія з питань міжрегіонального і транскордонного співробітництва, не узгоджені діяльність і компетенції з відповідними міжурядовими комісіями України та Угорщини, Словаччини, Польщі, Румунії. Окрім того, центральними органами влади майже не використовуються напрацювання єврорегіонів (як правило, потрібні лише звіти про їх діяльність) щодо основних проблем транскордонного співробітництва, вирішення яких є неможливим без участі центральних органів влади [78].

Ще однією проблемою є низька активність громадянського суспільства у прикордонних територіях нашої держави. Так, за різними даними, українською стороною подається від 10% до 30% загальної кількості заявок на фінансування за програмами міжнародної технічної допомоги ЄС від загального обсягу аналогічних заявок з боку сусідніх із нашою державою країн-членів ЄС.

На тлі вищезазначених проблем організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, відбувається виснаження соціально-економічного потенціалу останніх. Воно посилюється на тлі удосконалення якості та підвищення ефективності реалізації відповідних організаційно-економічних заходів у прикордонних регіонах сусідніх з нами країн (запровадження шопінг-віз для українців, полегшення вступу талановитої української молоді до вищих навчальних закладів, сприяння її легальному працевлаштуванню, спрощення легітимізаційних процедур, зокрема шляхом введенням карт поляка та угорця, видачі румунських та угорських паспортів тощо). Тобто, без активної конкурентної політики зайнятості з українського боку, без впровадження сучасних методологічних і методичних підходів до організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, без підтримки діяльності ефективних транскордонних інституцій, покликаних своєчасно інформувати мешканці прикордоння і допомагати їм, розвиток транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України відбуватиметься асиметрично.

З метою удосконалення системи організаційно-економічного забезпечення транскордонного регіону пропонуємо в механізм інституційно-організаційного забезпечення включати новітні структури - транскордонні координаційні пункти, які створюються як на рівні країн ЄС, так і в прикордонних регіонах інших держав. Ключовими функціями таких утворень є подолання правових колізій та адміністративних бар'єрів у транскордонному регіоні. Реалізація функцій транскордонної координації та нівелювання законодавчих невідповідностей у разі впровадження спільних проєктів здійснюється шляхом використання механізму, який передбачає укладання Європейського зобов'язання та Європейської транскордонної заяви, яка потребує здійснення законодавчих процедур в державі-члені.

Адміністративно-управлінське забезпечення необхідно вдосконалювали шляхом створення спільних програмних комітетів із представників національних, регіональних органів влади країн-учасниць для реалізації цілей програм, які на перспективу 2021-2027 визначені, як: "Зеленіша та низьковуглецева Європа", "Соціальніша Європа" та "Європа, ближча до громадян".

Організаційно-фінансове забезпечення транскордонного регіону зорієнтовано на реалізацію цілей та тематичних програм, які реалізуються як на міжрегіональному, так і на транскордонному рівнях та диференціюються для країн-членів ЄС та інших держав і спрямовані на використання специфічного фінансового інструментарію для реалізації запланованих цільових орієнтирів. Фінансування Європейської територіальної співпраці здійснюється шляхом участі та чітких процедур фінансування й передавання ресурсів через програми (Interreg) та відповідні фонди, такі як: Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртованості, Європейський соціальний фонд, Фонд морського та рибного господарства, Фонд притулку та міграції, Фонд управління кордоном, Фонд внутрішньої безпеки та ін.

Фінансовими інструментами реалізації програм та тематичних цілей визначено ресурси Європейського регіонального фонду, ІРА ІІІ СВС (Інструмент підприємної допомоги) та NDICI СВС в рамках спільного управління та

фінансування країн-членів ЄС та країн-партнерів.

Сучасний етап розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС характеризується значними зрушеннями в організаційно-економічному забезпеченні функціонування транскордонних регіонів. Поряд з традиційними формами інституціоналізації, такими як підписання міжрегіональних угод, реалізація спільних проєктів у рамках програм добросусідства ЄС, співфінансування інвестиційних програм у транскордонному просторі, спрямованих на розвиток інфраструктури прикордонних територій України, діяльність єврорегіонів тощо, активно обговорюються та впроваджуються в систему економічної співпраці елементи сучасних транскордонних структур – транскордонних кластерів, транскордонних наукових та індустріальних парків, європейських угруповань територіального співробітництва, об'єднань єврорегіонального співробітництва тощо.

В загальному під організаційно-економічним забезпеченням розвитку транскордонних регіонів слід розуміти низку взаємопов'язаних складових економічного механізму, об'єднаних спільною метою – підвищенням рівня ефективності реалізації транскордонних проєктів і програм у межах відповідного транскордонного регіону.

Загалом, систематизуючи наукові підходи до визначення змісту категорії «організаційно-економічне забезпечення» в контексті розвитку транскордонного співробітництва, була розроблена та запропонована концептуальна модель формування та функціонування системи організаційно-економічного забезпечення, орієнтованого на розвиток транскордонних регіонів. Згідно з запропонованою моделлю, можна констатувати що організаційно-економічне забезпечення розвитку транскордонної регіону складається з трьох основних блоків: адміністративно-управлінського, організаційно-фінансового та інституційно-організаційного. Кожен із них охоплює певне коло завдань та напрямів впливу на формування та економічний розвиток транскордонних регіонів. Разом із цим, вказані блоки володіють характерним набором ланок та механізмів функціонування, які визначають рівень системності та цілісності їх

впливу на розвиток транскордонного регіону. Базовим блоком, з погляду активізації економічних процесів у транскордонному регіоні, можна вважати його інституційно-організаційне забезпечення.

Другим блоком в системі організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону виступає адміністративно-управлінський. Він гармонійно поєднується з інституційно-організаційним, а також пересікається з ним за низкою важливих параметрів. Передусім це стосується розробки транскордонних стратегій і програм, які, з одного боку, виступають ланкою інституційного механізму, а з іншого, опираються на адміністративно-управлінські важелі впливу.

Третім блоком системи організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону слід визнати організаційно-фінансовий. Він відповідає за всю систему фінансування транскордонного співробітництва, як у процесі здійснення інституційно-організаційних заходів, так і в адміністративно-управлінській площині.

Важливо також зазначити, що на сьогодні дедалі вагомішою стає роль інформаційно-консалтингового забезпечення учасників транскордонного співробітництва, передусім в частині поширення інформації про можливості та перспективи залучення до міжнародних програм технічної допомоги, інвестиційних програм та проектів, налагодження партнерських зв'язків з представниками прикордонних територіальних громад сусідніх регіонів країн-членів ЄС.

На сьогоднішній день дослідження вітчизняних науковців показують, що рівень активізації транскордонного співробітництва прямо-пропорційно залежить від рівня поінформованості потенційних суб'єктів транскордонної співпраці.

Підсумовуючи вищезазначені проблеми організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, акцентуємо, що відбувається виснаження соціально-економічного потенціалу останніх. Воно посилюється на тлі

удосконалення якості та підвищення ефективності реалізації відповідних організаційно-економічних заходів у прикордонних регіонах сусідніх з нами країн. Себто, без активної конкурентної політики зайнятості з українського боку, без впровадження сучасних методологічних і методичних підходів до організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, без підтримки діяльності ефективних транскордонних інституцій, покликаних своєчасно інформувати мешканці прикордоння і допомагати їм, розвиток транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України відбуватиметься асиметрично.

1.3. Механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів

Межування кордонів України та ЄС, яке супроводжується реалізацією низки програм сусідства, орієнтованих на поглиблення рівня та розширення спектру економічного співробітництва зумовлює диверсифікацію форм, методів та інструментів організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, з одного боку, та Польщі, Словаччини, Угорщини і Румунії, з іншого. Разом із цим відбувається удосконалення механізмів цього забезпечення на основі адаптації українських реалій до вимог і стандартів ЄС.

В наукових працях вітчизняних і закордонних дослідників акцентується увага на таких механізмах, дотичних до формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, як: інституційно-правовий, єврорегіональний, фінансовий, прикордонно-торговельний, інформаційно-освітній, комунікаційно-мережевий, міграційний, маркетинговий, підприємницький, преференційний та інші.

У сучасних соціально-економічних умовах особливої значимості набуває функціонування інституційно-правового механізму забезпечення транскордонного співробітництва в цілому та розвитку транскордонних регіонів,

зокрема. Так, відзначається, що на нинішньому етапі європейської інтеграції України саме інституційно-правове забезпечення виступає одним з ключових пріоритетів активізації зовнішньоекономічної діяльності нашої держави на регіональному рівні [11].

Особливо активно впровадження інституційно-правових норм, притаманних країнам-членам ЄС, розпочалося в Україні у зв'язку з підписанням Угоди про Асоціацію. Насамперед, це стосується Законів України «Про внесення змін до податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)», «Про ліцензування видів господарської діяльності», проектів Законів України «Про деякі заходи щодо посилення ролі територіальних громад в управлінні земельними ресурсами», «Про інформацію споживачів щодо харчових продуктів», «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», Постанови КМУ «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2015 рік», нормативно-правових актів, спрямованих на здійснення в Україні адміністративно-територіальної реформи тощо [112].

Значна частина перелічених нормативно-правових актів, як і сам текст Угоди про Асоціацію з ЄС, безпосередньо пов'язані з розвитком транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, особливо ті, що межують з країнами-членами ЄС.

Так, значна частина розділів Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС містять зобов'язання нашої держави щодо поступового наближення та/або адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, насамперед у таких сферах, як санітарні та фітосанітарні заходи, торгівля послугами, електронна комерція, технічні бар'єри в торгівлі тощо. Загалом відповідні положення лише торговельно-економічної частини Угоди містять зобов'язання щодо імплементації та практичного впровадження близько 150 регламентів та директив ЄС, а також інших актів *acquis* ЄС та міжнародних договорів і стандартів. І це – не враховуючи загальних положень щодо ефективного

застосування вже ратифікованих Україною міжнародних угод або матеріальних норм, які наша держава буде зобов'язана транспонувати та ефективно застосовувати у внутрішньому правопорядку. Крім того, Угода про Асоціацію з ЄС пропонує громадянському суспільству України стати більш впливовим гравцем як у розвитку відносин між Україною та ЄС, так і у здійсненні реформ/внутрішніх перетворень, що, власне, наближують Україну до євроспільноти. Адже Угода відводить громадянському суспільству роль суб'єкта у процесі її реалізації через створення двосторонньої громадської платформи. Згідно з Угодою платформа має виконувати роль форуму для зустрічей та обміну думками. Більш важливо, що запропонована в Угоді платформа не існуватиме автономно, а буде вписана у загальну інституційну архітектуру в рамках Угоди. Таким чином, вперше у відносинах між Україною та ЄС громадянське суспільство отримує інституціолізований механізм впливу на прийняття рішень з проблем європейської інтеграції [133, с. 23, 48].

Це дозволяє розраховувати на активізацію всіх без винятку механізмів формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів у транскордонному просторі між Україною та ЄС, передусім тих, які опираються на інституційну основу, а ефективність їх функціонування залежить від спроможності залучати у сферу власної діяльності широке коло інституцій, орієнтованих на реалізацію транскордонних проєктів.

У цьому контексті слід виділити єврорегіональний механізм, суть якого полягає у формуванні організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів через інституційні важелі та інструменти, інтегровані в структуру єврорегіонів.

Використання єврорегіонального механізму як організаційно-економічної платформи для розвитку транскордонних регіонів дозволяє не лише забезпечувати активізацію транскордонного співробітництва, але й підвищує якість регіональної політики загалом. Адже охоплення значної частини периметру українського кордону єврорегіонами створює уніфіковане середовище для реалізації регіональної політики ЄС та політик національних держав у сфері транскордонного співробітництва.

Водночас, одним з основних чинників, які обмежують можливості застосування єврорегіонального механізму формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів Україною, є відсутність бачення, зокрема у регіональних та місцевих органів влади, місця ефективної діяльності єврорегіональних структур у новому інституційному середовищі. Сучасні інструменти регіональної політики ЄС, що використовуються в транскордонних програмах сусідства з нашою державою, зумовлюють необхідність перегляду відношення до єврорегіонів у вітчизняному політикумі та пошуку нових шляхів вирішення існуючих у транскордонних регіонах проблем [142].

Наприклад, сьогодні в Україні важелі та інструментарій реалізації Державних програм розвитку транскордонного співробітництва хоча і дещо схожі на європейські, проте відзначаються відсутністю ефективного механізму використання єврорегіонів, як інституцій транскордонного співробітництва, не передбачаючи диверсифікації їх організаційно-економічних функцій. Саме тому надзвичайно актуальним стає завдання розробки і впровадження нових важелів та інструментів активізації українською стороною єврорегіонального співробітництва, а також утвердження єврорегіонів у якості організаційно-економічної і координаційної платформ для транскордонної співпраці, як це відбувається у межах країн-членів ЄС.

Передусім це стосується впровадження сучасних інструментів фінансування єврорегіонів, що можливе лише за умови налагодження ефективної взаємодії між єврорегіональним та фінансовим механізмами організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів.

Практика функціонування єврорегіонів, локалізованих у межах ЄС, показує, що фінансове наповнення має формуватися з різних джерел і в різних пропорціях. Це можуть бути як бюджетні кошти ЄС, чи його держав-учасниць, так і фінансові ресурси адміністративно-територіальних органів влади, органів місцевого самоврядування, а також позабюджетні кошти благодійних фондів, донорських організацій, підприємств і корпорацій, приватних осіб та інших організацій, діяльність яких не заборонена законодавством.

Аналогічні підходи до вдосконалення фінансового механізму пропагуються

також вітчизняною школою регіоналістики. Зокрема в роботах її представників відзначається необхідність підвищення ефективності фінансового механізму на основі поліпшення якості бюджетного регулювання шляхом передачі у законодавчому порядку місцевим бюджетам окремих загальнодержавних доходів або їх частини з метою суттєвого зменшення рівня централізації бюджетних ресурсів [137, с. 209].

Ефективність фінансового механізму організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів значною мірою залежить від можливості спільного фінансування проєктів і програм, спрямованих на активізацію транскордонного співробітництва. При цьому особливої важливості набувають такі важелі фінансового механізму, як структурні фонди ЄС і програми міжнародної технічної допомоги. Також вагомим джерелом фінансування економічного розвитку транскордонних регіонів можуть вважатися такі фінансово-кредитні установи, як Світовий банк (СБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Міжнародна фінансова корпорація (МФК) тощо [85].

Перелічені фінансові установи є не лише важливими інституціями у системі фінансового забезпечення транскордонних регіонів, але й чинять вагомий вплив на активізацію інвестиційної та підприємницької діяльності в усьому транскордонному просторі. Тим самим вони сприяють не лише фінансовій, але й торговельно-економічній діяльності суб'єктів транскордонного бізнесу, що дає підстави для висновку про тісний взаємозв'язок між фінансовим і прикордонно-торговельним механізмами формування організаційного-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів.

При цьому, ключовими ланками прикордонно-торговельного механізму, на відміну від фінансового, є: формування торговельно-посередницьких мереж у межах транскордонного регіону, розвиток логістичних систем, орієнтованих на обслуговування прикордонної торговельної діяльності, а також спонтанний вплив на розвиток неформальних інститутів розвитку транскордонного підприємництва та еволюції транскордонних ринків, включаючи розвиток виробничої, транспортної та

комунальної інфраструктури [24, с. 61-62].

Таким чином, прикордонно-торговельний механізм формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів функціонує завдяки створенню локальних центрів інституційного впливу на поглиблення торговельних взаємозв'язків між прикордонними територіями сусідніх держав. Це сприяє активізації двосторонніх торговельних контактів, а також стимулює рух товарів і людей у межах транскордонного регіону. Крім того, ефективний прикордонно-торговельний механізм дозволяє розвивати транскордонні транспортно-логістичні мережі, гуртові ринки і виставкові центри.

Слід також відзначити, що завдяки прикордонно-торговельному механізму формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів відбувається не лише інтенсифікація прикордонної торгівлі та диверсифікація експортно-імпортних операцій у транскордонному просторі, але й активізуються міжособистісні комунікації між мешканцями прикордоння сусідніх країн, що веде до підвищення якості людського та соціального капіталу в межах усього транскордонного регіону.

Проте найбільший вплив на підвищення якості людського та соціального капіталу в межах транскордонних регіонів чинить навчально-освітній механізм формування організаційно-економічного забезпечення їх розвитку. Так, В. Борщевський відмічає, що реалізація навчально-освітніх проєктів і програм для мешканців малих прикордонних міст і сільських територій є важливою складовою подолання негативних тенденцій у розвитку транскордонних регіонів. Вона дозволяє долати негативні стереотипи економічної поведінки, такі як переважання нелегальної човникової торгівлі та неофіційної трудової міграції. Це дозволяє активізувати підприємницьку активність та поліпшувати інвестиційний клімат у відповідних транскордонних регіонах, у тому числі за рахунок залучення коштів трудових мігрантів [10, с. 15].

Іншим механізмом, орієнтованим на підвищення якості людського та соціального капіталу транскордонних регіонів, є комунікаційно-мережевий. Він пов'язаний із налагодженням постійно-діючих інформаційних контактів між

мешканцями прикордоння сусідніх країн, у тому числі з метою обміну досвідом, трансферу технологій та координації спільних дій у процесі реалізації транскордонних проєктів.

На особливу увагу в цьому контексті заслуговує створення мереж обміну досвідом у формі об'єднання органів місцевого самоврядування для пошуку методів вирішення спільних проблем соціально-економічного розвитку. Основною метою діяльності таких мереж є розробка через транскордонну інституційну співпрацю нових планів, програм стимулювання соціально-економічного розвитку, а також адаптація до місцевих умов рішень, які вже були реалізовані органами місцевого самоврядування інших країн, регіонів. Співпраця в межах транскордонних мереж може охоплювати різні аспекти суспільно-політичного життя і господарювання, а саме – освіту, культуру, охорону здоров'я, соціальну допомогу, транспорт, житлово-комунальне господарство, залучення міжнародної технічної допомоги, у тому числі ЄС. До діяльності мереж доцільно залучити науково-дослідні установи, вищі навчальні заклади, консалтингові центри, громадські організації для здійснення (за попередньо розробленою методикою) аналізу ефективності транскордонної співпраці учасників мережі, результати якого можуть стати базою формування сучасної транскордонної статистики [74, с. 19].

Актуальність створення такої бази впливає як з потреб загального удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, так і в контексті підвищення ефективності функціонування його окремих механізмів. Передусім це стосується фінансового, інформаційно-освітнього та міграційного механізмів формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів.

Наприклад, міграційний механізм, який ґрунтується на використанні позитивних ефектів сезонної, мятникової, епізодичної та інших видів міграції населення у межах прикордонних територій сусідніх держав, не може належним чином виконувати своїх функцій без розгалуженої мережі доступних, точних і своєчасних статистичних даних про потребу в робочій силі у межах транскордонних ринків, її якість, рівень потенційної оплати праці, попит на продукцію, до

виробництва якої ця робоча сила залучається тощо.

Враховуючи міграційні процеси в транскордонних регіонах та рух людей, капіталів й товарів, вдосконалення організаційно-економічного забезпечення їх розвитку може відбуватися шляхом залучення коштів трудових мігрантів у господарський комплекс, як у вигляді інвестиційних ресурсів, так і з метою стимулювання споживчого попиту, підвищення якості людського капіталу, трансферу управлінських і виробничих технологій тощо.

Зокрема, українські дослідники відмічають, що з огляду на обмежені можливості працевлаштування і низьку заробітну плату чимало економічно активних громадян України, передусім у віці 20-49 років, стають трудовими мігрантами. При цьому понад 80% учасників трудових міграцій не мають постійної роботи в Україні у цей період, і ще близько 10% – перебувають в неоплачуваній відпустці. Відтак, тимчасові поїздки українських громадян за кордон стають об'єктивною реальністю і масовим явищем, масштаби якого за різними оцінками становлять близько 2 млн осіб [5, с. 7].

Разом із цим слід відмітити, що ефективне використання міграційного механізму організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів повинне орієнтуватися також на нівелювання тих ризиків, які виникають у зв'язку із поширенням трудових міграцій. Насамперед, це стосується вичерпування людського потенціалу прикордонних територій у країнах походження трудових мігрантів. Крім того, вітчизняні науковці вказують на те, що однією з ключових проблем ефективного розвитку транскордонних регіонів у контексті поширення трудової сезонної, маятникової та епізодичної міграції є тенденція до активізації нелегальних форм економічної активності [128, с. 37].

Поширення легальних форм транскордонного бізнесу значною мірою залежить від ефективності маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів. Під цим механізмом доцільно розуміти набір взаємопов'язаних ланок, орієнтованих на просування ринкових продуктів, що виробляються у певному транскордонному регіоні, на регіональні, міжнародні та світовий ринки.

В науковій літературі під маркетинговим механізмом часто розуміють набір певних маркетингових інструментів і важелів впливу, об'єднаних у єдину систему, яка визначає спосіб і порядок управлінських дій в умовах функціонування відповідного економічного об'єкту (підприємства, господарської мережі, регіону тощо) [69].

При цьому відмічається, що знання ринку, ринкова компетенція є необхідною і визначальною складовою досягнення успіху сьогодні у будь-якому виді господарської діяльності в умовах конкуренції. Це забезпечує в першу чергу така допоміжна функція маркетингу, як ринкова інформація. Вчасність і достовірність цієї інформації сприяє прийняттю ефективних маркетингових рішень, регулює становлення певних ринкових процесів, гармонізуючи роботу маркетингового механізму [68].

Відповідно до цього маркетинговий механізм формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону включає у себе низку інструментів і важелів, що охоплюють сферу маркетингових досліджень у межах прикордонних територій, які входять до його складу, відповідають за розробку сучасної системи маркетингових комунікацій, включаючи формування та просування відповідних рекламних і PR-продуктів, розробку інвестиційних пропозицій і програмних продуктів, а також налагодження якісного транскордонного брендингу.

У цьому контексті слід відзначити наукове бачення вітчизняних фахівців щодо перспектив використання маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів у контексті застосування брендингу. Так, Н. Мікула та О. Дацко наголошують на тому, що в умовах глобалізації не лише прикордонні території повинні формувати власне «обличчя», але і транскордонні регіони та об'єднання мають дбати про створення та просування своїх брендів: «Можемо говорити про необхідність спільного бренду Карпатського регіону як унікальної природної екосистеми; територіальна, історична, культурна близькість прикордонних територій Польщі, Угорщини, Словаччини та України спонукає до виявлення спільних ознак регіональних брендів (Львів – як

місто української і польської культури, Закарпаття як унікальна екосистема України та Угорщини). Необхідність формування позитивного іміджу транскордонного регіону передбачена у програмах транскордонного співробітництва» [82, с. 87].

Вдалий брендинг транскордонного регіону на тлі ефективного функціонування маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення його розвитку дозволяє активізувати роботу підприємницьких структур у транскордонному просторі. У свою чергу це забезпечує створення та поширення у межах транскордонного регіону таких ланок організаційно-економічного забезпечення, як бізнес-асоціації та бізнес-інкубатори, технологічні, промислові та індустріальні парки, транскордонні кластери тощо. Всі перелічені інституції ґрунтуються на розвинутому підприємницькому середовищі, а тому можуть вважатися елементами та складовими підприємницького механізму формування організаційно-економічного забезпечення його розвитку транскордонного регіону.

Діяльність цього механізму спрямована передусім на визначення пріоритетного кола тих ніш, які може зайняти економіка транскордонного регіону в міжнародному поділі праці, з подальшим їх заповненням ефективно діючими суб'єктами підприємництва з обох боків кордону. При цьому в транскордонних регіонах найбільш інтенсивно розвиваються ті сфери економічної діяльності, які дозволяють одночасно забезпечувати високі темпи господарського зростання економік суміжних прикордонних територій сусідніх держав на основі ефективного використання їх господарського, людського та природно-ресурсного потенціалу [12, с. 249].

Вітчизняні науковці відмічають, що виходячи з актуальності і своєчасності розвитку малого транскордонного підприємництва, в сучасних соціально-економічних умовах підприємницький механізм організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів набуває особливо важливого значення, передусім у транскордонному просторі між Україною та ЄС. Це актуалізує потребу в розробці вітчизняної стратегії розвитку малого бізнесу в малих прикордонних містах і сільських територіях з урахуванням світового досвіду. При цьому потрібно забезпечити єдині методичні підходи до процедури розробки і реалізації такої стратегії як сукупності етапів: формування інформаційної бази,

розробки системи стратегічних та операційних цілей розвитку підприємництва, розробки та реалізації конкретних тактичних заходів з урахуванням галузевої специфіки розвитку підприємництва, організації системи діагностики і моніторингу розвитку малого підприємництва у малих прикордонних містах і сільських територіях [14, с. 84].

Важливим засобом стимулювання прикордонного і транскордонного підприємництва є створення ефективно діючої системи податкових пільг та економічних преференцій, орієнтованих на поліпшення інвестиційного клімату та розвиток підприємницької активності у межах транскордонних регіонів.

Це дає підстави розглядати у ролі одного із основних механізмів формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів преференційний механізм. На думку В. Гоблика суть цього механізму полягає в активному використанні різного роду преференційних режимів задля створення у транскордонному регіоні ефективно діючих інституцій (спеціальних економічних і безмитних зон, бізнес-інкубаторів, територій пріоритетного розвитку, технопарків тощо), орієнтованих на збільшення обсягів залучення в економіку прикордонних територій іноземних інвестицій, трансфер інноваційних технологій, диверсифікацію транскордонних ринків товарів і послуг [24, с. 57-58].

Т. Циганкова відносить до сфери дії преференційного механізму встановлення особливого пільгового (преференційного) мита на товари окремих країн, яке не розповсюджується на товари інших країн. Вона відзначає, що ця система використовувалась Великою Британією, а згодом й іншими країнами для отримання дешевої сировини та продовольства з економічно залежних країн. Крім того, преференції широко застосовувались у торгівлі з країнами, що входили до валютних блоків [139].

На жаль, на думку окремих дослідників, у транскордонних регіонах, до складу яких входять прикордонні території України, преференційний механізм стимулювання зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності містить суттєві прогалини. Сутнісне преференційне наповнення СЕЗ і ТПР транскордонних регіонів було вилучено змінами до законодавства, внесеними в 2005 р., і сьогодні цей

визнаний світовий економічний інструмент регіонального та галузевого розвитку знаходиться в «рудиментарному» стані [98]. Дієвим інструментом розвитку транскордонного регіону вважаємо використання форми так званого "інвестиційного вікна" як засобу стимулювання розвитку прикордонних територій (EFSD) та гарантування портфельних інвестицій у конкретних регіонах.

Водночас, слід зауважити, що кожен із вище перелічених механізмів, включаючи преференційний, не діє автономно. Всі вони інтегровані в єдину систему формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів взаємно підсилюючи, або ослаблюючи вплив один одного. Крім того, частина із цих механізмів взаємно пересікаються у процесі здійснення впливу на формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, а деякі з них можуть навіть виступати у ролі складових ланок чи елементів інших (наприклад єврорегіональний механізм може розглядатися як частковий випадок функціонування інституційно-правового механізму, насамперед у частині формування інституційного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, а преференційний та маркетинговий механізми часто доцільно включати до складу підприємницького, як важливі ланки формування передумов для розвитку транскордонного підприємництва).

Виходячи з цього, а також зважаючи на пріоритетні напрями формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів України на сучасному етапі європейської інтеграції нами запропоновано узагальнену характеристику основних механізмів організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів (табл. 1.2). Таким чином, можна констатувати, що розвиток транскордонного регіону залежить від ефективності функціонування та взаємоузгодженої роботи низки механізмів формування організаційно-економічного забезпечення їх розвитку. У руслі кожного з цих механізмів реалізується спільна політика регіонів-учасників (торговельна, конкурентна, транспортна, аграрна та інші), що в сукупності створює умови для соціально-економічного розвитку всього транскордонного простору.

Таблиця 1.2

Характеристика основних механізмів організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів

Механізми	Економічна суть	Основні ланки та інструменти	Форми впливу
Інституційно-правовий	Формування, імплементація, моніторинг і контроль виконання нормативно-правових актів і регуляторних документів, що забезпечують розвиток транскордонних регіонів	Законодавчі, розпорядчі та регуляторні акти органів державної влади та місцевого самоврядування, транскордонні стратегії та угоди	Зниження трансаційних витрат учасників ТКС через унормування та врегулювання їх економічних відносин у транскордонному регіоні
Фінансовий	Стимулювання фінансових надходжень в економіку транскордонного регіону з метою підвищення ефективності й функціонування та активізації транскордонного співробітництва	Бюджетні ресурси, інвестиції, фінансово-кредитне забезпечення, грантові кошти за програмами міжнародної технічної допомоги	Залучення у ТКС необхідних фінансових ресурсів та їх ефективний розподіл між різними сферами, видами економічної діяльності та користувачами
Інформаційний	Розвиток інформаційних мереж та систем обміну інформацією в межах транскордонного регіону; підвищення якості інформації	Інтернет, телекомунікаційні мережі, навчально-освітні та консалтингові послуги, маркетингова інформація	Активізація обміну інформацією між учасниками ТКС, нівелювання інформаційних асиметрій
Ринковий	Створення ринкових інститутів, орієнтованих на спрощення режиму прикордонної торгівлі та розвиток транскордонного бізнесу	Транскордонні ринки, технопарки, транскордонні кластери, гуртові ринки, виставково-ярмаркові центри	Інтеграція всіх суб'єктів ТКС у межах спільного транскордонного ринку та визначення сфери їх спеціалізації
Адміністративно-управлінський	Удосконалення адміністративно-управлінської діяльності владних інституцій і неурядових організацій у контексті розвитку прикордонної інфраструктури, спрощення візових режимів і процедур, підвищення якості людського та соціального капіталу транскордонних регіонів	Регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування прикордонних територій, управлінські органи євро регіонів, транскордонних партнерств, дипломатичні місії та консульські установи	Адаптація управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування та керівних ланок неурядових організацій, що діють у транскордонному просторі, до вимог і потреб ТКС

Систематизовано автором

Якщо уважно розглянути еволюцію пріоритетів та цілей регіональної політики ЄС щодо України в сфері транскордонного співробітництва, можна зауважити, що вони спрямовані на поступове формування всіх елементів інституту транскордонного співробітництва. Важливим чинником ефективної реалізації всіх стратегій у країнах ЄС є постійний моніторинг і актуалізація завдань та оперативних цілей, що супроводжується прозорістю та доступністю до інформації для контролю з боку громадян. Тобто, формування громадянського суспільства, розвиток демократичних засад функціонування економіки прикордоння, налагодження ефективного контролю за діями владних інституцій є «наріжними каменями» формування сучасних механізмів організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів.

При цьому, основною метою, на яку спрямовується діяльність усіх вищезазначених механізмів, є нівелювання негативного впливу наявності кордонів на ведення спільної господарської діяльності в межах транскордонного регіону.

Окрім оптимізації візових режимів це стосується також розбудови прикордонної інфраструктури (доріг, залізничних колій, контрольно-пропускних пунктів, сервісних центрів тощо) як у кількісному, так і в якісному значенні. Ця проблема стосується також удосконалення правових норм перетину державного кордону та роботи прикордонних переходів, у тому числі з метою скорочення часу очікування пасажирів та митного огляду вантажів.

Ще одним важливим завданням, на вирішення якого орієнтуються механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів є подолання асиметрії транскордонної співпраці на рівні різних адміністративно-територіальних одиниць по обидва боки кордону. Насамперед, це стосується прикордонних регіонів ЄС та сусідніх із ним країн, включаючи Україну. Адже рівень адміністративної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування в нашій державі значно нижчий ніж у сусідніх країнах-членах ЄС. Це породжує численні компетенційні, інформаційні, фінансові та інші асиметрії.

Більше того, можна навіть стверджувати, що сучасний стан розвитку транскордонних регіонів, локалізованих між Україною та ЄС свідчить про те, що вони є більше декларативним феноменом, ніж явищем практичної регіональної економіки. Тобто, можливості та організаційні ресурси транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, наразі недостатньо використовуються для розв'язання стратегічних завдань і тактичних потреб європейської інтеграції нашої держави.

Водночас, геополітичні зміни, зокрема в регіоні Центральної та Східної Європи, які відбулися в результаті кількох останніх хвиль розширення ЄС на схід, актуалізують проблему наближення регіональної політики України до європейських стандартів, у тому числі й у площині транскордонного співробітництва, включаючи розвиток транскордонних регіонів.

Таким чином, геополітичний статус транскордонних регіонів в умовах децентралізації піднімається на якісно вищий щабель. Це ставить нові вимоги до ефективності функціонування механізмів формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, завдяки яким Україна може більш ефективно вирішувати проблеми зміцнення міжрегіональних відносин не лише з кожною із центральноєвропейських держав або їх регіональними об'єднаннями (Вишеградська група, Центральноєвропейська Ініціатива тощо), але і безпосередньо з Брюсселем та Страсбургом – на рівні центральних загальноєвропейських інституцій.

У свою чергу, з кожною державою – західним сусідом та на рівні співпраці суміжних прикордонних адміністративно-територіальних одиниць Україна може погоджувати і здійснювати спільні кроки в структурах ЄС, наприклад, для отримання фінансової допомоги з метою реалізації спільних транскордонних проєктів.

Таким чином, у розвитку механізмів формування організаційно-економічного забезпечення для транскордонних регіонів за участю України, із розширенням ЄС та наближенням його до кордонів нашої держави особливої ваги набуває потреба в інституціоналізації спільного транскордонного простору,

передусім з метою спрощення руху товарів і людей через кордон із сусідніми країнами-членами ЄС. Крім того, має також відбуватися поступове зміщення акцентів євроінтеграційного процесу України з центральних органів влади на органи місцевого самоврядування та територіальні громади.

Висновки до розділу 1

1. Узагальнення вітчизняного та зарубіжного наукового доробку дало змогу сформулювати авторське трактування дефініції "транскордонний регіон" як територіально цілісного, організаційно і економічно сформованого утворення двох або більше прикордонних регіонів країн, розмежованих спільним кордоном, яке характеризується взаємопроникністю, взаємовигідністю зв'язків та відносин у різних сферах суспільних та економічних інтересів.

2. В дисертації дістали подальший розвиток підходи до класифікації транскордонних регіонів шляхом введення низки нових критеріальних ознак, таких як: масштабність; розвиток та ступінь транскордонної співпраці; тип інтеграції; географічне положення; ступінь гомогенності (однорідності); рівень розвитку та підтримка у структурній політиці ЄС; природні особливості; механізм реалізації транскордонної співпраці; інструменти та форми реалізації; ініціатори транскордонної співпраці.

3. Здійснено систематизацію принципів та характерних ознак функціонування транскордонних регіонів. Характерними ознаками транскордонного регіону вважаємо добровільність, взаємопов'язаність, цілісність, ступінь формалізації та проникність кордонів, інтегративність, конвергентність, дерогація законодавства, однорідність, наднаціональний характер, досягнення синергетичного ефекту, ієрархічність та ступінь розвитку на міждержавному, регіональному та місцевому рівнях, інтенсивність співпраці, застосування специфічних інструментів та форм фінансування. Принципи, які задекларовані в Директивах ЄС та законодавстві

України доповнено новими, такими як: вертикальне та горизонтальне партнерство, спільність програм та концепцій розвитку, інституалізація структур на місцевому та регіональному рівнях, системність, бі- та багатополарність.

4. У роботі удосконалено систему організаційно-економічного забезпечення, орієнтованого на розвиток транскордонних регіонів, складається з трьох основних блоків: адміністративно-управлінського, організаційно-фінансового та інституційно-організаційного, яка на відміну від існуючих зорієнтована на удосконалення транскордонної співпраці через впровадження нових інституцій - транскордонних координаційних пунктів та нових інструментів фінансування.

5. Удосконалення механізму фінансування функціонування транскордонних регіонів в рамках реалізації конкретних та операційних цілей необхідно здійснювати, поряд із традиційними інструментами, шляхом участі у проєктах фінансування через Європейського регіонального фонду, IPA III CBC (Інструмент передприєднаної допомоги) та NDICI CBC в рамках спільного управління та фінансування країн-членів ЄС та країн-партнерів.

6. Виокремлено механізми організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, які інтегровані в єдину систему формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів взаємно підсилюючи, або ослаблюючи вплив один одного і спрямовані на реалізацію цілей транскордонної співпраці, а саме: інституційно-правовий, єврорегіональний, фінансовий, прикордонно-торговельний, інформаційно-освітній, комунікаційно-мережевий, міграційний, маркетинговий, підприємницький, преференційний та інші.

7. Отримала подальший розвиток систематизація механізмів розвитку транскордонних регіонів з чітким визначенням суті, основних ланок та інструменти й форм впливу, яка акцентує на перевагах впровадження конкретних форм та інструментів співпраці та тенденціях їх розвитку.

8. Дієвим інструментом розвитку транскордонного регіону може бути

впровадження форми так званого "інвестиційного вікна" як засобу стимулювання розвитку прикордонних територій (EFSD) та гарантування портфельних інвестицій у конкретних регіонах.

Основні положення розділу знайшли відображення в публікаціях дисертанта [147, 150, 153, 155, 158].

РОЗДІЛ 2

ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ОРГАНІЗАЦІЙНО- ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО- ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ

2.1. Інституційно-організаційне забезпечення та економічна характеристика українсько-польського транскордонного регіону

Становлення, поглиблення та реалії сучасного етапу розвитку українсько-польської транскордонної співпраці спрямовуються на забезпечення партнерства та конвергентності у різноманітних сферах діяльності. Така взаємодія у прикордонних областях України та воєводствах Польщі дозволяє спільно вирішувати та реалізовувати проблеми не лише економіки, але й екології, культури, освіти, безпеки кордонів та їх перетинів.

Здобуття Україною у 1991р. незалежності започаткувало встановлення повноцінних дипломатичних відносин з Республікою Польща і підписання міждержавного Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. Все це, а також укладення низки угод та домовленостей, створили повноцінну договірно-правову базу українсько-польських взаємин, у тому числі для розвитку прикордонного та транскордонного співробітництва.

Для ефективного впровадження у життя спільних документів було створено координаційні органи, в тому числі Міжурядову українсько-польську змішану комісію з питань торговельного та економічного співробітництва, Міжурядову координаційну раду з питань регіонального співробітництва, Консультаційний комітет Президентів України та Польщі тощо. Активне формування договірно-правової основи розвитку двосторонніх українсько-польських відносин на початку 90-х років сприяло створенню підґрунтя для реального й повноцінного співробітництва в усіх сферах, яке в подальшому підкріплювалося новими угодами [20].

Серед них слід особливо відзначити підписаний у Варшаві 18 травня 1993р. Трактат між Річчю Посполитою Польською та Україною про гармонійне сусідство, приязні відносини та співробітництво, який визначив основні напрями встановлення та розвитку безпосередніх контактів і співробітництва між регіонами, адміністративно-територіальними одиницями та містами Польщі й України [205]. Згідно із тезами трактату, особлива увага повинна бути приділена співробітництву у сфері перспективного програмування розвитку прикордонних територій, а найважливішим завданнями у зв'язку з цим - було збільшення контрольно-пропускних пунктів і покращення проведення митного та прикордонного контролю. Реалізація домовленостей, які стосуються динаміки співробітництва між українськими та польськими регіонами, слугує Міжнародна комісія з питань міжрегіонального співробітництва та Комісія з питань транскордонного співробітництва. Порозуміння у цій справі досягнуто у Києві 24 травня 1993 року [195].

Упродовж 1991-2020 рр. українсько-польські зв'язки пройшли шлях від становлення до найвищого ступеня розвитку відносин - стратегічного партнерства, так як між Україною та Польщею налагоджена співпраця у таких стратегічних сферах, як економічній, політичній, соціально-гуманітарній, освітній, туристичній та ін.

Підтримка і розвиток рівня стратегічного партнерства між Україною і Польщею значною мірою залежать не лише від збереження нинішніх політичних контактів і зміцнення громадянського діалогу, а також від успіху реформаторської політики в Україні. Республіка Польща – вигідний і корисний партнер для України, тому добросусідські відносини з цією країною мають непогане підґрунтя та перспективи для їх подальшого розвитку.

З самого початку новітніх відносин між Україною та Польщею вищі державні органи, зокрема парламенти, тісно співпрацювали у розв'язанні важливих питань двосторонніх стосунків. Успішний міжпарламентський діалог, що регулярно відбувається між Україною та Польщею, сприяє швидкій ратифікації міждержавних угод, гармонізації правових норм, зміцнює

взаєморозуміння політичних еліт. Конструктивним та виваженим є й співробітництво між дипломатичними представництвами України і Польщі: в обох країнах, окрім посольств, створено мережу консульських установ, котрі також сприяють розвитку транскордонних взаємозв'язків.

Українсько-польські взаємини почали набувати ознак стратегічного партнерства у політичній площині з другої половини 90-х років, тобто відносини між державами почали охоплювати, як уже зазначалося, кілька важливих стратегічних сфер співробітництва і почали носити довготривалий характер. Умовною датою офіційного оголошення виходу українсько-польських відносин на рівень стратегічного партнерства вважається 1996 р. Однак уже з 1994 р. таким відносинам притаманна динаміка нарощування потенціалів двосторонньої взаємодії, що дало привід у майбутньому оголосити відносини стратегічними. Наприклад, у березні 1994 р. підписано Декларацію міністрів закордонних справ України та Польщі про принципи формування українсько-польського партнерства, де вони вперше на міждержавному рівні оголосили про стратегічне значення українсько-польських взаємозв'язків і зобов'язалися розвивати їх у майбутньому.

Зі середини 90-х років Польщу почали називати адвокатом України в Європі. Починаючи з середини 90-их років, Варшава виступила з низкою важливих стосовно Києва ініціатив: у 1995 р. підтримала курс України на здобуття членства в Центральноєвропейській ініціативі (ЦЄІ), тоді ж захищала інтереси України і в питанні входження до Ради Європи (вересень 1995 р.).

Етапним кроком у розвитку українсько-польських стратегічних відносин став 1996 рік. Взаємна орієнтація на вступ до ЄС та НАТО спричинила новий погляд на сутність українсько-польського партнерства. У контексті все більшого поглиблення процесу євроатлантичної інтеграції цілі обох країн почали збігатися й отримали стратегічний вимір. Центральним документом та легітимною підставою для переходу українсько-польських відносин на рівень стратегічного партнерства стала укладена під час візиту Л. Кучми до Польщі Спільна декларація Президента України і Президента Республіки Польща від 25 червня

1996 р.

Спільна стратегічна мета, для досягнення якої обидві держави обрали спільні шляхи, юридичне закріплення стратегічних відносин, дієві механізми реалізації стратегічного партнерства й взаємна підтримка з найвагоміших питань сприяють позитивній динаміці розвитку міждержавного українсько-польського діалогу. Так, наприкінці 2004 р. Республіка Польща надала вагому допомогу Україні в процесі виходу з політичної кризи, яка виникла внаслідок президентських виборів. Однак українсько-польське стратегічне партнерство найяскравіше виражається у дотриманні спільної позиції в міжнародній і загальноєвропейській політиці.

Приєднання РП до Європейського Союзу також значно вплинуло на розвиток взаємин між Україною та Польщею. Польська керівна еліта з 1998 р. вела активні переговори про вступ до ЄС, тому головною особливістю українсько-польських візитів був розгляд усіх питань крізь призму євроінтеграційного курсу обох держав. Серед найважливіших завдань акцентувалася увага на необхідності: поглиблення співпраці між Україною і Вишеградською групою у напрямі євроінтеграції та передання польського досвіду у сфері соціально-економічних перетворень; налагодження тісної співпраці між законодавчими органами України й Польщі на рівні комісії з питань європейської інтеграції, а також українсько-польської та польсько-української міжпарламентських груп Верховної Ради і сейму для прискорення процесу наближення українського законодавства до норм ЄС; опрацювання в рамках шенгенських положень окремої угоди про максимально ліберальні умови майбутнього візового режиму між Україною та Польщею.

Вагоме значення у цьому контексті надавалось українсько-польському стратегічному партнерству, оскільки саме воно повинно виявлятися у взаємній підтримці прагнень обох сторін інтегруватись до загальноєвропейських структур. На найвищому рівні було закріплено, що РП і Україна здійснюватимуть взаємну підтримку для інтеграції з європейськими економічними та політичними структурами і регулярно обмінюватимуться

досвідом. Це засвідчив підготовлений у жовтні 2002 р. польськими експертами офіційний документ, "Східна політика Європейського Союзу в перспективі його розширення за рахунок держав Центральної та Східної Європи - польська точка зору". В ньому особливо наголошується, що політичний діалог з Україною повинен стати одним з пріоритетів східної політики ЄС, враховуючи істотне геополітичне значення та безпосереднє сусідство України з розширеним Євросоюзом і те, що Польща готова надалі передавати Україні польський досвід у сфері підготовки до членства в ЄС.

Вищезазначений документ дав важливий поштовх і став основою для розвитку взаємної транскордонної співпраці, так як на початку дев'яностих років вона реалізовувалась в неформальний і хаотичний спосіб. В подальшому, ґрунтуючись на трактатах, угодах і домовленостях, що регулюють відносини і підстави співпраці між зацікавленими державами, українсько-польська транскордонна співпраця почала набувати організованих форм [55].

Цьому сприяло також і те, що у Польщі впродовж багатьох років формувалися різноманітні форми транскордонної співпраці [185], а розвиток міжнародного співробітництва польських регіонів впродовж останніх років незалежно від критерію оцінки (кількості контактів, програм чи спільних проєктів) був надзвичайно динамічним.

Динамічний розвиток транскордонного співробітництва становить одну із суттєвих особливостей сучасних міжнародних відносин, що пов'язано із зростанням функціонального навантаження прикордонних регіонів у системі цих відносин. Це пов'язано з тим, що прикордонні регіони відіграють специфічну роль у реалізації провідних тенденцій світового розвитку, а саме в лібералізації зовнішньої торгівлі та в стрімкому збільшенні транскордонного товарообігу, активізації міждержавного переміщення населення.

На регіональному рівні у розвинутих європейських країнах відчутна лібералізація зовнішньоекономічної сфери. Вона супроводжується посиленням регуляторної ролі держави і регіонів у підвищенні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Урядові структури спрямовані передусім на підтримку

закордонних операцій «своїх» транснаціональних корпорацій, просування вітчизняних товарів на ринки інших країн, а також на захист внутрішнього ринку через жорсткі вимоги до якості, екологічності, безумовної відповідності імпортованих товарів національним і міжнародним системам стандартів. Крім цього європейські держави беруть на себе видатки на створення інформаційних систем для приватного бізнесу, що надають рекомендації експортерам стосовно політичного, підприємницького й інвестиційного клімату інших країн, а також зміни кон'юнктури ринку. Для того, щоб українські підприємці не залишалися «не проінформованими гравцями» на міжнародних ринках, потрібно і в Україні розвивати інфраструктурні компанії, підтримувати їх на державному й обласному рівнях. Тому зараз вкрай потрібна Національна програма нарощування конкурентоспроможності вітчизняного господарства, яка б враховувала загальнодержавні та регіональні інтереси, досвід сусідньої Польщі [205].

Серйозною перешкодою активізації транскордонного співробітництва між Україною та Польщею (ЄС), на думку багатьох науковців, є неузгодженість у митному та податковому законодавствах. Нерозвиненість інституційної бази транскордонного і міжрегіонального співробітництва, слабка фінансова забезпеченість та низька інвестиційна привабливість спільних проєктів, а також відсутність чітко визначених механізмів використання фінансових ресурсів місцевих влад і територіальних громад теж називають серед стримуючих чинників розвитку українсько-польського транскордонного регіону [129]. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та децентралізація управління забезпечили у сучасних умовах прискорення й активізацію транскордонного співробітництва. Проте зберігаються законодавчі, нормативні, економічні, соціальні, статистичні неузгодженості й розбіжності, які сповільнюють конвергенцію України до ЄС, наближення й відповідність в основних напрямках та тематичних цілях транскордонної співпраці.

На відміну від України, в останні роки в Польщі спостерігалися прискорені процеси інституціоналізації міжнародного співробітництва регіонів з метою

зміцнення присутності польських регіональних інституцій в європейських структурах та реалізацію політики ЄС щодо конвергенції.

Незважаючи на розмежувальну лінію кордону, українсько-польський транскордонний регіон активно розвивається та охоплює з боку України Волинську, Закарпатську і Львівську області й Люблінське та Підкарпатське воєводства – із сторони Польщі. Транскордонне співробітництво прикордонних територій ґрунтується на історичній спадщині й спільності традицій в етнічному, культурному й освітньому аспектах. В контексті дослідження економічної конвергенції транскордонного регіону, пропонуємо здійснити оцінювання показників, які дозволять виявити існуючі спорідненості та розбіжності й дослідити транскордонний рух товарів і послуг, бізнес-активність та інвестиційну привабливість.

Транскордонний регіон, який створюється на засадах подолання бар'єрної функції кордону, необхідно досліджувати в контексті економічної конвергенції, яка проявляється у динаміці ключових показників, їх співставимості, порівняльності та значенні для поглиблення транскордонної співпраці.

Валовий регіональний продукт як узагальнюючий показник економічного розвитку територій характеризувався тенденціями до зростання у прикордонних областях України та воєводствах Польщі. Наші розрахунки засвідчили суттєві розбіжності в обсягах ВРП транскордонного регіону. Зокрема, ВРП трьох прикордонних областей України за 2014-2018рр. зріс у 1,3 рази або на 27,9% з 7152 млн. євро у 2014р. до 9149 млн. євро у 2018р. Варто зазначити, що це становило 7,1% та 8,1% від ВРП України. У прикордонних воєводствах Польщі за даний період ВРП зріс у 1,2 рази або на 16,9% з 32118 млн. євро 37548 млн. євро, що становило 7,8% та 7,6% ВРП Польщі відповідно. Можна зазначити, що ВРП у прикордонних воєводствах Польщі у 2014 р. у 4,5 рази перевищував ВРП прикордонних областей України, у 2018р. – у 4,1 рази. Чисельність населення у прикордонних областях України за 2014-2018рр. демонструвала незначне скорочення на 26,2 тис. осіб і склала на кінець періоду 4814,1 тис. осіб. У прикордонних воєводствах Польщі чисельність населення скоротилась на 30,3

тис. осіб і досягла 4246,6 тис. осіб. Відповідно показник ВРП на 1 особу в транскордонному регіоні засвідчив існуючі економічні розбіжності, оскільки в областях України він зріс за останні 5 років з 1478 євро до 1900 євро, у воєводствах Польщі – з 7510 євро до 8842 євро, тобто перевищення у прикордонних воєводствах Польщі склало 4,65 рази.

Обсяг роздрібної торгівлі у транскордонному просторі мав тенденцію до зменшення в прикордонних областях України з 4355 млн. євро до 3030 млн. євро, тобто у 1,4 рази. У прикордонних воєводствах Польщі обсяг роздрібної торгівлі зріс в 1,23 рази з 9798,6 млн. євро до 12098,3 млн. євро.

Особливим критерієм активності та проникності кордону у функціонуванні транскордонного регіону залишався експорт та імпорт товарів і послуг, який у прикордонних регіонах України зріс у 1,3 рази або на 29,5% з 3641 до 4715 млн. євро, що становило 6,2 та 8,9% сукупного експорту України. Імпорт товарів і послуг у транскордонному регіоні збільшився в 1,1 рази або на 11,8% або з 4598 млн. євро до 5144 млн. євро, що становило 8,4% та 9,0% сукупного імпорту України.

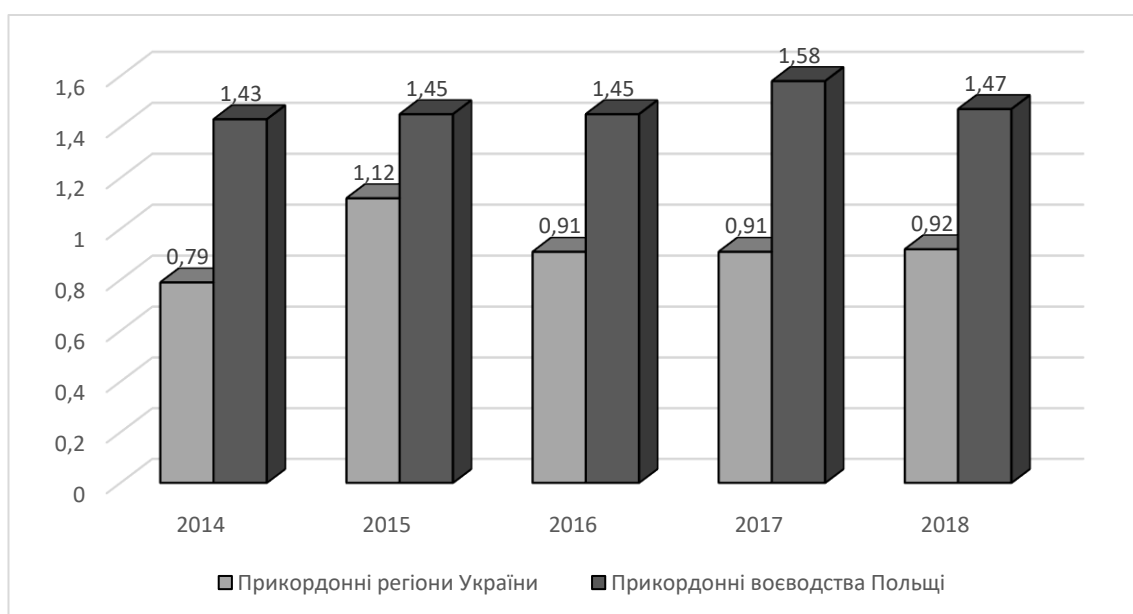

Рис. 2.1. Динаміка коефіцієнта покриття експортом імпорту у прикордонних регіонах України та воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29, 176]

Значення коефіцієнта покриття експортом імпорту засвідчувало існуючі проблеми у зовнішньоекономічній діяльності транскордонного регіону та України загалом та перевищення імпорту над експортом, оскільки коливання даного показника склало з 0,79 у 2014р. до 0,92 у 2018р.

Прикордонні області України, в яких активно здійснюється співпраця з Польщею щодо експорту-імпорту товарів та послуг щорічно збільшували експорт, який зріс за останні 5 років у 1,3 рази з 529 млн. євро до 679 млн. євро, що складало 20,6% й 20,9% експорту України. Імпорт товарів і послуг з Польщі у цей період в прикордонні області України збільшився в 1,1 рази або на 6,7 % з 666 млн. євро до 711 млн. євро. З позицій ефективності функціонування транскордонного регіону та активізації зовнішньоекономічної діяльності доцільно розрахувати коефіцієнт покриття експортом імпорту в торгівлі з Польщею, який зріс у транскордонному регіоні з 0,75 у 2014р. до 0,94 у 2018р. Його динаміка засвідчувала взаємовигідність зовнішньоекономічної діяльності в розрізі експорту та імпорту товарів і послуг. Коефіцієнт покриття експортом імпорту в торгівлі України з Польщею у міждержавному масштабі зріс з 0,86 до 0,89, тобто можна стверджувати, що у транскордонному регіоні даний показник був вищим, ніж у державі загалом. При цьому імпорт товарів і послуг з України в Польщу за даний час зріс в 1,5 рази або на 53,6% з 3607,7 млн. євро до 5542,1 млн. євро.

За 2014-2018рр. у Люблінському та Підкарпатському воєводствах експорт товарів і послуг зріс у 1,46 рази або на 46,3% з 7450 млн. євро до 10900 млн. євро, що становило 4,5 й 4,87% сукупного експорту Польщі. Імпорт товарів і послуг у цей період збільшився в 1,4 рази або на 42% з 5210 млн. євро до 7400 млн. євро, що становило 3,1 та 3,2% сукупного імпорту Польщі. Коефіцієнт покриття експортом імпорту в прикордонних воєводства Польщі українсько-польського транскордонного регіону демонстрував позитивні тенденції перевищення експорту над імпортом й становив 1,43 та 1,47 відповідно.

Бізнес-активність прикордонних регіонів українсько-польського транскордонного регіону пропонуємо оцінювати на основі кількісних та якісних

показників. Абсолютним показником, який характеризує розвиток підприємництва у транскордонному регіоні є кількість суб'єктів господарювання у тис. одиниць. До відносних показників, які відображають активність розвитку підприємницьких структур відносимо співвідношення обсягів промислової продукції та обсягів роздрібної торгівлі на одиницю населення у прикордонних областях та воєводствах українсько-польського транскордонного регіону.

У прикордонних областях України число суб'єктів господарської діяльності за 2014-2018рр. зменшилось на 17,4 тис. одиниць з 223,4 тис. до 206 тис. У Люблінському та Підкарпатському воєводствах кількість суб'єктів господарювання демонструвала тенденцію до скорочення на 50,6 тис. одиниць з 334,2 тис. до 283,6 тис. одиниць. Зазначаємо, що на кінець 2018р. у прикордонних регіонах України українсько-польського транскордонного регіону концентрувалось 11,2% від загальної кількості підприємств за ЄДРПОУ, з позицій Польщі – 6,5%.

Відносні показники бізнес-активності в прикордонних областях України та Польщі відобразили існуючі диспропорції, які характерні для розвитку промисловості та роздрібної торгівлі. Обсяг реалізованої промислової продукції у прикордонних регіонах України у 2014-2018рр. зріс в 1,6 рази з 3350 млн. євро до 5351 млн. євро, що на 1 особу становило 692 та 1112 євро відповідно. У прикордонних воєводствах Польщі за даний період відбулося нарощення обсягів реалізованої промислової продукції у 1,3 рази з 16532,8 млн. євро до 20872,6 млн. євро, що на 1 особу регіону складало 3866 євро та 4915 євро відповідно.

Бізнес-активність щодо розвитку роздрібної торгівлі на одиницю населення в прикордонних областях України відобразила кризові явища і значні темпи скорочення з 939 євро у 2014р. до 630 євро у 2018р. Така ситуація у прикордонних областях України є несприятливою для транскордонного руху товарів. В прикордонних воєводствах Польщі за 2014-2018рр. обсяг роздрібної торгівлі на одиницю населення зріс в 1,2 рази з 2291 євро у 2014р. до 2849 євро у 2018р., що позитивно відобразило транскордонну торговельну активність (рис. 2.2 та рис. 2.3).

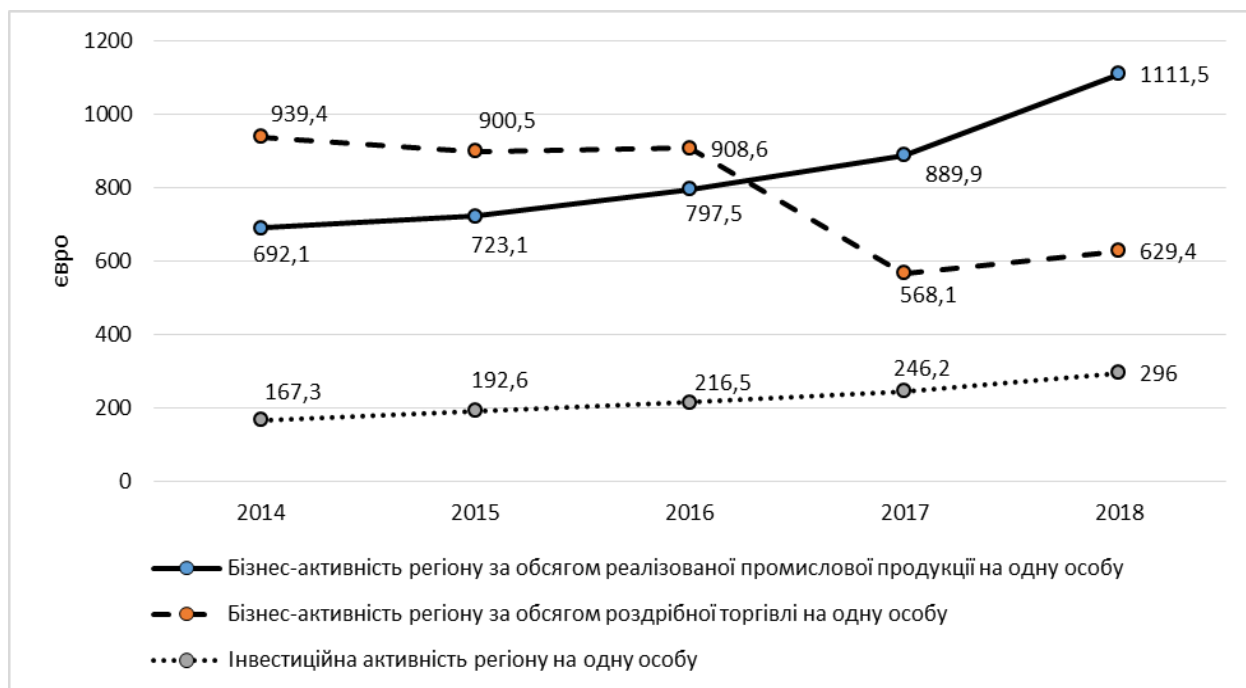

Рис. 2.2. Динаміка бізнес-активності у прикордонних областях України українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29]

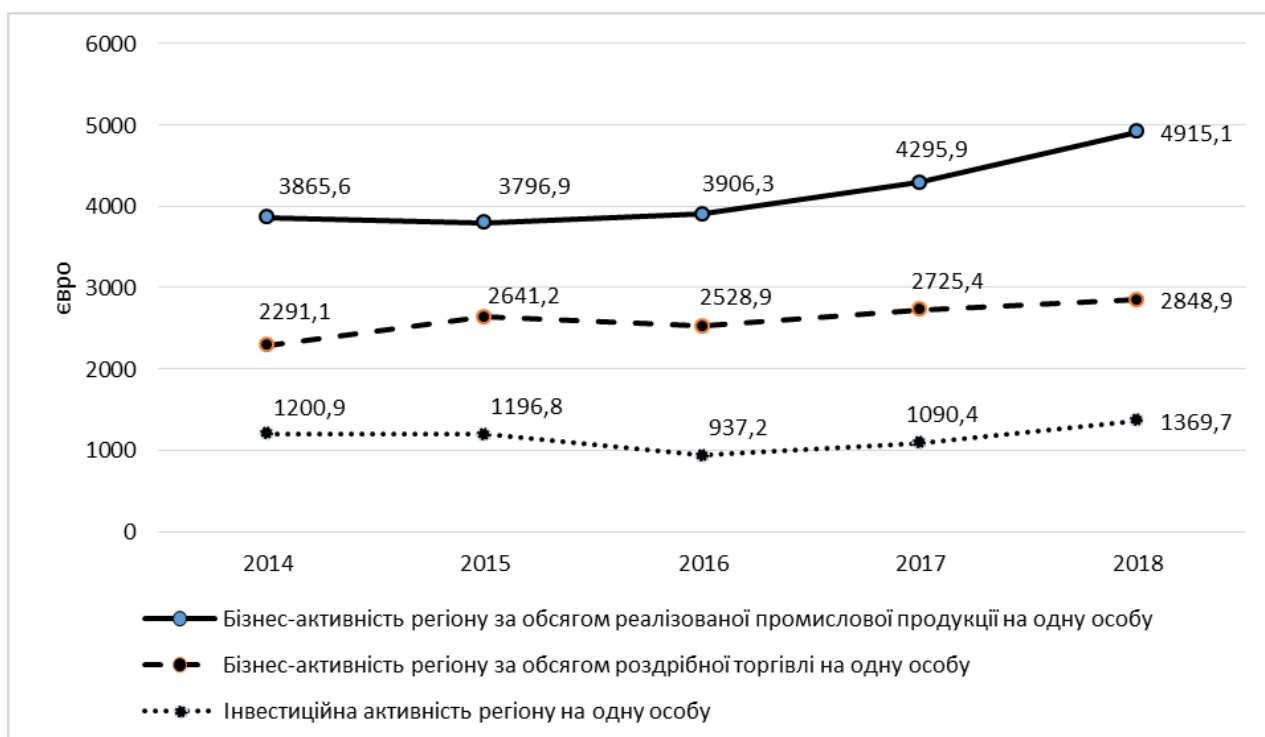

Рис. 2.3. Динаміка бізнес-активності у прикордонних воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [176]

Транскордонна інвестиційна активність є важливим критерієм виміру привабливості та зацікавленості у вкладення прямих та капітальних інвестицій у регіони. Капітальні інвестиції у прикордонних областях України зросли у 2014-2018рр. у 1,76 рази або на 75,9% з 810 млн. євро до 1425 млн. євро. Відповідно відбулося нарощення інвестиційної активності транскордонного регіону з боку України, оскільки обсяг капітальних інвестицій на одиницю населення зріс з 167 євро до 296 євро. У Люблінському та Підкарпатському воєводствах за даний період обсяг капітальних інвестицій в абсолютному вимірі зріс в 1,1 рази з 5136,2 млн. євро у 2014р. до 5816,7 млн. євро у 2018р. В абсолютному вимірі в 2018р. розрив у вкладеннях в капітальні інвестиції між прикордонними воєводствами Польщі та 3 прикордонними областями України склав 5007 млн. євро. Інвестиційна активність транскордонного регіону на одиницю населення в Польщі зросла з 1201 євро у 2014р. до 1370 євро у 2018р.

Впровадження сучасних інновацій, досягнень науково-технічного прогресу є важливим напрямом розвитку економіки транскордонного регіону. В умовах адміністративно-територіальної реформи в Україні у прикордонних регіонах відбулося суттєве скорочення витрат на дослідження й розробки з 17,3 млн. євро у 2014р. до 16,5 млн. євро у 2018р., що становило лише 0,24% та 0,17% до ВРП. У прикордонних воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону витрати на дослідження й розробки у абсолютному вимірі зросли з 380,6 млн. євро у 2014р. до 400,8 млн. євро у 2018р., тобто такі витрати у 24,3 рази вищі, ніж у прикордонних областях України. За проведеними розрахунками, витрати на дослідження і розробки у прикордонних воєводствах Польщі займали у сукупних державних витратах 10,0% у 2014р. та 6,7% у 2018р. По відношенню до ВРП дані витрати становили 1,19% у 2014р. та 1,07% у 2018р.

В умовах сьогодення найбільш розповсюдженими інституційними формами співпраці, що використовуються в польсько-українській прикордонній сфері є такі як двосторонні урядові комісії, проблемні комісії і групи, транскордонні угоди, двосторонні угоди областей і воєводств, партнерські угоди між містами і сільськими радами, домовленості і угоди між інституціями, господарські угоди,

а також так звана "вільна співпраця" та співробітництво в рамках створених єврорегіонів.

Виявом суспільної і господарської активності є прикордонний рух. Вздовж шляхів, які перетинають кордон, навколо прикордонних переходів природно утворюються менші або більші центри господарської активності та точки росту. Виходячи з цього, в розвитку транскордонних регіонів та підприємництва на цих територіях ключове значення має кількість кордонних переходів та якість і справність обслуговування з боку кордонних служб [182].

Загальна протяжність українсько-польського кордону 535 км, з яких найбільша частка 52,3% або 280 км у Львівській, 41,6% або 222,4 км – Волинській, 6,1% або 32,6 км – Закарпатській області. Зі сторони Польщі 55,3% або 296 км протяжність кордону, що межує з Люблінським воєводством та 44,7% або 239 км – з Підкарпатським воєводством.

Прикордонна інфраструктура – це взаємозв'язок підсистем, які формують транскордонну систему і забезпечують рух товарів, робіт, послуг, капіталів, людських ресурсів через кордон. Специфіка транскордонного регіону обумовлена особливостями переміщення через кордон товарних і нетоварних ресурсів та взаємозв'язком регуляторної, інформаційної транспортної, прикордонної, фінансово-економічної, культурної, освітньої та інших підсистем. Прикордонна інфраструктура характеризується передусім кількістю пунктів перетину кордону та чисельністю перетинів з використанням автомобільних, залізних, авіа та інших перевезень. Довжина автомобільних доріг загального користування на 100 кв. км. у прикордонних регіонах України українсько-польського регіону становила: 38,5 км – у Львівській, 30,8 км – у Волинській й збільшилась з 25,8 км до 26,6 км у Закарпатській області.

Позитивною тенденцією 2014-2018рр. у прикордонних воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону стало збільшення довжини автомобільних доріг загального користування в км на 100 кв. км: у Люблінському воєводстві – на 12,5 км з 139,2 до 151,7 км, у Підкарпатському воєводстві – на 2,4 км з 116 км до 118,4 км.

За визначений період з боку України кількість пунктів перетину кордону залишалась незмінною – 14 од., з яких 10 од. (71,4%) – у Львівській області, 4 од. (28,6%) – у Волинській. Закарпатська область пунктів перетину кордонів немає.

З боку Польщі кількість пунктів перетину кордонів за 2014-2018рр. залишалась незмінною, склала 14 од., з яких 6 од. (42,9%) – у Люблінському воєводстві, 8 од. (57,1%) – у Підкарпатському воєводстві.

Характерною особливістю транскордонного регіону та ефективності функціонування прикордонної інфраструктури залишається можливість переміщення людей, капіталів та товарів через спільний кордон. Щорічне зростання руху українців та поляків через кордон активізувало транскордонне співробітництво та налагодження взаємовигідної співпраці у різних сферах суспільного життя. Варто позитивно оцінити динаміку зростання кількості перетинів українсько-польського кордону, що наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості перетинів українсько-польського кордону за 2014-2018рр.

	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість перетинів українського-польського кордону українцями, тис. перетинів	7952,1	9603,2	10287,8	10431,4	9860,2
Кількість перетинів українського-польського кордону поляками, тис. перетинів	998,7	1056,3	1150,7	1071,5	993,3
Рух українців у рамках малого прикордонного руху, тис. перетинів	8415,3	10735,3	9820,3	8476,9	5280
в'їзд до Польщі, тис. перетинів	4208,0	5367,6	4910,0	4238,2	2640,0
в'їзд до України, тис. перетинів	4207,3	5367,6	4910,3	4238,7	2640,0
Коефіцієнт транскордонного малого прикордонного руху	1,1	1,1	1,0	0,8	0,5

Джерело: складено на основі [201]

За 2014-2018рр. на 1908,1 тис. разів зросло число перетинів українцями кордону з 7952,1 тис. до 9680,2 тис. З боку Польщі у 2014-2017рр. кількість

перетинів кордону також зросла на 72,8 тис. разів і лише у 2018р. зменшилася до 993,3 рази. Отже, спостерігалось у кількісному значенні значне перевищення перетинів кордону українцями, яке становило 7,9 рази у 2014р. та 9,9 рази у 2018р., тобто можна зазначити, що українці майже у 10 разів частіше перетинали спільний кордон, ніж поляки.

Впродовж даного періоду також відбувався перетин кордону українцями в рамках малого прикордонного руху. Позитивна тенденція до використання такого режиму спостерігалась у 2014-2017рр., коли число перетинів зросло з 8415,3 тис. разів до 8476,9 тис. разів і негативна у 2018р. із скороченням до 5280 тис. разів або на 62,7%.

Перетин кордону в режимі малого прикордонного руху в діапазоні 30 км зони є важливим для організації більш тісної співпраці на рівні органів місцевого самоврядування.

Пропонуємо визначити коефіцієнт транскордонного місцевого прикордонного руху як відношення руху українців в рамках малого прикордонного руху до загальної кількості перетину українсько-польського кордону. Зниження даного коефіцієнта з 1,1 до 0,5 продемонструвало скорочення руху українців через кордон в рамках малого прикордонного руху в загальній кількості перетинів кордонів, що наведено на рис. 2.4.

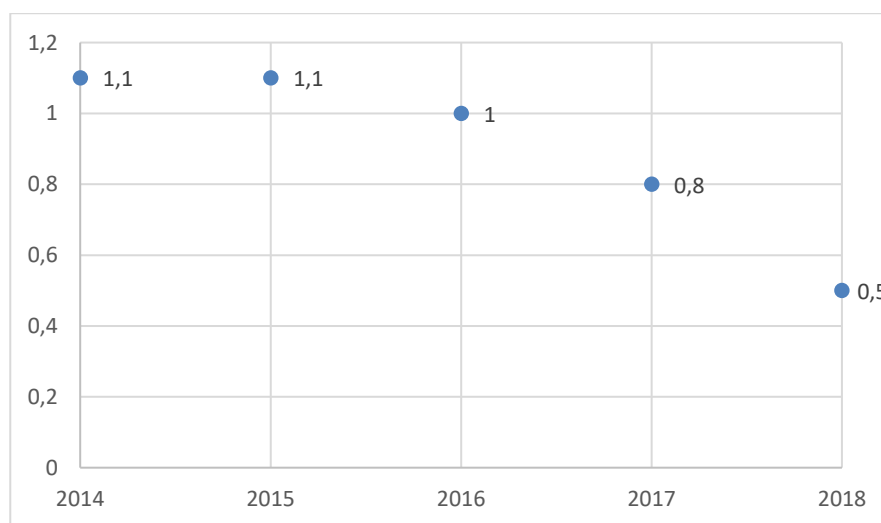

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнта транскордонного малого прикордонного руху за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [201]

Зі сторони Польщі в Україну через сухопутні пункти різними видами транспорту здійснено у 2014р. 7129036 разів, у 2018р. – 6007565 разів перетинів кордону, тобто зменшення становило 1121471 рази.

У 2014 р. 90,3% або 6439359 разів перетинів кордону відбувалося автомобілями, 8,6 % або 611368 разів – вантажівками, 1,1% або 78309 разів – автобусами. У 2018р. автомобільні перевезення склали 83,8% або 5037472 рази, вантажівками – 12,4% або 744633 рази, автобусами – 2,6 % або 156814 рази, інші види транспортних засобів - 1,2% або 66846 рази. Отже, переважаюча кількість перетинів кордону з Польщі в Україну здійснювалась автомобільними транспортними засобами.

Важливим є те, що завдяки польсько-українському транскордонному співробітництву існує безліч програм, грантів, конференцій, форумів, стипендій, а також торгово-промислових палат, агенцій регіонального розвитку громадських організацій і бізнес-асоціацій – все це безпосередньо допомагає розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

Одним з ефективних проєктів польсько-української транскордонної співпраці є проєкт «Центр Польсько-Української Співпраці», який був реалізований від лютого 2009 р. до січня 2011 р. і охоплював своєю діяльністю Польщу та Україну. Головним осередком реалізації проєкту було місто Краснік, що знаходиться на території Люблінського воєводства. Місто є прикладом зразкових рішень у галузі самоврядного життя в широкому розумінні, організації і активності місцевої громади, створення локальних та міжнародних партнерств. Загальна мета проєкту – це зростання трансферу знань та добрих практик з краще розвинених регіонів (Польща) до менш розвинених (Україна). Пряма мета – це створення польсько-української системи обміну знань і досвіду для публічної адміністрації, громадських організацій та господарських суб'єктів, а також популяризація транскордонної співпраці у галузі екологічного туризму. Частина заходів, запланованих у проєкті, - навчальні візити, економічні семінари, конференції відбулися в Красніку і в Любліні. Запланована організація двох Економічних Форумів відбулася у Львові. Набір учасників проєкту проводився

на території всієї Польщі та України у співпраці з усіма партнерами проєкту. Партнерами проєкту були: Польсько-Українська Господарча Палата, Люблінський клуб бізнесу, Європейський діалог, Фонд розвитку місцевої демократії.

Інтеграція України у світову господарську систему зумовлює необхідність забезпечення високого рівня її конкурентоспроможності, яка значною мірою формується у регіонах та є головним стратегічним завданням державної політики регіонального розвитку України до 2027 року. У світі відбувається переорієнтація економічних досліджень на регіональний рівень і пошук шляхів формування конкурентоспроможних регіонів та розробка шляхів їх зближення та подолання депресивності, серед яких найбільш ефективним вважається кластерний підхід.

Кластери стають ключовим компонентом національних та регіональних стратегій соціально-економічного розвитку, та спільними стратегіями розвитку для транскордонних регіонів. Використання кластерного підходу для стимулювання економічного розвитку здійснюється шляхом реалізації спеціальних стратегій щодо підтримки формування та розвитку кластерів. Велика кількість європейських програм та інструментів спрямовані на підвищення конкурентоспроможності регіонів. У країнах-членах ЄС ці стратегії є або частиною національних стратегій підвищення їх конкурентоспроможності, або частиною регіональних програм для стимулювання регіонального розвитку.

У нових країнах-членах ЄС кластерний підхід використовується для прискорення змін та стимуляції бізнесу до інновацій. Одним із прикладів є впровадження Програми Центральної Європи – Програми Європейської територіальної кооперації як кооперації для успіху. Україна, яка задекларувала інноваційно-інвестиційну модель економічного розвитку, також має прискорити впровадження кластерних підходів на державному та регіональному рівнях. При цьому векторна кластеризація транскордонних регіонів українського прикордоння має будуватися на застосуванні європейських інструментів сусідства та партнерства, враховуючи пріоритети Європейської стратегії

партнерства та секторальні напрями співробітництва. Саме інтегрування українських прикордонних спільнот в систему європейського добросусідства дозволить Україні якнайшвидше влитися в європейське співтовариство, підняти рівень конкурентоспроможності, впровадження нових технологій та інновацій. Економічний розвиток прикордонних областей України (а це більшість території України), також дозволить вийти на новий ступень сприйняття загалом євроінтеграційних процесів, підштовхне суспільство на новий рівень мислення та сприйнятті свого місця у світовому розвитку. Розвиток транскордонних кластерів має також враховувати організацію тісної співпраці в інноваційних сферах, розробку та впровадження транскордонних ініціатив співробітництва. Також не можна залишити без уваги, місцевий компонент у прикордонних регіонах на секторальних рівнях (транснаціональні транспортні магістралі, транзит нафти та газу, електроенергії, впровадження інвестицій, захист навколишнього середовища, тощо), який має розвиватися з врахуванням Європейського інструменту сусідства та партнерства та враховувати аспекти управління транскордонною міграцією, боротьбу з організованою транснаціональною злочинністю, розвитком митних відносин, розвитку взаємовідносин транскордонної спільноти.

Регіони України беруть дуже слабку участь у таких програмах Євросоюзу, як 7-ма Рамкова програма досліджень (FP7), Програма Центральної Європи Європейської територіальної кооперації, Програми конкурентоспроможності та інновацій (CI), Програма спільних європейських ресурсів для малих та середніх підприємств JEREMI (Joint European Resources для SME's), EUREKA — ініціатива, яка орієнтована на індустріальні дослідження та розвиток технологій і в багатьох інших.

Через неналежну роботу вітчизняних органів державного управління у напрямі створення якісної системи інформування про потенційні можливості інструментів Європейської політики сусідства (ЄПС) знижується ефективність їх використання. Неналежний рівень реалізації Політики добросусідства Євросоюзу в нашій державі створює загрози погіршення іміджу України,

зростання недовіри до українських інституцій як партнерів для співробітництва, скорочення обсягів міжнародної фінансової допомоги.

У межах єврорегіонів, зокрема Львівської, Волинської областей, у розвиток економіки цих областей інвестовано понад мільярд грн., більшість з яких становить інвестиції в основний капітал, особливо у виробництво електричних машин, устаткування автомобілів, обробку деревини та виготовлення готових виробів; реалізовано низку великих проєктів за участю іноземних фірм, ТНК. Більшість дослідників ТКС Польщі й України виокремлюють низку напрямів, зокрема в межах двосторонніх контактів регіонів на основі підписаних міжрегіональних угод між органами місцевого самоврядування та державної влади. На основі взаємодії та співпраці відповідних інституцій по обидва боки кордону, насамперед агенцій регіонального розвитку та торгово-промислових палат регіонів, а також діяльність громадських організацій розроблено проєкт за програмами міжнародної технічної допомоги. Ці проєкти здебільшого спрямовані на формування громадянського суспільства на східних кордонах ЄС і подолання негативних історичних або культурних стереотипів, що існують серед мешканців українсько-польського прикордоння. Важливою сферою реалізації транскордонних інтересів України та Польщі є підприємницьке середовище. Його активність передусім поширюється на розвиток прикордонної торгівлі, реалізацію невеликих інвестиційних проєктів, а також співпрацю в розвитку елементів виробничої інфраструктури прикордоння. Усі вищезазначені напрями транскордонного співробітництва досі не забезпечують належним чином тих стратегічних інтересів, які виникли перед нашими державами в умовах розширеного ЄС.

Треба також звернути увагу на необхідність підвищення активності та ініціативності регіональних та місцевих органів влади щодо налагодження більш тісної кооперації з міжнародними проєктами та програмами, створення системи поінформованості районних центрів, малих міст, сіл, селищ щодо діючих міжнародних проєктів та програм, особливо у напрямках транскордонного співробітництва, трансферу технологій та інновацій.

Важливим є те, що завдяки польсько-українському транскордонному співробітництву існує безліч програм, грантів, конференцій, форумів, стипендій, а також торгово-промислових палат, агенцій регіонального розвитку громадських організацій і бізнес-асоціацій – все це безпосередньо допомагає розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

Одним з ефективних проєктів польсько-української транскордонної співпраці є проєкт «Центр Польсько-Української Співпраці», який був реалізований від лютого 2009 р. до січня 2011 р. і охоплював своєю діяльністю Польщу та Україну. Головним осередком реалізації проєкту було місто Краснік, що знаходиться на території Люблінського воєводства. Місто є прикладом зразкових рішень у галузі самоврядного життя в широкому розумінні, організації і активності місцевої громади, створення локальних та міжнародних партнерств. Загальна мета проєкту – це зростання трансферу знань та добрих практик з краще розвинених регіонів (Польща) до менш розвинених (Україна). Пряма мета – це створення польсько-української системи обміну знань і досвіду для публічної адміністрації, громадських організацій та господарських суб'єктів, а також популяризація транскордонної співпраці у галузі екологічного туризму. Частина заходів, запланованих у проєкті, - навчальні візити, економічні семінари, конференції відбулися в Красніку і в Любліні. Запланована організація двох Економічних Форумів відбулася у Львові. Набір учасників проєкту проводився на території всієї Польщі та України у співпраці з усіма партнерами проєкту. Партнерами проєкту були: Польсько-Українська Господарча Палата, Люблінський клуб бізнесу, Європейський діалог, Фонд розвитку місцевої демократії.

З метою підвищення ефективності реалізації Європейської програми сусідства в Україні, розвитку транскордонних кластерів, на мій погляд, треба ініціювати прийняття Закону України «Про міжнародну технічну допомогу», внести відповідні зміни до Законів України «Про стимулювання розвитку регіонів», посилити поінформованість вітчизняних громадських інституцій про програми міжнародної технічної допомоги у рамках Європейської програми

сусідства, налагодити систему підвищення кваліфікації державних службовців, які мають відношення до програми, розробити та запровадити ефективну систему міжсекторальної кооперації органів місцевого самоврядування, наукових кіл, бізнесового сектора та громадських інституцій.

2.2. Адміністративно-управлінське забезпечення та соціально-демографічний розвиток українсько-польського транскордонного регіону

В Україні система державного управління, яка забезпечує і контролює розвиток транскордонного співробітництва, існує на трьох ієрархічних сходинках: міждержавній, міжрегіональній та самоврядній. Однак, для більш ефективної транскордонної співпраці із країнами ЄС Україні необхідно поглиблювати децентралізацію державного управління, хоча місцеві органи самоврядування і можуть, наприклад, самостійно приймати підзаконні акти, все ж, для сучасних євростандартів ТКС цього недостатньо [128, с. 92].

Активізація транскордонного співробітництва за останній період зумовлена децентралізацією державного управління в Україні і ґрунтується на фінансовій незалежності органів місцевого самоврядування та відповідній нормативно-законодавчій базі, яка передбачена ЗУ "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про добровільне об'єднання територіальних громад", "Про стимулювання розвитку регіонів" та засадах державної регіональної політики й проекту Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027рр.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної реорганізації влади в Україні, схвалена Кабінетом Міністрів України від 1 квітня 2014 року визначає основні проблеми, які слід розв'язувати, а також передбачає способи їх вирішення. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» регулює відносини, що виникають в процесі об'єднання громад (сіл, селищ, міст), а також передбачає їх державну підтримку (фінансову, організаційну, інформаційну) [40].

Місцеві державні адміністрації мають більше повноважень щодо виконання програм соціально-економічного розвитку, а також в галузі міжнародних та зовнішньоекономічних відносин. Так, Стаття 26 Закону «Про місцеві державні адміністрації» визначає місцеві державні адміністрації як виконавчі органи, що сприяють розвитку міжнародного співробітництва, укладають договори з іноземними партнерами про співробітництво, організовують прикордонні торгівельні зв'язки, сприяють діяльності митних органів та прикордонних служб. Все ж, перебуваючи у повній залежності та підпорядкуванні органів центральної влади, адміністрації є частиною централізованої системи управління і не розвивають рівноправних партнерських стосунків з органами місцевого самоврядування та самоорганізації населення [42].

Закони України «Про місцеве самоврядування» та «Про органи самоорганізації населення» визначають систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Положень про транскордонне чи міжнародне співробітництво та участь органів місцевого самоврядування у цих процесах немає. Стаття 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» визначає право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України, проте співпраця з територіальними громадами сусідніх країн у рамках діяльності єврорегіонів та програм ТКС не вважаються українським законодавством питаннями місцевого значення [41].

Для того, щоб проаналізувати можливості України для ефективного запровадження законодавчої бази на практиці, можна розглянути приклад Польщі, її власний досвід адміністративно-територіальної реформи та децентралізації, зокрема, що стосується створення самоврядних одиниць (у сусідній державі були створені повіти, до кожного з яких входило 5-10 гмін) і принципів їх функціонування (економічного, соціального, культурного, технічного і т.д.) [99, с. 15]. У 1989-1998рр. у Польщі проведено адміністративно-територіальну реформу, яка була здійснена на принципах децентралізації та субсидіарності і забезпечила самостійність органів

місцевого самоврядування, гмін та воєводств, їх фінансову незалежність та формування більших за площею потенціалом регіонів, які відповідали вимогам ЄС та засадам оптимального районування.

Реформа децентралізації, проведена в Польщі, стала основною передумовою економічних успіхів. Нова модель державного управління передбачає широке залучення суспільства до його процесів, створення інститутів громадського контролю, чіткого розподілу повноважень на всіх рівнях управління, передачу бюджетів на місця з правом розпоряджатися ними, дотримання стандартів ЄС.

Фінансове забезпечення з адміністративної ієрархії є 3-рівневе і охоплює гміни (сільські і міські ради), повіти (райони), воєводства (області). Місцеве самоврядування на всіх рівнях забезпечує потреби громади за рахунок публічних доходів (= доходи, які надходять до бюджету). 75% всіх децентралізованих коштів у Польщі надходить громадам, і лише 25% – повітам і воєводствам. Воєводства на своєму рівні визначають напрямки соціальної, культурної, освітньої політики, а також обороноздатності.

Значимість дослідження соціальних розривів у рівнях життя населення транскордонного регіону є одним із пріоритетів, який висвітлено у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027рр. Зокрема визначено, що транскордонне співробітництво є одним із ефективних інструментів поглиблення взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, що сприяє спільному вирішенню завдань місцевого та регіонального розвитку, прискоренню процесів наближення рівня життя населення прикордонних регіонів до середньоєвропейського рівня та здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні [28].

Характеристику соціальної складової транскордонного регіону пропонуємо здійснювати в контексті дослідження частки працездатного населення, питомої ваги осіб пенсійного віку, рівнів зайнятості та безробіття, чисельності працюючих осіб у транскордонному регіоні та розрахунку індексу транскордонної урбанізації, який відображає частку міського населення.

Значимість дослідження соціальних розривів у рівнях життя населення транскордонного регіону є одним із пріоритетів, який висвітлено у Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027рр. Зокрема визначено, що транскордонне співробітництво є одним із ефективних інструментів поглиблення взаємодії суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, що сприяє спільному вирішенню завдань місцевого та регіонального розвитку, прискоренню процесів наближення рівня життя населення прикордонних регіонів до середньоєвропейського рівня та здійсненню євроінтеграційних заходів на регіональному рівні [28].

У прикордонних областях України частка працездатного населення мала тенденцію до зростання з 62,33% у 2014р. до 64,98% у 2018р., що відповідало середньостатистичному значенню по Україні. Питома вага осіб пенсійного віку за аналізований період змінювалася несуттєво - з 13,45% у 2014р. до 13,11% у 2018р., що відображало загальноукраїнську тенденцію – 13,55%.

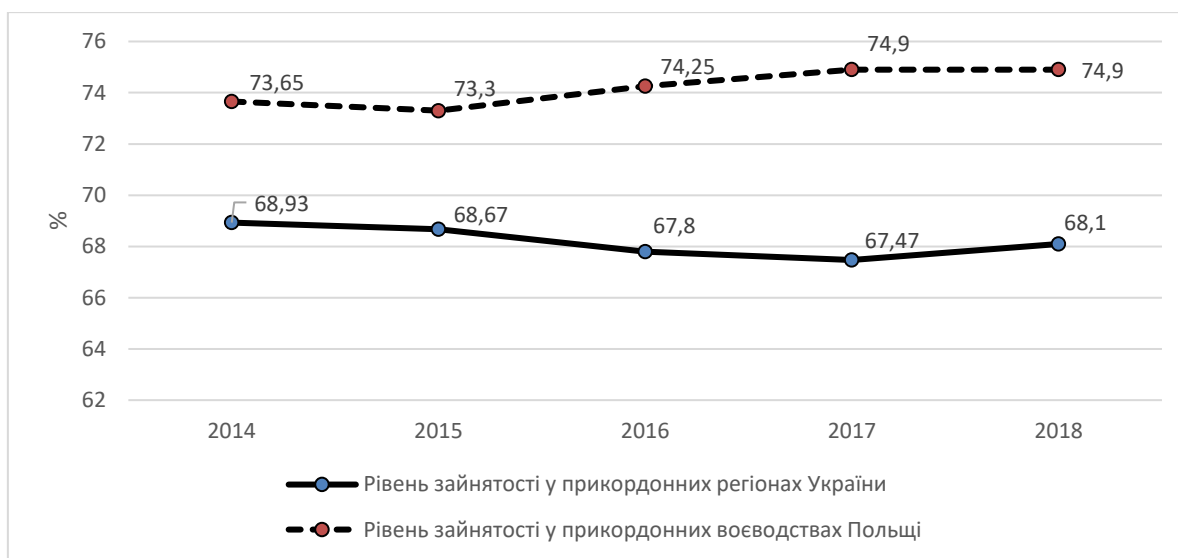

Рис. 2.5. Динаміка рівнів зайнятості у прикордонних регіонах України та Польщі українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29, 176]

Рівень зайнятості населення у прикордонних регіонах України був нижчим, від значення по Україні на 4,6 п.п і коливався з 68,93% у 2014р. до 68,1% у 2018р., тобто за нашими розрахунками рівень працюючих у транскордонному регіоні

зменшився на 0,83 п.п. і досяг 68,1% на кінець 2018р.

У прикордонних регіонах України чисельність міського населення у аналізований період скоротилася на 15,3 тис. осіб і досягла 2544,5 тис. осіб на кінець 2018р. Пропонуємо визначити коефіцієнт транскордонної урбанізації, динаміка якого демонструвала сталість і становила 52,9%, тобто більше половини населення транскордонного регіону проживає у містах.

Середньомісячна заробітна плата одного працюючого в транскордонному регіоні була нижчою, ніж її значення в середньому по Україні й зростає з 146 євро до 246 євро, що представлено на рис. 2.6.

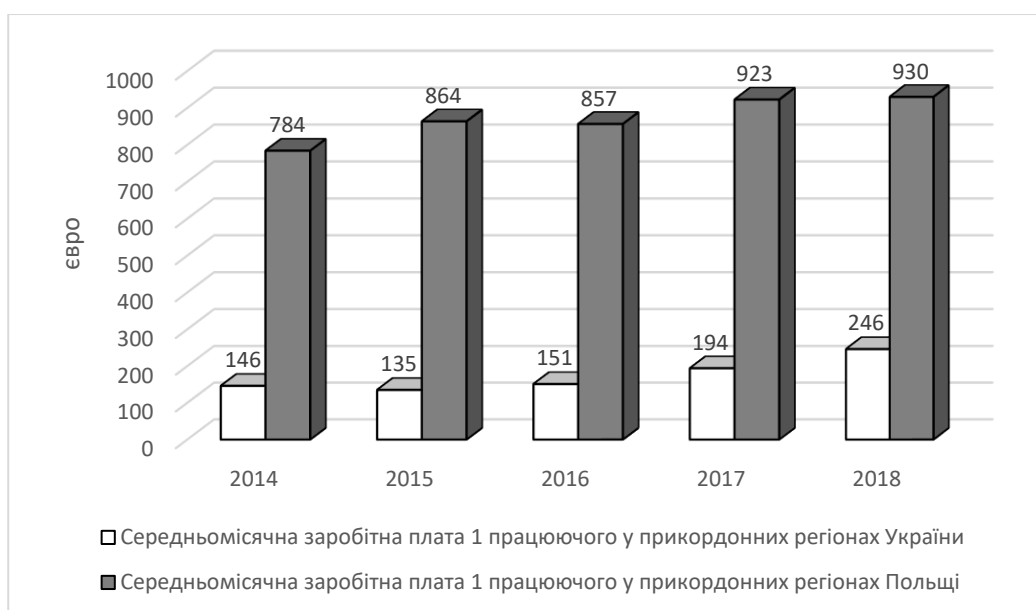

Рис. 2.6. Динаміка середньомісячної заробітної плати 1 працюючого у прикордонних регіонах України та Польщі українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29, 176]

Чисельність міського населення за останні 5 років залишалася майже сталою – 1873,1 тис. осіб у 2014р. та 1858,6 тис. осіб у 2018р. Відповідно коефіцієнт транскордонної урбанізації з сторони Польщі коливався з 43,8% до 43,77%, тобто був нижчим, ніж в Україні та Польщі загалом – 60%. Вагомим параметром соціальної дивергенції у транскордонному регіоні залишався розмір середньомісячної заробітної плати 1 працюючого, який з боку Польщі зріс з 784

євро до 930 євро, що є нижчим, ніж в цілому по Польщі – 1067 євро.

Розвиток економіки у транскордонному регіоні за 2014-2018рр. залишався диференційованим у секторальному вимірі та зайнятості працюючих у ньому. У Люблінському та Підкарпатському прикордонних воєводствах структура зайнятості за секторами економіки відобразила переважну зорієнтованість на сферу торгівлі й послуг, зайнятість у якій зростає за цей період у Люблінському воєводстві з 44,7 % до 45,8%, у Підкарпатському воєводстві з 43,4 до 44,2%. Зайнятість у промисловості та будівництві у Люблінському воєводстві збільшилася з 17,2% до 18,1%, Підкарпатському – з 24,3% до 25,8%. Кількість зайнятих у сільському, лісовому та рибному господарствах скоротилася у незначній мірі – у Люблінському воєводстві – з 38,1% до 36,1%, у Підкарпатському – з 32,3% до 30% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура зайнятості за секторами економіки у транскордонному регіоні

	2014			2018		
	Сільське господарство, лісове і рибне господарство	Промисловість та будівництво	Послуги	Сільське господарство, лісове і рибне господарство	Промисловість та будівництво	Послуги
Польща	16,8	26,4	56,8	15,3	26,8	57,9
Люблінське воєводство	38,1	17,2	44,7	36,1	18,1	45,8
Підкарпатське воєводство	32,3	24,3	43,4	30	25,8	44,2
Україна	17,1	16,0	66,9	18,0	18,9	63,2
Волинська область	23,4	15,6	61,0	20,0	16,0	64,0
Закарпатська область	24,8	16,9	58,3	26,0	17,5	56,5
Львівська область	18,2	21,4	60,4	18,4	21,3	60,4

Джерело: складено на основі [29, 176]

З боку України структура зайнятості за секторами економіки була зорієнтована на торгівлю й послуги, в якій кількість працюючих зростає у Волинській області з 61% до 64%, у Львівській – залишалася незмінною – 60,4%, у Закарпатській – зменшилася з 58,3% до 56,5%. Зайнятість працюючих у сільському, лісовому та рибному господарствах була вагомою і зростає у

Закарпатській області з 24,8% до 26%, у Львівській – з 18,2% до 18,4% та скоротилася у Волинській з 23,4% до 20%. Зайнятість у прикордонних областях України у промисловості та будівництві підвищувалася у Волинській області з 15,6% до 16%, Закарпатській – з 16,9% до 17,5%, у Львівській зменшилася з 21,4% до 21,3%.

Демографічна ситуація в українсько-польському транскордонному регіоні за 2014-2018рр. була несприятливою.

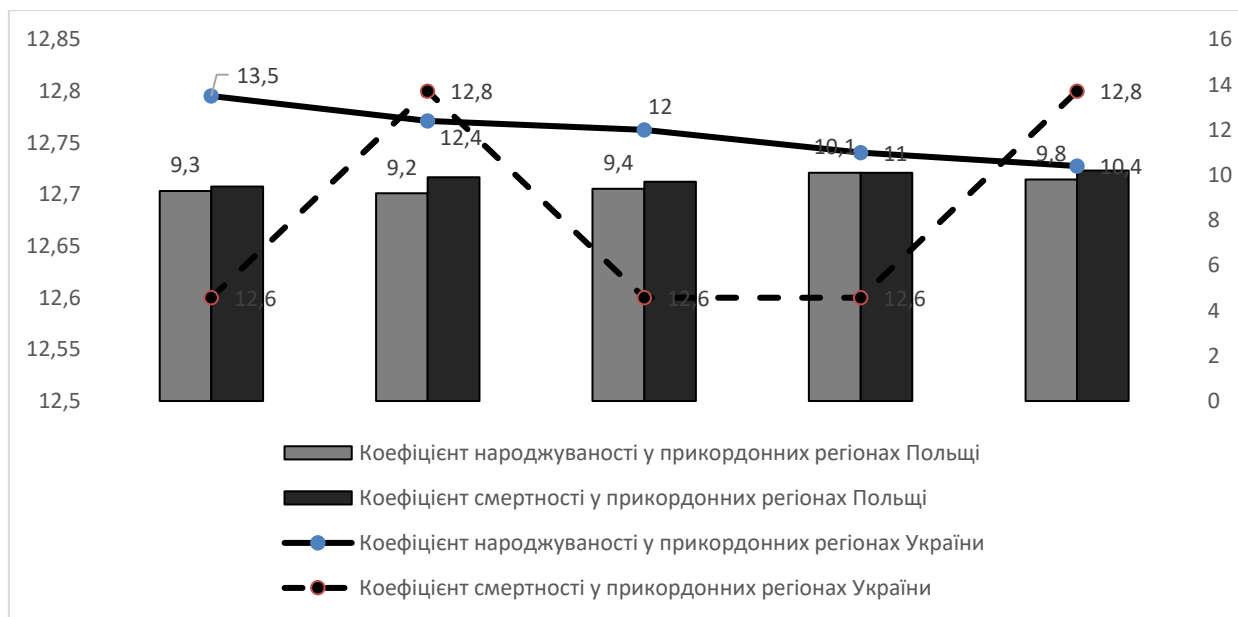

Рис. 2.7. Динаміка коефіцієнтів народжуваності та смертності у прикордонних регіонах України та воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29, 176]

Коефіцієнт народжуваності на 1000 наявного населення у транскордонному регіоні з боку України щорічно знижувався з 13,5 у 2014р. до 10,4 у 2018р. при середньому значенні в Україні – 8,7. Коефіцієнт смертності перевищував коефіцієнт народжуваності й коливався від 12,6 до 12,8. Кількість зареєстрованих шлюбів на 1000 населення за 2014-2018рр. знизилася з 6,8 до 5,9, розірваних шлюбів - зросла з 2,4 до 2,8. В прикордонних областях України міграційна ситуація була волативною, якщо у 2014р. міграційний приріст населення становив 463 особи, то у 2018р. – спад на 624 особи, з яких

максимальна чисельність у Волинській області (-3842 особи).

Демографічна ситуація у прикордонних воєводствах Польщі також відзначалася напруженістю й перевищенням значень коефіцієнта смертності над народжуваністю. Зокрема, коефіцієнт народжуваності на 1000 населення у транскордонному регіону Польщі за 2014-2018рр. зріс з 9,3 до 9,8, а коефіцієнт смертності – з 9,5 до 10,2. Кількість зареєстрованих та розірваних шлюбів на 1000 населення у цей період була майже незмінною і становила 5,1 та 1,4. Позитивною тенденцією транскордонного регіону з боку Польщі вважаємо міграційний приріст населення в останні 3 роки, який прийшов на зміну спаду й досягнув 412 осіб у 2018р.

Транскордонна співпраця, яка має спільні природні, історичні та культурні традиції здійснюється в різноманітних сферах та напрямках. Важливим аспектом розвитку транскордонного регіону є подальший розвиток туризму та нарощення кількості туристів. Число осіб, які в'їхали у Львівську, Волинську та Закарпатську області в туристичних цілях зросло із 118,3 тис. осіб або 4,7 % до 229,3 тис. осіб або 5% загальної кількості туристів в Україні. Належне організування туризму вимагає відповідного забезпечення закладами колективного розміщення, які б мали достатню кількість місць для проживання. За нашими розрахунками кількість закладів колективного розміщення серед юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців у 3 прикордонних областях скоротилося з 765 од. у 2014р. до 710 у 2018р. Значна кількість готелів, мотелів, кемпінгів, хостелів та інших закладів перебування туристів була у Львівській області – 333 од. з кількістю місць для проживання – 32,9 тис. од., дещо менше закладів колективного розміщення у Закарпатській – 250 од. та Волинській областях – 127 од.

За 2014-2018рр. кількість туристів, які перебували у Люблінському та Підкарпатському воєводствах зросла з 218,5 тис. осіб або 4% до 277,4 тис. осіб або 3,9% загальної їх кількості у Польщі. Прикордонні воєводства щорічно нарощували кількість закладів колективного розміщення осіб з 876 од. у 2014р. до 1114 од. у 2018р, тобто на 27,2%. Кількість місць для проживання у

колективних закладах розміщення збільшилася з 48,4 тис. од. до 61,3 тис. од. Проведені розрахунки засвідчили, що у Польщі за 2014р. кількість закладів колективного розміщування перевищувала їх чисельність в Україні на 111 одиниць, то у 2018р. – на 404 од. Діяльність туристичної галузі спрямована на надання якісних послуг для щорічно зростаючої кількості туристів з України, частка яких зросла за 2014-2018рр. у загальній їх кількості у Люблінському воєводстві з 20,4% до 23,4%, у Підкарпатському – з 34,4% до 38,3%, тобто варто відзначити постійний ріст туристів з України у прикордонні воєводства.

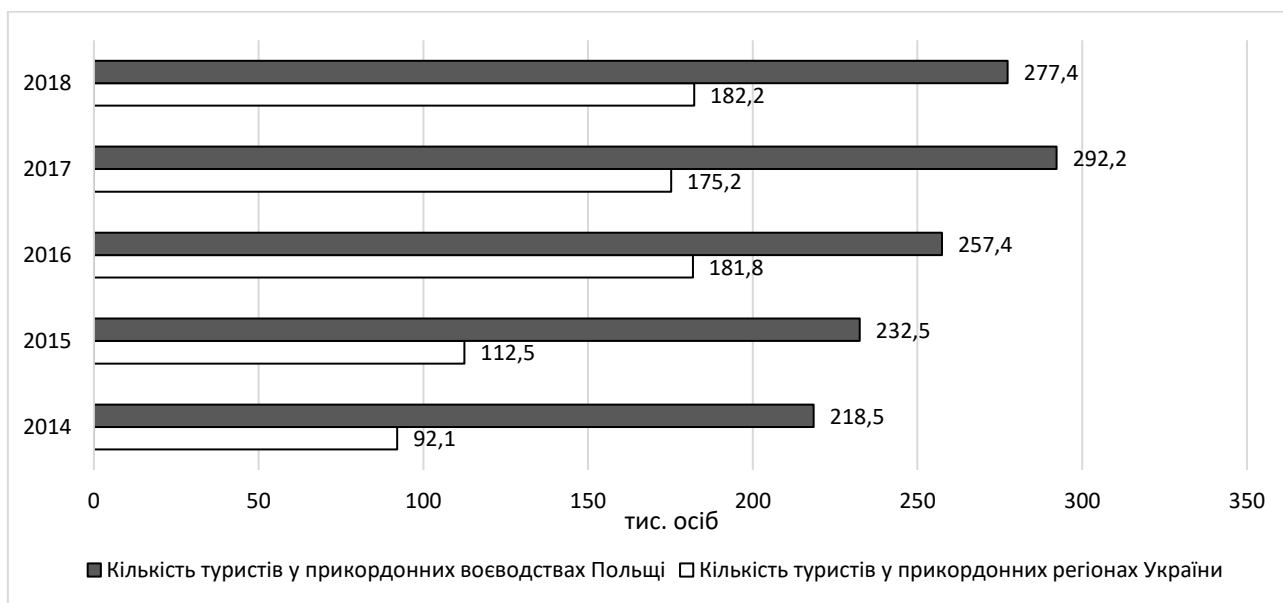

Рис. 2.8. Динаміка кількості туристів у прикордонних регіонах України та воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29, 176]

У транскордонному регіоні спільно вирішуються проблеми дотримання стандартів якості довкілля та екологічної безпеки. Неспівставність окремих показників, які характеризують викиди вуглецю в Україні та у прикордонних воєводствах Польщі не дозволяють зробити порівняльні висновки. Зокрема, в Україні екологічна складова довкілля відображена в основному викидами газових забруднювачів із стаціонарних джерел. Такі викиди щорічно зростали з 108,4 тис. т/рік у 2014р., що становило 3,2% до 115,8 тис. т/рік або 4,6% сукупних

викидів України. Варто відзначити, що найбільша частка з цих викидів припадала на Львівську область – 92,4% у 2014р. та 93,6% у 2018р., нижча – на Закарпатську (4,1% у 2014р. та 3,5% у 2018р.) й Волинську (3,5% у 2014р. та 4,4% у 2018р.).

Загальне споживання води у транскордонному регіоні з боку України за 2014-2018рр. скоротилося на 77 млн. м³ з 280 млн. м³ до 203 млн. м³, що становило 2,75% загальнодержавного показника.

Якість довкілля у воєводствах Польщі щодо викидів газових забруднювачів відображена цілісною інформацією, яка свідчить, що викиди газів збільшилися з 7496,76 тис. т./рік, що становило 3,6% до 7866,06 тис. т./рік, що склало 3,67% від загальної кількості газових викидів у Польщі. Загальне споживання води демонструвало тенденцію до скорочення на 59 млн. м³ з 576 млн. м³, що становило 5,6% до 517 млн. м³ або 5,47 від загального показника у Польщі.

Освітня складова як важливий напрям співпраці у транскордонному регіоні передбачає дослідження й характеристику діяльності закладів середньої та вищої освіти та розробку напрямів інтеграції. Загальна кількість шкіл у трьох прикордонних областях України за 2014-2018рр. скоротилася на 340 од. з 2842 до 2502 од., що склало 16,1% від їх чисельності в Україні. Кількість закладів вищої освіти у цей період становила 31 од. або 11,2% та збільшилася до 32 од. або 11,3% від загального їх числа в Україні. При стабільності кількості вузів кількість студентів в Україні та транскордонному регіоні щорічно зменшувалася і становила у трьох областях України 153,5 тис. осіб або 10,6% у 2014р. та 148,1 тис. осіб або 11,2% у 2018р., тобто кількість студентів у вузах трьох прикордонних областей зменшилася на 5,4 тис. осіб.

Освітня діяльність у прикордонних воєводствах Польщі супроводжувалася аналогічними проблемами, які проявлялися у скороченні шкіл та зменшенні кількості студентів. Зокрема, у даний період кількість шкіл зменшилася на 67 од. з 449 од. або 11,3% у 2014р. до 382 од. або 10,8% у 2018р. У воєводствах Польщі кількість вузів зростає з 32 до 35 при зменшенні кількості студентів з 141,3 тис. осіб або 9,6% до 116,8 тис. осіб або 9,5% від числа студентів у Польщі.

Рис. 2.9. Динаміка освітньої складової прикордонних регіонів України та Польщі українського-польського транскордонного регіону за 2014-2018рр.

Джерело: побудовано автором на основі [29, 176]

Освітня галузь Польщі була реформована у три етапи впродовж 1989 – 2003 років: законодавчі зміни, безпосередня передача початкових шкіл і дошкільних закладів у компетенцію органів місцевого самоврядування, втілення реформ на практиці, запровадження базових освітніх реформ (освітні заклади передаються до юрисдикції повітів і воєводств). Реформа адміністративно-територіального устрою, за якою були створені повіти, вповноважені вирішувати питання суспільної політики на місцях, велася паралельно. Сучасне польське управління освітою здійснюється на таких рівнях міністерства, кураторіїв, місцевого самоврядування і установчих органів, а також на рівні шкіл, інтернатів, дитсадків. В цілому, освітня реформа у Польщі сприяла демократизації галузі, залученню місцевих ресурсів. Хоча регіони отримали ширшу автономію, роль центральних органів у галузі освіти не зменшилася, адже держава повинна контролювати якість освіти і її доступність для всіх громадян [131, с.134].

Двостороння співпраця між Польщею та Україною в межах компетенції регіональних влад здійснюється в наступних формах: двосторонні домовленості між воєводствами (з боку Польщі) і областями (з української сторони); домовленості між

самоврядуванням гмін і міст (найчастіше таким способом вирішуються питання культури, спорту, туризму чи спільної економічних проєктів); інституціональні домовленості (їх укладають установи та організації громадських адміністрацій); економічні угоди (їх підписують суб'єкти господарювання, керуючись нормами чинного законодавства); вільне співробітництво (сюди відноситься несистемна торгівля, одноразові форми співпраці, а також торгова активність громадян) [81, с. 19-21].

Розроблений проєкт Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027р. декларує орієнтири регіональної політики, які спрямовуються на перехід від переважно територіально нейтральної до територіально спрямованої політики розвитку територій на основі стимулювання використання їх власного потенціалу, надання підтримки окремим територіям, що характеризуються особливими проблемами соціально-економічного розвитку [30]. Стратегічні орієнтири стосуються і транскордонного співробітництва через активізацію транскордонного та міжрегіонального співробітництва через розбудову транзитних магістралей і розвиток сервісної інфраструктури, створення пунктів пропуску через державний кордон та ін. [30].

Майбутньою перспективою для України повинні стати європейські угруповання територіального співробітництва (ЄУТС), які вважаються ефективними формами транскордонної співпраці і виникли порівняно недавно – 5 липня 2006 року, з прийняттям Європейським Парламентом та Радою Європи Регламенту №1082/2006 [198]. Такий досвід є важливим для українсько-польського транскордонного регіону, оскільки адміністративно орган управління може знаходитися в одному із прикордонних воєводств Польщі, а напрями співпраці можуть бути деталізовані в рамках такого угруповання і конкретизовані в економічній, соціальній, екологічній, інвестиційно-інноваційній та інших площинах.

В цьому контексті слід згадати і Протокол №3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або владами стосовно Об'єднань єврорегіонального співробітництва (ОЕС) від 16.11.2009 року, що дозволяє участь у ЄУТС та подібних об'єднаннях країн, які не

входять до ЄС, «але є учасниками Ради Європи і ратифікували Рамкову конвенцію та додаткові протоколи до неї» [118, с. 111]. Перевагами даного Протоколу може скористатися Україна і українські єврорегіони.

У Європі існує практика запровадження угод між державою з одного боку та регіонами з іншого. Цей досвід може запозичувати Україна. Угода укладається на 7 років і визначає програму дій для регіону і центральної влади, а також фіксує фінансові зобов'язання кожної сторони. У Польщі такі відносини між воєводствами (регіонами) та Урядом регламентуються Законом «Про принципи підтримки регіонального розвитку» (травень, 2000 рік). Цей закон базується на рівноправності учасників угоди, визначає заходи та фінансову відповідальність сторін. В Україні такі угоди регламентує закон «Про стимулювання розвитку регіонів» і укладаються вони між Кабінетом Міністрів України з одного боку та обласними радами, Київською міською радою з іншими.

Європейський вибір України передбачає переосмислення процесів державного управління, вирівнювання співвідношення його адміністративної і публічної складових. У Польщі тему публічної адміністрації різні дослідники визначають неоднаково, тривають дискусії. Реформована система державного управління в цій державі є своєрідним міксом історії і сучасності, поєднанням традиційної адміністрації із елементами самоорганізації і орієнтації на ринкове середовище.

В умовах військових дій, загострення проблем в економічній, соціальній, інноваційно-інвестиційній сферах транскордонного регіону активізація транскордонної співпраці повинна спрямовуватись на зростання кількості спільних проєктів, забезпечення обсягів фінансування та прямого й портфельного інвестування і розширення міжнародної співпраці через збільшення транскордонного руху товарів, робіт і послуг. Досвід країн ЄС та обсяги фінансування на розвиток транскордонного співробітництва підтверджують важливість його розвитку як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, що може забезпечити підвищення конкурентоспроможності прикордонних областей та вирішення спільних проблем, які мають наднаціональний характер (екологія,

надзвичайні ситуації, безпека та ін.).

Налагодження ефективної співпраці між регіонами сприяє зростанню їх економічного, соціального та культурного потенціалів. Важливого значення ця співпраця набуває в контексті європейського вибору України, оскільки міжрегіональне співробітництво здійснюється як всередині держави, так і на міждержавному рівні. Міжрегіональна співпраця повинна здійснюватись на благо регіонів, регулюватися договорами, що не суперечать законодавству країни. До зовнішнього співробітництва відноситься транскордонне, а також співпраця між регіонами, які не мають спільних кордонів. До внутрішнього співробітництва – між регіонами однієї держави, які мають або не мають спільних меж. Форми міжрегіонального співробітництва: спільні заходи, укладання договорів, угод, спільно фінансовані проекти та інвестиційна діяльність, створення асоціацій і організацій [128, с. 275].

Суб'єкти та учасники транскордонної співпраці в сучасних умовах використовують різноманітні форми співпраці на різних ієрархічних рівнях та застосовують визначений інструментарій фінансування. Проте зберігається у багатьох випадках проблемність співфінансування, декларативність реалізації проектів та неспівставимість у економічних та соціальних параметрах прикордонних областей України та воєводств Польщі. Варто відзначити, що окремі суб'єкти співпраці, такі як неурядові організації та представники бізнесу у недостатній мірі залучені у реалізацію проектів транскордонної співпраці. Такі проекти повинні, насамперед реалізовуватися у транскордонному регіонів, і це, в першу чергу повинно бути об'єктом зацікавленості та джерелом одержання фінансової підтримки для підприємств, організацій, установ, розташованих у прикордонних регіонах та воєводствах Польщі.

Транскордонне співробітництво як форма міжнародних взаємовідносин передбачає співпрацю прикордонних регіонів України з такими європейськими інституціями як: Асамблея європейських регіонів (Assembly of European Regions), Рада європейських муніципалітетів та регіонів (Council of European municipalities and regions), Конференція європейських законодавчих асамблей

(Conference of European Regional Legislative Assemblies), Асоціація європейських прикордонних регіонів (Association of European Border Regions), Конференція периферійних морських регіонів (Conference of Peripheral Maritime Regions), Конференція президентів регіонів із законодавчими повноваженнями (Conference of President of Regions with legislative power), Європейська асоціація представників місцевого самоврядування гірських регіонів (European Association of elected representatives from Mountain Areas) та Європейських міст (EUROCITIES) [133]. Стратегія польсько-українського транскордонного співробітництва являє собою проєкт, що реалізується в рамках Програми INTERREG IIIA/ TACIS CBC. На сьогодні діють Стратегії розвитку Підкарпатського воєводства-2020 та розвитку Люблінського воєводства 2014-2020, в яких транскордонна співпраця та її розвиток є одним з основних пріоритетів. У Львівській, Волинській та Закарпатській областях розроблені нові стратегії: Стратегія розвитку Львівської області на період до 2027 року, Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року, Стратегія розвитку Закарпатської області на період до 2027 року.

Європейський досвід засвідчує, що централізована влада не може ефективно проводити регіональну політику. По-перше, в умовах надмірної координації з центру регіональні еліти виказують тенденції до управлінської пасивності, а, по-друге, кошти, виділені зверху, використовуються не завжди доречно. Проте, одержання регіонами цілковитої самостійності може спричинити ще гірші результати. Чіткий поділ повноважень та обов'язків між центральною та місцевою владами, координація діяльності відіграв важливу роль у формуванні європейської регіональної політики. На місцях існують такі органи управління як місцеве управління і самоврядування, повноваження яких чітко розмежовані. Перші підзвітні центру, другі – громаді. Кожна країна ЄС має певні особливості регіональної політики, які визначають її приналежність до англосаксонської чи континентальної системи управління. Наприклад, у скандинавських країнах та у Великобританії органи місцевого самоврядування мають дуже високу самостійність, тоді як Німеччина, Іспанія і Франція значно більше забюрократизовані. Зважаючи на

вищесказане, можна підсумувати, що регіональна політика країн ЄС, базуючись на спільних засадах, все ж, має певні особливості, індивідуальні риси. Саме з урахуванням традицій, соціальних та економічних реалій потрібно вибудовувати і сучасну європейську українську регіональну політику. Сліпе калькування зразків інших держав у цьому питанні недопустиме [136, с. 214].

До нових форм транскордонного співробітництва належать транскордонні кластери, які «об'єднують суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва на добровільних засадах, які вільно розміщені у транскордонному просторі» [124, с. 106]. В Польщі, як і у всій Європі, «підтримка розвитку транскордонних кластерів забезпечується не лише на національному рівні, а й на загальноєвропейському, зокрема, шляхом реалізації регіональної політики ЄС, однією з умов якої є наявність стратегії спільного розвитку транскордонних регіонів.

Ефективне ТКС може збільшити залучення інвестицій, розвиток виробництва та посилити економічний, інфраструктурний, культурний розвиток держави [63, С.191]. З метою підтримки формування транскордонних кластерів Мінрегіонбудом України спільно з Національною академією наук України на виконання п.6 розпорядження КМУ від 10.09.08 № 1214, розроблено Проект «Національної стратегії створення і ведення транскордонних кластерів» (2008 р.) [124, с. 106].

Кластерні ініціативи в українсько-польському транскордонному регіоні: науковий інформаційно-статистичний кластер «Інфостат, - Україна – Польща» (функціонує з 2013 року, Львівська область); туристично-рекреаційний кластер (на етапі формування), «Люблінський Екоенергетичний кластер»; Польсько-білорусько-український кластер (угода від 31.10.2014 року, Волинська область); нещодавно запропоновані дві кластерні ініціативи на Івано-Франківщині – лісовий транскордонний кластер і транскордонний туристично-рекреаційний кластер (жодна поки не діє, але вони мають потенціал) [124, с. 107].

Значним недоліком у формуванні транскордонної статистики є низка невідповідностей, які спостерігаються у вітчизняній та зарубіжній інформації, яка не узгоджена з вимогами Євростату. За багатьма параметрами транскордонної співпраці в економічній, соціальній та інших сферах аналітичні дані неспівставимі,

вимірюються у різних грошових одиницях та розкривають аспекти, які не можна порівняти, наприклад викиди газів із стаціонарних джерел (Україна), викиди газів з усіх джерел (Польща) тощо.

Дослідження основних показників економічного, соціального, демографічного, інвестиційного, екологічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону актуалізувало проблему невідповідності у статистичних даних України та Польщі, яка використовує рекомендації Євростату. Доцільно розробити розділ статистичних даних, який би відобразив транскордонну статистику і базувався на загальній характеристиці регіону з позицій площі, населення, адміністративних одиниць та специфічних статистичних показників економічного, соціального, екологічного, демографічного, інфраструктурного потенціалів. Враховуючи прикордонність регіонів особливо важливо відобразити показники руху товарів, робіт і послуг, перетинів кордонів та їх безпеки, дотримання екологічних параметрів безпеки докільля згідно нормативів та показників ЄС.

Можемо констатувати недостатню ефективність взаємодії між Міністерством розвитку громад та територій України й органами влади на місцях щодо здійснення транскордонного співробітництва, відповідних його програм та заходів. Неадекватна система розподілу адміністративних повноважень, відсутність достатніх управлінських важелів на місцях, фінансова залежність від центру, бюрократія – усі перелічені фактори блокують економічний розвиток на місцях, роблять неефективними будь-які ініціативи [128, с. 68-69]. Для вирішення вказаних проблем дана проблематика потребує узагальнення та конкретизації, а також дослідження думки представників органів державної влади та місцевого самоврядування, а також місцевих мешканців прикордонних районів України та Польщі [128, с. 81].

Транскордонне співробітництво має стати пріоритетом зовнішньої політики України. В цьому руслі важливими факторами виступають децентралізація та адміністративно-територіальна реформа. Загалом, основні управлінські функції повинні передатися на місця, до органів місцевого самоврядування. Що стосується міністерств і відомств (МЗС, Мінекономіки, Мінрегіонбуд), то вони мають відстоювати українські інтереси на міжнародній арені, у відповідних інституціях

[128, с. 85-86].

Процес децентралізації державного управління та формування об'єднаних територіальних громад дозволив активізувати транскордонне співробітництво на рівні органів місцевої влади і розширити сферу транскордонних взаємодій.

Польський досвід транскордонної та транснаціональної співпраці є важливим для України, особливо у питаннях створення і функціонування за прикладом сусідньої держави Національного комітету оцінювання, Консультаційної групи та інших інституцій. Законодавче забезпечення транскордонної співпраці у Польщі ґрунтується на нормативно-правових документах ЄС, а саме: Декларації щодо регіоналізму в Європі, Декларації про транскордонне співробітництво в Європі, а також на визнаних документах, які регламентують місцеве самоврядування - Європейській хартії місцевого самоврядування та Всесвітній Декларації місцевого самоврядування.

Вітчизняне законодавство потребує адаптації до Європейських вимог і формування інституцій, які б реалізовували транскордонну співпрацю на макро- та мезорівнях і застосовували новітній інструментарій фінансування та доступу до нього. Отже, адміністративно-управлінське забезпечення українсько-польського транскордонного регіону необхідно розвивати і формувати інституційні структури відповідно до вимог ЄС і особливостей прикордонних регіонів обох держав в контексті розвитку спільних моніторингових структур, координаційних пунктів на місцевому рівні, розширення транскордонних угод та проєктів. Аналіз і оцінка соціального розвитку українсько-польського транскордонного регіону засвідчили суттєві диспропорції у рівнях зайнятості населення і середньої заробітної плати, яка в прикордонних регіонах України становила 246 євро, у прикордонних воєводствах Польщі – 946 євро.

Демографічна ситуація в українсько-польському транскордонному регіоні була несприятливою, оскільки коефіцієнт смертності перевищував коефіцієнт народжуваності, а міграційні процеси були волативними, оскільки приріст та спад населення щорічно коливалися. Натомість у воєводствах Польщі спостерігалася позитивна тенденція приросту населення.

2.3. Аналіз та оцінювання організаційно-фінансового забезпечення українсько-польського транскордонного регіону

Розвиток транскордонного співробітництва ґрунтується на використанні специфічних форм та інструментів, які диференціюються в залежності від ієрархічного рівня управління (європейський, національний, регіональний), форм надання, функціональної спрямованості, методів адміністрування, контролю, моніторингу та прогнозування.

Існуюча практика фінансування транскордонної співпраці забезпечується фінансовим інструментарієм, який має цільову спрямованість та реалізується у вигляді інвестицій, грантів, кредитів, венчурного, приватного, мезонін-капіталів та внесків співфінансування тощо.

Для українських інституцій, які задіяні в організації ТКС надзвичайно важливо ефективно співпрацювати із рядом європейських програм, які здійснюють фінансування транскордонних заходів. Серед найважливіших програм, які здійснюють фінансування проєктів у сфері транснаціонального співробітництва, слід віднести INTERREG III B, яка передбачає поділ Європи на 13 макротериторій, до складу яких входять і країни Карпатського євро регіону, в т.ч. території України та Польщі. Програмою підтримуються транснаціональні стратегії розвитку, інформаційні ініціативи, створення транспортних мереж, а також природоохоронні заходи. В той же час програма INTERREG III C здійснює фінансування проєктів у сфері міжнародного співробітництва, що передбачає спільну роботу та обмін досвідом у різних сферах між регіонами держав-членів ЄС і тих, що до ЄС не належать, зокрема України [52, с. 90]. Активізація співпраці в українсько-польському транскордонному регіоні повинна базуватись на європейських документах та конвенціях і охоплювати реалізацію програм та проєктів в економічній, соціальній, освітній, туристичній та безпековій площинах, залучати учасників та суб'єктів для досягнення доданої вартості, транскордонної ефективності та вирішення чітко визначених цільових параметрів. Враховуючи, що інфраструктура кордонів – це об'єкт спільних

інтересів, її розвиток, розширення та вдосконалення – важлива сфера транскордонної співпраці.

Досвід підтримки регіонів та подолання їх депресивності задекларовані у Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів». Угоди між центральною владою та органами місцевого самоврядування стають ефективним способом взаємодії і передачі влади та фінансування на місцях, обумовлюють межі компетенції місцевого самоврядування, сприяють адекватному розподілу коштів в регіонах, дозволяють здійснювати ефективний аналіз економічної, соціальної, культурної ситуації, адекватно і оперативно реагувати на подолання системних криз, зав'язувати плідні транскордонні партнерства із суміжними територіями сусідніх держав [41, с. 25].

Ефективною інституцією, покликаною, на наш погляд, забезпечити інноваційний розвиток регіонів є створений Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), завданнями якого є підтримка процесів конвергенції та регіональної конкурентоспроможності, які є тотожні із діяльністю Європейського Фонду регіонального розвитку (ЄФРР). А це, у свою чергу, стане належним підґрунтям для подальшого розвитку ТКС із країнами Євросоюзу. В цьому контексті стає можливим залучення в Україну значних коштів ЄФРР (у якості грантів, проектів) для розв'язання вищеперерахованих завдань [41, с. 29]. Межі відповідальності ДФРР охоплюють широке коло питань регіонів: фінансування інноваційних проектів, будівництво доріг та поліпшення інфраструктури, підтримка інвестиційних проектів у сільській місцевості, стратегічні для того чи іншого регіону галузей економіки, екологічні проекти, а також залучення фінансування із відповідних фондів ЄС та грантових програм на перспективні проекти територіального розвитку [41, с. 30].

Високий інноваційний потенціал мають і агенції та фонди регіонального розвитку. У країнах Європи, зокрема у Польщі, спостерігається їх активна співпраця як із органами місцевого самоврядування, так і з Центром, активно комунікують із громадськістю та локальним бізнесом, сприяють вирішенню різноманітних проблем – від економічних до культурних. Хоча в країнах Європи

вони не мають якихось владних повноважень, їхню супровідну роль у розвитку регіонів важко переоцінити. Серед них можна виділити наступні: агенції EURADA у Великобританії[41, с. 34], які діють у різноманітних формах, як громадських, благодійних організацій, акціонерних товариств і навіть державних установ. А у Польщі вони функціонують у формах акціонерних товариств і місцевих фундацій [41, с. 34]. Повноваження, якими займаються APP в ЄС досить широкі: аналіз регіональних економік, оцінка їх ризиків і потенціалу; інвестиції (власні кошти і гранти) у перспективні чи нагальні проєкти; аналіз і оцінка проведення заходів в межах існуючих проєктів і програм; робота з місцевими елітами і владами.

В різних країнах Європи розвиток одержали ті чи інші напрямки діяльності APP. Так, у Польщі успішно сформовані технологічні інкубатори, які працюють із науковими та підприємницькими колами, покращуючи їхню співпрацю та взаємодію; активно допомагають бізнесу (малому і середньому); охоплюють сферу публічно-приватного партнерства (так, діяльністю Бескидського технологічного інкубатора опікується Малопольське агентство регіонального розвитку) [41, с. 34].

В Україні, з огляду на ряд особливостей законодавчого і організаційного плану APP не є достатньо самостійними і ефективними, так як у Європі. В Україні APP функціонують у вигляді громадських і благодійних організацій, дослідницьких інститутів і навіть комунальних установ. Єдиної нормативно-правової бази APP в нашій державі не існує, що виступає значним гальмом їх розвитку [41, с. 37].

Україна як держава, що має наміри вступу у ЄС дотримується не лише визначених умов для країн-претендентів на членство, але й забезпечує необхідні макроекономічні показники. Адаптація вітчизняної економіки до стандартів ЄС активізує транскордонне співробітництво та засади його поглиблення. За умови відповідності стандартам якості українські товари отримають широкий доступ до ринків Європи, а звідси буде відбуватися ріст позитивного сальдо торгівельного балансу. Незаперечні вигоди отримають українські імпортери.

Українські регіони зможуть ефективно розвиватися за різними напрямками і підтягуватися за економічними та соціальними, транспортними та інфраструктурними і багатьма іншими показниками. Це в свою чергу сприятиме вирівнюванню їх із сусідніми прикордонними територіями ЄС, в тому числі і польськими, які межують з Україною, що в кінцевому підсумку якісно та кількісно посилить транскордонне співробітництво [50, с. 38].

В політиці згуртування ЄС та досягнення конвергенції у територіальній співпраці застосовуються інструменти фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку та реалізації транскордонної, міжрегіональної, транснаціональної співпраці й налагодження співробітництва найвіддаленіших регіонів. Фінансування в рамках ЄС відбувається через спеціально створені Фонди та відповідні інструменти, визначальними з яких є у транскордонній співпраці Європейський Фонд регіонального розвитку та Європейський інструмент сусідства. Директива ЄС 2018/0199 з питань Європейського територіального співробітництва на 2021-2027рр. передбачає виділення коштів на поглиблення Європейської співпраці у сумі 8430 млн. євро. Така значна сума розподіляється у розмірі 52,7% або 4440 млн. євро на транскордонне співробітництво, 31,4% або 2649,9 млн. євро – на транснаціональну і морську співпрацю, 3,2% або 270,1 млн. євро – на налагодження співробітництва найвіддаленіших регіонів, 1,2% або 100 млн. євро – на міжрегіональну співпрацю, 11,5% або 970 млн. євро – на міжрегіональний інноваційно-інвестиційний розвиток [193].

Програма ТКС "Польща-Білорусь-Україна" залишається ефективним засобом поглиблення транскордонної співпраці, вирішення стратегічних завдань й досягнення спільних вигод, доданої економічної вартості, синергетичного ефекту, транскордонної конвергенції. Вона є однією із 6 та 2 програмних документів, які мають тристоронній характер, охоплює основні та допоміжні прикордонні регіони 3 держав і вирішує регіональні проблеми, які концентруються у економічній, культурній, соціальній, інфраструктурній та інших сферах. Фінансування стратегічних та тематичних цілей здійснювалося у

2004-2006рр. з використанням інструментів рамках Програми Добросусідства Польща-Білорусь-Україна INTERREG IIIA/Tacis CBC, у 2007-2013рр. за рахунок коштів Європейського інструмента сусідства та партнерства й Європейського фонду регіонального розвитку. У 2014-2020рр. програма реалізовувалася через фонди Європейського Інструменту Сусідства та Європейського фонду регіонального розвитку. Згідно проєктних документів на 2021-2027рр. новітнім інструментом реалізації цілей програми буде Європейський інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва (NDICI).

Розвиток транскордонного співробітництва в сучасних умовах та стратегічних орієнтирах діючої до 2020р. Програми зосереджувався на економічному, соціальному, екологічному, безпековому аспектах та вирішенні спільних проблем й забезпеченні мобільності у прикордонних регіонах. На 2021-2027рр. питання конвергенції у Європі та використання транснаціональної й транскордонної співпраці акцентують на стратегічних цілях згуртування, соціальної, зеленішої, низьковуглецевій й наближеній до громадян Європі. Такий стратегічний акцент простежується у проєкті Програми до 2027р. і визначатиме орієнтири, тематичні цілі та підходи до фінансування у новому програмному періоді.

Сучасними інструментами реалізації програми ТКС є гранти, проєкти та великі інфраструктурні проєкти. Варто зазначити, що фінансування у ЄС крім зазначених типів, може здійснюватися з використанням: бюджетної підтримки, внесків у цільові фонди, змішаних форм фінансування, звільнення від боргів у межах міжнародно узгодженої програми, фінансової допомоги, оплачуваних зовнішніх експертиз та ін.

Проєктне фінансування в рамках Програми можливе, якщо воно відповідає низці критеріїв: по-перше, реалізується у регіонах-учасниках програми ТКС, по-друге, вирішує одну із цілей ТКС та створює додану вартість, по-третє, має транскордонний ефект. В рамках програми ТКС фінансуються та реалізуються проєкти таких категорій: інтегровані, які передбачають дольову участь кожного із бенефіціарів на своїй території; симетричні, згідно яких визначені та подібні

заходи впроваджуються паралельно у країнах-учасницях; національні, які впроваджуються однією країною-учасницею, проте мають позитивний транскордонний вплив та ефект для країн-учасниць.

Малобюджетні (малі) проекти як інструмент реалізації транскордонної співпраці виділяються на період до 12 місяців за спрощеною процедурою відбору й укладання контракту, у сумі від 20 до 60 тис. євро і спрямовуються лише на вирішення конкретної тематичної цілі "Спадщина" в аспекті дотримання вимог партнерства і взаємовигоди. Дані проекти мають обмеження у розмірах інвестиційних витрат, які становлять до 20% вартості гранту. Мікропроекти, які стосуються українсько-польського транскордонного регіону та обсяги їх фінансування наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Мікропроекти Програми транскордонної співпраці "Польща-Білорусь-Україна" щодо реалізації тематичної цілі "Спадщина" у 2019-2020рр.

Назва проекту	Головний бенефіціар	Загальний бюджет, євро	Обсяг фінансування коштами ЄС, євро	Процент фінансування з боку ЄС, %
1	2	3	4	5
Співпраця польсько-української громади для просування, розвитку та обслуговування культури та історії	Комуна "Хвала Богу", Польща	63756,12	57380,00	90
Кулінарні традиції регіону річки "Буг"	Асоціація "Місцева група Долини р. Буг", Польща	62203,38	55982,50	90
Готичний шлях: спільна історична реконструкція та віртуальна подорож у минуле	Виконавчий комітет Володимир-Волинської міської ради, Україна	65055,00	58500,00	89,92
Історія, приправлена сіллю	Комуна "Санок", Польща	66386,00	59747,40	90
Інноваційний підхід до історичної спадщини: наукова спадщина ветеринарної медицини українсько-польських прикордонних територій	ЛНУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гжицького	63862,00	57420,00	89,92

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5
Музика прикордонного краю	Асоціація аніматорів народної культури Польщі	66702,00	60000,00	89,95
Фестиваль – інструмент стабільності та ефективності ініціатив для культурної спадщини та народна промоція транскордонних регіонів Польщі та України	Громадська організація "Прикарпатська інформаційна корпорація", Україна	65696,00	59046,00	89,88
Спільна історія двох міст – Тернополя і Замостя	м. Замость, Польща	68713,50	60000,00	87,32
Популяризація та охорона спадщини міських річок та берегів районів м. Жешова та Луцька	Виконавчий комітет Луцької міської ради	61700,00	55530,00	90
Опалин: малі міста – велика історія	Волинський обласний центр ініціатив	60510,62	54459,55	90
Наші благодійники	Польща	54995,45	48945,95	89
Лесько і Хуст – історія – це наша сила	Комуна м. Лесько, Польща	66627,45	59964,69	90
Музеї прикордонних територій – простір міжкультурного діалогу	Волинська обласна рада, Україна	60478,82	54430,90	90
Розширення горизонтів – транскордонне просування культури м. Піастове та Жовкви	Громада м. Піастове	66504,46	59854,00	90
Карпатський фестиваль фольклорних мистецтв – спільна культурна спадщина Карпат	Підкарпатське обласне управління туризму	65470,00	59166,00	90
Жінки як носії культури на польсько-українського кордоні	Комуна м. Сельдце, Польща	66550,00	59895,00	90
Культура, кована у вогні	Загорська комуна Польщі	66106,90	59496,21	90
Полісся у житті та творчості Й. Крашевського – відтворення сторінок спільної українсько-польської культурної спадщини	Волинський обласний благодійний фонд "Полісся"	65874,24	59286,80	90

Джерело: складено на основі [174]

Гранти як інструменти фінансування ТКС передбачають одноразове виділення грошових ресурсів на безоплатній основі для реалізації фінансування певного проєкту. Характерною особливістю таких інструментів є їх некомерційний характер, необов'язковість отримання прибутку та публічність

щодо попереднього й заключного розкриття інформації (ex ante, ex post прозорість). Великі інфраструктурні проекти реалізуються у транскордонному регіоні на позаконкурсній основі, на виконання неподільної функції й конкретно визначеної цілі, роботи або послуги для досягнення транскордонного ефекту, спільних вигод з бюджетом, у якому мінімум 2,5 млн. євро витрати на інфраструктуру. Такі проекти реалізують тематичні цілі щодо доступності, безпеки та кордонів, пов'язані з реконструкціями регіональних доріг, боротьбою із злочинністю, охороною і захистом природного середовища. В рамках реалізації Програми транскордонної співпраці "Польща-Білорусь-Україна" було відібрано для фінансування 10 проектів на 52,1 млн. євро, з яких 6 стосувалися українсько-польського транскордонного регіону. Їх характеристика представлена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Реалізація великих інфраструктурних проектів транскордонного співробітництва в межах Програми транскордонної співпраці "Польща-Білорусь-Україна"

Назва проекту	Тематична ціль	Головний бенефіціар	Загальний обсяг фінансування, євро	Обсяг фінансування ЄС, євро
1	2	3	4	5
Розширення (відбудова) регіональної дороги № 885 "Перемишль-Германовіце-державний кордон"	Доступність	Підкарпатське регіональне дорожнє управління (Польща)	7500000	6750000
Поліпшення доступності прикордонного регіону за рахунок модернізації регіональної дороги № 698, включаючи оновлення мосту на річці Точна в Лосіце	доступність	Мазовецьке воєводство, Польща	5100000	4590000
Продовження воєводської дороги № 812 "Корольовка-Влодава"	доступність	Любельське воєводство, Польща	6800000	5760000
Налагодження системи динамічного реагування про злочини та інші події у Львові	безпека	Львівське обласне управління Національної поліції, Україна	6000000	5400000

1	2	3	4	5
Зниження ризику епідемії туберкульозу у прикордонних регіонах України та Польщі шляхом будівництва туберкульозної лікарні у Закарпатській області та впровадження інноваційних методів моніторингу, профілактики та лікування туберкульозу	Безпека	Управління охорони здоров'я Закарпатської ОДА	6400000	5760000
Поліпшення навколишнього середовища в Шацькому національному природному парку шляхом побудови каналізаційних систем у сільських поселеннях навколо озера Світязь	Безпека	Шацька районна адміністрація Волинської області	6450000	5805000

Джерело: систематизовано автором на основі [174]

В рамках реалізації програми "Польща-Білорусь-Україна" на 2014-2020рр. передбачена загальна сума фінансування 201386002,40 євро на реалізацію конкретних тематичних цілей й технічну допомогу, з яких 90,9% або 183078184 євро - фінансування ЄС, 9,1% або 18307818,40 євро – сума співфінансування бенефіціарів-головних партнерів (рис. 2.10).

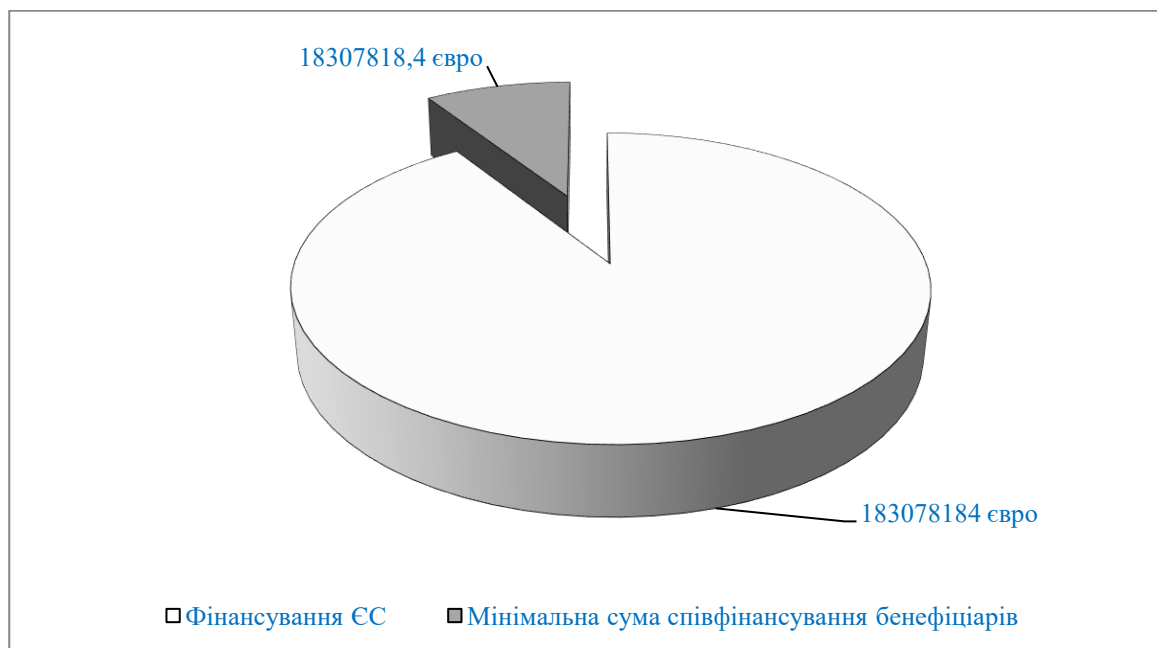

Рис. 2.10. Джерела фінансування індикативного фінансового плану програми транскордонного співробітництва "Польща-Білорусь-Україна" на 2014-2020рр.

Джерело: побудовано автором на основі [174]

Особливістю виділення фінансових ресурсів є чітко визначений принцип співфінансування операційних програм, який повинен становити згідно Регламентів ЄС не менше 10%. Згідно з Програмою та рішенням спільного програмного комітету реалізуються проєкти, в рамках чітко визначених тематичних цілей, таких як спадщина, доступність, безпека, кордони (табл. 2.5). Дані табл. 2.5 свідчать, що впродовж 2014-2020рр. найбільша частка фінансових ресурсів у розмірі 30,8% або 62034549,30 євро спрямовувалися на реалізацію проєктів за ціллю "Доступність", на досягнення безпекових цілей виділялося 24,4% або 49168124,24 євро від загального обсягу фінансування. Для вдосконалення управління кордонами, забезпечення переміщення людських та фінансових ресурсів та виконання пріоритетів тематичної цілі "Кордони" спрямовувалось 18,3% або 36761214,40 євро. На збереження історико-культурних та етнічних надбань та на цільові проєкти в рамках "Спадщина" передбачалось 17,8% або 35842184,06 євро. Для партнерів-бенефіціарів частка співфінансування склала 11,06%, що в межах цілей становило: 6178888,71 євро для проєктів "Доступність", 4897341,42 євро – "Безпека", 3570024,59 євро – "Спадщина", 3661563,68 євро – "Кордони".

Таблиця 2.5

Індикативний фінансовий план Програми ТКС "Польща-Білорусь-Україна" на 2014-2020рр.

Тематичні цілі	Фінансування ЄС		Мінімальна сума співфінансування		Загальна сума фінансування	
	Сума, євро	Питома вага, %	Сума, євро	Питома вага, %	Сума, євро	Питома вага, %
Тематична ціль "Спадщина"	32272159,47	17,6	3570024,59	19,5	35842184,06	17,8
Тематична ціль "Доступність"	55855660,59	30,5	6178888,71	33,8	62034549,30	30,8
Тематична ціль "Безпека"	44270782,82	24,2	4897341,42	26,7	49168124,24	24,4
Тематична ціль "Кордони"	33099650,72	18,1	3661563,68	20,0	36761214,40	18,3
Технічна допомога	17579930,40	9,6	0,00	0	17579930,40	18,7
Всього	183078184,00	100,0	18307818,40	100,00	201386002,40	100,00

Джерело: систематизовано автором на основі [174]

Технічна допомога у реалізації тематичних проєктів визначена у розмірі 17579930,40 євро, що повністю покривається фондами ЄС.

Обсяг фінансування з фондів ЄС в найбільшій мірі спрямовувався на досягнення цілі "Доступність", яка стосувалася поліпшення транспортної інфраструктури та послуг і становила 30,5% фінансування або 55855669,59 євро. ЄС в рамках досягнення безпекових цільових орієнтирів та реалізації відповідних проєктів надав коштів на суму 44270782,82 євро або 24,2%. На вдосконалення прикордонної інфраструктури, покращення візового та міграційного режимів в рамках цілі "Кордони" було виділено 18,1% або 33099650,72 євро. З метою збереження природнього, культурного та історичного надбання й реалізації цілі "Спадщина" профінансовано проєктів на 32272159,47 євро або 17,6% від загального обсягу.

Реалізація програми ТКС "Польща-Білорусь-Україна" ґрунтується на циклічності використання коштів в межах 7-річного періоду їх освоєння. Надходження коштів від ЄС здійснюється за допомогою Європейського Інструменту сусідства та коштів Європейського фонду регіонального розвитку. У 2014-2020рр. на реалізацію Програми ТКС ЄС профінансував 183078184,00 євро, з яких 91709405 євро або 50,1% кошти ЄІС та 91368779,00 євро або 49,9% - ресурси ЄФРР, що наведено в табл. 2.6.

Із загальної суми фінансування ЄС найбільша величина коштів 19,3% або 35458210 євро була освоєна у 2017р. та 18,3% або 33500980 євро у 2020р. Найменший обсяг фінансування 12,7% або 23219466 євро спостерігався у 2016р. та 14,9% або 27430320 євро у 2015р. У 2018р. обсяг фінансування програми складав 30513234 євро або 16,7% від загального 7-річного обсягу фінансування.

Аналіз щорічних обсягів фінансування Програми з фондів ЄС засвідчив диференціацію коштів і дозволив зробити ряд узагальнень: по-перше, у 2015-2016рр. основним і переважаючим джерелом фінансування був ЄІС, в рамках якого у 2015р. було задіяно коштів у сумі 17595163 євро або 64,1%, у 2016р. – 60,8% або 14128371 євро від щорічної загальної суми фінансування; по-друге, у 2017-2020рр. фінансування програми у більшій мірі відбувалося через

інструменти ЄФРР, а саме: 58,9% або 20878355 євро у 2017р., 55,1% або 16848834 євро у 2018р., 52,2% або 17185811 євро у 2019р., та 52,3% або 17529527 євро у 2020р., що представлено на рис.2.11.

Таблиця 2.6

Обсяги щорічного фінансування Програми ТКС "Польща-Білорусь-Україна" на 2014-2020рр. з фондів ЄС

Роки	Фінансування з Європейського інструменту сусідства		Фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку		Всього	
	Сума, євро	Питома вага, %	Сума, євро	Питома вага, %	Сума, євро	Питома вага, %
2014	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2015	17595163	19,2	9835157	10,8	27430320	14,9
2016	14128371	15,4	9091095	9,9	23219466	12,7
2017	14579855	15,9	20878355	22,9	35458210	19,3
2018	13664400	14,9	16848834	18,4	30513234	16,7
2019	15770163	17,2	17185811	18,8	32955974	18,1
2020	15971453	17,4	17529527	19,2	35500980	18,3
2014-2020 без додаткового фінансування ЄФРР	91709405	100,0	91368779	100	183078184	100,0

Джерело: систематизовано автором на основі [174]

Організаційно-фінансове забезпечення розвитку транскордонного регіону здійснюється на принципах співфінансування з відповідних фондів та акумуляції ресурсів з державного та місцевого бюджетів.

У грудні 2010 року Європейський інвестиційний банк заснував Цільовий Фонд Технічної Підтримки Східного Партнерства, який пропонує універсальні, багатосекторні механізми фінансування для надання технічної допомоги.

Цільовий Фонд розробляє попереднє техніко-економічне обґрунтування, інституційні та правові оцінки, оцінки екологічного та соціального впливу, управління проектами, підтримку позичальника шляхом реалізації проекту, а також фінансування досліджень з питань інституційної діяльності.

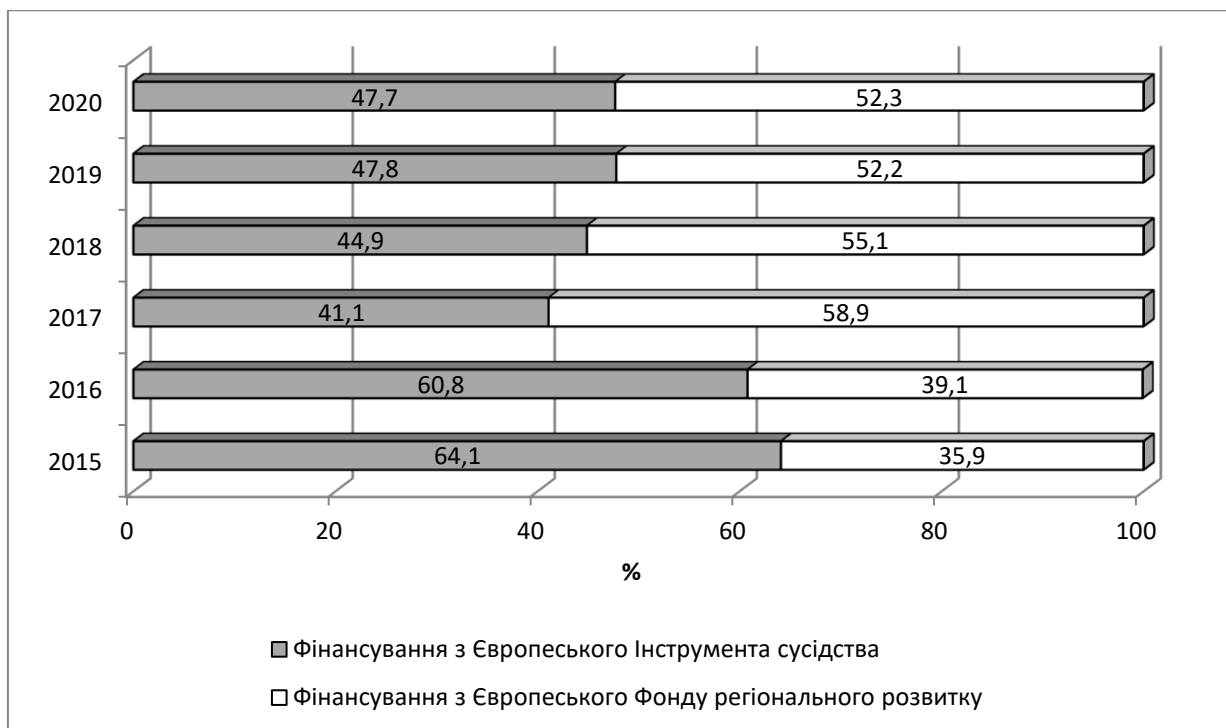

Рис. 2.11. Структура джерел фінансування Програми ТКС "Польща-Білорусь-Україна" за 2014-2020рр.

Джерело: побудовано автором на основі [174]

Європейський інвестиційний банк створив, у свою чергу, Фонд східних партнерів (ФСП) на свій власний ризик у розмірі 1,5 млрд. євро. Єврокомісія запланувала виділити 336 млрд. євро для реалізації політики зближення у 2014-2020 роках. Це означає, що в рамках цієї політики реалізовуватимуться проекти, спрямовані на розвиток ринкової та інституційної інфраструктури в межах транскордонних регіонів, до складу яких зокрема входять прикордонні території України та держав ЄС [22].

Банківська система у транскордонному регіоні має стати важливим елементом забезпечення співпраці і розвинути новітні механізми кредитної та інвестиційної підтримки проектів та програм розвитку. Банки у транскордонному регіоні повинні надавати продукти і послуги, які мали б специфічний транскордонний напрям реалізації, відображали б особливості співпраці через особливості кредитування та забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів та учасників транскордонної співпраці. Можливим

чинником активізації могло б стати зниження процентної ставки за кредитами для підприємств, які реалізують транскордонну співпрацю. Використання потенціалу банків для реалізації поточних та стратегічних планів транскордонної співпраці забезпечило б додатковий фінансовий інструментарій реалізації і можливості використання транскордонних кредитів основним бенефіціаром проєкту як одного з інструментів фінансування.

Надання банками продуктів і послуг акумулюється у звітності, яка дозволить оцінити потенціал установ у вирішенні проблем регіону через оцінювання низки кількісних показників, таких як: обсяг кредитів на реалізацію на реалізацію транскордонної співпраці, обсяг депозитного потенціалу транскордонного регіону, чистий грошовий потік у банківську систему регіону, співвідношення депозитів та кредитів, інвестиційна привабливість, реальні та фінансові інвестиції, регіони реципієнти та регіони-донори у транскордонній співпраці.

Проведений аналіз дозволив виокремити як однорідні чинники розвитку, так і диспропорції в прикордонних областях України та воєводствах Польщі. Визначення місця банків у транскордонному регіоні доцільно провести з врахуванням транскордонного розподілу банківських кредитів, розподілу їх сферами економіки, співвідношенням споживчих та інвестиційних кредитів, відхилень у кредитних та депозитних ставках тощо. Проведені дослідження дозволили виділити низку проблем, які потребують подальшого узгодження у транскордонному регіоні, а саме: по-перше, обґрунтування процедур та однорідності в процесі видачі й погашення транскордонного кредиту у прикордонних областях України та воєводствах Польщі, оскільки не дивлячись на визначене нормативно-правове трактування транскордонного кредиту механізм його видачі й погашення у країнах ЄС та Україні має суттєві розбіжності, як у встановленні процентних ставок, так і процедурі видачі; по-друге спрямування регіональних кредитів у сфери з швидким обігом коштів й низька питома вага кредитування проєктів транскордонної співпраці;

по-третє, низька інвестиційна привабливість прикордонних областей України у порівнянні із воєводствами Польщі; по-четверте, існуючі диспропорції у соціально-економічному розвитку українсько-польського транскордонного регіону, що не стимулює активності банків у даних процесах.

Отже, вважаємо, що фінансове забезпечення транскордонного регіону вимагає дієвої регіональної банківської системи, яка б забезпечувала реалізацію транскордонних проєктів і залучення відповідних бенефіціарів шляхом надання транскордонних кредитів за умов їх цільового характеру та спрямованості на вирішення спільних проблем.

В умовах консолідації банківського та страхового бізнесу та поглиблення європейських традицій його ведення посилюється необхідність транскордонного переливу капіталів і задіяння регіональних банків у транскордонну співпрацю. Вагомим досягненням стало офіційне трактування й декларування суті транскордонного переміщення валютних цінностей, тобто ввезення, пересилання та транзит банківських металів, готівкової валюти через кордони України та інших держав.

Базові засади конвергенції у сфері фінансово-кредитних відносин розробляються на рівні ЄС, обов'язкові для впровадження й використання у країнах-членах та вимагають приведення вітчизняної нормативно-правової бази до європейських норм. Фінансово-економічна криза 2014-2016рр. загострила проблеми низької платоспроможності у вітчизняній фінансовій системі та неспроможність багатьох установ банківського й страхового сектору економіки подолати кризові ознаки кризових явищ і зберегти платоспроможність та ринкові позиції. Варто зазначити, що фінансові структури, які створені за участю іноземного капіталу більш стійко витримали фінансові негаразди, отримали євродопомогу від материнських структур. У транскордонному регіоні необхідно забезпечити належне банківське та страхове обслуговування з врахуванням прикордонного розташування та транскордонного руху капіталів і забезпечити ріст філій та відділень банків у прикордонних регіонах для надання специфічних послуг – транскордонних

кредитів, депозитів, переказу валюти й обслуговування щодо купівлі-продажу валюти тощо.

Відмивання коштів – сучасна проблема України і світу. У близько 80% неправомірних операцій у цій сфері залучені страхові компанії [75, с. 404]. Першочергові законодавчі кроки у сфері реформування системи: прийняття Закон України «Про страхування» у новій редакції, Закону України «Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя» [75, с. 406].

Вдосконалення процедур надання банківських й страхових послуг у транскордонному регіоні доцільно здійснювати шляхом надання кредитів інноваційного характеру, які б активізували новітні форми транскордонної співпраці. У цьому найбільші шанси показати якомога кращі результати ТКС мають прикордонні з ЄС українські землі, на яких потрібно створити своєрідні базові майданчики для втілення елементів прогресивного регулювання специфічної діяльності (фінансові та страхові операції, фондові біржі, промислові і технологічні парків, кластерів) [77, с. 59].

Важливе місце у ТКС повинно приділятися економічній співпраці як основному запусковому механізму розвитку територій. Для цього значна роль повинна відводитись економічним проектам, які направлені на розвиток бізнес-інкубаторів, домашніх підприємців, малого інвестування, прикордонної торгівлі. Також важлива роль повинна відводитись вдосконаленню законодавства про ТКС і співпрацю в межах єврорегіонів «Карпатський» і «Буг». Для активізації практичного співробітництва в межах існуючих програм та проектів слід підтримувати місцеві ініціативи та наділяти органи місцевого самоврядування більшими повноваженнями, враховуючи польський та європейський досвід у цьому питанні.

Назріла необхідність розширення польсько-українського прикордонного пункту пропуску легкових та вантажних автомобілів у Мальховице-Нижанковичі. Для української сторони в цьому питанні важливим дотримання інфраструктурних європейських стандартів. Тому сьогодні активно розробляються на дипломатичному рівні питання розширення польсько-

українських митних переходів. Двостороння угода про місцевий прикордонний рух між Польщею та Україною передбачає наступні пункти пропуску: Бандрів-Мшанець (Bandruv-Mshanets), Муньовець-Лопушанка (Mihniowec-Lopushanka), Смолник-Боберка (Smolnik-Boberka), Волосате-Лубня (Volosatoe-Lubnia). Останній з них, враховуючи його суперечливе місце розташування (територія Бескидського національного парку), розглядається лише як пішоходний пункт (transition coach).

Збільшення пунктів пропуску та розвиток прикордонної інфраструктури матиме позитивний вплив на економічно-соціальну складову обох територій. Фінансування зазначених ініціатив здійснюється частково за рахунок ЄС (виділяються кошти на реалізацію відповідних програм), фондів транскордонного співробітництва (СВС), а також українським та польським урядами.

Формування кластерів – це сучасна та ефективна форма активізації транскордонного співробітництва. В межах кластерів зростає економічна життєздатність, з являються перспективи подальшого розвитку, а завдяки відповідній державній підтримці кластерних моделей відбувається ріст національної економіки. Як нова форма співпраці в межах ТКС кластери можуть підвищувати потенціал того чи іншого регіону на міждержавному рівні [25, с. 118].

Одним із різновидів такої форми співпраці є формування туристичних кластерів у транскордонних регіонах, які не лише активізують ринок, але й забезпечують розвиток туристичних послуг та відповідної інфраструктури.

Функціонування туристичних кластерів – це пов'язана у певному просторі і часі спільна взаємодія надавачів туристичних послуг, а саме: агенцій, готелів, рекламних структур, екскурсоводів, закладів ресторанного бізнесу та споживачів – туристів.

Туристичні кластери розширюють межі туризму, виносячи його за звичні рамки готельно-відпочинкових комплексів та рекреаційних територій. До сучасного транскордонного туризму можуть долучатися заклади освіти з

підготовки відповідних спеціалістів у туристичній галузі, заклади торгівлі, різноманітні транспортні підприємства. Для підвищення ефективності співпраці до туристичних кластерів українсько-європейського прикордоння можуть вступати підприємства великого та малого бізнесу, різноманітні освітні установи. Крім того, туристичні кластери об'єднують різні країни, виступають плацдармом для сучасних ініціатив, обмінів думками і досвідом. Україні слід використовувати цей потенціал для розвитку власної туристичної сфери та її корекції до євростандартів [25, с. 120].

Туристичний кластер в українсько-польському транскордонному регіоні виступає потужним ядром концентрації туристичних послуг та відповідної інфраструктури в прикордонних областях України та воєводствах Польщі і забезпечить більш інтенсивний рух туристів у відпочинковому та культурно-освітньому переміщенні.

Цей регіон має широкий туристичний потенціал, починаючи від багатих і різноманітних культурних пам'яток (чого варте лише занесення центральної частини міста Львова до всесвітньої спадщини ЮНЕСКО) та закінчуючи оздоровчим потенціалом мінеральних вод, карпатської природи, а також існуючих можливостей для літнього та зимового відпочинку [25, с. 121].

Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Львівської, Волинської та Брестської областей на 2014-2020 рр. визначає найбільш перспективним розвитком співпраці туристичну галузь [120]. Туристична галузь у світі показує щорічні темпи приросту. З огляду на це, а також на існуючий потенціал та історичні передумови становлення туризму в Україні вважаємо доцільним подальше інвестування в цей сектор, зокрема, і у Волинській області, де успішно розвиваються такі проєкти ТКС: «Розвиток туристично-рекреаційної галузі Шацького національного парку» (інвестиції складають 5 млн. дол США) та «Інвестування будівництва рекреаційного комплексу і окремих територій на озері Світязь» (3,8 млн. доларів США) [16, с.14].

Та існують значні перепони для розвитку ТКС і туристичної галузі

зокрема, які, окрім інституційних розбіжностей з країнами ЄС та низки культурних і екологічних особливостей, характеризуються мізерним фінансуванням з боку держави. Подолати їх можна шляхом «місцевих запозичень у формі випуску облігацій внутрішніх місцевих позик» [16, с.15]. Будь-які місцеві ініціативи розбиваються об стіну фінансової неспроможності, і лише вливання коштів безпосередньо на місця здатне запуснути ринкові механізми розвитку туристичної індустрії нового зразка, наближеного до стандартів ЄС [16, с.15].

Формування туристичних кластерів забезпечить не лише позитивний імідж прикордонних територій, їх впізнавання та інформацію про них, але й ріст регіональної економіки за рахунок припливу фінансових ресурсів, збільшення обсягу місцевих податків та зборів, впровадження європейських практик у вітчизняну туристичну галузь.

Для функціонування туристичного кластера необхідно розширити інформацію про пам'ятки, історичні та культурні цінності в українсько-польському транскордонному регіоні, розробити спільні проекти розвитку туристичної галузі та "зеленого туризму", вибрати основних учасників туристичного кластера, розробити програму співфінансування та залучення фінансових джерел, визначити період окупності інвестиційних ресурсів та норми прибутку на вкладений капітал.

Підтримку розвитку кластерів в Україні здійснюють такі міжнародні інституції: «Підтримка сталого регіонального розвитку» (проект ЄС); Координатор проектів ОБСЄ в Україні; Агентство США з міжнародного розвитку (USAID); Представництво і проекти ПРООН [41, с. 17]. Економічні кластери охоплюють усі види відповідної діяльності. Так, на Івано-Франківщині є Тисменицький хутряний кластер кластер легкої промисловості, на Волині функціонують аграрний, автомобільний, комбікормовий і ін. кластери [41, с. 17], на Львівщині – туристично-рекреаційний, кластер інформаційних технологій, на Закарпатті – машинобудувальний, деревовобробний [41, с. 18].

Сприятливий інвестиційний клімат є важливим чинником ефективної дії механізмів залучення прямих іноземних інвестицій у транскордонні регіони із країн Європейського Союзу. Ключовими ланками його формування в межах транскордонних регіонів є розвиток прикордонної інфраструктури (кількість та оснащеність переходів через державний кордон, розвиненість транспортних мереж і телекомунікацій, якість доріг і доступність придорожного сервісу, розгалуженість мережі залізничних колій і модернізованість рухомого складу залізниць, наявність авіаційного сполучення між основними центрами транскордонного регіону), придатність природно-ресурсного потенціалу, інституційне забезпечення транскордонного співробітництва, якість людського капіталу, розвиток транскордонного бізнесу, поширеність ділової ініціативи й підприємницької активності, ефективність фінансово-банківської мережі та системи небанківських фінансових установ, розгалуженість та якість науково-освітньої бази [23, с. 8].

Зважаючи на подібність природньо-кліматичних умов прикордонних регіонів України із країнами-членами ЄС доцільним є створення спільних підприємств, які можуть дати додатковий стимул і фінансові надходження до місцевих бюджетів, а також сприятимуть модернізації вітчизняного виробництва і перейманню провідного європейського досвіду [52, с. 93].

Фінансові кластери (національні і міждержавні) як одна із форм розвитку мережевої економіки концентрують фінансові потоки, спрямовуючи їх на найбільш перспективні напрями економіки того чи іншого регіону [6, с. 92-93].

У межах фінансового кластеру можуть взаємодіяти державні і приватні установи, інвестори, банки, органи місцевого самоврядування [6, с. 94]. Для ефективної взаємодії в межах фінансовий кластерів Україні необхідно вдосконалювати свою фінансову систему, наближувати її до стандартів ЄС, входити в інтегровані структури на зразок інвестиційних холдингів, фінансових банківських груп і консорціумів [6, с. 96].

Для ефективної діяльності фінансовий кластер повинен пропонувати

наступні послуги: інвестиційні, венчурне кредитування, тимчасові депозити, обслуговування іноземних кредитів, розробка бізнес-планів, фінансовий консалтинг, страхування і лізинг та ін. [6, с. 100-101].

Фінансовий кластер як засаднича основа ресурсного потенціалу транскордонного регіону створена на засадах забезпечення фінансування його розвитку об'єднує суб'єктів співробітництва та фінансово-кредитних посередників в єдину систему в якій акумуляція та розподіл фінансових ресурсів здійснюється в рамках транскордонного регіону і першочергово забезпечують транскордонний ефект.

Для забезпечення інноваційних підходів у розвитку регіонів необхідно створювати відповідні регіональні агентства та фонди, торгово-промислові палати, які сьогодні в Україні не мають належної інституційної бази і часто існують у формі громадських і благодійних організацій, маючи відповідно обмежені можливості [41, с. 22-23].

Створення аграрних палат дасть позитивний ефект на розвиток сільського господарства в регіонах. Більше того, така співпраця є кращим зразком ефективних європейських практик і позитивно вплине на аграрний сектор регіонів в контексті сучасних євроінтеграційних процесів. Для цього слід прийняти Закону України «Про аграрні палати в Україні», адже майже всі країни ЄС мають законодавче оформлення інституту аграрних палат та їх повноважень [41, с. 25]. Тим паче, що в Україні вже була така традиція, до 1939 року аграрні палати діяли у Західній Україні. У Львівській області є така палата (з 1997 року). У 2005 році було створено Всеукраїнську аграрну палату України, проте її повноваження недостатні [41, с. 25].

Отже, у перспективі необхідно адаптувати розвиток українсько-польського транскордонного регіону для впровадження новітніх форм співпраці, створення не лише туристичних, аграрних, промислових, але й інших креативних кластерів. Такими креативними моделями в Європі сьогодні виступають технопарки, індустріальні парки. Економічно прибутковими в Європі є творчі індустрії, коли підприємства культурного сектору здатні

приносити мільярдні прибутки (у Німеччині, Великобританії). У європейських країнах саме креативна економіка дає стимули для формування національних програм, які втілюються у відповідних стратегіях розвитку, фінансово підтримуваних різноманітними фондами. Вищеназвані умови сприяють становленню мереж креативних міст, хабів, запит на які формує інноваційне суспільство. Констатуємо, що в Україні в силу багатьох причин відсутні інноваційні підходи в побудові сучасного суспільства, розвитку економіки, культури, середовища і т.д. У зміні такої ситуації першорядну роль покликані відіграти креативні кластери, які б стали об'єднаним, мотивуючим стимулом у всіх галузях життя регіонів, сприяли б інноваційному розвитку територій [62, с. 56].

Дослідження організаційно-фінансових аспектів забезпечення розвитку транскордонного співробітництва дозволило констатувати: достатньо широке застосування фінансового інструментарію для реалізації конкретних цілей і програм; повторювальність та циклічний характер фінансування у реалізації мікро- та великих інфраструктурних проєктів; використання специфічних принципів та форм фінансування; орієнтація на досягнення спільних вигод; забезпечення ефективності, спорідненості та економічного транскордонного ефекту в реалізації програм та проєктів співпраці.

Висновки до розділу 2

1. У дисертації обґрунтовано, що співпраця у транскордонному регіоні орієнтується на досягнення спільних вигод та економічної конвергенції, стан якої запропоновано оцінювати з використанням кількісних та якісних показників, що характеризують транскордонний рух товарів і послуг, транскордонну бізнес-активність та інвестиційну привабливість.

2. Кількісні параметри економічного розвитку прикордонних територій України та Польщі підтвердили наявність розбіжностей та диспропорцій. Зокрема, ВРП у прикордонних областях України досягнув 9149 млн. євро у 2018р., у транскордонному регіоні Польщі - 37548 млн. євро, що склало на одну

особу в Україні 1900 євро, у воєводствах Польщі - 8842 євро.

3. Враховуючи географічне та транзитне положення транскордонного регіону, його особливе значення в активізації зовнішньоекономічної діяльності у роботі визначено динаміку коефіцієнта покриття експортом імпорту, значення якого коливалося з 0,79 у 2014р. до 0,92 у 2018р. й підтвердило існуючі проблеми у зовнішньоекономічній діяльності транскордонного регіону й України загалом та перевищення імпорту над експортом. Динаміка даного показника, який становив у прикордонних воєводствах Польщі 1,43 та 1,47 демонструвала позитивні тенденції перевищення експорту над імпортом.

4. Бізнес-активність транскордонного регіону в роботі визначено співвідношенням обсягів промислової продукції на одиницю населення транскордонного регіону, яке у прикордонних областях України склало у 2018р. 1112 євро, у воєводствах Польщі - 4915 євро. Обсяг роздрібної торгівлі на одиницю населення транскордонного регіону відповідно становив 630 євро у прикордонних областях України та 2849 євро у прикордонних воєводствах Польщі.

5. Обґрунтовано, що транскордонна інвестиційна активність є важливим критерієм виміру привабливості та зацікавленості щодо прямого та капітального інвестування. Доведено, що в абсолютному вимірі в 2018р. розрив у вкладеннях в капітальні інвестиції між прикордонними воєводствами Польщі та 3 прикордонними областями України склав 5007 млн. євро. Інвестиційна активність транскордонного регіону на одиницю населення з боку України зросла у 2018р. до 296 євро, Польщі - до 1370 євро.

6. Дослідження соціальних розривів у рівнях життя населення українсько-польського транскордонного регіону відобразило схожість тенденцій у соціальних параметрах, таких як: змінність у частці працездатного населення, нарощення питомої ваги осіб пенсійного віку, рівнів зайнятості та безробіття, чисельності працюючих осіб та зростання індексу транскордонної урбанізації. Несприятливість демографічної ситуації у транскордонному регіоні засвідчувало зниження коефіцієнта народжуваності на 1000 наявного населення та

перевищення коефіцієнта смертності над коефіцієнтом народжуваності.

7. У роботі доведено необхідність формування туристичного транскордонного кластеру для активізації діяльності туристичної галузі. Зокрема констатовано щорічне зростання кількості туристів з України, частка яких збільшилась за 2014-2018рр. у загальній їх кількості у Люблінському воєводстві з 20,4% до 23,4%, у Підкарпатському – з 34,4% до 38,3%. Число осіб, які в'їхали у Львівську, Волинську та Закарпатську області в туристичних цілях зросло із 118,3 тис. осіб або 4,7 % до 229,3 тис. осіб або 5% загальної кількості туристів в Україні.

8. Політика згуртованості, соціальної, наближеної до людей, екологічної та зеленої Європи реалізується через використання фінансових інструментів транскордонної, міжрегіональної, транснаціональної співпраці й налагодження співробітництва найвіддаленіших регіонів. Через Європейський інструмент сусідства передбачено, що до 2027р. 52,7% коштів або 4440 млн. євро спрямовуватимуться на розвиток транскордонного співробітництва, учасником якого є Україна в рамках реалізації Програми "Польща-Білорусь-Україна".

9. У дисертації відзначено, що реалізація мікро-, великих інфраструктурних, інтегрованих, симетричних, національних проєктів відповідає чітко визначеним параметрам, а саме: впроваджується у транскордонному регіоні, створює додану вартість, має транскордонний ефект. Реалізація програмних тематичних цілей й використання низки фінансових інструментів є узгодженими, взаємопов'язаними та регламентованими.

10. Виявлено, що малобюджетні (малі) проєкти як інструмент реалізації транскордонної співпраці виділяються на період до 12 місяців за спрощеною процедурою відбору, передбачають укладання контракту на суму від 20 до 60 тис. євро, спрямовуються лише на вирішення конкретної тематичної цілі "Спадщина". Великі інфраструктурні проєкти у транскордонному регіоні впроваджуються на виконання неподільної функції й конкретно визначеної цілі з бюджетом, у якому мінімум 2,5 млн. євро витрати на інфраструктуру. Такі проєкти забезпечують досягнення тематичних цілей щодо доступності, безпеки

та кордонів, пов'язані з реконструкціями регіональних доріг, боротьбою із злочинністю, охороною і захистом природнього середовища.

11. Оцінювання організаційно-фінансового забезпечення у транскордонному регіоні дозволило стверджувати, що розподіл коштів з фондів ЄС в найбільшій мірі спрямовувався на досягнення цілей "Доступність" - 30,5%, "Безпека" - 24,2%, "Кордони" - 18,1%, "Спадщина" - 17,6% від загального обсягу фінансування.

Основні положення розділу знайшли відображення в публікаціях дисертанта [149, 151, 154, 157, 207].

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ

3.1. Прогнозування економічних показників функціонування українсько-польського транскордонного регіону на основі трендових моделей

Розробка пріоритетних напрямів транскордонної співпраці та функціонування українсько-польського транскордонного регіону повинна ґрунтуватись на дослідженні ретро- та сучасних тенденцій ключових показників, які характеризують певні сфери співпраці та екстраполяції трендів на перспективу.

Використання трендових моделей дозволяє дослідити зміни прогнозного показника в динаміці. Такий підхід до прогнозування базується на твердженні, що: 1) існуючі тенденції розвитку зберігатимуться у перспективі; 2) досліджувані процеси мають чітко окреслені закономірності, які можна відобразити за допомогою економіко-математичних моделей; 3) прогнозування передуює плануванню та розробці майбутніх альтернативних сценаріїв подій.

Дослідження соціально-економічних процесів функціонування транскордонного регіону впродовж певного періоду часу виявило ряд особливостей, які полягають в тому, що в одних рядах динаміки основна тенденція зростання притаманна уже візуальному спостереженні вихідної інформації, в інших - може не проявлятися і доцільно виражати її відповідними економіко-математичними залежностями.

У практиці побудови трендових моделей та підходів до їх вибору виокремлюють залежно від ретроспективної динаміки розвитку подій різноманітні типи розвитку соціально-економічних параметрів та явищ у часі:

а) рівномірний - для якого характерні постійні абсолютні прирости

показників і доцільність використання лінійних моделей;

б) рівноприскорений (рівносповільнений) - якому властиве постійне збільшення або зменшення темпів приросту, які у рядах динаміки відображаються функцією полінома 2-го порядку;

в) із сповільненням зростання вкінці періоду для якого доцільні степеневі моделі трендів.

Прогнозування як основа дослідження перспектив розвитку транскордонного регіону передбачає певний алгоритм дій:

1) вибір показників, які в динаміці характеризують ключові сфери транскордонної співпраці: економічну, соціальну, освітню, туристичну, торговельну та інші;

2) обґрунтування значимості показників, їх співставимості у прикордонних областях України та воєводствах Польщі;

3) вибір методів та моделей прогнозування на основі дослідження динамічних рядів вибраних показників;

4) побудова прогнозних моделей показників транскордонного регіону;

5) обґрунтування їх достовірності та вірогідності;

6) економічна інтерпретація та об'єктивізація отриманих прогнозних показників за різними типами моделей;

7) вибір найбільш достовірного прогнозу з позицій розвитку транскордонного регіону.

Для прогнозування вибрано такі показники розвитку співробітництва прикордонних регіонів українсько-польського транскордонного регіону як: обсяг реалізованої промислової продукції в прикордонних із Польщею областях України; обсяг реалізованої промислової продукції в прикордонних з Україною воєводствах Польщі; експорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України; експорт товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі; імпорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України; імпорт товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі; чисельність міського населення у прикордонних із

Польщею областях України; чисельність міського населення у прикордонних з Україною воєводствах Польщі; кількість туристів у прикордонних із Польщею областях України; кількість туристів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі; кількість студентів у прикордонних із Польщею областях України; кількість студентів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі.

Для розробки прогнозу обраних показників на 2020-2022 рр. використано лінійну, поліноміальну другого порядку та степеневу моделі тренду. Для перевірки достовірності моделей застосовується коефіцієнт детермінації R^2 , значення якого коливаються від 0 до 1. Якщо R^2 наближається до 1, то рівняння регресії є достовірнішим і відображає зміни у вибраних показниках українсько-польського транскордонного регіону. Якщо R^2 приймає значення близькі до 0, то побудовані моделі є недостатньо адекватними.

Наведені у табл. 3.1 тренди показників транскордонного регіону за лінійною моделлю демонструють найбільшу ймовірність та придатність для прогнозування експорту товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України (y_3) згідно рівняння $y = 281,04x + 1873,8$, при якому R^2 дорівнює 0,9015. Висока достовірність використання лінійних залежностей і для експорту товарів та послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі (y_4) згідно рівняння $y = 594,67x + 5316,1$ при досягненні $R^2=0,9366$. Лінійні моделі можна використати і для прогнозування імпорту товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі (y_6), що виражається як $y = 364,41x + 3870,3$ при значенні $R^2=0,927$. Натомість імпорт товарів і послуг у прикордонні із Польщею області України (y_5), що підтверджено рівнянням $y = 226,02x + 2827$ демонструє низьку ймовірність настання, оскільки $R^2=0,3714$. Прогнозування за лінійною моделлю з високим ступенем достовірності та коефіцієнтами детермінації $R^2=0,7391$, $R^2=0,7035$, $R^2=0,9881$ доцільно використовувати щодо кількості туристів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі (y_{10}), кількості студентів у прикордонних із Польщею областях України (y_{11}) та Польщі (y_{12}). Проте, такі моделі недоцільно застосовувати для обсягу реалізованої промислової продукції у прикордонних із Польщею областях України (y_1) та кількості туристів у

прикордонних із Польщею областях України (y_9), оскільки значення R^2 наближені до 0. З найбільшою достовірністю прогнозування обсягу реалізованої продукції у прикордонних воєводствах Польщі (y_2) здійснено з використанням поліноміальної моделі, за якою $y = 133,45x^2 - 765,32x + 16455$, а коефіцієнт детермінації $R^2=0,9358$.

Згідно найвищих значень коефіцієнта R^2 поліноміальну модель необхідно використовувати для прогнозування низки показників транскордонного регіону, таких як: експорт товарів і послуг у прикордонних воєводствах Польщі (y_4), імпорт товарів і послуг у прикордонних воєводствах Польщі (y_6), кількість студентів у прикордонних регіонах України (y_{11}), кількість студентів у прикордонних воєводствах Польщі (y_{12}). За поліноміальною моделлю для показника експорту товарів і послуг у прикордонних воєводствах Польщі $y = 46,739x^2 + 80,542x + 6344,4$ $R^2=0,9736$, для прогнозу імпорту товарів і послуг у прикордонних воєводствах Польщі достовірним є рівняння $y = 33,242x^2 - 1,2606x + 4601,6$ при значенні $R^2=0,9764$. Кількість студентів у прикордонних областях України доцільно прогнозувати згідно рівняння $y = 0,4489x^2 - 6,8417x + 174,69$ з достовірністю $R^2=0,9537$, а студентство у Польщі за моделлю $y = 0,0917x^2 - 7,2411x + 175,42$ із значенням $R^2=0,9895$.

Рівняння за степеневою моделлю тренду доцільно використовувати для прогнозу показників кількості туристів у прикордонних воєводствах Польщі (y_{10}), показників кількості туристів у прикордонних регіонах України (y_{11}) та експорту товарів і послуг у прикордонних регіонах України (y_3). Степенева модель тренду щодо експорту товарів і послуг виражається рівнянням $y = 1997,8x^{0,3352}$ з коефіцієнтом $R^2=0,865$. Для прогнозування кількості туристів у прикордонних воєводствах Польщі (y_{11}) модель тренду має вигляд: $y = 160,53x^{0,2435}$, $R^2=0,8087$. Степенева модель тренду та описані рівняння недоцільно застосовувати у транскордонному регіоні для прогнозування обсягу реалізованої промислової продукції України, чисельності міського населення України та Польщі, кількості туристів у прикордонних областях України, оскільки значення коефіцієнта детермінації найбільш наближене до 0.

Таблиця 3.1

Прогнозні моделі показників українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Умовні позначення	Лінійна модель тренду		Поліноміальна модель тренду		Степенева модель тренду	
		Рівняння	Коефіцієнт детермінації R^2	Рівняння	Коефіцієнт детермінації R^2	Рівняння	Коефіцієнт детермінації R^2
Обсяг реалізованої промислової продукції в прикордонних із Польщею областях України	Y_1	$y = 86,168x + 4089,9$	0,0809	$y = 62,675x^2 - 603,26x + 5468,7$	0,3546	$y = 4166,6x^{0,0461}$	0,0301
Обсяг реалізованої промислової продукції в прикордонних з Україною воєводствах Польщі	Y_2	$y = 702,62x + 13519$	0,7603	$y = 133,45x^2 - 765,32x + 16455$	0,9358	$y = 14050x^{0,1336}$	0,5737
Експорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України	Y_3	$y = 281,04x + 1873,8$	0,9015	$y = 13,275x^2 + 135,02x + 2165,9$	0,9144	$y = 1997,8x^{0,3352}$	0,865
Експорт товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі	Y_4	$y = 594,67x + 5316,1$	0,9366	$y = 46,739x^2 + 80,542x + 6344,4$	0,9736	$y = 5710,7x^{0,2364}$	0,7807
Імпорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України	Y_5	$y = 226,02x + 2827$	0,3714	$y = 10,712x^2 + 108,18x + 3062,7$	0,3767	$y = 2676,5x^{0,2306}$	0,3383
Імпорт товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі	Y_6	$y = 364,41x + 3870,3$	0,927	$y = 33,242x^2 - 1,2606x + 4601,6$	0,9764	$y = 4116,7x^{0,2344}$	0,7476
Чисельність місцевого населення у прикордонних із Польщею областях України	Y_7	$y = -0,5152x + 2554,6$	0,0815	$y = -0,642x^2 + 6,5473x + 2540,5$	0,8919	$y = 2552x^{0,05-05}$	0,0003
Чисельність місцевого населення у прикордонних з Україною воєводствах Польщі	Y_8	$y = -2,9618x + 1887,9$	0,7571	$y = -0,1886x^2 - 0,8868x + 1883,8$	0,7767	$y = 1887,4x^{0,006}$	0,5461
Кількість туристів у прикордонних із Польщею областях України	Y_9	$y = 6,5788x + 167,05$	0,1221	$y = 5,4011x^2 - 52,834x + 285,87$	0,649	$y = 185,56x^{0,0336}$	0,008
Кількість туристів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі	Y_{10}	$y = 12,418x + 167,54$	0,7391	$y = -0,9337x^2 + 22,689x + 147$	0,7658	$y = 160,53x^{0,2415}$	0,8087
Кількість студентів у прикордонних із Польщею областях України	Y_{11}	$y = -1,9042x + 164,81$	0,7035	$y = 0,4489x^2 - 6,8417x + 174,69$	0,9537	$y = 167,84x^{0,006}$	0,8866
Кількість студентів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі	Y_{12}	$y = -6,2327x + 173,4$	0,9881	$y = 0,0917x^2 - 7,2411x + 175,42$	0,9895	$y = 179,54x^{0,174}$	0,8712

Джерело: розраховано автором

Прогнозні результати функціонування прикордонних областей та воєводств українсько-польського транскордонного регіону на 2020-2022рр.

* Показники	Прогноз на основі лінійного тренду			Прогноз на основі поліноміального тренду			Прогноз на основі степеневого тренду		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
y1	5038	5124	5210	6417	7255	8218	4675	4695	4713
y2	21248	21951	22653	24184	26488	29059	19449	19679	19894
y3	4965	5246	5527	5257	5698	6165	4463	4595	4720
y4	11857	12452	13047	12886	14041	15290	10561	10799	11023
y5	5313	5539	5765	5549	5903	6279	4880	4988	5089
y6	7879	8243	8608	8623	9387	10218	7051	7190	7320
y7	2552	2548	2545	2535	2527	2517	2553	2552	2551
y8	1854	1852	1845	1851	1846	1840	1860	1859	1859
y9	195	246	292	358	430	512	202	203	203
y10	300	312	324	284	285	284	288	294	300
y11	140	142	143	154	157	162	147	146	145
y12	103	99	92	107	102	97	118	117	115

де

y1 – обсяг реалізованої промислової продукції в прикордонних із Польщею областях України, млн. євро;

y2 – обсяг реалізованої промислової продукції в прикордонних з Україною воєводствах Польщі, млн. євро;

y3 – експорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України, млн. євро;

y4 – експорт товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі, млн. євро;

y5 – імпорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України, млн. євро;

y6 – імпорт товарів і послуг у прикордонних з Україною воєводствах Польщі, млн. євро;

y7 – чисельність міського населення у прикордонних із Польщею областях України, тис. осіб;

y8 – чисельність міського населення у прикордонних з Україною воєводствах Польщі, тис. осіб;

y9 – кількість туристів у прикордонних із Польщею областях України, тис. осіб;

y10 – кількість туристів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі, тис. осіб;

y11 – кількість студентів у прикордонних із Польщею областях України, тис. осіб;

y12 – кількість студентів у прикордонних з Україною воєводствах Польщі, тис. осіб.

Джерело: розраховано автором

Економічний потенціал транскордонного регіону зумовлюється розвитком промисловості та визначається обсягом реалізованої промислової продукції. Згідно проведених (п. 2.1) аналітичних розрахунків констатовано існуючий дисбаланс у обсягах реалізованої промислової продукції прикордонних регіонів Польщі та України, який є значним з перевищенням у прикордонних воєводствах Польщі на 13897,1 млн. євро у 2019р. За таких умов доцільно провести прогнозування даного показника до 2022р., що наведено на рис. 3.1.

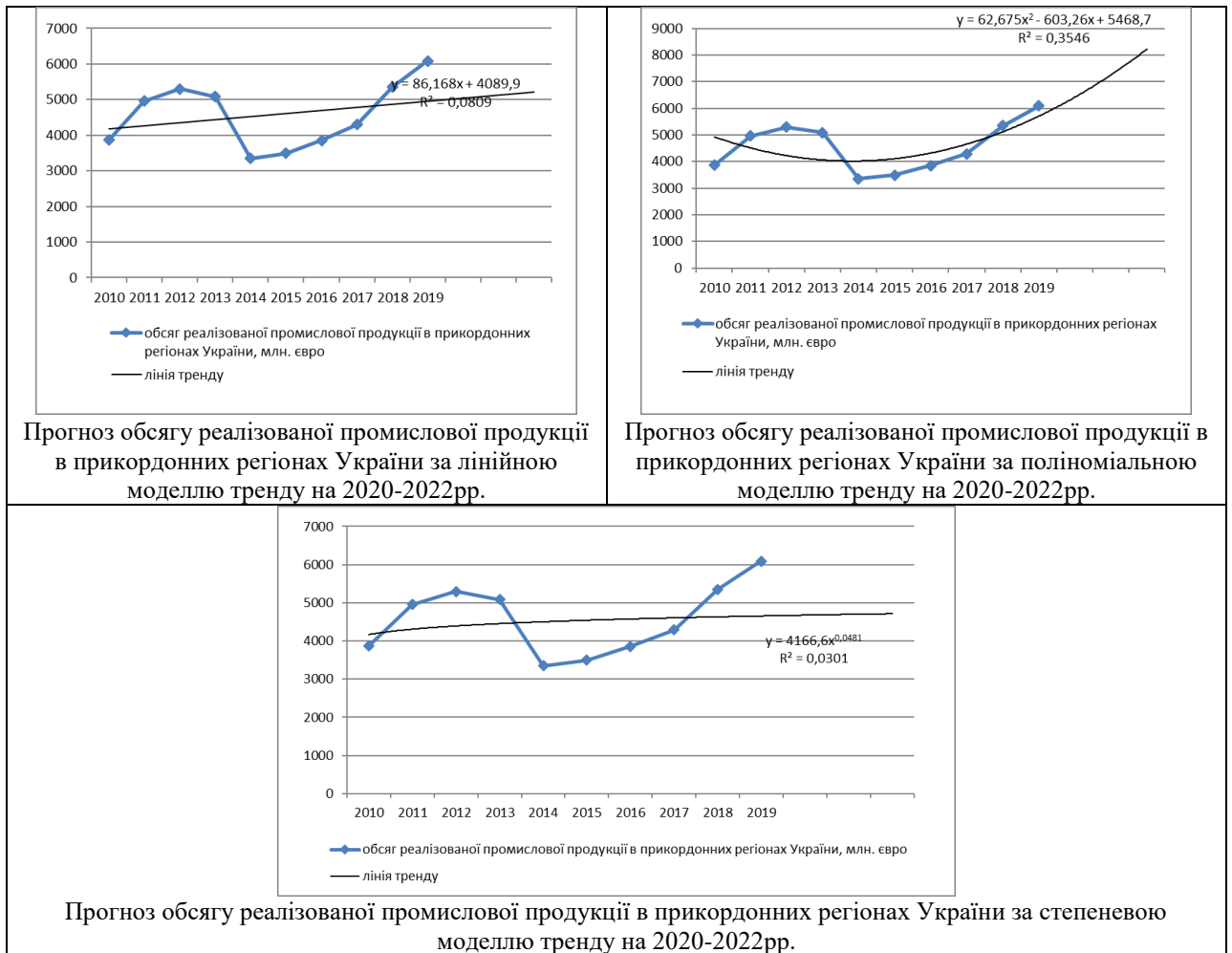

Рис. 3.1. Прогнозні тренди обсягу реалізованої промислової продукції в прикордонних регіонах України

Джерело: авторська розробка

Дані рис. 3.1 засвідчують, що обсяг реалізації промислової продукції згідно лінійної моделі тренду досягне до кінця 2022р. 5210 млн. євро, за степеневою моделлю – 4713 млн. євро. Прогноз даного показника в Україні не відзначається високим ступенем достовірності, оскільки його динаміка впродовж 2010-2018рр. мала нестабільний характер та значні темпи падіння у 2013-2015рр. з 5084 млн.

євро у 2013р. до 3497 млн. євро у 2015р.

Обсяг реалізованої продукції у прикордонних воєводствах Польщі демонстрував впродовж 2010-2019рр. стійку тенденцію до зростання з 15201,9 млн. євро до 22487 млн. євро, тобто в 1,5 рази. Прогноз даного показника представлений на рис. 3.2 засвідчує і в подальшому збереження таких тенденцій, яке за лінійною моделлю тренду досягне на кінець 2022р. 22653 млн. євро із ступенем достовірності 0,7603 та 19894 млн. євро із значенням $R^2=0,5737$ – за степеневою моделлю. Найбільш достовірний прогноз цього показника за поліноміальною моделлю тренду, достовірність якої є найвищою 0,9358 з динамікою росту до 24184 млн. євро у 2020р., 26488 млн. євро у 2021р. та 29059 млн. євро у 2022р. (рис. 3.2).

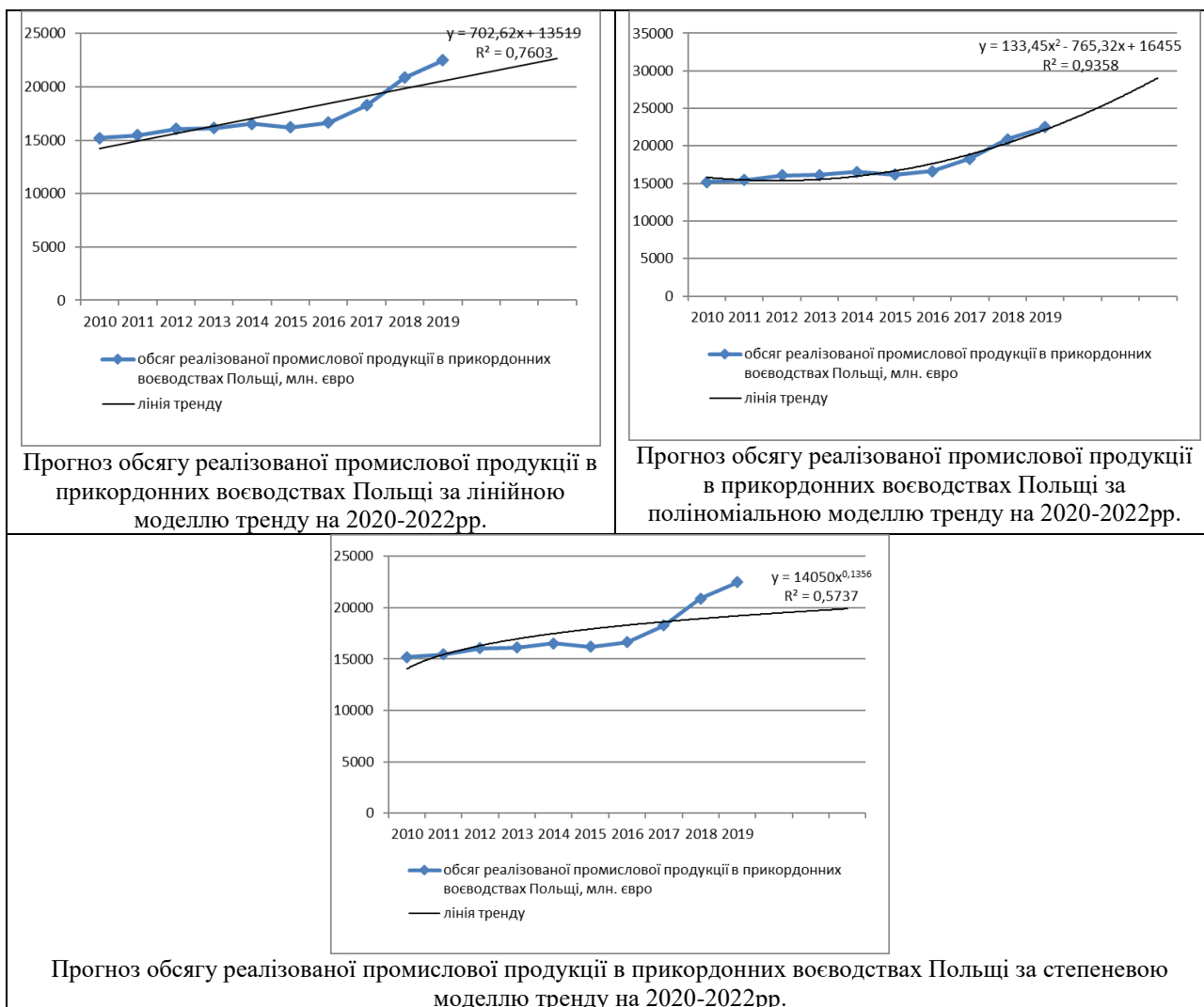

Рис. 3.2. Прогнозні тренди обсягу реалізованої промислової продукції в прикордонних воєводствах Польщі

Джерело: авторська розробка

Характерною ознакою прикордонних областей України та воєводств Польщі є географічне положення і наявність кордону (535 км) через який відбувається експорт та імпорту товарів і послуг. Прогнозування експорту-імпорту товарів у транскордонному регіоні є важливим з позицій оцінювання проникності та пропускної здатності кордону в умовах щорічного динамічного зростання. У прикордонних регіонах України (рис. 3.3) експорт товарів і послуг згідно лінійної моделі тренду зростає у 2020-2022рр. з 4965 млн. євро до 5527 млн. євро, за степеневу моделлю – з 4463 до 4720 млн. євро. Найбільш ймовірний прогноз даного показника за поліноміальною моделлю, значення якого зростає з 5257 млн. євро до 6165 млн. євро з достовірністю $R^2=0,9144$.

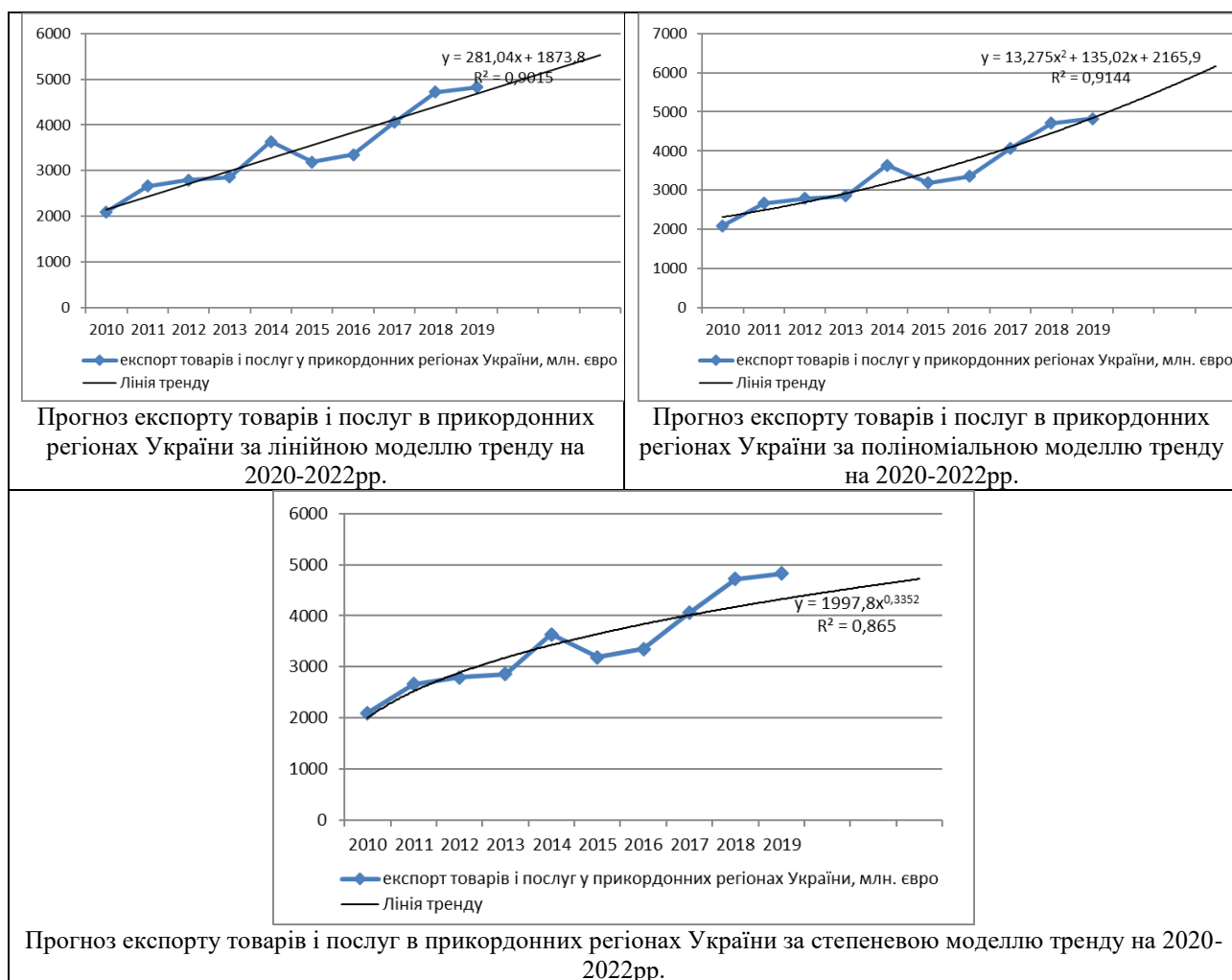

Рис. 3.3. Прогнозні тренди експорту товарів і послуг в прикордонних регіонах України

Джерело: авторська розробка

Експорт товарів і послуг у прикордонні воєводства Польщі демонстрував щорічні тенденції збільшення і досягнення ним величини 11500 млн. євро у 2019р. Найбільш достовірним $R^2=0,9736$ є прогноз згідно поліноміальної моделі тренду, яка засвідчила зростання експорту у прикордонних воєводствах Польщі до 12886 млн. євро у 2020р., 14041 млн. євро у 2021р. та 15290 млн. євро у 2022р. (рис. 3.4).

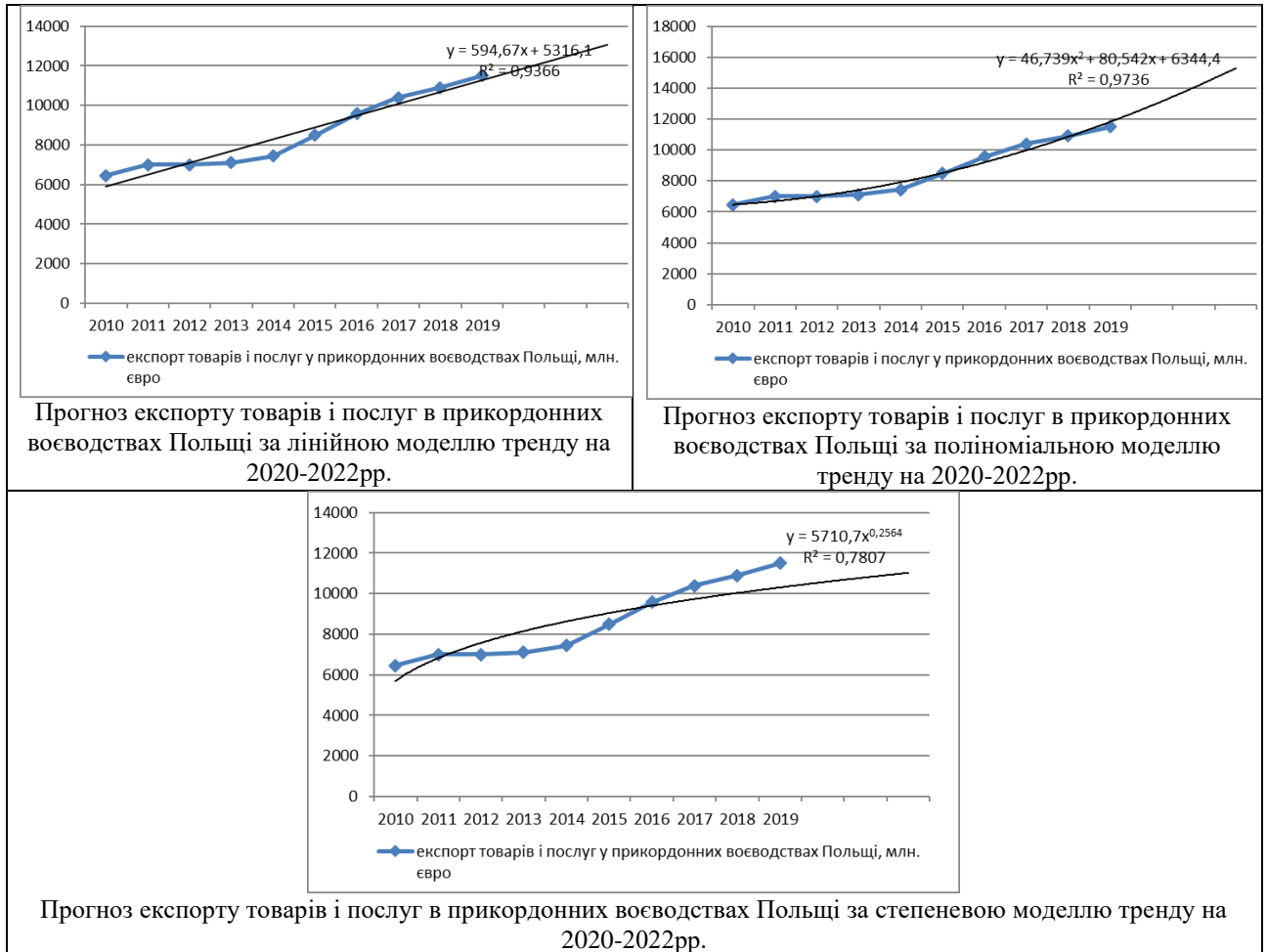

Рис. 3.4. Прогнозні тренди експорту товарів і послуг в прикордонних воєводствах Польщі

Джерело: авторська розробка

Імпорт товарів і послуг у прикордонних регіонах України становив у 2019р. 5521 млн. євро і зріс впродовж 10 років на 2416 млн. євро. Динаміка цього показника була нестійкою, характеризувалася різким зниженням у 2011р. та 2015р., тобто прогнозування з врахуванням нестійкої динаміки показника має малоїмовірний сценарій розвитку подій. Згідно прогнозу за лінійною моделлю

тренду цей показник зростає у 2020р. до 5313 млн. євро, 5539 млн. євро у 2021р. та 5765 млн. євро у 2022р. Найбільш достовірним є прогноз за поліноміальною моделлю тренду, згідно якого відбуватиметься зростання імпорту товарів і послуг у прикордонних областях України до величини 5549 млн. євро у 2020 р., 5903 млн. євро у 2021р. та 6279 млн. євро у 2022р. з ймовірністю $R^2=0,3767$ (рис. 3.5).

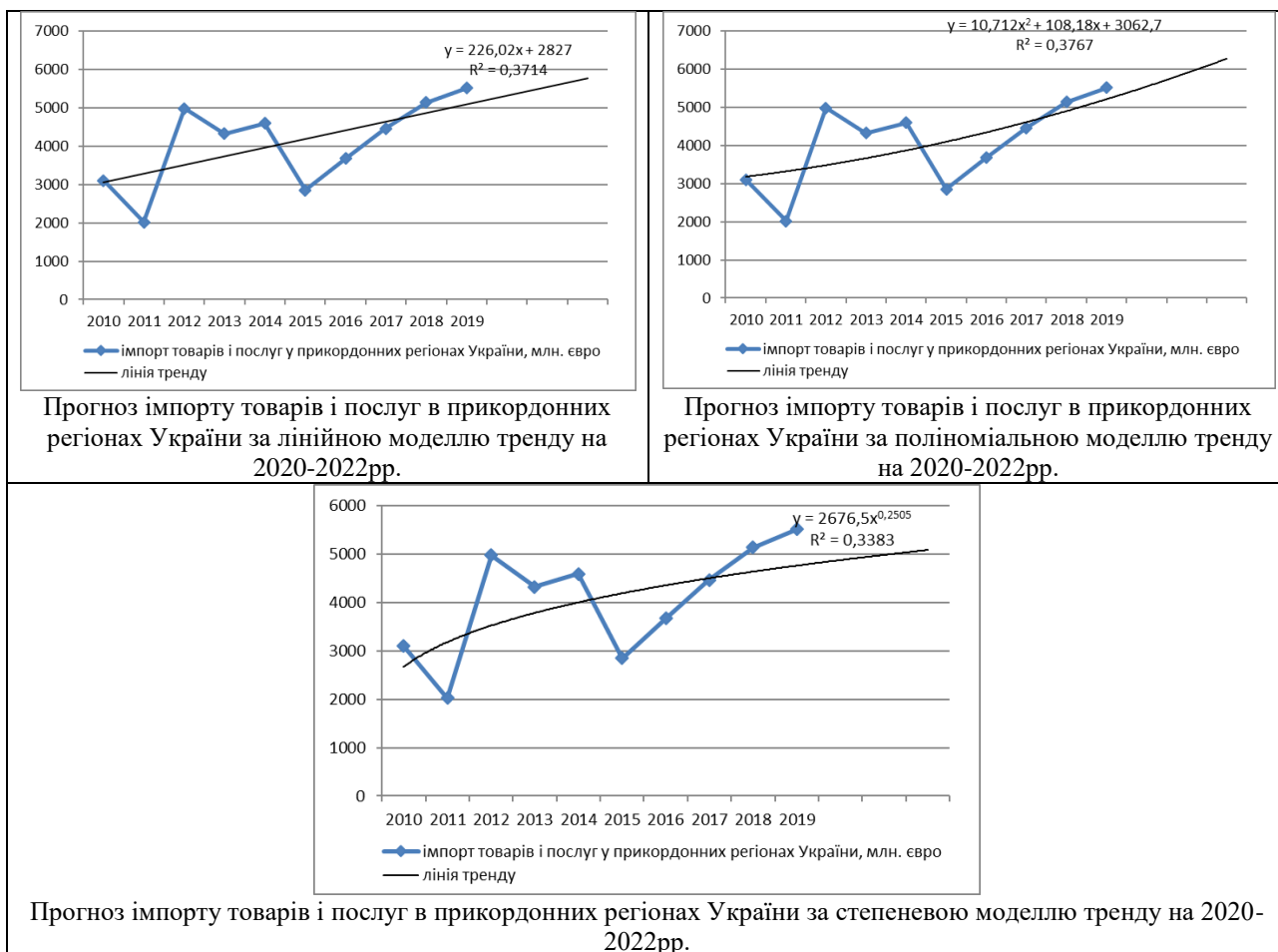

Рис. 3.5. Прогнозні тренди імпорту товарів і послуг в прикордонних регіонах України

Джерело: авторська розробка

Імпорт товарів і послуг у прикордонних воєводствах Польщі впродовж 2010-2019рр. мав щорічну стійку тенденцію до зростання і досягнув 7765 млн. євро у 2019р. Прогнозування показника засвідчує збереження даної тенденції і у перспективі та досягнення обсягу імпорту в 2020-2022рр. за лінійною моделлю тренду 7879 млн. євро та 8608 млн. євро. Найбільша вірогідність із коефіцієнтом

детермінації $R^2 = 0,9764$ росту показника за поліноміальною моделлю тренду й досягнення ним 8623 млн. євро та 10218 млн. євро (3.6).

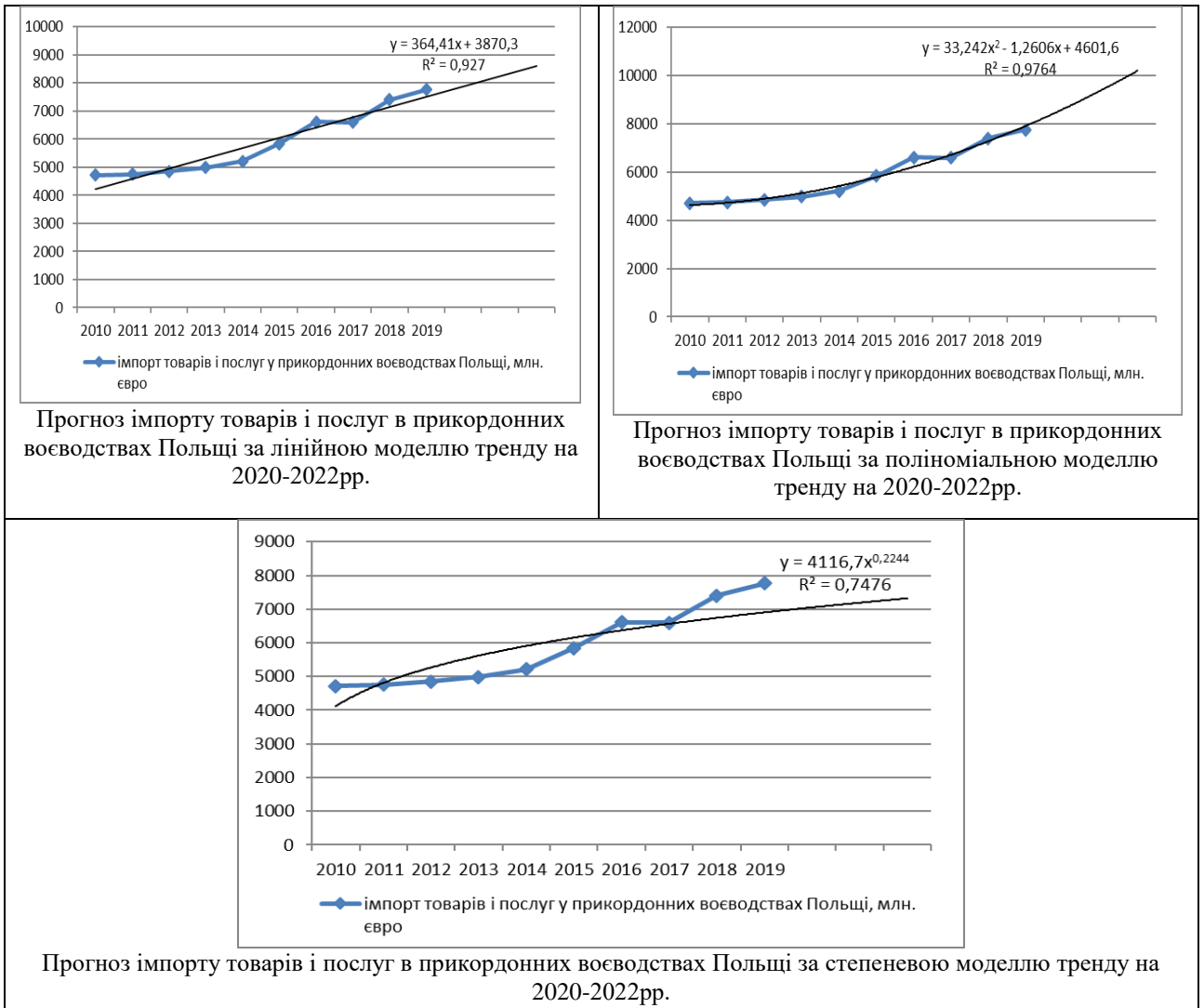

Рис. 3.6. Прогнозні тренди імпорту товарів і послуг в прикордонних воєводствах Польщі

Джерело: авторська розробка

У прикордонних областях України 2544,3 тис. осіб або понад 52% від загальної чисельності населення проживає у містах. Динаміка показника урбанізації була відносно сталою з тенденцією до зменшення на 1,5 тис. осіб. Згідно поліноміальної моделі тренду та найбільшої ймовірності $R^2 = 0,8919$ чисельність міського населення у прикордонних регіонах України матиме тенденції до незначного зменшення і становитиме 2535 тис. осіб у 2020р. та 2517 тис. осіб у 2022р. (рис. 3.7).

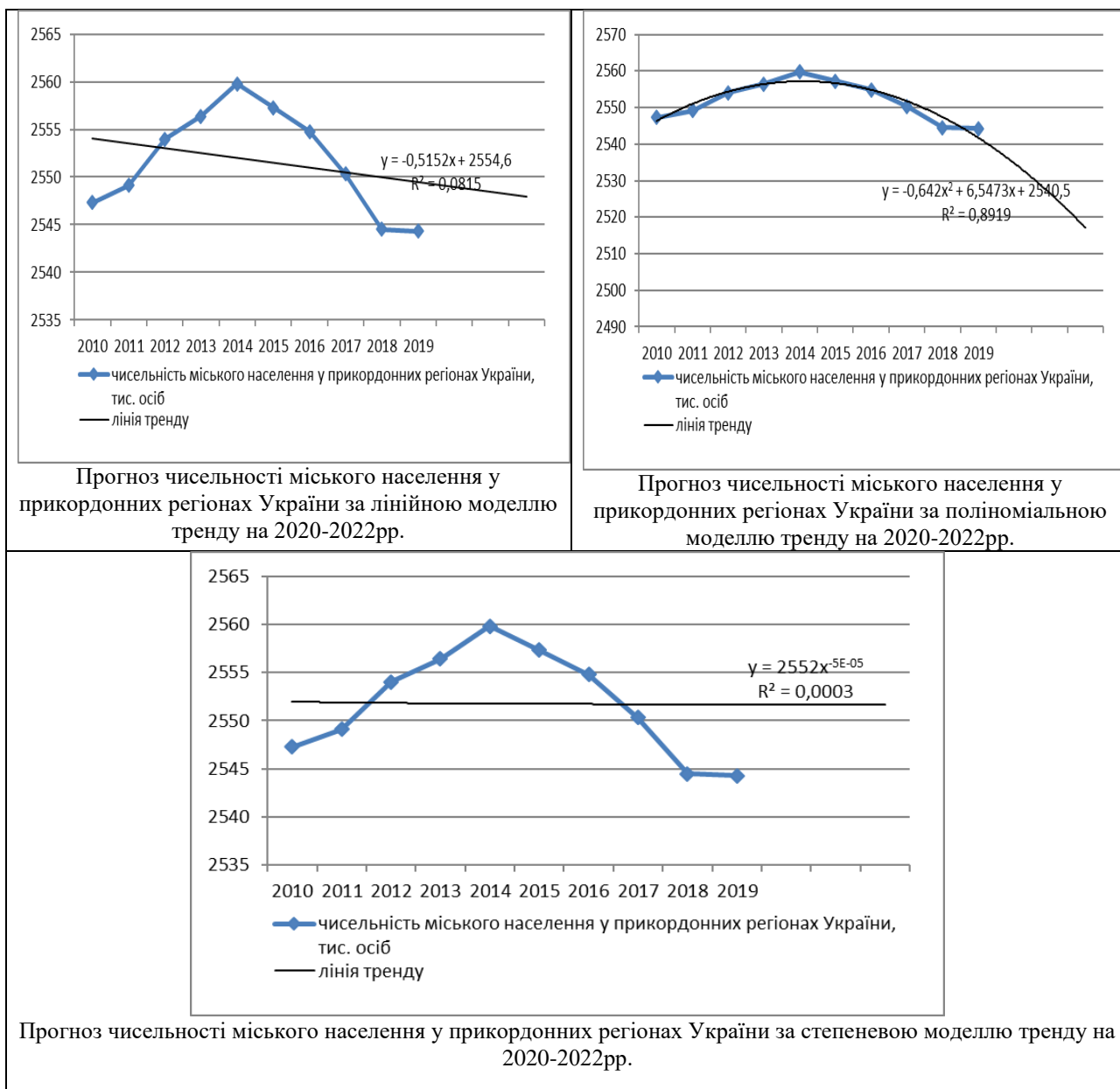

Рис. 3.7. Прогнозні тренди чисельності міського населення у прикордонних регіонах України

Джерело: авторська розробка

За останні роки чисельність міського населення у Люблінському та Підкарпатському воєводствах зменшилась на 14,3 тис. осіб і досягнула 1860 тис. осіб. у 2019р. Прогнозування за поліноміальною моделлю тренду з коефіцієнтом детермінації $R^2=0,7767$ підтверджує збереження даної тенденції й скорочення міського населення до 1851 тис. осіб у 2020р., 1846 тис. осіб у 2021р. та 1840 тис. осіб у 2022р., що наведено на рис. 3.8.

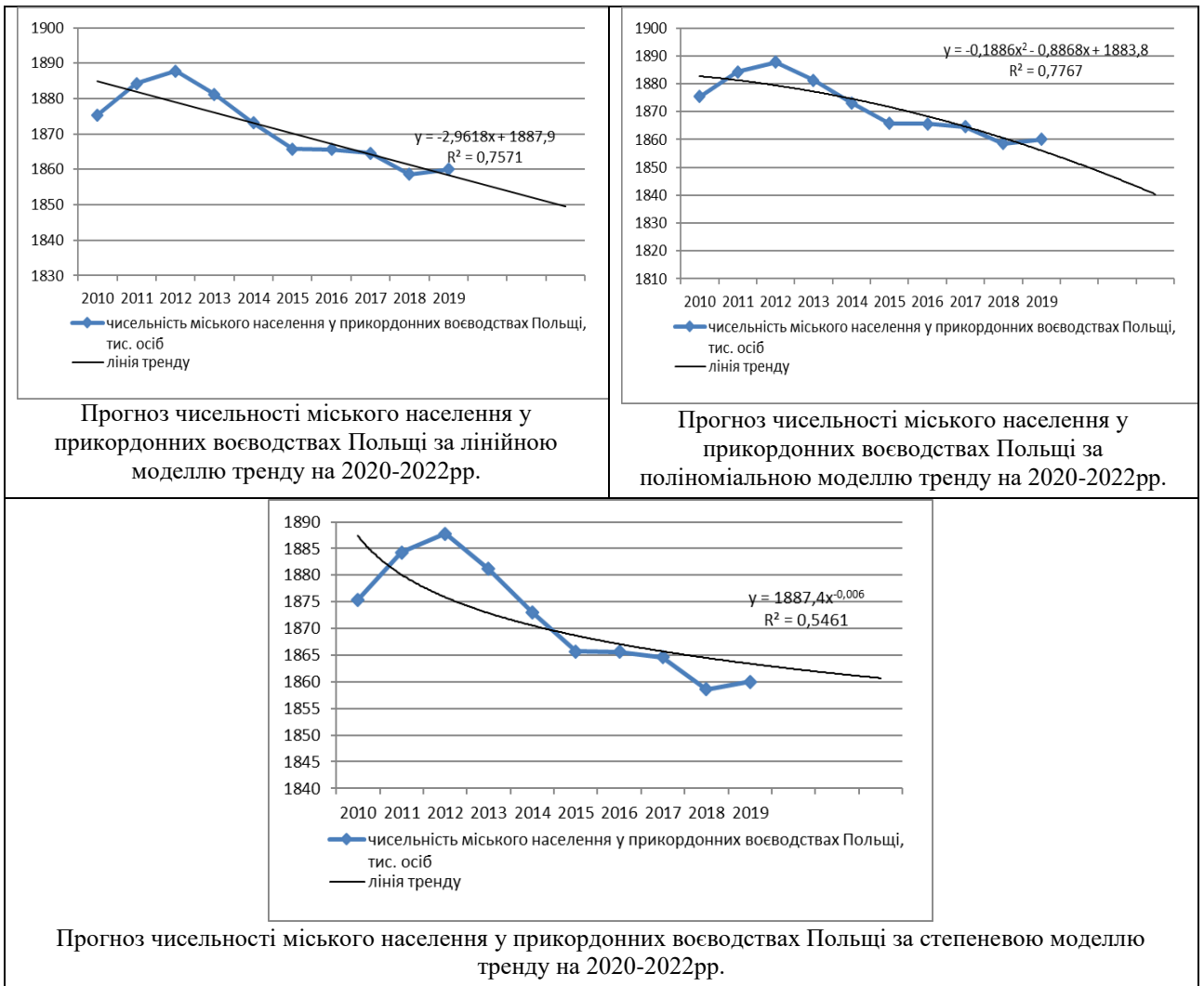

Рис. 3.8. Прогнозні тренди чисельності міського населення у прикордонних воєводствах Польщі

Джерело: авторська розробка

Формування транскордонного туристичного кластеру необхідно забезпечити достовірним прогнозуванням кількості туристів у транскордонному регіоні. За 2010-2019рр. у прикордонних областях України показник кількості туристів не мав сталої динаміки щодо зростання чи скорочення. В абсолютному вимірі за цей період кількість туристів зросла на 46,9 тис. осіб з 258 тис. осіб у 2010р. до 304 тис. осіб у 2019р. Найбільше скорочення сфери туризму відбувалося у 2012р. - 164 тис. осіб, у 2014р. - 118,3 тис. осіб, у 2015р. – 138,8 тис. осіб. З найбільшою ймовірністю $R^2=0,649$ за поліноміальною моделлю тренду можна прогнозувати зростання кількості туристів у прикордонних регіонах України до 358 тис. осіб у 2020р. та 430 тис. осіб у 2021р. (рис. 3.9).

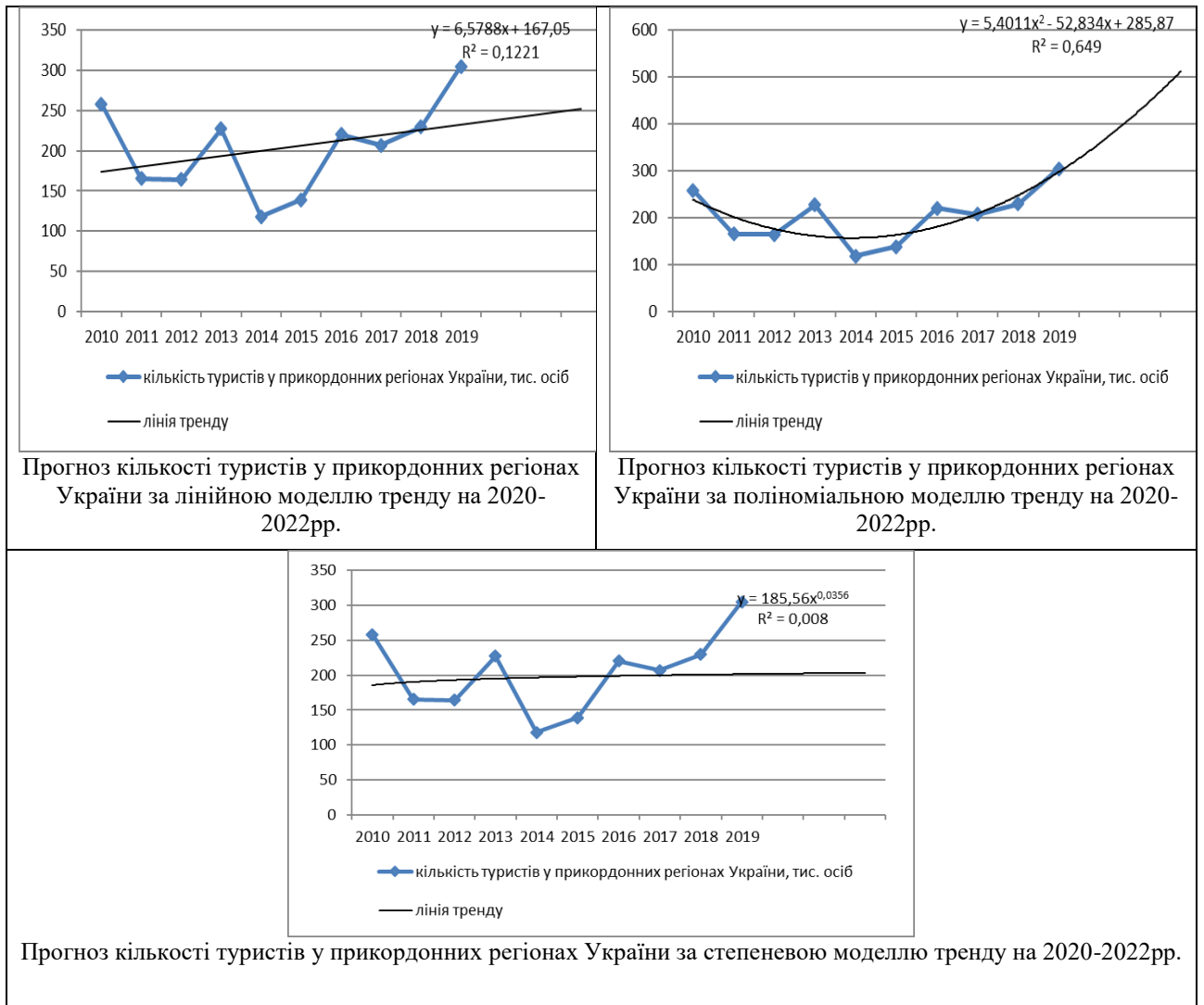

Рис. 3.9. Прогнозні тренди кількості туристів у прикордонних регіонах України

Джерело: авторська розробка

У прикордонних воєводствах Польщі за 2010-2019рр. кількість туристів зросла на 106,5 тис. осіб з 158 тис. осіб у 2010р. до 274 тис. осіб у 2019р. Згідно лінійної моделі тренду з коефіцієнтом детермінації $R^2=0,7391$ прогнозується ріст туристів до 300 тис. осіб у 2020р., 312 тис. осіб у 2021р. та 324 тис. осіб у 2022р. Зростання сфери туризму з найвищим ступенем ймовірності $R^2=0,8087$ спостерігаємо на основі степеневого тренду, за яким кількість туристів становитиме 288 тис. осіб у 2020р. та 300 тис. осіб у 2022р., тобто зросте на 12 тис. осіб впродовж 3 років (рис. 3.10).

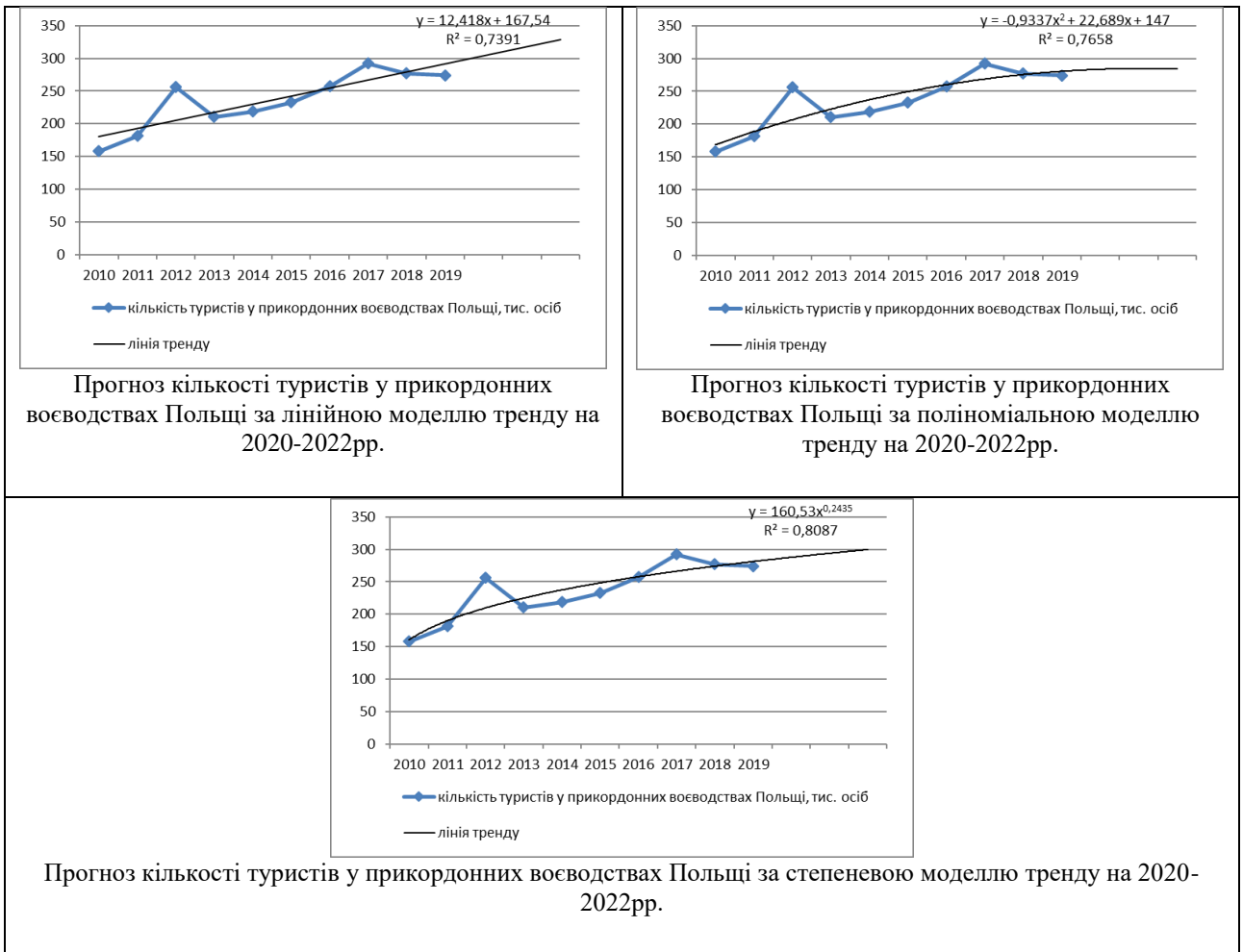

Рис. 3.10. Прогнозні тренди кількості туристів у прикордонних воєводствах Польщі

Джерело: авторська розробка

У транскордонному регіоні розвивається співпраця у сфері освіти, обміну студентами та досвідом навчальної й викладацької діяльності. У прикордонних областях України за 2010-2019рр. кількість студентів скоротилася на 16,9 тис. осіб з 169,3 тис. осіб у 2010р. до 152,4 тис. осіб у 2019р. На основі поліноміальної моделі тренду з найвищим ступенем ймовірності $R^2=0,9537$ прогнозується незначне зростання кількості студентів, чисельність яких становитиме 154 тис. осіб у 2020р. та 162 тис. осіб у 2022р. Такий прогноз є оптимістичним, враховуючи 10-літню динаміку зменшення кількості студентів у прикордонних регіонах України. З високою ймовірністю та достовірністю $R^2=0,8866$, можна застосовувати і прогнози за степеневою моделлю тренду згідно якої кількість студентів у 2022р. становитиме 145 тис. осіб (рис. 3.11).

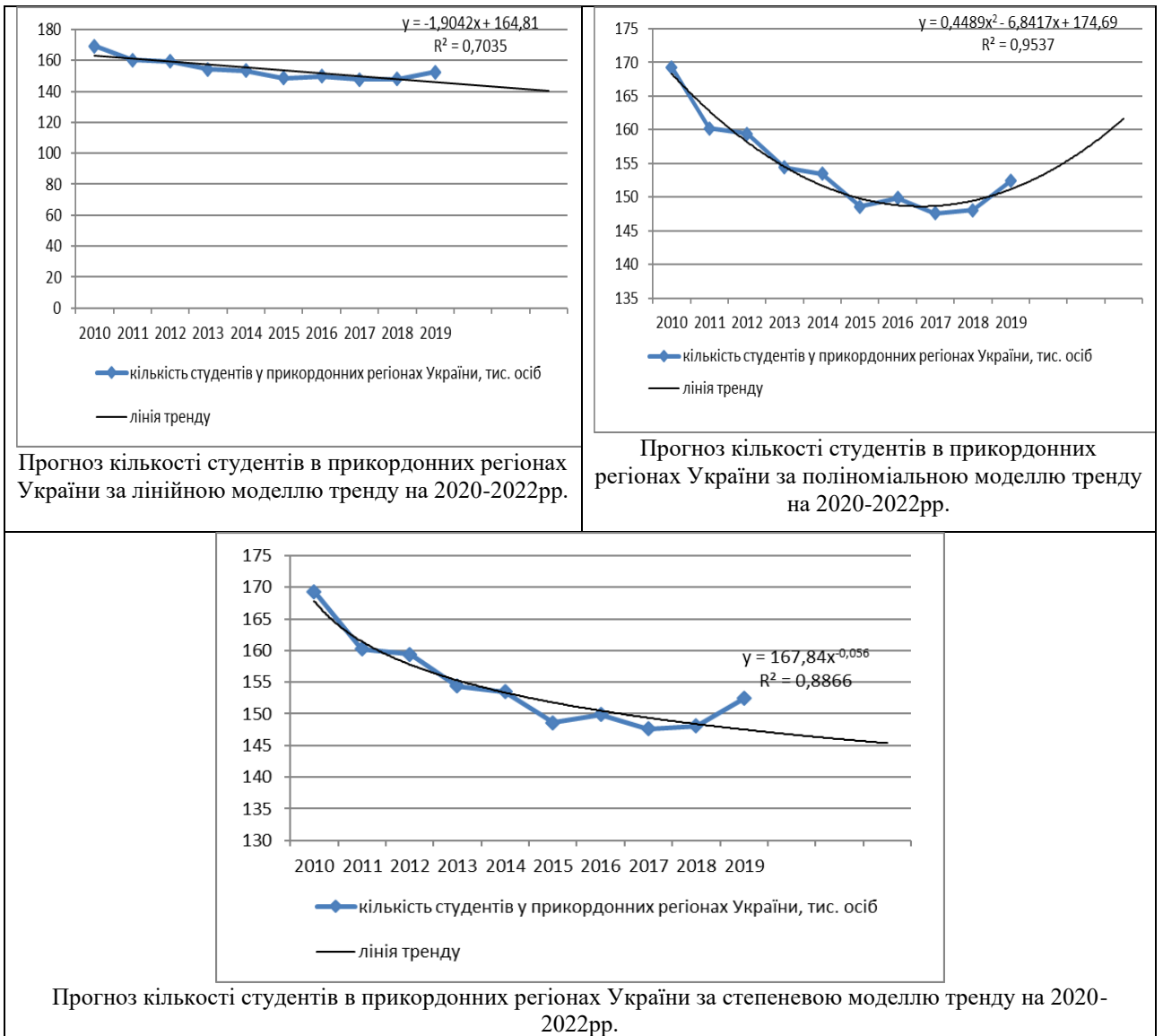

Рис. 3.11. Прогнозні тренди кількості студентів в прикордонних регіонах України

Джерело: авторська розробка

У Підкарпатському та Люблінському воєводствах Польщі за 2010-2019рр. кількість студентів зменшилась на 50,9 тис. осіб з 165,4 тис. осіб до 114,5 тис. осіб. Прогноз на основі поліноміальної моделі тренду з найвищим ступенем ймовірності $R^2=0,9895$ дозволяє констатувати збереження тенденції скорочення чисельності студентів до 107 тис. осіб у 2020р. та 97 тис. осіб у 2022р. Згідно прогнозування на основі лінійної моделі тренду з коефіцієнтом детермінації $R^2=0,9881$ кількість студентів скорочуватиметься до 103 тис. осіб у 2020 р. та 92 тис. осіб у 2022р. (рис. 3.12).

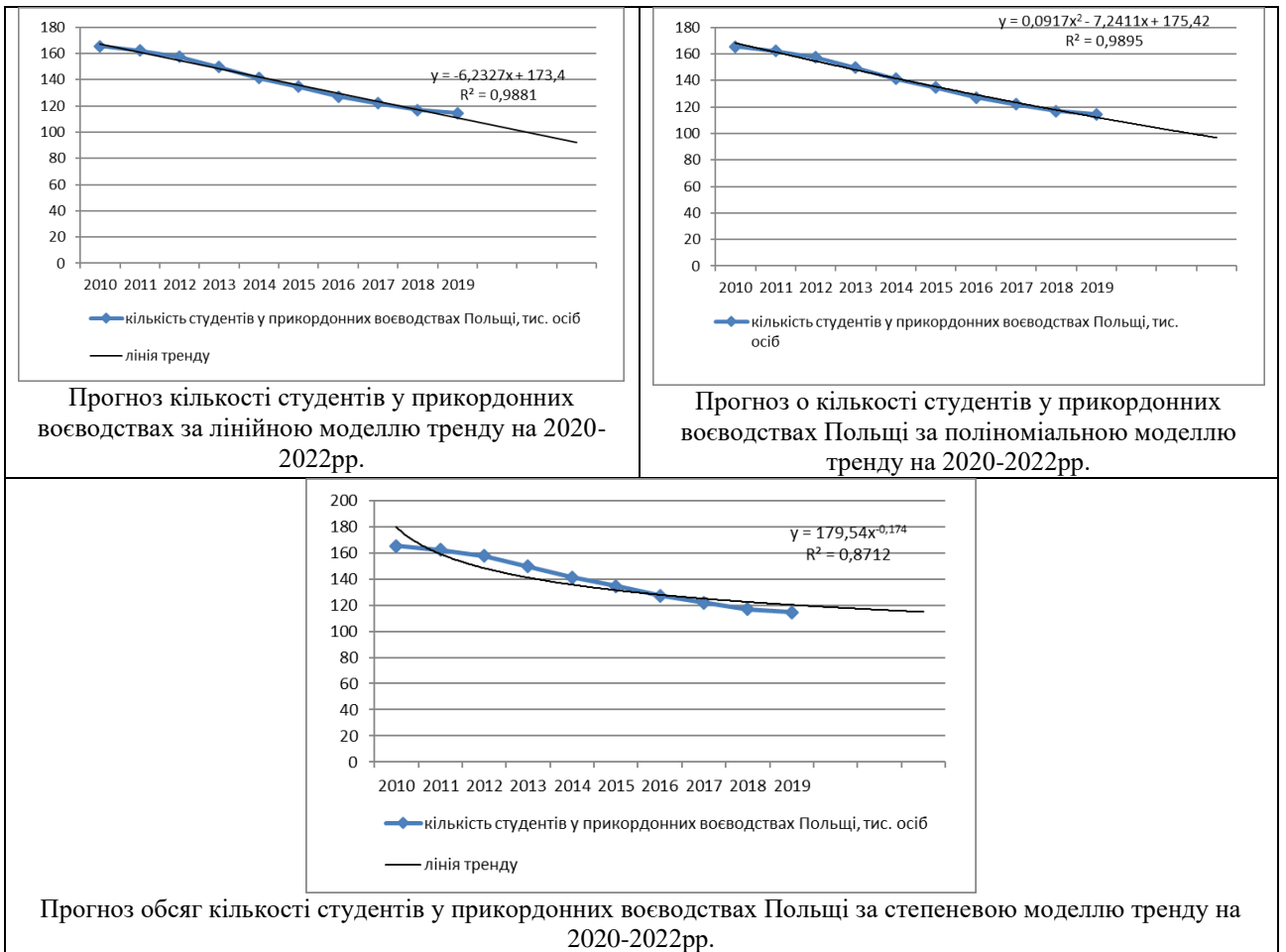

Рис. 3.12. Прогнозні тренди кількості студентів у прикордонних воєводствах Польщі

Джерело: авторська розробка

За проведеними дослідженнями прогноз пріоритетних показників діяльності українсько-польського транскордонного регіону дозволив виявити перспективні напрями розвитку, констатувати на підставі використання лінійного, поліноміального та степеневого трендів майбутні сценарії розвитку подій, виокремити існуючі тенденції та екстраполювати їх на період до 2022р.

Отже, прогноз обсягу промислової продукції у прикордонних регіонах України з використанням степеневої моделі тренду становитиме у 2021р. 4675 млн. євро з тенденцією до зростання до 4713 млн. євро у 2022р. Даний показник у прикордонних воєводствах Польщі згідно прогнозу з використанням поліноміального тренду становитиме 2021р. 24184 млн. євро, у 2022р. – 29059 млн. євро із збереженням стабільних темпів зростання.

Експорт товарів і послуг у прикордонних областях України українсько-польського транскордонного регіону на основі поліноміальної моделі тренду щорічно зростатиме і у 2022р. досягне 6165 млн. євро, у прикордонних воєводствах Польщі – 15290 млн. євро. Імпорт товарів і послуг у прикордонних областях України матиме тенденцію до скорочення і згідно степеневого тренду становитиме у 2022р. 5089 млн. євро. У Підкарпатському та Люблінському воєводствах Польщі імпорт товарів і послуг збільшуватиметься і на основі поліноміального тренду становитиме 10218 млн. євро. Чисельність міського населення у прикордонних регіонах України матиме тенденцію до незначного скорочення та за поліноміальною моделлю тренду становитиме 2517 тис. осіб. У транскордонному регіоні з боку Польщі відбуватиметься аналогічна тенденція, а кількість мешканців міст досягне у 2022р. 1840 тис. осіб. Формування транскордонного туристичного кластеру відбуватиметься в умовах відновлення туризму після коронавірусу, який у прикордонних областях України у 2022р. згідно поліноміального тренду ставитиме 512 тис. осіб, у прикордонних воєводствах Польщі – за степеневою моделлю – 300 тис. осіб. Кількість студентів у транскордонному регіоні буде скорочуватися як з боку України, так і з боку Польщі і досягне у прогнозованому періоді в прикордонних областях України за степеневою моделлю тренду – 145 тис. осіб, у воєводствах Польщі згідно поліноміального тренду – 97 тис. осіб.

Вважаємо, що пандемія COVID 19 посилить транскордонні взаємозв'язки та співробітництво, особливо у сферах, які у найбільшій мірі дотичні для подолання наслідків коронавірусу, а саме: охорона здоров'я, реагування на надзвичайні ситуації, транспорт, ринок праці та інституційна співпраця. Ефективність реагування на надзвичайні ситуації, спричинені COVID 19 в значній мірі залежить від рівня координації між суб'єктами та учасниками, а також активізації участі громадянського суспільства. В країнах ЄС у нових умовах запроваджено он-лайн інструмент E-DEN, який охоплює конкретні тематичні дослідження, пов'язані з COVID 19 та базу даних про транскордонне співробітництво у державах-членах Ради Європи, заснований на матеріалах Європейського

комітету демократії та управління. E-DEN – це практичний інструмент, який дозволяє учасникам транскордонного співробітництва оприлюднювати тематичні дослідження та передові практики.

Новітніми викликами, які стримують транскордонний рух товарів, робіт, послуг та капіталів є обмеження пересування людей через кордони, а обсяг туристів у прикордонних регіонах буде мати стабільну тенденцію до скорочення. Поруч з цим виклики, пов'язані із епідемією в першу чергу активізують співпрацю у сфері охорони здоров'я та покращеного контролю на кордоні, зокрема, програма транскордонного співробітництва "Польща-Білорусь-Україна" за рішенням спільного Моніторингового комітету виділила у 2020р. 3 млн. євро на фінансування проєктів ТКС у сфері охорони здоров'я. Це забезпечення обладнання лікарень та центрів соціального обслуговування, а також заходи у сфері епідеміологічної безпеки.

Отже, сучасні виклики зумовлені пандемією мають транснаціональний характер, який суттєво впливає на активність співпраці у транскордонному регіоні, а відповідно в окремих сферах, які мають спільні вигоди транскордонна активність буде посилюватися (охорони здоров'я, громадська безпека, інституційна співпраця), в інших – скорочуватися (обмеженість перетинів кордонів, освіта, туризм тощо). COVID 19 – екзистенційна загроза, яка перетворила як глобальні, національні й транскордонні системи. Без глобального та транскордонного співробітництва вихід із кризи буде затяжним та повільним.

3.2. Розробка та впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону

Досвід, цілі та механізми реалізації співпраці прикордонних територій ґрунтуються на регіональній політиці мега-, макро- та мезорівнів, а також програмах, проєктах та стратегіях транскордонного співробітництва. Зокрема, розроблена Державна програма транскордонного співробітництва на 2021-2027

рр. визначає пріоритетною ціллю "...підвищення конкурентоспроможності прикордонних регіонів України шляхом активізації та розвитку транскордонного співробітництва, сприяння встановленню і поглибленню економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних, туристичних та інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин України і сусідніх європейських держав в умовах прикордонної співпраці" [28]. Отже, конкурентоспроможність прикордонних територій –орієнтир подальшого поглиблення транскордонного співробітництва.

Згідно Указу Президента "Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" та пріоритети розвитку гірських територій передбачені Державною програмою регіону українських Карпат на 2021-2027 роки від 20.10.2019р. № 880 та Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027рр. пріоритетними напрямками транскордонної співпраці мають стати модернізація та забезпечення розвитку транскордонної інфраструктури для підвищення її пропускнуої спроможності, розвиток мережі логістичних центрів, ділової інфраструктури у прикордонних районах й співпраці місцевих та регіональних громад України та Польщі. Реалізація великих інфраструктурних проєктів у Львівській області спрямовується на будівництво траси "Краковець-Київ-Чоп" на засадах концесії, розбудови дорожньо-транспортної інфраструктури гірських регіонів, будівництво колії європейського стандарту "Євроколія до Львова", реалізації проєкту "Мале Карпатське коло", створення вантажного хабу "Сухий порт" [119, с. 111].

Стратегія розвитку Волинської області на 2021-2027рр. декларує однією із стратегічних цілей розвиток транскордонного співробітництва для вирішення таких оперативних цілей як інфраструктурне забезпечення та стимулювання транскордонного співробітництва регіону [117, с. 154-156]. Інфраструктурне забезпечення спрямовуватиметься на розв'язання завдань покращення стану дорожньо-транспортної, прикордонної, транзитної інфраструктури та відкриття нових транскордонних коридорів, в тому числі авіаційних й реалізацію проєктів логістичного забезпечення.

Стратегічні напрями розвитку Закарпатської області до 2027р. не декларують

транскордонне співробітництво як стратегічну ціль, проте акцентують на вдосконаленні інноваційних підходів до побудови локальних економік з врахуванням смарт-спеціалізацій регіону, зокрема розвитку промисловості з підходом "освіта-наука-виробництво", кластерного підходу, доступу до знань, інноваційних туристично-рекреаційних продуктів, хабів у регіоні тощо [118].

Регіональний рівень реалізації транскордонного співробітництва регламентується політикою ЄС, задекларованою у Європейській Хартії прикордонних і транскордонних регіонів (2004), Декларацій щодо регіоналізму в Європі (1996) та Декларацій про транскордонне співробітництво в Європі (1989р.) з акцентуванням на формуванні нової значимості кордонів, партнерстві та допомозі, зміцненні транскордонної співпраці в культурній, екологічній, економічній, транспортній, комунікаційній та інших сферах.

Транснаціональна та транскордонна співпраця країн ЄС та Східного партнерства характеризується різною інтенсивністю, доступністю та інструментарієм фінансування. Цільовий характер, диверсифікація фінансових інструментів, механізми співфінансування є основою функціонування відповідних структурних фондів. Зокрема, на 2021-2027рр. фінансування із структурних фондів ЄС буде здійснюватися у 6 основних пріоритетах:

1. Інвестування у проекти регіонального розвитку – 65-85% ресурсів Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду згуртування;
2. Інноваційні проекти, діджиталізація, економічний розвиток та підтримка малого і середнього бізнесу;
3. Екологічні проекти, інвестиції у відновлювальну енергетику та у боротьбу із змінами клімату;
4. Проекти покращення зв'язків у Європі, транспортних та цифрових мереж;
5. Соціальні проекти, включаючи соціальну інклюзивність;
6. Сталий розвиток міст у ЄС [77].

Фінансування через структурні та інвестиційні фонди ЄС в першу чергу здійснюється для країн-членів з метою формування європейської доданої вартості у економічній, соціальній, та інтеграційній складових. Регіони України приймали участь

у фінансуванні через 2 програми та надання грантових, кредитних та макроекономічних пільгових позик, фінансування проєктів інструментами Сусідства, сприяння стабільності та миру і спільної зовнішньої та безпекової політики.

Існуючі програми транскордонної співпраці концентруються на регіональному рівні, охоплюють прикордонні території України за участі країн-сусідів з ЄС, проте обсяг коштів залишається невеликим і спрямовується за призначенням у конкретно визначені тематичні цілі. Вітчизняна практика транскордонної співпраці регіонів реалізується шляхом укладання двох- і багатосторонніх угод про співпрацю, відповідних концепцій, стратегій, програм розвитку з використанням різноманітних форм, інструментів та механізмів.

У прикордонних територіях Польщі та областях України сформувалися різноманітні інституційно-організаційні форми співпраці шляхом впровадження відповідних макрорегіональних та спільних стратегій розвитку і програм. Зокрема, макрорегіональна Стратегія ЄС передбачає нові форми транскордонної співпраці через Європейські об'єднання територіального та єврорегіонального співробітництва шляхом поглиблення добросусідства й реалізації цільових орієнтирів у створених за участю Польщі й України єврорегіонах "Карпатський", "Буг" та у планованому єврорегіоні, який функціонуватиме для конвергенції природоохоронних та культурних надбань у рамках створеного 19 червня 2019 р. Міжнародного біосферного резервату. "Розточчя".

В межах "Стратегії транскордонної співпраці Люблінського воєводства, Львівської області, Волинської області і Брестської області на 2014-2020рр.", які належать до єврорегіону "Буг" впроваджуються дієві механізми співпраці, які поглиблюють партнерство, внутрішній соціально-економічний потенціал, забезпечують новітні форми, інструменти реалізації. Дана стратегія визначає транскордонну траєкторію в межах 4 адміністративних одиниць як єдиний макрорегіон, який включає повністю Львівську область, в той час як у єврорегіон Буг входять лише 2 прикордонні райони Львівщини: Сокальський і Жовківський.

Узагальнення підходів, інструментів та механізмів транскордонної діяльності у стратегічному вимірі наведено на рис. 3. 13.

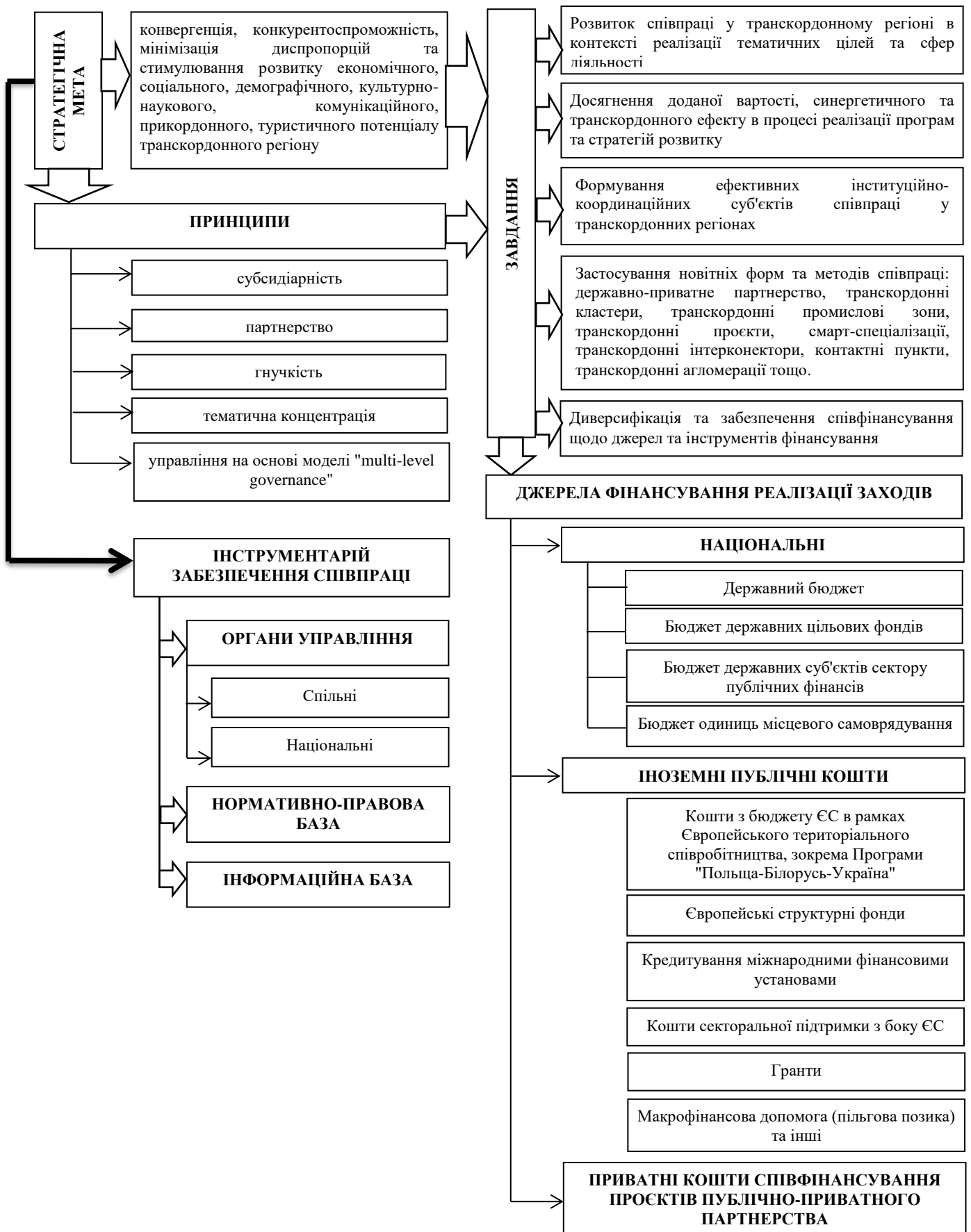

Рис. 3.13. Систематизація цільових орієнтирів та інструментів реалізації стратегії розвитку транскордонного регіону

Джерело: авторська розробка

Стратегічна мета функціонування транскордонного регіону визначена як конвергенція, конкурентоспроможність, мінімізація диспропорцій, стимулювання розвитку та ендогенного потенціалу. Її реалізація у транскордонному регіоні забезпечуватиме вирішення низки завдань з тривалими термінами виконання, обсягами та джерелами фінансування, які мають циклічний, повторювальний характер, знаходяться у залежності від тематичних цілей програм ТКС або грантовий (одноразовий), кредитний механізм фінансування.

При розробці перспективних орієнтирів функціонування транскордонного регіону необхідно враховувати наступні принципи: субсидіарність, партнерство, гнучкість, тематична концентрація, ієрархічність управління.

Субсидіарність як закріплений у Європейському законодавстві підхід до розподілу повноважень передбачає багаторівневість та взаємозв'язок управлінсько-організаційних інституцій національного та наднаціонального рівнів.

Партнерство – принцип функціонування транскордонного регіону, який відображає акумулювання зусиль прикордонних територій держав розділених кордонами на вирішення проблем у різних сферах з позицій одержання спільних вигод та транскордонного ефекту.

Гнучкість – означає врахування динамічності розвитку процесів у транскордонному регіоні та необхідність оперативного реагування на спільні проблеми не лише в поточному но і у перспективному вимірах.

Тематична концентрація - це цільове зосередження стратегічних напрямів, ресурсів та орієнтирів щодо вирішення проблем у пріоритетних сферах суспільного розвитку.

Управління, яке базується на моделі "multi-level governance" – передбачає залучення в реалізацію стратегічних напрямів публічного, приватного, суспільного, сектора науково-дослідних інституцій та освіти.

В рамках реалізації Програми "Польща-Білорусь-Україна" органи управління та контролю, їх повноваження доцільно розмежувати в контексті спільних та національних інституційних структур управління, що наведено в табл. 3.3.

**Спільні та національні інституційні структури управління в
українсько-польській транскордонній співпраці**

Органи управління Програмою "Польща- Білорусь- Україна"	Характеристика органів управління	Повноваження
1	2	3
Спільні інституційні структури управління	Орган управління – Міністерство економічного розвитку Республіки Польща	Безпосереднє керівництво Програмою на засадах незалежного фінансового управління та контролю, який здійснюють операційний, фінансів та контролю й платіжний підрозділи, що входять до Департаменту територіального співробітництва Міністерства економічного розвитку та уповноважені відслідковувати дотримання відповідності рішень спільного моніторингового комітету відповідним регламентам та цілям ЄС
	Спільний моніторинговий комітет	Головний орган управління Програмою, який безпосередньо відповідає за реалізацію цілей та завдань й включає 7 членів з правом голосу з боку Польщі, 8 – з боку Білорусі та 9 – з боку України.
	Спільний Технічний Секретаріат	Орган-посередник у центрі Європейських проектів, що знаходиться у Варшаві та сприяє спільному моніторинговому комітету та органу управління у виконанні їх завдань та функцій.
	Єврокомісія – спостерігач без права голосу	Контроль за цільовим використанням коштів
	Аудиторський орган	Незалежні функції управління, планування аудиту, контролю та моніторингу проектів, згідно єдиної стратегії аудиту, підготовка аудиторських висновків та річного звіту до Європейської комісії
Національні інституційні структури управління	Національні органи У Польщі - Департамент територіального співробітництва Міністерства економічного розвитку республіки Польща в Білорусії – Міністерство закордонних справ в Україні – Міністерство економічного розвитку та торгівлі України	Організація на національному рівні ефективною роботи, координація інституцій та представницькі функції у Спільному моніторинговому комітеті, допомога спільним органам управління Важливий спектр повноважень у попередженні, виявленні, виправленні, невідкладному повідомленні органів управління та стягнення коштів з бенефіціарів проектів у разі порушень.

1	2	3
	Група аудиторів	Частина національної системи перевірок. Вибіркова перевірка витрат проєктів представниками таких інституцій: у Польщі – Генеральний інспектор казначейського контролю (Міністерство фінансів, управління захисту фінансових інтересів ЄС); у Білорусії – Міністерство фінансів, в Україні – рахункова Палата.
	Контрольно-контактні пункти	Нагляд, моніторинг та перевірка витрат на проєктному рівні, надання роз'яснень, вибір аудиторських компаній, послугами яких доцільно користуватись при перевірці витрат згідно правил реалізації програм ТКС. Інституції, які діють як ККП: у Польщі – Центр Європейських проєктів; у Білорусії – Центр міжнародної технічної допомоги, Національне координаційне бюро ЄС в Білорусії, в Україні – Міністерство фінансів України.

Джерело: складено автором на основі [174]

Подолання існуючих диспропорцій, досягнення спільних вигод у різних напрямках й сферах транскордонної співпраці необхідно забезпечити шляхом розробки і впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону в поточному й стратегічному вимірах, яка б базувалася на сформованих взаємовигідних зв'язках. При цьому варто враховувати, що формування транскордонного регіону характеризується відмінностями та різноманіттям економічного потенціалу, технологічної траєкторії, соціальної динаміки, структур управління, засобів регулювання, культурної ідентичності. Підтримуємо думку науковців Лунгвіста К та Тріпла М., що транскордонні відмінності можуть бути як ключовим джерелом інновацій, так і головним бар'єром для взаємодій та змін. Одночасно вони створюють підґрунтя для транскордонного зростання, формуючи потенціал для нових комбінацій та невикористаної синергії, а також і бар'єри, які є перешкодою інтеграції, особливо в процесах генерування, трансферу, обміну інноваціями й знаннями.

Інтегрована політика розвитку транскордонного регіону – це діяльність національних і наднаціональних суб'єктів та учасників двох або більше держав,

розмежованих кордоном у різних сферах функціонування прикордонних територій із спільним ендегенним транскордонним потенціалом з метою поглиблення взаємовигідної співпраці, досягнення конвергенції, конкурентоспроможності, сталого, інклюзивного розвитку.

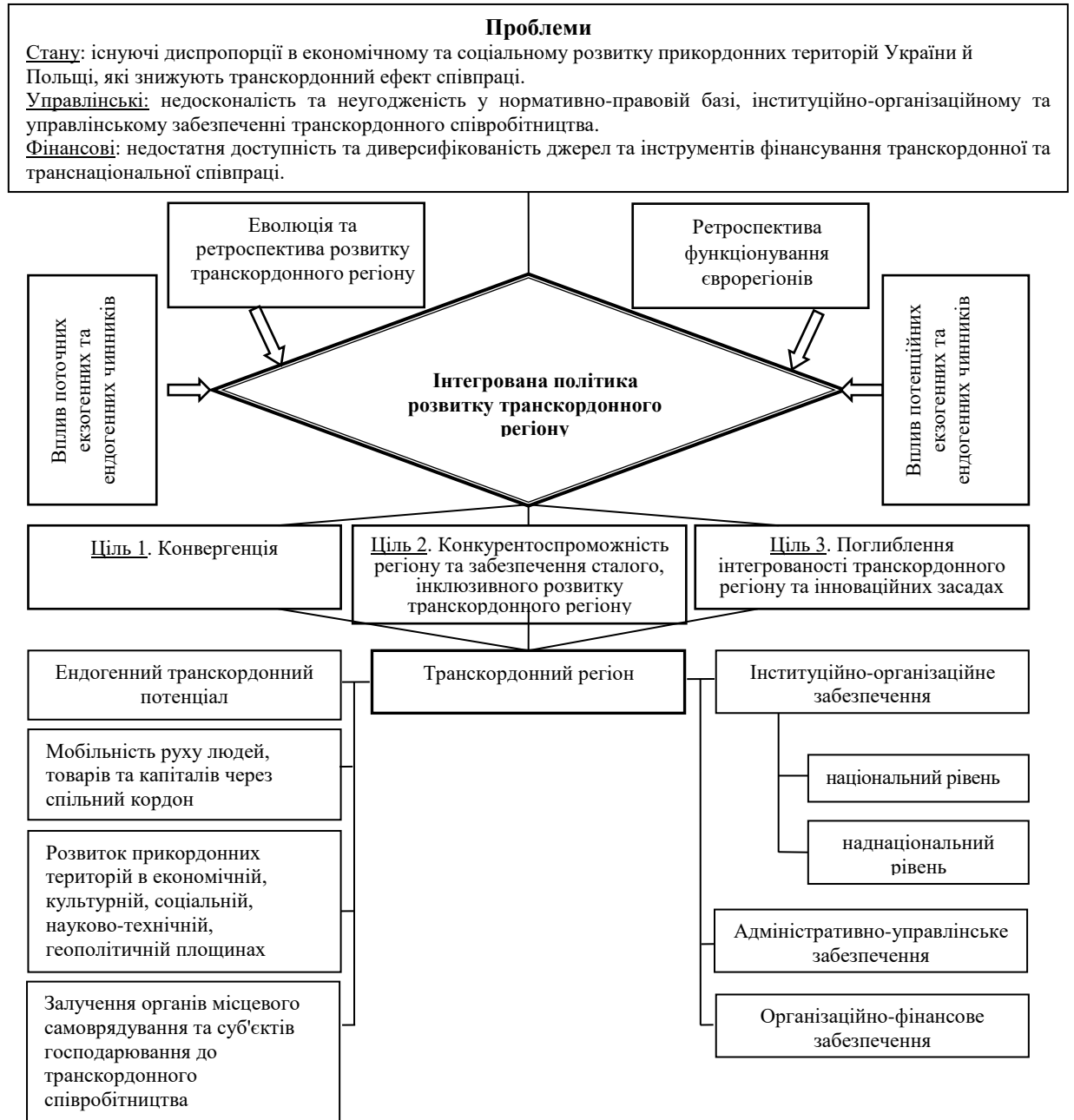

Рис. 3.14. Цілі та передумови реалізації інтегрованої політики транскордонного регіону

Джерело: авторська розробка

Рис. 3.14 відображає логічність реалізації інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону, існуючі проблеми, вплив реальних, потенційних, зовнішніх і внутрішніх чинників, цілі та специфіку його функціонування з

врахуванням ендogenous потенціалу, відповідного організаційного забезпечення в розрізі інституційної, адміністративно-управлінської й фінансової складових та базується на стратегічних засадах.

Існуючі проблеми і диспропорції, які характерні для транскордонного регіону доцільно розподіляти у розрізі станових, фінансових та управлінських, а вплив екзогенних й ендogenous чинників – в контексті реальних і потенційних. З позицій розробки стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону, важливо дослідити еволюцію та ретроспективу його функціонування з врахуванням ступеня використання екзогенного потенціалу та спроможності поглиблення інтеграції на інноваційних засадах.

Перспективними орієнтирами співпраці прикордонних областей України та воєводств Польщі визначено забезпечення конвергенції - як основи зближення, яка має географічне, історичне, економічне, екологічне, безпекоорієнтоване підґрунтя. Підвищення конкурентоспроможності, сталого, інклюзивного розвитку залишається засадничим орієнтиром реалізації політики з позицій досягнення синергетичної та транскордонної ефективності.

Поглиблення інтеграції у транскордонному регіоні залишається стратегічним стимулом для активізації його інвестиційно-інноваційного потенціалу та новітніх форм співпраці.

Еволюція транскордонної співробітництва розвинула організаційні форми співпраці на регіональному, національному та міжнародному рівнях від найпростіших (прямі контакти, договори (угоди), об'єднані, спільні робочі групи) до складніших соціально-економічних форм, таких як єврорегіони та транскордонне партнерство. Інноваційними формами розвитку економічної та науково-технічної співпраці є транскордонні кластери у різних сферах (інноваційні, освітні, туристичні тощо), транскордонні індустріальні парки, транскордонні промислові зони, смарт-спеціалізації, транскордонні інтерконектори тощо.

Транскордонний кластер – це організаційна форма комплексної інтеграції (поєднання) наукового, технологічного та просторового потенціалу суб'єктів

господарювання, підприємств й організацій транскордонного регіону у певній галузі (виробництво, туризм тощо) з врахуванням взаємозв'язків і взаємодій, спрямована на підвищення конкурентоспроможності, одержання транскордонного ефекту та збільшення економічних вигод учасників по обидві сторони кордону. Формування таких транскордонних кластерів передбачає створення транскордонного форсайт-центру, підбір учасників та аналізування стану взаємозв'язків, обґрунтування принципів, фінансової ефективності створення кластера, укладання угод між учасниками, формування спільних контрольних та моніторингових процедур. Вагомим дестимулюючим чинником таких утворень залишається невідповідність у фіскальному, митному, нормативно-правовому полі країн-учасників кластерного утворення.

Транскордонні індустріальні парки – це організаційна просторова форма об'єднання за майновою ознакою суб'єктів господарювання, які здійснюють виробничу, наукову, інформаційну діяльність в рамках прикордонної території 2-х або декількох країн на якій запроваджено особливі умови в інвестиційній, податковій, митній, зовнішньоекономічній сферах.

Транскордонні інтерконектори – новітні форми транскордонного інфраструктурного забезпечення інтеграції транспортних систем країн, розділених спільним кордоном, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності та привабливості прикордонних регіонів. Зокрема 08 грудня 2016 р. український та польський оператори газотранспортних систем підписали Угоду про правила взаємодії з метою з'єднання транспортних систем обох країн через інтерконектор Польща-Україна, яка передбачає їх співпрацю в сфері проєктувальних та будівельних робіт.

Такий досвід запроваджено і в ЄС, зокрема 15-країнами створено ініціативу XBID Market Project (Cross-Border Intraday) для формування інтегрованого транскордонного внутрішньодобового ринку. Метою об'єднання стало забезпечення безперервної транскордонної торгівлі електроенергією через єдиний транскордонний ринок в Європі. В межах країн Північної і Західної Європи з березня 2018 року сформовано єдину транскордонну систему онлайн-

торгівлі XBID, яка дає змогу цілодобово здійснювати торговельні операції з продажу електроенергії, уніфікує умови її купівлі-продажу в регіоні. Європейською Комісією 25 лютого 2015р. прийнято пакет документів Енергетичного Союзу COM(2015) 80 "Рамкова стратегія для сильного Енергетичного союзу з прогресивною політикою щодо клімату" (Стратегія Енергетичного союзу) та Дорожню карту для Енергетичного союзу до 2050р., де представлено цілі та пріоритети, план дій. Одним із напрямів Стратегії Енергетичного союзу ЄС до 2030р., які акцентовані на підвищення рівня енергетичної безпеки, сталого розвитку та конкурентоспроможності є прискорення реалізації ключових пріоритетів з розвитку газових та електричних транскордонних інтерконекторів між країнами-членами ЄС [87].

Транскордонні смарт-спеціалізації – одна із інноваційних форм співпраці, яка спрямована на інклюзивний, сталий розвиток з виявленням і стимулюванням розвитку унікальних галузей або видів економічної діяльності, які характерні для прикордонних регіонів у рамках національної економічної системи з подальшою їх інтеграцією та спрямованістю на досягнення позитивного транскордонного ефекту. Розвиток зовнішніх зв'язків та взаємодія мультинаціональних і локальних, малих й середніх компаній за принципом "думай глобально, дій локально" має великий потенціал для територіальних кластерів та мереж, оскільки дає змогу виявити потенційні можливості у розвитку бізнес-сфер та структур як у високотехнологічних галузях, так і традиційних [15].

Смарт-спеціалізація як процес інтеграції включає: а) залучення суб'єктів та учасників транскордонного регіону до реалізації смарт-технологій, б) оцінювання транскордонних активів та напрямів співпраці, в) обмежену кількість пріоритетів, г) наявність спільного управління (державно-приватне партнерство, модель чотирьох спіралей), д) механізм інтеграції підприємницьких, фінансових, освітньо-наукових, технічних та інших ресурсів, е) визначення управлінських та моніторингових спільних інституцій національного та наднаціонального рівнів.

Отже, розробка транскордонної смарт-спеціалізації передбачає певну

послідовність та етапність здійснення даного процесу:

- аналіз та оцінка транскордонного регіону, його інноваційного потенціалу, сильних, слабких сторін, можливостей та загроз. Характеризується економічний, науково-технологічний, інвестиційно-інноваційний потенціал транскордонного регіону, можливості його модернізації та інноваційної діяльності у певних галузях, малих та середніх підприємствах, інфраструктурне забезпечення, здійснюється аналіз регіональної економічної спеціалізації, існуючих кластерів, динаміки підприємницького середовища, взаємозв'язків прикордонних регіонів та воєводств;

- утворення спільних органів управління. З позицій суб'єктно-об'єктного управління реалізація смарт-спеціалізацій стимулює учасників співпраці національного, локального і наднаціонального рівнів на прийняття спільних управлінських рішень, створення відповідних інституцій – координаційних пунктів (вертикальних і горизонтальних), спільних моніторингових комітетів тощо;

- розробка сценаріїв інклюзивного розвитку транскордонного регіону – це вироблення пріоритетів трансформації прикордонних територій обох країн з базуванням на концентрації технічноорієнтованих установ як ядра транскордонного регіону з врахуванням регіональної типології (регіони-промислового виробництва, регіони НДДКР, регіони сталого розвитку, регіони всеохоплюючого розвитку, регіони орієнтовані на соціальний розвиток), його місця у міжнародному просторі;

- вибір пріоритетів транскордонної співпраці, які відображають конкретну спрямованість щодо вирішення спільних проблем, характеризуються кількісними і якісними параметрами, наявністю активів та галузевих можливостей, враховуючи їх комбінування, міжгалузеві, транскордонні крос-кластерні можливості, ендогенний транскордонний потенціал, можливості стратегічного розвитку транскордонної смарт-спеціалізації;

- розробка спільної політики смарт-спеціалізації, плану її реалізації. Визначення напрямів діяльності в розрізі смарт-спеціалізації, цільових проєктів

та учасників, інструментів та джерел фінансування (транскордонні наукові центри, наукові парки, офіси науково-технічного обміну, транскордонні інноваційні ваучери, підприємницький та початковий капітал, система гарантій для фінансування інновацій, транскордонні технологічні центри);

- спільна система моніторингу та оцінки. Це відслідковування, перевірка, контроль щодо реалізації транскордонної смарт-спеціалізації з позицій доданої вартості, транскордонної ефективності, нарощення й збільшення виробництва інноваційної продукції. Зростання кількості спільних підприємств з новими технологіями, збільшення експорту нових продуктів та послуг, зростання регіональних витрат на науково-дослідну діяльність, ріст малих і середніх підприємств, зростання рівня зайнятості у наукоємких галузях – це міра транскордонної смарт-спеціалізації.

Транскордонні агломерації є системою, яка об'єднує розташовану на певній прикордонній території групу урбанізованих поселень за рахунок встановлення та розвитку тісних економічних і культурних зв'язків й передбачає поряд із вирішенням завдань соціоекономічного розвитку реалізацію стратегії просторового розвитку прикордонних територій двох або більше держав. Одним із її видів є транскордонна міська агломерація, що являє собою компактне об'єднання, яке є конурбацією з концентрацією населення понад 250 тис. мешканців, розташованою на території двох або декількох країн в межах якого здійснюється інтеграційна співпраця між містами, які входять до його складу та утворюють функціональну цілісність, зумовлену спільним використанням міжнародних територій та ресурсів. Міські транскордонні агломерації як форма прикордонної організації господарства можуть мати вагомий вплив на розвиток транскордонного регіону за рахунок використання усього агломераційного потенціалу: прикордонне положення, інфраструктура, ендогенний транскордонний потенціал. Дана форма забезпечує агломераційний синергетичний ефект за рахунок територіальної концентрації виробництв, підприємств, людських та інфраструктурних ресурсів. У транскордонному регіоні Україна-Польща налагоджуються невеликі транскордонні агломерації

місцевого значення, які здебільшого пов'язані із існуючими пунктами перетину кордону (наприклад Мостиська-Перемишль, Рава-Руська-Томашов Любельський, Яворів-Ярослав, Доброміль-Устшике Дольне).

Транскордонний ефект різного масштабу, тривалості, спрямованості характеризує збільшення доданої вартості та ефективність функціонування транскордонного регіону, трактується як нарощення (збільшення) результатів по відношенню до витрат й характеризується збільшенням валового регіонального продукту, зовнішньоторговельного обороту, поліпшенням прикордонної транспортної, транзитної інфраструктури транскордонного регіону, зміцненням економічної, екологічної та особистісної безпеки, здоров'я, розвитку науки і освіти.

Отже, інтегрована політика розвитку транскордонного регіону на перспективних засадах повинна спрямовуватись на забезпечення конвергенції, конкурентоспроможності та сталого розвитку, поглиблення інтеграції на інноваційних засадах. Запропонований авторський підхід базується на досвіді ЄС щодо виокремлення типів, рівнів, характерних ознак, ступеня транскордонної взаємодії, видів зближення й розходження та поділу транскордонних регіонів на слабоінтегровані, напівінтегровані й сильно інтегровані (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Характеристика етапів та ступеня взаємодій у інтеграції
транскордонного регіону**

Критерії	Етап 1 – слабоінтегрований транскордонний регіон	Етап 2 – напів інтегрований транскордонний регіон	Етап 3 – сильноінтегрований транскордонний регіон
1	2	3	4
Економічний потенціал та спеціалізація	значна розбіжність у спеціалізації економічна диверсифікація дистанційність відсутність синергії	слабо виражена транскордонна синергія функціональна спорідненість в окремих бізнес-сферах вирішення окремих спільних економічних проблем	спорідненість та взаємодовнювальність та взаємовигода в економічному просторі інтеграція у широкому діапазоні бізнес-сфер

1	2	3	4
Характер взаємозв'язків	асиметричний взаємозв'язок, орієнтований на витрати	поглиблення зв'язків на макроекономічному й регіональному рівнях, зменшення асиметрії інтерактивні зв'язки, співфінансування у визначених пріоритетних сферах	сильні вертикальні та горизонтальні зв'язки, інтенсивний, взаємовигідний транскордонний обмін у всіх визначених сферах
Інституційне забезпечення	Наявність інституційного дистанціювання, низька прийнятність транскордонних інтеграційних процесів	Налагодження транснаціональної та транскордонної співпраці Покращення інституційного забезпечення, розуміння, прийнятність розвитку транскордонного регіону	Висока інституційна проникність на транскордонному рівні, відсутність інституційного дистанціювання, прийнятність створення інтегрованого транскордонного регіону
Організаційні структури управління та ступінь їх взаємодії	відсутність національних органів управління, пов'язаних із функціонуванням транскордонних регіонів	формування координаційних національних та наднаціональних органів управління щодо активізації транскордонної співпраці	транспарентність та інклюзивний розвиток транскордонного регіону на засадах ієрархічності управління та регламентації повноважень
Ступінь проникності кордонів	збереження бар'єрної функції державного кордону, обмеженість та регламентація щодо руху товарів, людей, послуг й капіталів	послаблення й використання спільного кордону для реалізації спільних програм й проектів й досягнення транскордонної ефективності у різних сферах	відсутність національних кордонів та сформоване у визначених межах (кордонах ЄС) спільне інтеграційне утворення з відсутністю обмежень щодо руху людей, товарів і послуг та високим рівнем розвитку євро регіонів.
Ступінь доступності фінансового інструментарію для формування інтегрованих транскордонних регіонів	відсутність можливостей фінансування із структурних фондів ЄС, доступність кредитів міжнародних фінансових організацій	наявність фінансування в межах реалізації програм сусідства, цільових проектів транскордонного співробітництва, грантів, кредитів, макроекономічної допомоги	широкі можливості вибору джерел та інструментів фінансування з різноманітних структурних фондів ЄС тощо.

Джерело: авторська розробка

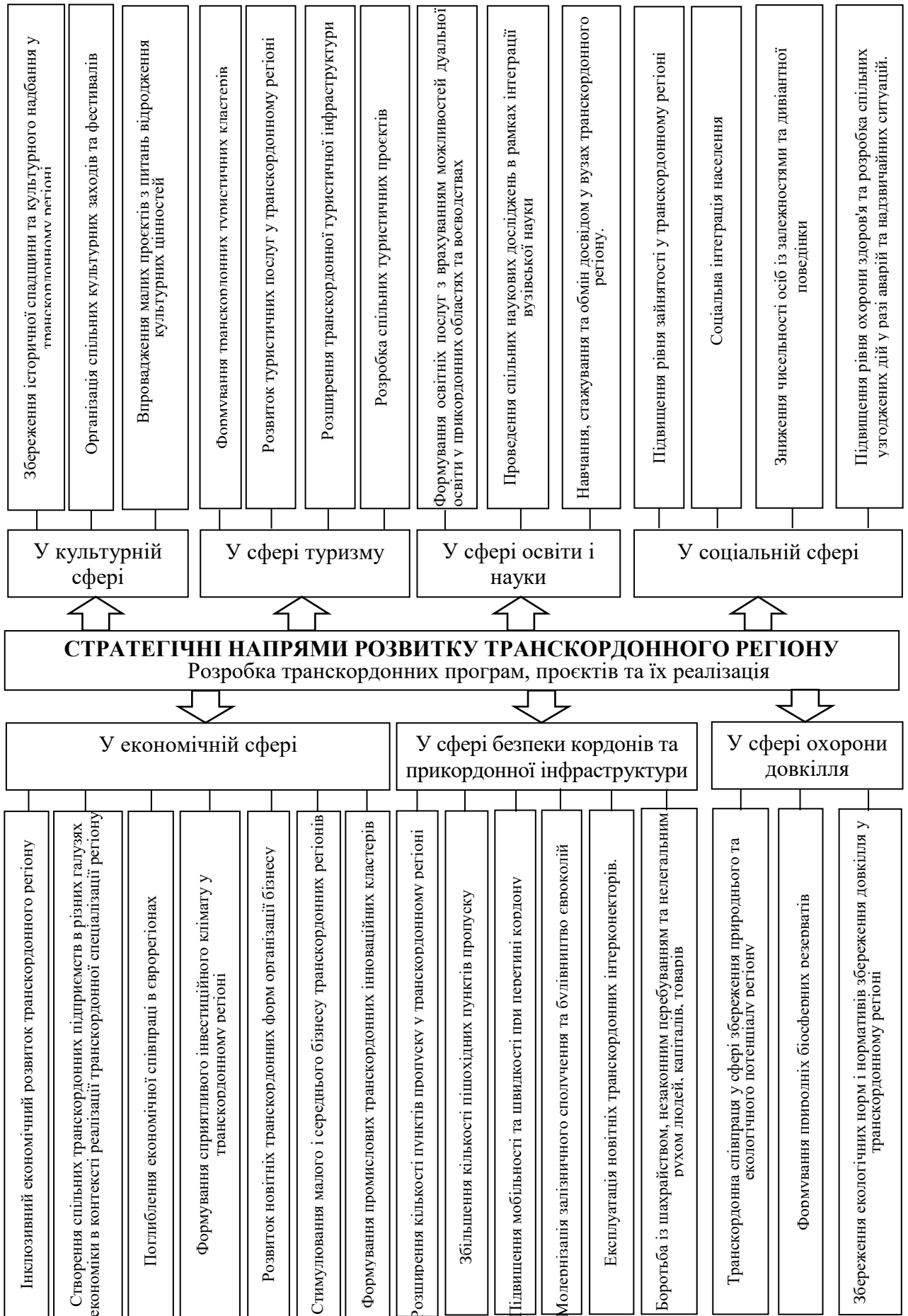

Рис. 3.15. Стратегічні напрями розвитку транскордонного регіону
Джерело: авторська розробка

Еволюцію та стан розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва можна оцінити як напівінтегрований транскордонний регіон у якому реалізуються спільні програми та проекти, співпраця у різноманітних сферах суспільної діяльності.

Важливим елементом інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону є конкретизація стратегічних напрямів співпраці у найбільш важливих сферах спільної діяльності. Запропоновані стратегічні орієнтири в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній та безпековій площинах в першу чергу орієнтовані на використання внутрішнього ендогенного потенціалу та забезпечення інтеграційного прориву на модернізаційній основі.

Запропонована інтегрована політика розвитку транскордонного регіону, основні стратегічні напрями її реалізації в розрізі економічної, безпеки кордонів та прикордонної інфраструктури, охорони довкілля, соціальної, освіти і науки, туризму, культури забезпечують реалізацію ключових пріоритетів, спрямовуються на досягнення синергетичних та транскордонних вигод. Інтегрована політика розвитку транскордонного регіону повинна спрямовуватись на забезпечення реалізації таких цілей як: конвергенція, конкурентоспроможність та сталий, інклюзивний розвиток, поглиблення інтеграції на інноваційних засадах.

При цьому варто враховувати, що формування транскордонного регіону характеризується відмінностями та різноманітням економічного потенціалу, технологічної траєкторії, соціальної динаміки, структур управління, засобів регулювання, культурної ідентичності.

Розроблений підхід до формування інтеграційної політики має прикладне значення, може використовуватися як рекомендаційна основа для обґрунтування перспективних напрямів розвитку транскордонного регіону, визначення стану локальних економік прикордонних територій, їх смарт-спеціалізацій, вирішення спільних проблем забезпечення охорони довкілля, безпеки транскордонного руху людей, товарів, послуг, капіталів.

3.3. Концептуальні засади формування механізму фінансово-організаційного забезпечення українсько-польського транскордонного регіону

Ефективне функціонування українсько-польського транскордонного регіону, у значній мірі залежить від формування дієвих фінансово-організаційних механізмів. Проведений аналіз економічного та фінансового забезпечення транскордонного регіону підтвердив наявність диспропорцій та проблем в економічній, соціальній та інфраструктурній сферах, вирішення яких залежить від фінансово-організаційного забезпечення та впровадження новітніх форм фінансування транскордонного регіону та реалізації програм й проєктів транскордонної співпраці.

Для того, щоб окреслити концептуальні засади формування фінансового забезпечення процесів ТКС, важливо проаналізувати зміст економічної категорії «фінансовий механізм». Незважаючи на те, що цьому присвячено ряд наукових монографій та публікацій багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, трактування ними економічної сутності «фінансового механізму» є різними, особливо в плані його впливу на фінансове забезпечення прикордонних і транскордонних регіонів.

Ряд дослідників, розглядаючи «фінансовий механізм» як економічну категорію, і серед них зокрема О. М. Ковалюк, висловлюють думку, що фінансовий механізм – це система фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовують у фінансовій діяльності держави і підприємств за відповідного нормативного, правового та інформаційного їх забезпечення фінансовою політикою на мікро-макрорівні [56, с. 22]. В свою чергу Є. Хлобистов зазначає, що за ієрархією фінансові механізми поділяються на механізми національного, регіонального та місцевого рівнів [138], що важливо для використання фінансових ресурсів усіх трьох рівнів для реалізації проєктів у відповідному транскордонному регіоні.

Принциповий момент у визначенні окремими авторами терміну

«фінансовий механізм», як відзначає С. Т. Пухир, полягає в осмисленні поняття "форма фінансових відносин" [103, с. 282] під яким слід розуміти зовнішній порядок організації фінансових відносин, а саме встановлення механізму акумуляції, перерозподілу і використання фінансових ресурсів та умов його реалізації на практиці. Отже, в залежності від особливостей фінансових відносин як в Україні, так і в Польщі, ефективний фінансовий механізм розвитку українсько-польського транскордонного регіону, на нашу думку, повинен включати багато різних форм та елементів, які визначатимуть забезпеченість транскордонного регіону фінансовими ресурсами.

На думку І. З. Сторонянської, фінансову забезпеченість можна трактувати як збалансованість між потребами регіону та його можливостями. Відповідно, механізм фінансового забезпечення регіону - це складова фінансового механізму, що являє собою сукупність усіх нормативів, джерел фінансових ресурсів та методів їх регулювання для формування, розподілу й перерозподілу ресурсної бази регіону [54, с. 57].

І. З. Сторонянська зазначає, що вплив фінансового механізму на різні аспекти виробничої і соціальної сфер регіонів має кількісну і якісну визначеність. Кількісна виявляється в обсязі коштів, які виділяються з різних джерел на певні цілі. Вона характеризує підсистему фінансового забезпечення, що є першоосновою дії фінансового механізму, так як без відповідних фінансових ресурсів неможливе розв'язання проблем розвитку регіонів [54, с. 57].

В свою чергу, якісна визначеність фінансового впливу на розвиток регіонів і прикордонних територій виявляється саме в характері розподілу й руху фінансових ресурсів, характеризуючи при цьому у яких формах і якими каналами відбувається їх рух, та на яких умовах вони виділяються й використовуються [59].

Авторський колектив монографії "Організаційні та фінансові механізми розвитку транскордонного співробітництва" трактує дане поняття як комплекс чітко визначених та взаємопов'язаних інструментів, важелів, методів та форм фінансування суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, який забезпечує оптимізацію джерел акумулювання, розподілу та використання

фінансових ресурсів з врахуванням як спорідненості, так регіональних відмінностей [89, с. 46]. Дане трактування має прикладне значення з позицій виокремлення складових механізму і підходів до акумуляції та використання фінансового потенціалу транскордонного регіону.

З позицій специфіки, цільової спрямованості та особливостей фінансового забезпечення транскордонного регіону вважаємо, що механізм фінансово-організаційного забезпечення транскордонного регіону – це сукупність елементів, поєднання яких в контексті фінансових джерел, інструментів, форм і важелів спрямоване на досягнення цільових орієнтирів, синергії та транскордонного ефекту. Таке визначення відображає поєднання елементів, процес акумулювання фінансових ресурсів для реалізації завдань функціонування транскордонного регіону, моніторинг і контроль за використанням коштів.

Розроблена концептуальна модель механізму фінансово-організаційного забезпечення розвитку транскордонного регіону поєднує цільові та фінансові параметри розвитку транскордонного співробітництва, відображає джерела, інструменти, форми, важелі фінансового забезпечення (рис. 3.16).

Основними з них є кошти Державного та місцевого бюджетів у їх поєднанні, а також структурних фондів ЄС на засадах співфінансування, гранти, інвестиції, кредити тощо. Поділяємо позицію учених Інституту регіональних досліджень імені М. І. Долишнього, що за характером впливу фінансових механізмів на процеси регулювання соціально-економічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону, їх можна розділити на три групи: перша – включає кошти Державного бюджету України чи Польщі, які спрямовуються на підтримку процесів регіонального розвитку; друга група об'єднує кошти регіональних бюджетів (областей, воєводств), а також місцевого самоврядування (гмін, повітів, селищних і сільських рад, об'єднаних територіальних громад) на цілі територіального розвитку; до третьої групи відносяться фінансові ресурси Європейського Союзу та інші кошти з поза меж транскордонного регіону [54, с. 58, 66].

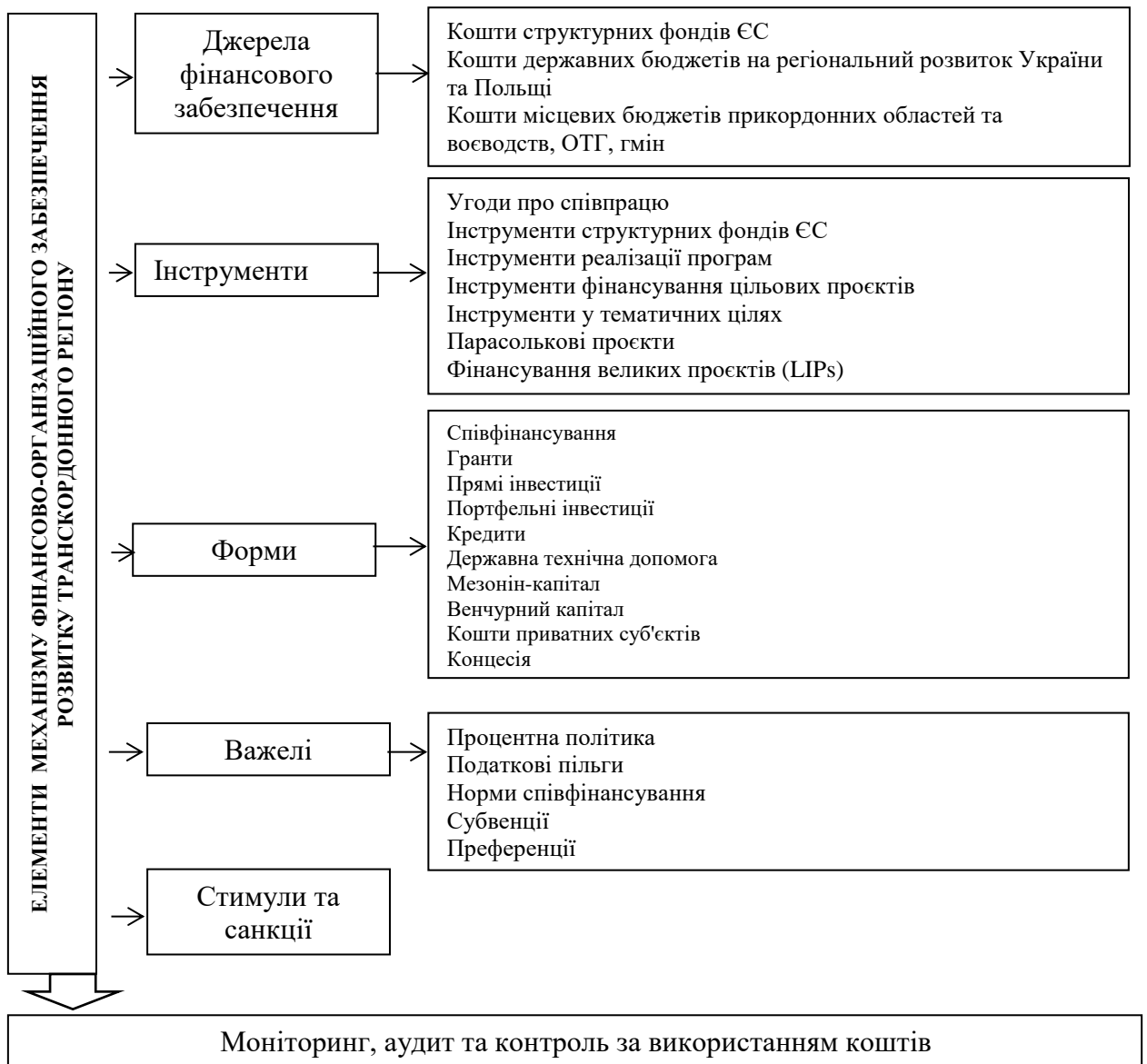

Рис. 3.16. Елементи механізму фінансово-організаційного забезпечення розвитку транскордонного регіону

Джерело: авторська розробка

В свою чергу, механізми фінансового забезпечення розвитку української частини українсько-польського транскордонного регіону можна також поділити на три групи.

До першої групи фінансових механізмів забезпечення реалізації заходів державної транскордонної політики відносяться кошти державного бюджету України, які у відповідності до Бюджетного кодексу України та Закону України «Про засади державної регіональної політики» [99] направляються на наступні

цїлі.

1. Міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам, зокрема:

- дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної здатності бюджету, який його одержує, а також додаткову дотацію на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок наданих державою податкових пільг;

- трансферти (субвенції) з державного бюджету для розв'язання пріоритетних завдань стабільного розвитку регіонів.

2. Капітальні видатки державного бюджету.

3. Державні цільові програми, у тому числі програми подолання депресивності прикордонних територій за рахунок розвитку там транспортно-логістичної інфраструктури, соціальних та освітніх об'єктів тощо.

4. Угоди щодо регіонального розвитку.

5. Програми і заходи транскордонного характеру, в тому числі інвестиційні проекти, які реалізуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку.

Перераховані вище бюджетні механізми, на нашу думку, позитивно впливають не лише на можливості фінансування реалізації державної регіональної політики, а також на розвиток транскордонного співробітництва.

Важливо зазначити, що в Україні крім бюджетних джерел та механізмів все більше для реалізації державної регіональної політики залучаються кошти, які можна віднести до другої групи, зокрема об'єднані на договірній основі фінансові ресурси суб'єктів регіональної політики, державних та приватних партнерів, а також міжнародних інституцій на основі принципів здійснення державно-приватного партнерства [99], яке виступає ще одним механізмом фінансування проектів у сфері транскордонного співробітництва.

Концепція партнерства державного та приватного секторів, що отримало значне розповсюдження у сусідніх з Україною державах, передбачає будь-які

договірні відносини, що регулюють їх співробітництво з метою надання суспільних послуг, створення та модернізації соціальної інфраструктури, розвитку інших сфер, що стосуються загальнонаціональних інтересів. Сфера застосування державно-приватного партнерства дуже різноманітна і включає транспортно-логістичну сферу (автомагістралі, фрахтові центри, термінали аеропортів, залізниці, міський державний транспорт тощо), міське планування та відновлення (відновлення і розвиток землі, локальний маркетинг, комунікаційна політика), розселення, розвиток центрів технології, муніципальні мережі водопостачання та каналізації, створення і підтримка освітніх, культурних та адміністративних служб, розвиток інфраструктури туризму тощо. У більшості випадків фінансові ресурси, призначені для фінансування проєктів державно-приватного партнерства, мобілізуються одночасно по трьох каналах: державні (чи муніципальні) субсидії, активи акціонерів та банківські позики, що передбачає використання найбільш поширених таких форм фінансування, як концесія, спільна діяльність, договори та ін.

В Україні найбільше нормативно-законодавче забезпечення отримала концесійна модель, в основному у галузях, для яких характерний довгий термін реалізації проєктів, і у тих випадках, коли передача прав власності виключається за політичними або правовими мотивами. На основі досвіду будівництва автомагістралей в державах Карпатського Єврорегіону, можна зробити висновок, що приватному фінансуванню транспортно-логістичної інфраструктури в прикордонних з Польщею територіях можуть негативно вплинути наступні чинники: низький рівень довіри зі сторони іноземних інвесторів; слабкість національних ринків капіталу; повільне збільшення доходів; традиційні методи управління у державних установах, а також скромна купівельна спроможність користувачів автомагістралей. При "нормальних" ринкових умовах, ризик щодо можливих змін у політиці і ненадійності законодавства, можна перенести на державний сектор, приймаючи до уваги, що ризик щодо інтенсивності руху, буде нести приватний сектор. У існуючих умовах концесіонери європейських країн, наприклад, намагаються

перерозподілити високу частку комерційного ризику урядам.

На нашу думку, державно-приватне партнерство могло б стати ефективним фінансовим механізмом подальшого розвитку депресивних прикордонних територій і, зокрема, українсько-польського транскордонного регіону, так як передбачає використання традиційних механізмів взаємодії господарських взаємовідносин між державною владою і приватним сектором у цілях розробки, планування, фінансування, будівництва та експлуатації об'єктів транспорту, інфраструктури, освіти, культури, збереження історичних пам'яток архітектури, заповідників і національних парків.

До недержавних механізмів залучення фінансових ресурсів для розвитку транскордонної співпраці слід також віднести інвестиційні та кредитні ресурси, кошти за рахунок міжнародної фінансової та технічної допомоги, що є досить ефективною формою фінансування проєктів. В останні роки на прикордонних територіях вагомим джерелом фінансування стає інноваційна діяльність, учасниками якої є вітчизняні та іноземні інвестори, кошти яких можна віднести до третьої групи фінансових механізмів соціально-економічного розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Як свідчить практика, особливо на польських прикордонних територіях, найбільш поширеними видами такої інноваційної діяльності є реалізація науково-технічних програм, розробка та впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, створення інноваційних продуктів тощо.

Крім вище перерахованих фінансових механізмів, серед небюджетних механізмів фінансування реалізації державної регіональної політики транскордонного співробітництва в Україні та Польщі все більшої ваги набирають кредити міжнародних фінансових установ, зокрема Світового банку (МБРР), Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), фінансові ресурси Програми східного партнерства ЄС «Польща – Білорусь – Україна», міжнародних фінансових інституцій, а також зростає частка міжнародної технічної допомоги.

Кожному із зазначених механізмів притаманні різні форми і джерела

фінансування, способи мобілізації, розподілу та форми витрачання ресурсів, а також особливості побудови фінансових відносин. Тому з метою реалізації цілей і досягнення завдань Державної регіональної політики, а також прискорення економічного розвитку прикордонних регіонів необхідно враховувати ці особливості при побудові відповідної стратегії впливу на окремі елементи фінансового механізму при реалізації проєктів транскордонної співпраці. Це вкрай важливо, так як Законом України «Про транскордонне співробітництво» передбачено [44], як уже зазначалося вище, що видатки на реалізацію програм транскордонного співробітництва можуть здійснюватися з багатьох джерел: Державного бюджету України, обласних бюджетів, місцевих бюджетів на відповідний рік, а також інших джерел, не заборонених законом. Для спільного фінансування проєктів (програм) транскордонного співробітництва може використовуватися міжнародна технічна допомога, кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій згідно із законодавством України [8, с. 113]. В Польщі, наприклад, де програми розвитку прикордонних територій фінансуються із різних джерел, у тому числі з багатьох фондів ЄС та інших зарубіжних джерел, стратегії використання фінансових механізмів використовуються подібно українським.

Таким чином, основними джерелами фінансування транскордонного співробітництва в польсько-українському транскордонному регіоні з української сторони можуть бути використані усі доступні фінансово-інвестиційні кошти, що направляються на реалізацію прикордонних та міжнародних транскордонних проєктів. До найважливіших слід віднести наступні:

1. Українські та польські національні публічні кошти, які можуть поступати як з Державного бюджету, так і з державних цільових фондів та інших державних суб'єктів сектору публічних фінансів. Крім того, в умовах децентралізації в системі управління територіями з української сторони - кошти органів самоврядування і об'єднаних територіальних громад на потреби розвитку прикордонних територій.

2. Іноземні публічні кошти: з бюджету ЄС у рамках Європейського територіального співробітництва, у тому числі: з Програми транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь - Україна - 2014-2020»; європейських структурних фондів (Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Фонд згуртування); кредитних ресурсів міжнародних фінансових установ (кошти Норвезького фінансового механізму, Фінансового механізму Європейської економічної зони, Швейцарсько-польської програми співробітництва (Swiss Contribution); фінансових поступлень із закордонних донорських програм; позаєвропейських коштів, наприклад, USAID зі США та ін.

Реальним інструментом координації та співпраці ТКС виявились парасолькові проекти «Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020», реалізація яких дозволила залучити у Львівську область більше 1,25 млн. євро коштів ЄС, об'єднати більше 100 неурядових організацій, органів місцевого самоврядування, державних адміністрацій та апробувати механізми їх кооперації з метою напрацювання рекомендацій для «Програми Польща-Білорусь-Україна 2021-2027рр. і формування пріоритетів ТКС у проекті Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року.

Слід відзначити, що на сьогодні спостерігається низький рівень використання фінансового потенціалу міжнародних програм і проектів в українсько-польському транскордонному регіоні в порівнянні з прилеглими прикордонними територіями Польщі. Пояснюється це тим, що однією з вимог використання коштів вищеназваних програм є співфінансування, обсяг якого встановлюється у розмірі не менше 10%, а фінансових ресурсів з Державного, місцевого бюджетів та інших джерел недостатньо для забезпечення визначених проектами витрат з боку національних бенефіціарів.

3. Приватні кошти (інвестиції), які, як правило, направляються на співфінансування проектів в рамках системи публічно-приватного партнерства. Необхідність збільшення питомої ваги інвестицій чи приватних коштів зумовлена тим, що інтенсифікація економічного розвитку складових українсько-польського транскордонного регіону повинна передбачати налагодження

процесу інвестування суб'єктів господарювання, особливо в українській частині регіону і це має стати стратегічним напрямом налагодження скоординованої співпраці органів державної влади самоврядних територій і суб'єктів господарювання в українсько-польському транскордонному регіоні. Як відомо, Львівська область України, а також Підкарпатське воєводство, яке є третім за розмірами у Польщі, мають вигідне розташування, значний науково-дослідницький і академічний потенціал, динамічно розвинуту економіку, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для активізації економічної діяльності. Усі вищеперераховані чинники створюють значні передумови для залучення іноземного капіталу в українсько-польський транскордонний регіон і формування в результаті так званого транскордонного ринку інвестицій. Особливостями даних інвестицій є їх акумулювання у транскордонному регіоні, характер інвестування та використання на визначених прикордонних територіях.

При цьому слід врахувати, що польські регіони є частиною європейського обсягу співпраці (ЄС) і основними чинниками впливу в них є солідарність і субсидіарність, які надають змогу більш поглибленій міжрегіональній співпраці, а також існує можливість використання фінансово-інвестиційних ресурсів, призначених для слабших (депресивних) регіонів, які вимагають реструктуризації, в той час як українські регіони можуть розраховувати лише на допомогу із зовні (програми, спеціальні фонди і т.д.), тобто з іноземних джерел.

Впродовж тривалого часу українська сторона є активним учасником реалізації багатьох програм транскордонного співробітництва, через які здебільшого реалізуються некомерційні проекти, джерелом фінансування яких є європейські фонди. Однак, серйозною проблемою подальшого розвитку українсько-польського транскордонного співробітництва з української сторони є недостатній вплив на ці процеси через відповідні фінансові механізми як регіональних органів державної влади, так і органів місцевого самоврядування, що проявляється не лише в дублюванні прав та обов'язків за деякими напрямами, а також у недостатній їх участі у фінансуванні програм транскордонного співробітництва по причині дефіциту, а в багатьох випадках

браку коштів на співфінансування (дофінансування) спільних проєктів разом з польською стороною.

Реалізація концептуальної моделі передбачає постійний моніторинг за фінансуванням в розрізі тематичних цілей та стратегічних орієнтирів, джерел та інструментів фінансування, використання коштів і досягнення транскордонного ефекту.

Моніторинг є інструментом вступного (ex-ante), проміжного (ex-mid) та завершального (ex-post) оцінювання реалізації програми та проєктів розвитку транскордонного регіону. Система моніторингу – це процедура відстеження на основі консолідованої інформації про існуючі програмні продукти, фінансові ресурси, інструменти реалізації, потенційні та реальні ризики, індикатори та їх кількісний вимір. Виконання програм та проєктів розвитку транскордонного регіону передбачає такі процедури моніторингу: на рівні програми (поточний, внутрішній, зовнішній), та її індикаторів, діючих проєктів за допомогою баз даних, регулярних контактів, відвідування та місцях у належний час після початку реалізації.

Аудит та контроль здійснюються відповідними органами як на європейському, так і на національному рівнях і охоплюють повноваження з перевірки витрат, цільового використання коштів, написання річних звітів, аудиторських висновків тощо. Фінансування на існуючі види контролю та аудиту (за винятком контролю з боку ЄС) проводиться з бюджету технічної допомоги (аудит проєктів, аудит систем управління та контролю, річних звітів програми та з бюджету проєктів (перевірка витрат проєкту незалежними аудиторами за грантовим контрактом). Обов'язковому аудиту та контролю підпадають витрати грантових проєктів, перевірка платіжних заявок бенефіціарів та їх витрат, аудит проєктів за програмним фінансуванням, аудит систем управління та контролю за програмою тощо. Єврокомісія, Європейська палата аудиторів, Управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству перевіряють використання коштів ЄС та реалізують право контролю у будь-якій формі.

Фінансово-економічне забезпечення розвитку транскордонного регіону в умовах сьогодення супроводжується низкою проблем, які знижують ефективність транскордонної співпраці, посилюють існуючі диспропорції та сповільнюють можливості реалізації цільових програм та проєктів.

По-перше, залишається недостатньо розробленою та адаптованою до вимог ЄС нормативно-правова база фінансування транскордонного співробітництва, неузгодженості у виборі інструментарію та низька інвестиційна привабливість прикордонних територій з боку України, що знижує їх потенціал для інвесторів, особливо польських та з інших країн ЄС.

По-друге, механізм процедур погодження і затвердження проєктів, який зумовлений недосконалістю законодавчо встановлених фінансових механізмів з питань впровадження програм транскордонного співробітництва за рахунок коштів державного бюджету, бюджетів регіонів і місцевих органів влади, що призводить в багатьох випадках до відсутності джерел співфінансування (дофінансування) проєктів з української сторони.

По-третє, непрозорість та складність процедури відбору програм. Так, у ст. 11 Закону України «Про транскордонне співробітництво» зазначено, що «державна фінансова підтримка може надаватися проєктам (програмам) транскордонного співробітництва, які мають достатню аргументацію щодо ефективного розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі...» [3]. Однак конкурсна комісія відбирає програми транскордонного співробітництва, використовуючи різні критерії конкурсного відбору (економічну ефективність; інноваційну спрямованість; збільшення капіталовкладень у регіон; зростання зайнятості населення; підтримку охорони навколишнього середовища; зростання цін на проєкти співробітництва; тривалість реалізації проєктів співробітництва), що породжує деякі суб'єктивні оцінки щодо визначення переможців. [10].

По-четверте, відсутність фінансування для розробки та подальшого узгодження конкретних проєктних пропозицій, а також дефіцит у місцевих бюджетах фінансових ресурсів на фінансування і співфінансування проєктів в

українській частині транскордонного регіону з причини відсутності відповідних джерел наповнення місцевих бюджетів, а також чітко установлених необхідних законодавчих норм, які дозволяли б органам місцевого самоврядування здійснювати зовнішні запозичення шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Крім того, рішення про запозичення місцевими органами влади і самоврядування повинно пройти бюрократичний шлях погодження в Міністерстві фінансів України, що ускладнює процедуру отримання позик і запозичень.

По-п'яте, неузгодженість механізмів одночасного співфінансування транскордонних проєктів коштами програм ЄС, національних і регіональних бюджетних асигнувань і позабюджетних джерел [1].

Однак, на цей час жодна програма транскордонного співробітництва, яка передбачала державну фінансову підтримку, не була реалізована, так як механізм фінансування за рахунок коштів державного бюджету практично не функціонує, що спричинено відсутністю фінансових ресурсів у Держбюджеті України. Тому для розв'язання цієї проблеми потрібно провести класифікацію видатків Державного та місцевих бюджетів на наступні роки, що дасть змогу законодавчо затвердити видатки з цих бюджетів на розвиток українсько-польської транскордонної співпраці і дозволить кожного року визначати реальний обсяг фінансування програм транскордонного співробітництва в межах фінансових коштів, які будуть передбачені у Державному та місцевих бюджетах України. При цьому слід відзначити, що для України на цьому етапі її розвитку перспективним напрямом розвитку транскордонного співробітництва є цільове спрямування фінансових ресурсів на реалізацію регіональних проєктів і програм. Однак така стратегія стане можливою до реалізації лише при умові, коли державна і регіональна політика України у сфері транскордонного співробітництва буде формуватися на засадах децентралізації влади та стимулювання участі громадськості у виконанні програм транскордонного співробітництва, як це вже відбулося в польській частині українсько-польського транскордонного регіону.

Висновки до розділу 3

1. В дисертації відзначено, що перспективні напрями розвитку українсько-польського транскордонного регіону повинні ґрунтуватись на використанні, обґрунтуванні та екстраполяції його прогнозних кількісних характеристик. Для розробки прогнозу на 2020-2022 рр. використано лінійну, поліноміальну другого порядку та степеневу моделі тренду, які дозволили окреслити перспективну динаміку окремих показників українсько-польського транскордонного регіону, таких як: обсяг реалізованої промислової продукції, експорт, імпорт товарів і послуг, чисельність міського населення, кількість туристів, студентів.

2. На основі прогнозних моделей визначено можливе зниження обсягу промислової продукції у прикордонних областях України, що входять до українсько-польського транскордонного регіону в 2022 р. до 4713 млн. євро. Натомість у прикордонних з Україною воєводствах Польщі цей показник досягне 29059 млн. євро зі збереженням стабільних темпів зростання у порівнянні з 2019 р. (на 77,4%). Експорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею регіонах України за прогнозними даними щорічно зростатиме, сягнувши у 2022 р. 6165 млн. євро (у прикордонних з Україною воєводствах Польщі – 15290 млн. євро). Імпорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України матиме тенденцію до скорочення і становитиме у 2022 р. 5089 млн. євро. Натомість у прикордонних з Україною воєводствах Польщі імпорт товарів і послуг стабільно збільшуватиметься, сягнувши у 2022 р. 10218 млн. євро.

3. Прогнозна екстраполяція трендів дозволила констатувати, що чисельність міського населення у транскордонному регіоні України матиме тенденцію до незначного скорочення та за поліноміальною моделлю тренду становитиме 2524,3 тис. осіб. У транскордонному регіоні з боку Польщі відбуватиметься аналогічна тенденція, а кількість мешканців міст досягне 1824,4 тис. осіб. Формування транскордонного туристичного кластеру

відбуватиметься в умовах зростання туризму, який у прикордонних областях України у 2021р. згідно поліноміального тренду ставитиме 252,9 тис. осіб, у прикордонних воєводствах Польщі – за степеневою моделлю – 299,6 тис. осіб. Кількість студентів у транскордонному регіоні буде скорочуватися як з боку України, так і Польщі й досягне у прогнозованому періоді в прикордонних областях України за степеневою моделлю тренду – 143,9 тис. осіб, у воєводствах Польщі згідно поліноміального тренду – 90,6 тис. осіб.

4. Доведено, що подолання існуючих диспропорцій, досягнення спільних вигод у різних напрямках й сферах транскордонної співпраці необхідно забезпечити шляхом розробки і впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону в поточному й стратегічному вимірах, яка б базувалася на сформованих взаємовигідних зв'язках. При цьому варто враховувати, що формування транскордонного регіону характеризується відмінностями та різноманіттям економічного потенціалу, технологічної траєкторії, соціальної динаміки, структур управління, засобів регулювання, культурної ідентичності. Запропоновано інтегровану політику розвитку транскордонного регіону розглядати як діяльність національних і наднаціональних суб'єктів та учасників двох або більше держав, розмежованих кордоном у різних сферах функціонування прикордонних територій із спільним ендегенним транскордонним потенціалом з метою поглиблення взаємовигідної співпраці, досягнення конвергенції, конкурентоспроможності, сталого, інклюзивного розвитку. Такий підхід може використовуватися як рекомендаційна основа для обґрунтування перспективних напрямів розвитку транскордонного регіону, визначення стану локальних економік прикордонних територій, їх смарт-спеціалізацій, вирішення спільних проблем забезпечення охорони довкілля, безпеки транскордонного руху людей, товарів, послуг, капіталів.

5. Запропонований авторський підхід до виокремлення типів, рівнів, характерних ознак, ступеня транскордонної взаємодії, видів зближення й розходження та поділу транскордонних регіонів на слабоінтегровані,

напівінтегровані й сильно інтегровані на основі таких критеріїв як економічний потенціал та спеціалізація, характер взаємозв'язків, інституційне забезпечення, організаційні структури управління та ступінь їх взаємодії, ступінь проникності кордонів, ступінь доступності фінансового інструментарію для формування інтегрованих транскордонних регіонів. Запропонований підхід дозволив оцінити українсько-польський транскордонний регіон як напівінтегрований, у якому реалізуються спільні програми та проєкти, співпраця у різноманітних сферах суспільної діяльності.

6. Конкретизовано стратегічні напрями співпраці у найбільш важливих сферах спільної діяльності українсько-польського транскордонного регіону. Запропоновані стратегічні орієнтири в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній та безпековій площинах, які в першу чергу орієнтовані на використання внутрішнього ендогенного потенціалу та забезпечення інтеграційного прориву на модернізаційній основі.

7. Концептуально доведено, що вдосконалення фінансово-організаційного забезпечення розвитку транскордонного регіону повинно ґрунтуватись на впровадженні дієвого механізму, який являє собою сукупність елементів фінансового забезпечення транскордонного регіону, поєднання яких в контексті джерел, інструментів, форм і важелів забезпечує досягнення цільових орієнтирів, синергії та транскордонного ефекту. На відміну від існуючих, авторський підхід відображає поєднання елементів, процес акумулювання фінансових ресурсів для реалізації завдань функціонування транскордонного регіону, моніторинг і контроль за використанням коштів.

8. Доведено, що фінансово-організаційне забезпечення транскордонного регіону вимагає удосконалення процесів моніторингу, аудиту та контролю, передбачає постійний відстеження обсягів та джерел фінансування в розрізі тематичних цілей, стратегічних орієнтирів, інструментів фінансування, використання коштів і досягнення транскордонного ефекту. Обґрунтовано,

що система моніторингу – це процедура відстеження на основі консолідованої інформації про існуючі програмні продукти, фінансові ресурси, інструменти реалізації, потенційні та реальні ризики, індикатори та їх кількісний вимір.

Основні положення розділу знайшли відображення в публікаціях дисертанта [146, 148, 152, 154, 156, 159, 160].

ВИСНОВКИ

У дисертації проведено теоретичне обґрунтування та запропоновано практичне розв'язання важливої проблеми, пов'язаної із удосконаленням організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. В результаті проведеного дослідження зроблено низку висновків та рекомендацій.

1. На основі теоретичного узагальнення існуючих наукових підходів запропоновано "транскордонний регіон" розглядати як територіально цілісне, організаційно й економічно сформоване утворення двох або більше прикордонних регіонів країн, розмежованих спільним кордоном, яке характеризується взаємопроникністю, взаємовигідністю зв'язків та відносин у різних сферах суспільних та економічних інтересів. Такий підхід, на відміну від існуючих, має комплексний, цільовий та функціональний характер функціонування транскордонного регіону.

2. Подальшого розвитку отримали підходи до класифікації транскордонних регіонів шляхом введення низки нових критеріальних ознак, таких як: масштабність; розвиток та ступінь транскордонної співпраці; тип інтеграції; географічне положення; ступінь гомогенності (однорідності); рівень розвитку та підтримка у структурній політиці ЄС; природні особливості; механізм реалізації транскордонної співпраці; інструменти та форми реалізації; ініціатори транскордонної співпраці. Запропонований підхід дозволив розглядати транскордонний регіон як об'єкт реалізації визначених цільових орієнтирів, програм і проєктів та інтегроване цілісне утворення з особливими географічними, інтеграційними, інструментальними, фінансовими характеристиками.

3. У роботі удосконалено систему організаційно-економічного забезпечення, орієнтованого на розвиток транскордонних регіонів, яка складається з трьох основних блоків: адміністративно-управлінського, організаційно-фінансового та інституційно-організаційного, та на відміну від існуючих зорієнтована на удосконалення транскордонної співпраці через

впровадження нових інструментів фінансування.

4. Розвинуто механізми організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів, які інтегровані в єдину систему, взаємно підсилюючи, або послаблюючи вплив один одного і спрямовані на реалізацію цілей транскордонної співпраці, а саме: інституційно-правовий, єврорегіональний, фінансовий, прикордонно-торговельний, інформаційно-освітній, комунікаційно-мережевий, міграційний, маркетинговий, підприємницький, преференційний та інші.

5. У дисертації обґрунтовано, що співпраця у транскордонному регіоні орієнтується на досягнення спільних вигод та економічної конвергенції, стан якої запропоновано оцінювати з використанням кількісних та якісних показників, що характеризують транскордонний рух товарів і послуг, бізнес-активність та інвестиційну привабливість.

6. Враховуючи географічне та транзитне положення транскордонного регіону, його особливе значення в активізації зовнішньоекономічної діяльності у роботі визначено динаміку коефіцієнта покриття експортом імпорту, кількісне значення якого підтвердило існуючі проблеми у зовнішньоекономічній діяльності транскордонного регіону й України загалом та перевищення імпорту над експортом.

7. Бізнес-активність транскордонного регіону в роботі визначено співвідношенням обсягів промислової продукції на одиницю населення транскордонного регіону, яке у прикордонних областях України склало у 2018р. 1112 євро, у воєводствах Польщі - 4915 євро. Обґрунтовано, що транскордонна інвестиційна активність є важливим критерієм виміру привабливості та зацікавленості щодо прямого та капітального інвестування. Доведено, що в абсолютному вимірі в 2018р. розрив у вкладеннях в капітальні інвестиції між прикордонними воєводствами Польщі та 3 прикордонними областями України склав 5007 млн. євро. Інвестиційна активність транскордонного регіону на одиницю населення з боку України зросла у 2018р. до 296 євро, Польщі - до 1370 євро.

8. Політика згуртованості, соціальної, наближеної до людей, екологічної та зеленої Європи реалізується через використання фінансових інструментів транскордонної, міжрегіональної, транснаціональної співпраці й налагодження співробітництва найвіддаленіших регіонів.

9. У дисертації відзначено, що реалізація мікро-, великих інфраструктурних, інтегрованих, симетричних, національних проєктів відповідає чітко визначеним параметрам, а саме: впроваджується у транскордонному регіоні, створює додану вартість, має транскордонний ефект. Реалізація програмних тематичних цілей й використання низки фінансових інструментів є узгодженими, взаємопов'язаними та регламентованими.

10. Оцінювання організаційно-фінансового забезпечення у транскордонному регіоні дозволило стверджувати, що розподіл коштів з фондів ЄС в найбільшій мірі спрямовувався на досягнення цілей "Доступність" - 30,5%, "Безпека" - 24,2%, "Кордони" - 18,1%, "Спадщина" - 17,6% від загального обсягу фінансування.

11. В дисертації відзначено, що перспективні напрями розвитку українсько-польського транскордонного регіону повинні ґрунтуватись на використанні, обґрунтуванні та екстраполяції його прогностичних кількісних характеристик. Для розробки прогнозу на 2020-2022 рр. використано лінійну, поліноміальну другого порядку та степеневу моделі тренду, які дозволили окреслити перспективну динаміку окремих показників українсько-польського транскордонного регіону, таких як: обсяг реалізованої промислової продукції, експорт, імпорт товарів і послуг, чисельність міського населення, кількість туристів, студентів.

12. Доведено, що подолання існуючих диспропорцій, досягнення спільних вигод у різних напрямках й сферах транскордонної співпраці необхідно забезпечити шляхом розробки і впровадження інтегрованої політики розвитку транскордонного регіону в поточному й стратегічному вимірах, яка б базувалася на сформованих взаємовигідних зв'язках. Запропоновано інтегровану політику розвитку транскордонного регіону розглядати як діяльність національних і наднаціональних суб'єктів та учасників двох або більше держав, розмежованих

кордоном у різних сферах функціонування прикордонних територій із спільним ендегенним транскордонним потенціалом з метою поглиблення взаємовигідної співпраці, досягнення конвергенції, конкурентоспроможності, сталого, інклюзивного розвитку. Такий підхід може використовуватися як рекомендаційна основа для обґрунтування перспективних напрямів розвитку транскордонного регіону.

13. Запропонований авторський підхід до виокремлення типів, рівнів, характерних ознак, ступеня транскордонної взаємодії, видів зближення й розходження та поділу транскордонних регіонів на слабоінтегровані, напівінтегровані й сильно інтегровані на основі таких критеріїв як економічний потенціал та спеціалізація, характер взаємозв'язків, інституційне забезпечення, організаційні структури управління та ступінь їх взаємодії, ступінь проникності кордонів, ступінь доступності фінансового інструментарію для формування інтегрованих транскордонних регіонів, в результаті якого оцінено українсько-польський транскордонний регіон як напівінтегрований.

14. Конкретизовано стратегічні напрями співпраці у найбільш важливих сферах спільної діяльності українсько-польського транскордонного регіону. Запропоновані стратегічні орієнтири в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній та безпековій площинах, які в першу чергу орієнтовані на використання внутрішнього ендегенного потенціалу та забезпечення інтеграційного прориву на модернізаційній основі.

15. Концептуально доведено, що вдосконалення фінансово-організаційного забезпечення розвитку транскордонного регіону повинно ґрунтуватись на впровадженні дієвого механізму, який являє собою сукупність елементів фінансового забезпечення транскордонного регіону, поєднання яких в контексті джерел, інструментів, форм і важелів забезпечує досягнення цільових орієнтирів, синергії та транскордонного ефекту. На відміну від існуючих, авторський підхід відображає поєднання елементів, процес акумулювання фінансових ресурсів для реалізації завдань функціонування транскордонного регіону, моніторинг і контроль за використанням коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артёмов І. В. Транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України: монографія. Ужгород: Ліра, 2009. 520 с.
2. Бабанська О. В. Формування моделі транскордонного співробітництва в умовах глобалізації. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2015. Т. 20. Вип. 5. С. 167-171.
3. Бабець І. Г. Інноваційна модель транскордонного співробітництва України та Польщі: автореф. дис. канд. екон. наук. Тернопіль, 2006. 22 с.
4. База даних Головного управління статистики у Львівській області. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Dialog/statfile.asp?lang=1.
5. Баланда А. Соціально-економічні фактори зумовленості міжнародної міграції населення. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2010. № 3. С. 4-9.
6. Беленький П. Ю., Мікула Н. А. Методологічні аспекти міжрегіонального та транскордонного співробітництва. Зовнішньоекономічний кур'єр. № 1–2. Львів : ТПП, 2001. С. 9 – 13.
7. Беленький П., Мікула Н. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів. Регіональна політика: методологія, методи, практика. Монографія. / За ред. академіка НАНУ М. І. Долішного. Л.: НАН України. ІРД, 2001. С. 654–697
8. Богородецька О. Україна та Польща: тенденції співпраці міст-побратимів. URL: www.rbisnbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
9. Борисенко О. П., Лебедєва А. Ю. Проблеми та перспективи розвитку українсько-польського кордону в аспекті транскордонного співробітництва. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2015. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_2_12.
10. Борщевський В. Деструктивні ефекти Євро-2012 у контексті розвитку підприємництва в малих прикордонних містах України. Вплив Євро-2012 на активізацію транскордонного співробітництва та розвиток підприємництва. Львів: Регіональний філіал НІСД в м. Львові, 2009.

11. Борщевський В. Україна і Польща в умовах розширеного ЄС: економічна оптимізація та глобальне партнерство: Монографія. Львів: Аверс, 2009. 244 с.
12. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія. Львів: Аверс, 2007. 328 с.
13. Борщевський В. В., Притула Х. М., Куцаб-Бонк К. К. Конвергенція в українсько-польському транскордонному регіоні : науково-аналітична доповідь. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України”. Львів, 2017. 108 с.
14. Васильців Т. Пріоритети державної політики розвитку малого транскордонного підприємництва регіону. Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та транскордонного співробітництва у підвищенні конкурентоспроможності західних регіонів України. Львів: Регіональний філіал НІСД в м. Львові, 2011.
15. Визначення основних напрямів смарт-спеціалізації м. Києва. Звіт про результати надання дослідницьких послуг НАН України. URL: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2019/10/22/Zvit_dosl.pdf.
16. Виявлення чинників та шляхів розвитку транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України на основі дослідження громадської думки: офіційна інтернет-сторінка Регіонального Філіалу НІСД у м. Львові. URL: <http://www.niss.lviv.ua/analytics/111.htm>.
17. Внукова Н. Н. Концептуальные основы формирования трансграничных финансовых кластеров. URL: <http://lib.usue.ru/resource/free/12/s176.pdf>.
18. Волинчук А. Б. Трансграничный регион: теоретические основы геополитического исследования. ГИСДВ. 2009. №4. С. 49-55.
19. Гадзало А. Я. Сучасний стан розвитку програм транскордонного співробітництва. Збалансоване природокористування. 2017. № 4. С. 66-69.
20. Галик В. Україна в Європі і світі: навч. посіб. К. : Знання, 2013. 364с.
21. Гегедош К. В. Транскордонне освітньо-наукове співробітництво з міжнародного цифрового маркетингу в Карпатському євро регіоні. Маркетинг і

цифрові технології. 2020. Т. 4, № 2. С. 27-43.

22. Герасимчук З. В. Транскордонне співробітництво регіонів: методика оцінки та шляхи активізації: Монографія/ З.В. Герасимчук, Л.В. Корольчук. Луцьк: Настир'я, 2009. – 184 с.

23. Гоблик В. В. Інституційно-правові аспекти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах у контексті європейської інтеграції. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 3. С. 19-22.

24. Гоблик В. В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект. монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2012. 305 с.

25. Головне управління статистики у Львівській області. База даних транскордонної статистики.
http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Database/30/databasetree_no_uk.asp

26. Дергачев В.А. Геоэкономика (современная геополитика). Учебник для вузов. Киев: ВИРА-Р, 2002. 512 с.

27. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2016—2020 роки № 554 від 23 серпня 2016 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249264044>.

28. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021 – 2027 роки. URL: <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskisty/proekt-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrayiny-pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-programy-rozvytku-transkordonnogo-spivrobitnyctva-na-2021-2027-roky/>

29. Державна служба статистики України. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

30. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027р. Затв. Постановою КМУ № 695 від 05 серпня 2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.

31. Додатковий протокол до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями

(Страсбург, 9 листопада 1995 року). Додатковий протокол ратифіковано із заявою Законом № 1879-IV від 24 черв. 2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 534. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_099.

32. Досвід Польщі у сфері адміністративно-територіальної реформи URL: <http://ogo.ua/articles/view/2015-07-09/64668.html>.

33. Експертний звіт щодо Програми Транскордонного Співробітництва Польща–Білорусь–Україна 2014-2020 рр. Європейського Інструменту Сусідства. URL:

http://www.euroreg.uw.edu.pl/dane/web_euroreg_publications_files/5215/report_full_pl-by-ua_ukr_30-10-2013.pdf.

34. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями: Конвенція, Міжнародний документ від 21.05.1980. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_106.

35. Єврорегіони за участю України. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/CBC/ua/reference/reference>.

36. Євростат: офіційний сайт. URL: www.epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat.

37. Журба І. Є. Пріоритетні форми трансформації транскордонного співробітництва в умовах наближення України до ЄС: монографія. Хмельницький : ХНУ, 2012. 276 с.

38. Забарна Е. М. Територіальні громади в європейському транскордонному просторі. Економічний форум. 2020. № 3. С. 3-9.

39. Загальна характеристика транскордонних регіонів. Головне управління статистики у Львівській області. URL: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/cooperation/coop_indicators.php?ind_page=ind.

40. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII#Text>.

41. Закон України «Про місцеве самоврядування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

42. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

43. Закон України «Про органи самоорганізації населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14#Text>.

44. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 №1861-IV (Електронний ресурс). Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.

45. Закон України про державний кордон України від 04.11.1991 р. № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1777-12>.

46. Закон України про місцеве самоврядування в Україні від 24 червня 1997 р. № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр>.

47. Закон України про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 40. Ст.2021.

48. Зарічна О. В. Стимулювання розвитку інноваційного підприємництва на засадах транскордонного партнерства. Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія : Економічні науки. 2018. № 5. С. 31–40.

49. Зарічна О. В. Стратегічні вектори інноваційного розвитку транскордонного співробітництва. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 6. С. 40-46.

50. Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

51. Інформаційне забезпечення транскордонного співробітництва України: теоретичні аспекти: кол. моногр. [А. М. Митко, Б. М. Юськів, Н. П. Карпчук та ін.]. Луцьк : Вежа-Друк, 2013. 268 с.

52. Каблак Н. І., Куцина І. А., Гурчумелія У. І. До питання розвитку, забудови та раціонального використання транскордонних територій. Містобудування та територіальне планування. 2019. Вип. 70. С. 250-261.

53. Калат Я. Я., Демедюк О. П. Перспективи розвитку інституціоналізованих форм транскордонного співробітництва в Україні.

Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 5. С. 92-97.

54. Карпатський регіон : актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. В.С. Кравців. – Львів, 2013. – Т. 5. Фінансовий потенціал / відп. ред. І.З. Сторонянська. – 2013. – 300 с.

55. Ковалко Б. Вибрані проблеми польсько-української транскордонної співпраці. Господарський довідник. Замость, грудень 2006. 148 с.

56. Ковалюк О.М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики): монографія / О.М. Ковалюк. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – 396 с.

57. Колінько Н.І. Організаційно-економічне забезпечення розвитку транскордонного співробітництва в регіоні. Автореф. дис. канд. екон. наук / НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 1999. 18 с.

58. Корольчук Л. В. Роль інформаційних чинників у контексті активізації транскордонного співробітництва регіонів. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2081/1/Korolchuk.pdf>.

59. Кузьменко О.В. Теоретичні аспекти формування фінансів міста та ідентифікація їх структури / О.В.Кузьменко, Є.О.Балацький // http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_30/10_30_50.pdf

60. Кучинская Т. Трансграничный регион как форма социокультурного пространства: в поисках когнитивной модели исследования. Современные проблемы науки и образования. 2011. № 6. URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=5045>.

61. Копилюк О. І. Куцаб П. Особливості формування і реалізації стратегії розвитку транскордонного співробітництва. Регіональна економіка. 2019. № 1. С. 31-38.

62. Левчук В. Ю. Методичний підхід до оцінки транскордонного ефекту співробітництва прикордонних регіонів. Економічний форум. 2015. № 2. С. 122-127.

63. Литвишко О. М. Модели и формы трансграничного сотрудничества. Каспийский регион: политика, экономика, культура. 2015. №2 (43). С. 171-178.
64. Ліньков М. О. Сучасні тенденції розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України. Менеджер. 2016. № 1. С. 113-119.
65. Лутчак В. Ф. Інституційне та ресурсне забезпечення політики транскордонного співробітництва України та країн Європейського Союзу. Ефективність державного управління. 2014. Вип. 39. С. 287-294.
66. Луцишин Н. Розвиток і функціонування транскордонного об'єднання – Єврорегіону «Буг» // На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів / За ред. С. Максименка, І. Студеннікова. К. 2000. С.77.
67. Макогон Ю. В., Ляшенко В. И. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества: Монография. 2–е изд., исп. и доп. Донецк: ООО «Юго–Восток, Лтд», 2003. С. 176–177.
68. Маркетинговий механізм посилення конкурентоспроможності вітчизняного зерна. URL: <http://chitalky.ru/?p=2012>.
69. Маркетингові механізми забезпечення інноваційного розвитку економічних систем. URL: <http://uad.exdat.com/docs/index-626071.html?page=6>.
70. Маркович В. В. Методичні підходи до дослідження соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва. Регіональна економіка. 2015. № 1. С. 136-144.
71. Международная банковская деятельность после кризиса стала более безопасной. Обзор МВФ. URL: <https://www.imf.org/ru/News/Articles/.../sopol040815a>.
72. Мельник О. Г., Приведа Р. Б. Проблеми фінансування програм і проєктів транскордонного співробітництва в Україні. Бізнес Інформ. 2020. № 5. С. 87-93
73. Методологічні пояснення. URL: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm.
74. Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та

транскордонного співробітництва у підвищенні конкурентоспроможності західних регіонів України. – Львів: Регіональний філіал НІСД в м. Львові, 2011. 143 с.

75. Мицишин О. Л., Ємельянов О. Ю. Виділення та групування чинників, які обумовлюють економічну ефективність утворення транскордонного агропромислового кластеру. Агросвіт. 2020. № 16. С. 42-49.

76. Мігущенко Ю. В. Проблеми та інноваційні стратегічні підходи й інструменти розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Європейським Союзом в умовах децентралізації. Інтелект XXI. 2018. № 1. С. 20-24.

77. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://icps.com.ua/>

78. Мікула Н. А. Щодо підвищення ефективності організаційно-економічного забезпечення єврорегіонального співробітництва України та ЄС : Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1229>.

79. Мікула Н. А., Засадко В. В. Трансдордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : монографія. К.: НІСД, 2014. 316 с.

80. Мікула Н. А., Толкованов В. В. Національна доповідь «Сучасний стан та перспективи розвитку трансдордонного співробітництва в Україні» (основні положення проекту). Регіональна економіка. 2010. № 3 (57). С. 11-12.

81. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Львів: ІРД НАН України, 2003. 222с.

82. Мікула Н., Дацко О. Регіональні бренди як чинник забезпечення конкурентоспроможності територій у контексті розвитку трансдордонного співробітництва. Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та трансдордонного співробітництва у підвищенні конкуренто-спроможності західних регіонів України. Львів: Регіональний філіал НІСД в м. Львові, 2011.

83. Мікула Н.А. Щодо підвищення ефективності організаційно-економічного забезпечення єврорегіонального співробітництва України та ЄС:

Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1229>.

84. Мокринська З. Фінансові аспекти транскордонного співробітництва/ URL: http://www.econa.at.ua/Vypusk_5/mokrynska.pdf.

85. Монастирний В.М. Шляхи вдосконалення державного регулювання міжрегіонального співробітництва. URL: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2013-2/doc/3/03.pdf>.

86. Ободовська В., Олійник Я. Сучасний соціально-економічний стан транскордонного співробітництва між Україною та республікою Польща. *Journal of Education, Health and Sport*. 2017. № 7(4). С. 210-221.

87. Огляд стану та перспективи розвитку міждержавних електричних мереж. Транскордонні передачі електроенергії загальноєвропейської енергосистеми ENTSO-E: Міненерговугілля України. URL: <https://ua.energy/wp-content/uploads/2018/12/Transkordonna-peredachi-elektroenergiyi.pdf>.

88. Огнева Н. Ф. Организационные аспекты развития трансграничного сотрудничества. URL: teoria-practica.ru/rus/files/arhiv_zhurnala/.../ogneva.pdf.

89. Організаційні та фінансові механізми розвитку транскордонного співробітництва: монографія. Копилюк О. І., Музичка О. М., Бублик М. І., Куцаб П. А. Львів : СПОЛОМ, 2020. 207с.

90. Папіш Н. Вплив транскордонного співробітництва на функціонування українсько-польського державного кордону. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2014. Т. 27-28. С. 258-262.

91. Петренко З. О. Прикордонне співробітництво в контексті євроінтеграційного курсу України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.05.01 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». Київ, 2001. — 17 с.

92. Петров П. Ю. Стратегічне забезпечення транскордонного співробітництва. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 3(107). С. 181-188.

93. Політика транскордонного співробітництва Львівської області. Аналітичний звіт. Львів: «Європейський діалог», 2015. URL: www.dialog.lviv.ua.

94. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 роки» № 554 від 23 серпня 2016 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/554-2016-п>.

95. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2015 № 821 «Деякі питання реалізації у 2015-2017 роках державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

96. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 587 «Деякі питання розвитку транскордонного співробітництва та єврорегіонів». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

97. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

98. Приходько В. Міжнародна співпраця регіонів в контексті зближення України та ЄС: зовнішньоекономічні, інвестиційні та управлінські аспекти. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1554/>

99. Про засади державної регіональної політики Закон України (реєстр. № 0908 від 5.02.2015 р.). URL: <http://rada.gov.ua>.

100. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: Монографія / за ред. Н. Мікули, В. Борщевського, Т. Васильціва. Львів, 2009.

101. Програма транскордонного співробітництва "Польща-Білорусь-Україна" 2021-2027. URL: <https://pbu2020.eu/ua/news2021-2027>.

102. Протокол № 3 до Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями стосовно об'єднань Єврорегіонального співробітництва (ОЄС). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1994_947.

103. Пухир С. Т. Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики: сутність та складові. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2015. № 11. С. 280-286.

104. Регіональні стратегії розвитку. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvitku>.

105. Регламент ЄС № 1082/2006 Європарламенту і Ради від 05.07.2006 р. щодо Європейських угруповань територіального співробітництва. URL: www.eur-lex.europa.eu/.../LexUriServ.do?uri.

106. Регламент ЄС № № 897/2014 «Правила реалізації програм прикордонного співробітництва, що фінансуються згідно з Регламентом (ЄС) № 232/2014 Європейського Парламенту і Ради про загальні положення Європейського інструменту сусідства» від 18.08.2014 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0897&qid=1421236474671&from=EN>

107. Рекомендація Ради Європи № 117/2002 «Про сприяння транскордонному співробітництву - важливому чиннику демократичної стабільності в Європі». URL: www.enpi.org.ua.

108. Ренькас Т. І. Інституційне забезпечення міжрегіонального та транскордонного співробітництва західних областей України. Економіка та держава. 2014. № 7. С. 141–144.

109. Реутов В. Транскордонне співробітництво регіонів України: теоретико-практичні аспекти розвитку. Ефективна економіка (електронне фахове видання). URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=912>.

110. Розвиток транскордонного співробітництва: науково-аналітична доповідь. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 89 с.

111. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами» від 28 жовтня 2015 р. № 1149-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

112. Рутицька В. Як працює аграрна євроінтеграція? Законодавча складова. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2015/04/29/7033393>.

113. Свірідова Н.Д. Організаційно-економічне забезпечення регіональної політики залучення іноземних інвестицій. Автореф. дис. докт. екон. наук / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк, 2006. 40 с.

114. Синергія програм транскордонного співробітництва та стратегій регіонального розвитку в Україні / упоряд. Є. Романенко. Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2018. 92 с.

115. Соколовський О. Вплив міжетнічних відносин на розвиток транскордонної співпраці. Грані. 2020. Т. 23, № 4. С. 57-65.

116. Сокольська Т. В., Поліщук С. П. Роль публічного управління у розвитку транскордонного співробітництва. Аспекти публічного управління. 2018. Т. 6, № 5. С. 24-32.

117. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>.

118. Стратегія розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 рр. URL: <https://carpathia.gov.ua/storinka/strategiya-rozvytku-zakarpatskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv>.

119. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 рр. URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/948_Strategija.pdf.

120. Стратегія транскордонного співробітництва Люблінського воєводства, Волинської області, Львівської області та Брестської області на 2014-2020 роки: URL: <https://archive.lvivoblrada.gov.ua>.

121. Студенніков І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / За ред. С. Максименка. К.: Логос, 2000. С. 138–167.

122. Студенніков І. Феномен єврорегіонів в контексті методології історико-регіональних досліджень. Історія України. Маловідомі імена, події, факти. Вип. 22-23. Київ, 2003.

123. Терещенко Т. В. Науково-методичні основи забезпечення розвитку транскордонного співробітництва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

економ. наук : спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Т. В. Терещенко. – К., 2005. – 20 с.

124. Територіальний розвиток та регіональна політика в Україні / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»; наук. редактор В.С.Кравців. – Львів, 2015. – 204 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

125. Тимечко І. Р. Розвиток транскордонного співробітництва в розрізі західних регіонів України. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 2. С. 114-117.

126. Тихомирова Є. Транскордонне співробітництво крізь призму дискурсивної свідомості. URL: Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2014. № 3. С. 237-242.

127. Ткачук Ю. В. Транскордонне співробітництво як інструмент вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів в рамках ЄС. Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 54. С. 130-136.

128. Транскордонне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України / За заг. ред. В. Борщевського. – Львів: Інститут міжнародних економічних досліджень – Регіональний філіал НІСД в м. Львові, 2008. 160 с.

129. Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи. Монографія. За загальною редакцією І.В. Артёмова. Ужгород, 2012.

130. Третяк В. В. Організаційно-економічне забезпечення розвитку регіональних зовнішньоекономічних зв'язків. Автореф. дис. докт. екон. наук / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Донецьк, 2005. 42 с.

131. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про правила місцевого прикордонного руху. URL: [www.http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=616_138](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=616_138).

132. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони № 1678-VII від 16.09.2014. URL:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.

133. Угода про Асоціацію Україна-ЄС: дороговказ реформ. К.: Представництво фонду Конрада Аденауера в Україні, 2012. 53 с.

134. Украина и её регионы : Монография : [в 4 т.]. Т. 3. Донецк: Юго-восток. 2011.

135. Урбан О. А. Транскордонне співробітництво України як форма розвитку європейської економічної інтеграції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка». Львів, 2004. 20 с.

136. Федонюк С. До питання інформаційного забезпечення транскордонної мобільності працівників у Європейському Союзі. URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2066/1/Fedoniuk.pdf>.

137. Фінансовий потенціал регіону: механізми формування та використання б монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2012. 307 с.

138. Хлобистов Є. Фінансові механізми управління охороною довкілля та природокористуванням в Україні / Є. Хлобистов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mama-86.org.ua/archive/ecodemocracy/experts-khlobystov_u.htm.

139. Циганкова Т. Розвиток системи регулювання міжнародної торгівлі. URL: <http://fingal.com.ua/content/view/214/39/1/1>.

140. Цісінська О. Б. Можливості використання інструментів та механізмів Європейського Союзу в рамках транскордонного співробітництва України. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2018. Вип. 3. С. 68-72.

141. Чепурова О. Б. Трансграничность в дизайне. Вестник ОГУ. 2011. №9(128). С. 58-66.

142. Чи є євро регіони інноваційною формою розвитку транскордонного співробітництва України. URL: <http://kosiv.info/rada/kosivs/tidings/23874-chy-je-jevroregiony-innovacijnoju-formoju-rozvytku-transkordonnogo-spivrobitnytva->

ukrajiny.html.

143. Шутак Т. Г. Адміністративно-правове регулювання здійснення основних форм транскордонного співробітництва. Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Право. 2020. Вип. 8. С. 135-139.

144. Юськів Б. М. Функції інформаційного забезпечення транскордонного співробітництва : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/2059/1/Yuskiv.pdf>.

145. Янків М. Засоби удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 18-19 квітня 2016 р. С. 39-42.

146. Янків М. М. Концептуальні засади формування інтегрованої політики розвитку українсько-польського транскордонного регіону. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe*. 2020. № 10 (62). Ч. 3. С. 36-41.

147. Янків М. М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Збірник наукових праць за результатами круглого столу "Суспільно-економічні аспекти транскордонної співпраці України та Польщі: історія, сучасність і майбутнє". 2014. Вип. 2. С. 256-263.

148. Янків М. М. Особливості організаційно-фінансового забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Актуальні питання економіки, фінансів та менеджменту в сучасних умовах: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14 листопада 2020 р. Одеса: ГО "Центр економічних досліджень та розвитку". С. 111-115.

149. Янків М. М. Особливості та проблеми розвитку українсько-польського торговельно-економічного співробітництва. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний і секторальний аналіз): монографія / М. Д. Янків. Львів: Світ, 2011. 397 с. підрозділ

3.2. "Особливості та проблеми розвитку українсько-польського торговельно-економічного співробітництва" – С.108-127.

150. Янків М. М. Специфіка формування та еволюції адміністративно-управлінського забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Транскордонне співробітництво: ключові ідеї та перспективи", 20-22 травня 2016 р. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. С.105–107.

151. Янків М. М. Стратегічні пріоритети державної політики України в становленні організаційно-економічних механізмів розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС. Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, 21-22 травня 2015 р. Львів : ЛКА, 2015. С. 132-133.

152. Янків М. М. Сучасні організаційні форми транскордонного співробітництва. Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 30 жовтня 2020 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2020. С. 84-86.

153. Янків М. М. Теоретичні аспекти та особливості функціонування транскордонного регіону. Бізнес-інформ. 2020. № 11. С. 6-12.

154. Янків М. М. Фінансовий механізм розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2020. Вип. 6 (146). С. 32-37. – 0,68 д.а.

155. Янків М. М., Чемерис В. А., Куцаб–Бонк К. К. Інфраструктурне забезпечення конвергенції економіки сільських територій в українсько–польському транскордонному регіоні. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. Львів, 2016. Т. 18. № 2 (69). С. 176-182.

156. Янків М. М. Характер впливу організаційно-фінансового забезпечення на розвиток українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 6. С. 130-144.

157. Янків М. М. Механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2015. Вип. 6. С. 63-68.

158. Янків М. М. Роль організаційно-економічного забезпечення в розвитку транскордонних регіонів. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 4. С. 358-367.

159. Янків М. М. Шляхи формування механізмів українсько-польського транскордонного регіону. Сучасні тенденції розвитку світових фінансів: матеріали наукової конференції, 12 травня 2015р. м. Київ. С. 17-19.

160. Янків М. М., Куліш І.М., Фетько С. Екологічна безпека сільських територій поблизу українсько-польського кордону. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (Серія: Економічні науки). 2020. Т. 22. № 96. С. 15-20.

161. Яремович П. П. Роль розвитку інфраструктурних об'єктів України у транскордонному співробітництві. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 119(2). С. 122-128.

162. Яцишин М. Хроніка найважливіших подій правового забезпечення транскордонного співробітництва Волині в межах єврорегіону "Буг". Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2013. № 10. С. 122-131.

163. Яковлева О. Н. Социально-экономические аспекты регионального трансграничного сотрудничества : дисс. ... кандидата экономических наук : 08.00.05 / Яковлева Ольга Николаевна. Санкт-Петербург, 2007. 211 с.

164. Ястшембська В. Роль єврорегіонів і транскордонного співробітництва у процесі європейської інтеграції [Електронний ресурс] / В. Ястшембська – Режим доступу: http://www.univ.rzeszow.pl/nauka/konferencje/rl_most/ukr/09-Jastrzebskaszablon-UKR.pdf.

165. Яхно Т.П., Макогін З.Я. Пріоритетні напрями формування інвестиційної співпраці України з країнами ЄС. Економічний часопис- XXI: науковий журнал, 5-6 2014, с. 21-24

166. Яременко О. Ф. Транскордонне співробітництво як напрям сучасної зовнішньоекономічної політики. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 1. С. 225-231.

167. Bank Danych Lokalnych. Główny Urząd Statystyczny. URL: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>.

168. Biuletyn statystyczny straży granicznej za 2018 r. Komenda Główna Straży Granicznej. Warszawa, styczeń 2019 r. URL: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/granica/statystyki-sg/2206,Statystyki-SG.html>.

169. Bufon M. Cross-border policies and spatial and social integration: between challenges and problems european spatial research and policy. 2011. № 18(2). p. 29-45. URL: https://www.researchgate.net/publication/227640235_Cross-Border_Policies_and_Spatial_and_Social_Integration_Between_Challenges_and_Problems.

170. CoE (1972) Europäisches Symposium der Grenzregionen. Die Zusammenarbeit europäischer Grenzgebiete. Strasbourg: Council of Europe. CoE, 1972: 29. URL: <https://rm.coe.int/09000016806753bd>.

171. Decoville A., Durand F., Feltgen V. Opportunities of cross-border cooperation between small and medium cities in Europe. Luxemburg Institute of socio-economic research. URL: <https://www.danube-capacitycooperation.eu/files/94>.

172. Draft added value of cross-border cooperation. Gronau, October 2015. URL: http://www.aebr.eu/files/publications/151013_Added_Value_of_CBC_clean_final_version_JG_and_MGR_EN.pdf.

173. European Commission. Regional policy. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/what/investment-policy.

174. Faraday PL-BY-UA. URL: <http://www.pl-by-ua.rescluster.eu>.

175. Gerfert S. Cross-Border Cooperation: Transforming Borders. URL: https://essay.utwente.nl/60149/1/BSc_S_Getfert.pdf.

176. Główny Urząd Statystyczny: Bazy danych. URL: <http://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych>.

177. Interreg A - Cross-border cooperation. URL:

http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/cross-border/#3.

178. Kurowska-Pysz J., Szczepanska-Woszczyzna K. The analysis of the determinants of sustainable cross-border cooperation and recommendations on its harmonization. *Sustainability*. 2017. № 9.

179. Large Infrastructure Projects. URL:<https://www.pbu2020.eu/en/pages/206>.

180. Lubuskie Province as location. *Industrialspace.pl* URL: http://www.industrialspace.pl/lubuskie-jako-lokalizacja_en.html.

181. Luis De Sousa Understanding European Cross-border Cooperation: A Framework for Analysis. URL: http://www.ics.ul.pt/rdonweb-docs/ics_lsousa_understanding_ari.pdf.

182. Materials of international scientific conference «socio-economic potential of cross-border cooperation» 18-19 April, 2016 L'viv, Ukraine. http://sci.ldubgd.edu.ua:8080/bitstream/handle/123456789/3319/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B0-%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%20_18_04_16.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

183. Medeiros E. (Re)Defining the Euroregion Concept. P. 12. URL: http://www.ccmarr.ualg.pt/gostodofrio/ct/Euroregion_Eduardo_Medeiros.pdf.

184. Medeiros E. Cross-Border Cooperation in EU Regional Policy: a fair deal? URL: http://pocstep.eu/sites/default/files/DOC_EdMedeiros_fair_deal_ENG.pdf.

185. Międzynarodowa współpraca regionów. Wybór ekspertyz, praca zbiorowa pod red. W. Toczyski, W. Sartorius, J. Zaucha, Wyd. Przedświt Warszawa, wrzesień 1997.

186. Mochnaczewski P. Cele i zadania współpracy transgranicznej i międzyregionalnej ze szczególnym uwzględnieniem wschodnich sąsiadów Polski. Regiony, euroregiony, rozwój regionalny / Red. M. Baltowski. Seria «Euroregion Bug». Norbertinum, Lublin. 1996. T. IV.

187. Paiders J. Quantitative measurement of cross-border interactions (example of Africa). *Regional Formation and Development Studies*. 2014. No 1 (6). p. 74-82.

188. Perkmann M., Sum NL. (2002) Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions: Scales, Discourses and Governance. In: Perkmann M., Sum NL. (eds) Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions. International Political Economy Series. Palgrave Macmillan, London. URL: http://www.mujierysfronteras.com/wp-content/uploads/2019/06/Perkmann-Sum-2002-Globalization-and-cross-border-territories_CAP%C3%8DTULODELIBRO.pdf.

189. Perspektywy przygranicznej współpracy polsko–ukraińskiej w swietle czlonkostwa polski w unii europejskiej / J. Andreasik, B. Kawalko, E. Kawecka–Wyrzykowska; Ludnosc i warunki mieszkaniowe w Euroregionie Bug. Lublin. 2004. 134 c.

190. Philip R. Lane Cross-Border Financial Linkages: Identifying and Measuring Vulnerabilities. URL: <https://www.imf.org/external/NP/seminars/eng/2014/statsforum/pdf/lane.pdf>.

191. Pierwszy nabór wniosków - PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. URL: <https://www.pbu2020.eu/pl/pages/244>.

192. Practical Guide to Regional Foresight. Published by the European Communities. FOREN (2001). URL: <http://foresight.jrc.ec.europa.eu/documents/eur20128en.pdf>.

193. Programming of the European Neighbourhood Instrument (ENI) - 2014-2020 Programming document for EU support to ENI Cross-Border Cooperation (2014-2020). URL: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/enp_wide_strategic_priorities_2014_2020_and_multi_annual_indicative_programme_2014_2017_en.pdf.

194. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a mechanism to resolve legal and administrative obstacles in a cross-border context № 2018/0198. Strasburg, 29.05.2018. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/regulation-cross-border-mechanism-2021-2027>.

195. Przborowska - Klimczak A, Staszewski W, Stosunki traktatowe Polski y

krajami sąsiednimi. Wybór dokumentów, LWP Lublin 1998.

196. Raich, S. (1995) Grenzüberschreitende und interregionale Zusammenarbeit in einem 'Europa der Regionen'. Dargestellt anhand der Fallbeispiele Großregion Saar-LorLux, EUREGIO und 'Vier Motoren für Europa'. Baden-Baden: Nomos., 1995: 25. URL: <https://www.amazon.de/Grenz%C3%BCberschreitende-interregionale-Zusammenarbeit-%C2%BBEuropa-Regionen%C2%AB/dp/3789036579>.

197. Regiony Polski-2018. Główny Urząd Statystyczny - Warszawa: Główny Urząd Statystyczny. URL: <http://stat.gov.pl>.

198. Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32006R1082>

199. Regulation of the European Parliament and of the Council on specific provisions for the European territorial cooperation goal (Interreg) supported by the European Regional Development Fund and external financing instruments № 2018/0199. Strasbourg, 29.5.2018. European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0374&rid=7>

200. Rocznik Statystyczny Województw-2018: Statistical Yearbook of the Regions – Poland Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny [Електронний ресурс]. URL: <http://stat.gov.pl>.

201. Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą. URL: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/handel/ruch-graniczny-oraz-wydatki-cudzoziemcow-w-polsce-i-polakow-za-granica>.

202. Scott J. W. European and North American Contexts for Cross-Border Regionalism', Regional Studies. 1999. № 33 (7). pp. 605–617.

203. Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020, Samorząd Województwa Podkarpackiego. (2013). Rzeszów.

204. Straż Graniczna: Komenda Główna Straży Granicznej. URL: <https://www.strazgraniczna.pl/pl/>.

205. Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992 r. Dz.U.

z 1993 r. nr 125 poz. 573. URL:
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19931250573>.

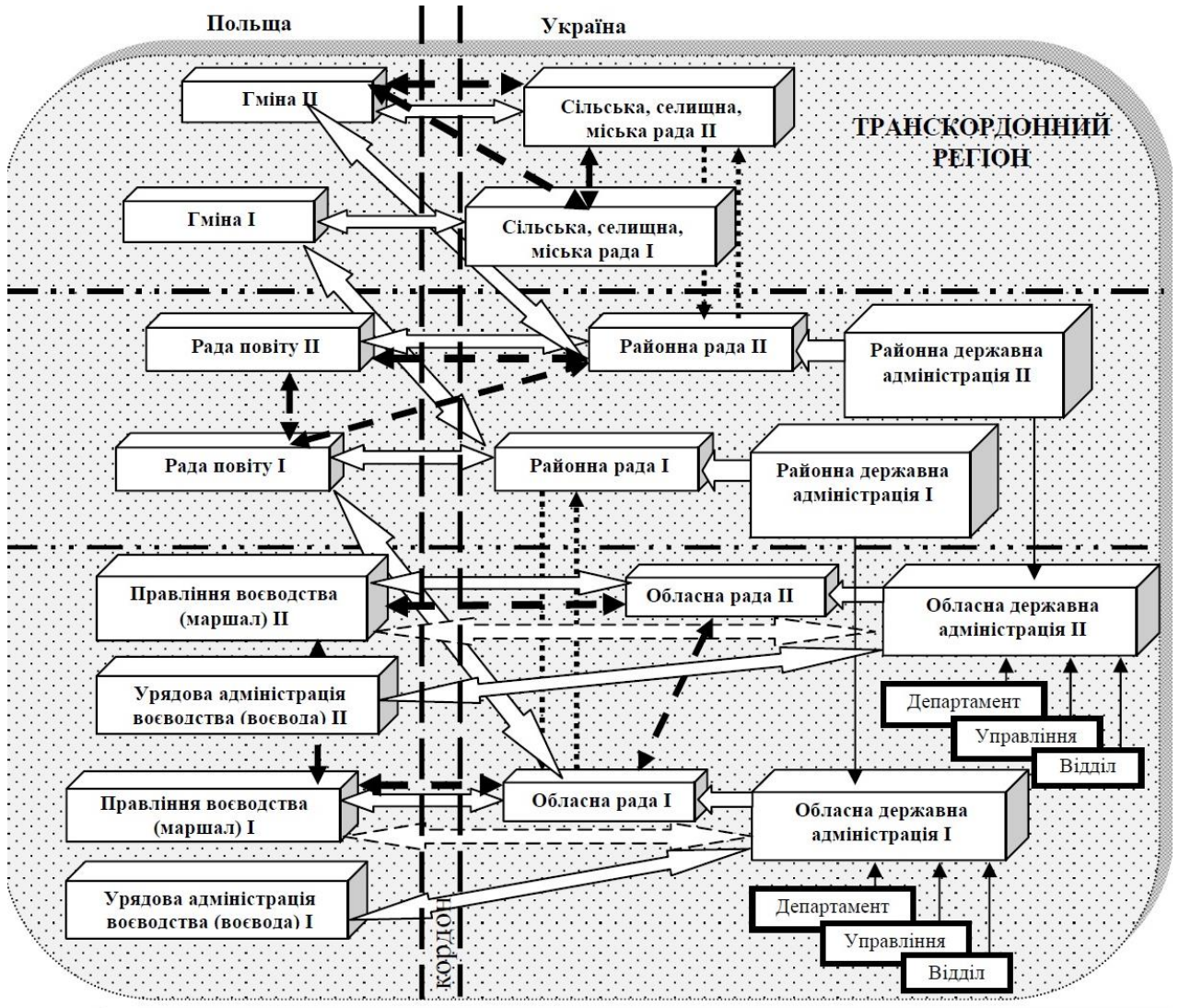
206. Wróblewski Ł. New approach towards research in cross-border region. Poznan, August 16, 2013. URL:
https://www.researchgate.net/publication/273694245_New_approach_towards_research_in_cross-border_region

207. Yankiv Myron, Yankiv Mariia Deepening Ukraine – Poland economic integration through investment cooperation. Journal of International Studies. 2013. Vol. 6. No 1. Pp. 59-68.

ДОДАТКИ

Схема співпраці органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з української сторони з регіональними органами влади Польщі в рамках транскордонного співробітництва

Умовні позначення:

- Прямий взаємозв'язок управлінських структур регіону двох країн в рамках транскордонного співробітництва
- Можливий взаємозв'язок управлінських структур регіону двох країн в рамках транскордонного співробітництва
- Погодження та звітування щодо транскордонної співпраці при потребі виділення коштів з місцевого бюджету на дофінансування
- Ієрархічний поділ
- Види транскордонної взаємодії управлінських структур в рамках ТКС
- Пряме підпорядкування для участі в транскордонній співпраці

Партнери проєкту «Центр Польсько-Української Співпраці»

Польсько-Українська Господарча Палата Заснована в 1992	Люблінський Клуб Бізнесу	Європейський діалог	Фонд розвитку місцевої демократії
<p>р. як незалежна самоврядна організація, що об'єднує інтереси понад 200 суб'єктів господарювання різних форм власності з Польщі та України. Ми функціонуємо на ринках обох країн. Президентом ПУП є Ярек Пехота, колишній міністр економіки, багаторічний посол до Сейму Польщі. Головним завданням Палати є діяльність, спрямована на розвиток польсько-українських економічних відносин, представлення та захист інтересів членів Палати. Своє завдання Палата реалізує через: організацію господарчих місій, тренінги та курси, семінари та конференції, професійне обслуговування виставок, видання періодичних рекламних матеріалів, допомогу та</p>	<p>Товариство Люблінський Клуб Бізнесу – це найбільша регіональна бізнес-організація, створена для потреб підприємців, інституцій та осіб, які мають власну економічну діяльність у Люблінському воєводстві.</p> <p>Клуб створено аби підтримувати та інтегрувати, а також представляти та боронити економічні інтереси підприємців. Клуб виходить напроти таких викликів, як: якість, конкуренція та інноваційність, а також активність і привабливість інституцій, близьких з бізнесом. Своєю діяльністю ЛКБ розпочав у 2000 р. У вересні 2000 р. отримав статус юридичної особи і став зареєстрований як Товариство. Зараз об'єднує близько 180 підприємств, які представляють різні сектори польської економіки з люблінського регіону. Для фірм-членів Клубу проводить систему популяризації та обміну інформацією, що служить налагодженню економічних контактів у країні та за кордоном. Допомогає у залученні контрагентів та у пошуку стратегічних партнерів, вказує джерела фінансування інвестиційних проєктів. Підтримує економічну діяльність своїх членів, зокрема шляхом юридичних та економічних консультацій, організацію навчання, семінарів та конференцій на теми, пов'язані з проблематикою економіки та управління. Організує міжнародні економічні зустрічі та торгівельні місії, скеровані на залучення закордонних</p>	<p>Ідея створення організації «Європейський діалог» виникла в 1997 році через необхідність підтримки ініціатив, які направлені на зближення людей, суспільств і держав Європи, зміцнення толерантності і кращого розуміння процесів європейської інтеграції, встановлення партнерських відносин між молодіжними організаціями як всередині України, так і за її межами. За 7 років існування організації пройшла кілька етапів свого розвитку. Пройшовши шлях розвитку від рішеннята інноваційних програм до рівня організації, яка сама напрацьовує і впроваджує освітні, партнерські і моніторингові програми, адаптувавши досвід, отриманий у співпраці з закордонними організаціями та розширивши мережу українських партнерів, виїштовши на нове розуміння місії, яка є розвитком міжкультурного діалогу та мереж налагодження міжнародного співробітництва задля активізації місцевих громад. Організація в основному працює за напрямками: розвиток місцевого самоврядування та локальних ініціатив; впровадження європейської/неформальної освіти; мережне співробітництво та організація міжкультурного діалогу.</p> <p>За час діяльності організації за фінансового сприяння іноземних донорів та місцевих спонсорів реалізувала понад 70 проєктів, які передбачали впровадження тренінгових програм, семінарів, конференцій, навчальні поїздки, молодіжні обміни, аналітичні розробки, інформаційно-ресурсну підтримку різноманітних ініціатив. У них взяло участь понад 2000 учасників. З початку першого великого проєкту – Львівської школи лідерів – почала формуватися тренерська команда «Діалог», до складу якої на даний момент входить 8 висококваліфікованих тренерів, які ведуть тренінги з модулів: громадзяська журналістика;</p>	<p>Неурядова, аполітична, незалежна і некомерційна організація, створена 18.09.1989 року. Засновники: сенатор Є. Ретульський, проф. В. Панько, А. Целинський, А. Пашинський та Є. Стемпень. Фонд провадить регулярну діяльність, яка служить підтримці розвитку місцевої демократії самоврядування, скеровуючи свої заходи до працівників самоврядування і депутатів місцевих рад, представників неурядових організацій, журналістів, учителів, молоді, працівників і кадрів малих та середніх підприємств, а також безробітних або людей, яким загрожує безробіття. Фонд є найбільшою польською неурядовою організацією, що підтримує розвиток самоврядування. На сьогодні Фонд має мережу з 16 регіональних центрів із філіями, 4 Вищими Школами Громадської Адміністрації та Польським Інститутом Місцевої Демократії. При центрах ФРМД діє понад 50 клубів і галузевих форумів працівників самоврядування і</p>

Продовження додатку А

<p>торгових партнерів, тисну співпрацю з Посольством України в РП, Посольством РП в Україні, органами державної влади та місцевого самоврядування</p>	<p>коштів, скерованих до малих та середніх підприємств та надає послуги, пов'язані з писанням апликаційних заяв. Розвитку львівського регіону та його популяризації служить діяльність лобіingu. Львівський Клуб Бізнесу намагається впливати на напрямки економічної політики та чинники економічного розвитку воєводства. Його члени беруть участь у працях над стратегією воєводства, вступають до органів державної влади та самоврядування, доходять до парламентаріїв та тих політиків, які приймають рішення, представляючи власну точку зору в економічних справах. З огляду на стратегічне положення львівського регіону, особливий акцент покладено на розвиток польсько-української кооперації та створення платформи економічної співпраці між Західною Європою та українським ринком. Створення позитивного іміджу Східної Польщі, використання економічного потенціалу цього регіону у перспективі шансів і викликів, пов'язаних із членством Польщі в Європейському Союзі, зміцнення конкурентності регіональних фірм, інтеграція економічного середовища – це головні напрямки діяльності Товариства.</p>	<p>організації молодіжних обмінів, євроінтеграція та інші. В рамках напрямку «розвиток місцевого самоврядування та локальних ініціатив» «Європейський діалог» реалізував: 7 Шкіл місцевого самоврядування у партнерстві з Асоціацією «Школа лідерів» з Варшави та фінансування PAUCI, Міністерства закордонних справ Польщі та Центральноєвропейської ініціативи; «Інтерактивні моделі вирішення локальних проблем» - навчальний курс для депутатів місцевих рад та представників виконкомів з використанням комп'ютерної гри SimCity за фінансуванням Європейського банку; «Прозоре самоврядування в Україні – сучасні методи керування публічною адміністрацією» з Регіональним центром Фонду розвитку місцевої демократії в Любліні (Польща); «Забезпечення прозорості субвенцій – через громадську участь» у співпраці з Мостиською РДА та РА за фінансуванням проекту «Сприяння активній участі громадян у протидії корупції в Україні «Гідна Україна»; «Формування мережі експертів та організацій у сфері розробки та менеджменту євро інтеграційних та інфраструктурних проектів» за сприяння Фонду ім. Стефана Баторія з Регіональним центром Фонду розвитку місцевої демократії в Любліні (Польща); «Залучення громадськості до оцінки ефективності виконання стратегічних планів двох районів Львівщини» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження»; «Прозора влада» - впровадження принципів прозорого врядування у Миколаївському та Мостиському районах Львівщини у співпраці з Регіональним центром Фонду розвитку місцевої демократії в Любліні (Польща).</p>	<p>міжнародній арені охоплює низку реалізованих програм та конференцій, що мають на меті обмін досвідом у сфері дій на користь самоврядування. Розвиткові міжнародної співпраці служать організовані ФРМД навчальні візити, стажі та семінари, зустрічі для представників місцевої адміністрації згаданих країн. Проводяться навчання, присвячені проблематиці в галузі розвитку місцевого самоврядування. У них беруть участь місцеві лідери, радники, представники муніципальних влад та неурядових організацій, репрезентанти місцевих мас-медіа, а також молодь.</p>
---	---	--	--

Таблиця 1

Економічна, інвестиційна активність й конкурентоспроможність в прикордонних із Польщею областях України українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська						Закарпатська						Львівська						Прикордонні із Польщею області України						Україна						
	2014		2015		2016		2017		2018		2014		2015		2016		2017		2018		2014		2015		2016		2017		2018		
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	
Валовий регіональний продукт, млн. євро	1258	1208	1257	1577	1906	1254	1104	1140	1306	1654	4640	3908	4059	4472	5389	7152	6220	6456	7355	9149	100975	82074	84313	90530	112286						
Валовий регіональний продукт на 1 особу, євро	1207	1159	1207	1517	1838	997	876	905	1097	1315	1828	1541	1602	1766	2213	1478	1286	1336	1524	1900	2348	1916	1976	2130	2656						
Чисельність населення, тис. осіб	1042,9	1042,7	1041,0	1038,5	1035,3	1259,6	1259,2	1258,8	1258,2	1256,8	2537,8	2534,2	2534,0	2529,6	2522	4840,3	4836,1	4833,8	4826,3	4814,1	42929,3	42760,5	42584,5	42386,4	42153,2						
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. євро	712	741	823	886	1054	580	529	650	680	814	2058	2227	2382	2729	3483	3350	3497	3855	4295	5351	74303	67758	75933	79668	96033						
Обсяг реалізованої промислової продукції на 1 особу регіону, євро	683	710	790	853	1017	461	420	516	540	647	811	880	1005	1096	1379	692	723	798	890	1112	1728	1581	1779	1875	2272						
Обсяг роздрібною торгівлі, млн. євро	1117	1036	1014	463	515	1051	945	961	565	691	2379	2374	2417	1714	1824	4547	4355	4392	2742	3030	46902	39347	41355	24737	29348						
Експорт товарів і послуг, млн. євро	671	615	596	677	724	1425	1155	1256	1533	1771	1545	1418	1502	1851	2220	3641	3188	3354	4061	4715	58880	43077	41607	48581	53076						
Імпорт товарів і послуг, млн. євро	707	575	1033	1224	1257	1591	929	1043	1227	1390	2300	1348	1601	2016	2497	4598	2852	3677	4467	5144	54722	38735	40119	49575	57147						
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	0,95	1,07	0,58	0,55	0,58	0,90	1,24	1,20	1,25	1,27	0,67	1,05	0,94	0,92	0,89	0,79	1,12	0,91	0,91	0,92	1,08	1,11	1,04	0,98	0,93						
Експорт товарів і послуг до Польщі, млн. євро	136	121	118	126	143	75	58	60	96	96	318	284	341	457	529	529	463	519	679	768	2563	1943	2179	2719	3247						
Імпорт товарів і послуг з Польщі, млн. євро	93	69	91	120	142	54	38	43	62	63	519	330	426	529	544	666	437	560	711	749	2897	2181	2549	3244	3454						

Продовження додатку Б

Коефіцієнт покриття експортом імпорту у торговлі з Польщею (товарів)	1,51	1,79	1,33	1,05	1,00	1,33	1,43	1,31	1,42	1,41	0,56	0,75	0,69	0,77	0,87	0,75	0,98	0,94	0,87	0,94	0,86	0,85	0,82	0,79	0,89
Кількість суб'єктів господарювання, тис. одиниць	48,2	49,3	47,1	42,2	39,2	57,5	59,8	56,3	52,0	51,2	117,7	120,4	114,7	111,0	115,6	223,4	229,5	218,1	205,2	206	1932,2	1974,4	1865,6	1805,1	1839,7
Капітальні інвестиції, млн. євро	176	235	225	214	274	137	144	164	171	237	497	552,5	657,6	803,4	914	810	931,5	1046,6	1188,4	1425	11410	10416	12640	13606	18251
Витрати на дослідження і розробки, млн. євро	0,6	0,7	0,5	0,6	0,6	1,7	1,5	1,6	1,7	2,4	15,0	11,4	9,2	10,4	13,5	17,3	13,6	11,3	12,7	16,5	524,4	453,2	385,5	382,2	529
Витрати на дослідження і розробки у % до ВВП	0,05	0,06	0,04	0,04	0,03	0,14	0,14	0,14	0,13	0,15	0,32	0,29	0,23	0,23	0,24	0,24	0,22	0,18	0,17	0,18	0,52	0,55	0,46	0,42	0,47
Транскордонний рух товарів і послуг на 1 особу (експорт з Польщею +імпорт)/чисельність	219,6	182,2	200,8	236,9	275,3	102,4	76,2	81,8	125,6	126,5	329,8	242,3	302,7	389,8	425,5	808,5	699,8	807,6	912,1	798,4	127,2	96,4	111,0	140,7	159,0
Транскордонна бізнес-активність регіону (обсяг реалізованої пром. продукції), євро																692,1	723,1	797,5	889,9	1111,5					
Транскордонна бізнес-активність регіону (обсяг роздрібною торгівлі на одиницю населення), євро																939,4	900,5	908,6	568,1	629,4					
Транскордонна інвестиційна активність регіону на 1 особу, євро																167,3	192,6	216,5	246,2	296,0					

Джерело: складено на основі [29]

Таблиця 2

**Економічна, інвестиційна активність й конкурентоспроможність прикордонних з Україною воєводств
Польщі українсько-польського транскордонного регіону**

Показники	Львівське воєводство										Підкарпатське воєводство										Прикардонні з Україною воєводства Польщі														
	2014					2015					2016					2017					2018					2019					2020				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018					
Валовий регіональний продукт, млн. євро	16026	16430	16337	18235	18304	16092	16869	16634	18413	19244	32118	33299	32971	36648	37548	410901	430275	426616	477062	49192															
Валовий регіональний продукт на 1 особу, євро	7448	7666	7650	8564	8628	7560	7929	7821	8654	9040	7510	7803	7738	8612	8842	10677	11189	11101	12416	12806															
Чисельність населення, тис. осіб	2147,7	2139,7	2133,3	2126,3	2117,6	2129,2	2127,7	2127,7	2129,1	2129	4276,9	4267,4	4261	4255,4	4246,6	38478,6	38437,2	38433,0	38433,6	38411,1															
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн. євро	7563,4	7470,8	7410,5	8100,1	9207,6	8969,4	8732,3	9234,4	10180,8	11665	16532,8	16203,1	16644,9	18280,9	20872,6	284047	296112,2	294550,2	339867,4	353683															
Обсяг реалізованої промислової продукції на 1 особу регіону, євро	3522	3492	3474	3809	4348	4213	4104	4340	4782	5479	3866	3797	3906	4296	4915	7382	7704	7664	8843	9208															
Обсяг роздрібно-торгівлі, млн. євро	5228,9	5827,7	5411,2	6009,3	5800,6	4569,7	5443,4	5364,6	5588,3	6297,7	9798,6	11271,1	10775,8	11597,6	12098,3	165455,8	170282,7	170806,4	194300,6	200481															
Експорт товарів і послуг, млн. євро	2350	2730	2960	3000	3300	5100	5750	6610	7400	7600	7450	8480	9570	10400	10900	165773,6	179578,2	184842,9	206647,3	223596,4															
Імпорт товарів і послуг, млн. євро	1470	1650	2010	2000	2200	3740	4190	4600	4600	5200	5210	5940	6610	6600	7400	168432,3	177232,9	180924,6	206084,4	228172,3															
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,60	1,65	1,47	1,50	1,50	1,36	1,37	1,44	1,61	1,46	1,43	1,45	1,45	1,58	1,47	0,98	1,01	1,02	1,00	0,98															
Експорт товарів і послуг в Україну, млн. євро	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	4247,2	2977,2	3461,7	4260,3	4451,7															
Імпорт товарів і послуг з України, млн. євро	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	3607,7	3371,9	4125,8	4723,1	5542,1															
Кількість	171,6	173,2	174,1	177,4	108,8	162,6	165,2	167,7	171,1	174,8	334,2	338,4	341,8	348,5	283,6	4119,7	4184,4	4237,7	4309,8	4365,4															

Таблиця 1

Соціальні характеристики в прикордонних із Польщею областях України українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська			Закарпатська			Львівська			Прикордонні із Польщею області України			Україна												
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018										
Частка працездатного населення, %	61,52	61,20	60,85	60,99	63,91	62,65	62,31	62,00	61,60	65	62,85	62,48	62,08	62,19	66,04	62,33	62,00	61,64	61,59	64,98	61,99	61,55	61,01	60,49	64,98
Частка осіб пенсійного віку, %	13,15	13,52	11,95	12,44	12,98	12,15	12,33	12,17	11,98	11,71	15,05	14,78	14,52	14,78	14,64	13,45	13,54	12,88	13,07	13,11	14,15	13,84	13,15	14,25	13,55
Середньомісячна заробітна плата 1 працівничого, євро	141	126	142	177	231	143	129	151	193	254	154	150	161	213	252	146	135	151	194	246	181	160	182	216	280
Рівень безробіття за методологією МОП	10,3	10,0	11,7	12,6	11,6	9,6	9,5	10,3	10,8	10,3	8,8	8,3	7,9	7,7	7,0	9,57	9,27	9,97	10,37	9,63	9,7	9,5	9,7	9,9	9,1
Рівень зайнятості, %	67,8	67,0	65,6	64,2	64,8	70,0	69,3	68,3	68,0	68,7	69,0	69,7	69,5	70,2	70,8	68,93	68,67	67,80	67,47	68,10	71,4	71,5	71,1	71,5	72,7
Довготермінове безробіття (понад 1 рік)	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	12,8	24,0	25,3	26,7	21,6
Чисельність міського населення, тис. осіб	545,5	545,5	544,6	542,7	540,7	467,3	466,9	465,5	465,5	466,1	1547,0	1544,9	1544,7	1542,1	1537,1	2559,8	2557,3	2554,8	2550,3	2544,3	329673,1	29584,0	29482,3	29370,0	29256,7
Індекс урбанізації (питома вага міського населення), %	52,3	52,3	52,3	52,3	52,2	37,1	37,1	37,0	37,0	37,1	61,0	61,0	61,0	61,0	61,0	52,9	52,9	52,9	52,8	52,9	69,1	69,2	69,2	69,3	69,4

Джерело: складено на основі [29]

Таблиця 2

**Соціальні характеристики прикордонних з Україною воєводства Польщі українсько-польського
транскордонного регіону**

Показники	Люблинське воєводство					Підкарпатське воєводство					Прикарпаття з Україною воєводства Польщі					Польща				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Частка праездатного населення, %	61,25	61,78	60,96	60,55	60,23	61,25	61,05	61,53	61,84	61,78	61,25	61,42	61,25	61,20	61,01	61,26	61,58	61,63	61,49	61,30
Частка осіб пенсійного віку, %	22,31	21,54	22,36	21,93	21,78	18,85	18,88	18,95	19,12	19,02	20,58	20,21	20,66	20,53	20,40	21,11	20,98	20,56	20,44	20,62
Середньомісячна заробітна плата і працюючого, євро	801,1	884	875	944	944,5	766,7	843	838	901	914,8	783,9	863,5	856,5	922,5	929,7	866,6	921,7	916,8	1027,3	1067,4
Рівень безробіття за методологією МОП	10,1	9,6	8,3	7,3	6,5	14,4	11,9	9,9	8,8	6,7	12,25	10,75	9,10	8,05	6,60	9,2	6,3	5,0	4,0	
Рівень зайнятості, %	74,8	74,5	74,2	74,6	75,8	72,5	72,1	74,3	75,2	74,0	73,65	73,30	74,25	74,90	74,90	74,3	74,5	75,2	75,9	76,6
Довготермінове безробіття (понад 1 рік)	34,3	36,2	34,7	29,9	33,9	36,5	28,6	27,3	23,1	32,8						36,2	32	27	23,6	20
Чисельність міського населення, тис. осіб	992,8	877,7	989,5	988,4	983,8	880,3	988,0	876,1	876,2	874,8	1873,1	1865,7	1865,6	1864,6	1858,6	23216,4	23166,4	23129,5	23109,3	23067,2
Індекс урбанізації (щільна вага міського населення), %	46,23	41,02	46,38	46,48	46,46	41,34	46,44	41,18	41,15	41,09	43,80	43,72	43,78	43,82	43,77	60,34	60,27	60,18	60,13	60,05

Джерело: складено на основі [176]

Міграційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні

	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість перетинів українського-польського кордону українцями, тис. перетинів	7952,1	9603,2	10287,8	10431,4	9860,2
Кількість перетинів українського-польського кордону поляками, тис. перетинів	998,7	1056,3	1150,7	1071,5	993,3
Рух українців у рамках малого прикордонного руху, тис. перетинів	8415,3	10735,3	9820,3	8476,9	5280
в'їзд до Польщі, тис. перетинів	4208,0	5367,6	4910,0	4238,2	2640,0
в'їзд до України, тис. перетинів	4207,3	5367,6	4910,3	4238,7	2640,0
Коефіцієнт транскордонного малого прикордонного руху	1,1	1,1	1,0	0,8	0,5

Джерело: складено на основі [201]

Таблиця 1

Транспортна та прикордонна інфраструктура в прикордонних із Польщею областях України українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська				Закарпатська				Львівська				Україна							
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Довжина автомобільних доріг загального користування в км на 100 кв км.	30,8	30,8	30,8	30,8	30,8	25,8	25,8	25,8	25,8	26,6	38,5	38,5	38,5	38,5	38,5	27	27	27	27	26,8
Загальна протяжність кордону, км	222,4	222,4	222,4	222,4	222,4	32,6	32,6	32,6	32,6	32,6	280	280	280	280	280	535	535	535	535	535
Наявність пунктів перетину кордону	4	4	4	4	4	-	-	-	-	-	10	10	10	10	10	14	14	14	14	14

Джерело: складено на основі [29]

Таблиця 2

Транспортна та прикордонна інфраструктура у прикордонних з Україною воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Львівське воєводство				Підкарпатське воєводство				Польща						
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Довжина автомобільних доріг загального користування в км на 100 кв км.	139,2	144,1	145,3	147,3	151,7	116	116,8	118,2	117,5	118,4	133,4	134,2	134,4	135,1	135,8
Загальна протяжність кордону, км	296	296	296	296	296	239	239	239	239	239	535	535	535	535	535
Наявність пунктів перетину кордону, од	6	6	6	6	6	8	8	8	8	8	14	14	14	14	14
Загальна кількість перетинів кордонів з Україною, разів	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
автомобілі	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	6439359	6956546	6389921	6008108	2337612
автобуси	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	78309	92365	123590	146233	77559
вантажівки	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	611368	547083	634157	736311	473732
інші види транспортних засобів	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	-	-	80422	79151	33063

Джерело: складено на основі [176]

Таблиця 1

Демографічна характеристика прикордонних із Польщею областей України українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська					Закарпатська					Львівська					Прикордонні із Польщею області України					Україна												
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018								
	Коефіцієнт народжуваності (на 1000 наявного населення)	14,1	12,8	12,5	11,5	10,9			13,3	12,7	11,6	11						9,2	13,5	12,4	12,0	11,0	10,4						9,6	9,3	8,6	8,7	
Коефіцієнт смертності (на 1000 наявного населення)	13,2	13,2	13,0	13,1	13,2			12,3	12,2	12,0	12,2						13,0	12,6	12,8	12,6	12,6	12,8						13,9	13,7	13,5	14,8		
Кількість зареєстрованих шлюбів (на 1000 наявного населення)	6,8	7,4	5,7	5,9	5,9			7,1	5,9	5,9	5,9								6,8	7,2	5,9	6,0	5,9						6,9	7,8	5,9	6,0	6,0
Кількість розірваних шлюбів (на 1000 наявного населення)	2,6	2,6	2,6	2,6	3,2			2,3	2,3	2,2	2,3						2,9	2,4	2,5	2,4	2,4	2,8						3,0	3,3	3,3	3,3	3,9	
міграційний приріст населення, осіб	695	119	-1255	-823	-3842			-1651	-982	-97	84						1886	463	-66	915	582	-624						14233	10620	11997	18600	18600	

Джерело: складено на основі [29]

Таблиця 2
**Демографічна характеристика прикордонних з Україною воєводств Польщі українсько-польського
 транскордонного регіону**

Показники	Львівське воєводство					Підкарпатське воєводство					Прикордонні з Україною воєводства Польщі								
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018				
Коефіцієнт народжуваності (на 1000 наявного населення)	9,2	9,2	9,2	9,8	9,5	9,4	9,2	9,5	10,3	10,1	9,3	9,2	9,35	10,05	9,8				
Коефіцієнт смертності (на 1000 наявного населення)	10,3	10,6	10,4	11,0	11,2	8,6	9,1	9,0	9,1	9,2	9,45	9,85	9,7	10,05	10,2				
Кількість зареєстрованих шлюбів (на 1000 наявного населення)	5,1	5,0	5,0	4,8	5,0	5,3	5,1	5,2	5,2	5,1	5,2	5,05	5,1	5	5,05				
Кількість розірваних шлюбів (на 1000 наявного населення)	1,5	1,6	1,5	2,0	1,5	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,35	1,6	1,35				
міграційний приріст населення, осіб	-635	-635	385	341	445	-308	-308	408	363	378	-943	-943	793	704	823	-15750	1505	1436	3612

Джерело: складено на основі [176]

Таблиця 1

Природні, історичні, культурні та міжнародні характеристики прикордонних із Польщею областей України українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська				Закарпатська				Львівська				Прикордонні із Польщею області України				Україна									
	2014	2015	2016	2017	2018	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011						
	20100				12777				21831				54708				603548									
Площа, км ²	14,6	15,6	26,6	17,0	21,8	11,6	10,7	11,6	14,7	25,3	92,1	112,5	181,8	175,2	182,2	118,3	138,8	220	206,9	229,3	2425,1	2019,6	2549,6	2806,4	4537,4	
Кількість туристів, тис. осіб	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	340	331	343	337	129	...	...	...	...	...	4572	4341	4256	4115	4719	
Кількість закладів туристичної інфраструктури, одиниць	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	32,7	33,6	30,9	32,9	13,2	...	...	...	...	...	406	402,6	375,6	359	300	
Кількість місць для проживання, тис. од.	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Якість довкілля (визначити показик забруднювачів, тис. т/рік) (за спеціалізованих джерел)	4,3	4,7	4,7	5,1	5,1	3,9	4,4	4,9	3,2	4,0	100,2	102,4	103,1	109,1	106,7	-	-	-	-	-	3350	2857,4	3078,1	2584,9	2508,3	
Загальне споживання води, млн. м ³	72	54	72	58	54	33	30	29	22	24	175	120	119	123	125	280	204	220	203	203	9817	7125	7169	6853	7363	

Джерело: складено на основі [29]

Таблиця 2

Природні, історичні, культурні та міжнародні характеристики у прикордонних з Україною воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Люблинське воєводство				Підкарпатське воєводство				Прикордонні з Україною воєводства Польщі				Польща												
	2014	2015	2016	2017	2018	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011					
	25122				17846				42968				42968				312695								
Площа, км ²	113,2	112,1	120,8	129,5	151,0	105,3	120,4	136,6	162,7	126,4	218,5	232,5	232,5	257,4	292,2	277,4	5470,3	5689,6	6378,8	6803,7	7082,2				
Кількість туристів, тис. осіб	20,4	20,7	22,2	35,7	23,4	34,4	33,4	34,3	22,7	38,3	...	...	...	...	...	...	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	7,0
% туристів з України	363	369	422	445	472	513	527	582	582	642	876	896	1004	1027	1114	9885	10024	10509	10681	11076	11076	11076	11076	11076	
Кількість закладів туристичної інфраструктури, одиниць	20,8	21,8	24,6	26,0	26,6	27,6	28,7	30,7	33,0	34,7	48,4	50,5	55,3	59	61,3	694	710,3	749,2	774,0	798,7	798,7	798,7	798,7	798,7	
Якість довкілля (визначити показик забруднювачів, тис. т/рік)	4971,18	5000,21	5097,02	5089,72	5088,064	2525,58	3053,37	2806,07	2815,05	2777,991	7496,8	8053,6	7903,1	7884,8	7866,1	209087	211566	210849	213921	214,234	214,234	214,234	214,234	214,234	
Загальне споживання води, млн. м ³	330	317	314	304	292	246	267	236	232	225	576	584	550	536	517	10244	10059	10139	9656	9435	9435	9435	9435	9435	

Джерело: складено на основі [176]

Таблиця 1

Освітня діяльність в прикордонних із Польщею областях України українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Волинська					Закарпатська					Львівська					Прикордонні із Польщею області України					Україна				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість шкіл, одиниць	773	753	708	656	629	670	669	667	668	665	1386	1386	1363	1262	1208	2842	2808	2738	2586	2502	17604	17337	16858	16180	15521
Кількість закладів вищої освіти, одиниць	4	4	4	4	4	6	5	5	5	5	21	21	21	22	23	31	30	30	31	32	277	288	287	289	282
Кількість студентів, тис. осіб	19,8	18,9	19,3	18,2	18,1	19,7	18,7	19,5	20,7	21	114	111	111,1	108,7	109	153,5	148,6	149,9	147,6	148,1	1438	1375,2	1369,4	1330	1322,3
Кількість студентів на 10000 жителів, осіб	190	181	185	175	175	156	149	155	165	167	449	438	438	413	432	795	768	778	753	774	335	322	332	314	314

Джерело: складено на основі [29]

Таблиця 2

Освітня діяльність у прикордонних з Україною воєводствах Польщі українсько-польського транскордонного регіону

Показники	Люблинське воєводство					Підкарпатське воєводство					Прикордонні з Україною воєводства Польщі					Польща				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Кількість шкіл, одиниць	253	243	231	220	203	196	196	196	192	179	449	439	427	412	382	3991	3888	3818	3717	3534
Кількість закладів вищої освіти, одиниць	18	18	18	17	17	14	14	14	17	18	32	32	32	34	35	434	415	390	397	392
Кількість студентів, тис. осіб	82	78,4	74,6	72,5	69,9	59,3	56,1	52,6	49,5	46,9	141,3	134,5	127,2	122	116,8	1403,8	1347,5	1290,2	1228,7	1228,7
Кількість студентів на 10000 жителів, осіб	382	366	350	341	330	279	264	247	233	220	661	630	597	574	550	365	351	336	336	320

Джерело: складено на основі [176]

**Інформація для формування прогнозних результатів функціонування прикордонних областей та вєсводств
українсько-польського транскордонного регіону**

Рік	y ₁	y ₂	y ₃	y ₄	y ₅	y ₆	y ₇	y ₈	y ₉	y ₁₀	y ₁₁	y ₁₂
2010	3866	15201,9	2093	6454	3105	4721	2547,3	1875,4	258	158	169,3	165,4
2011	4957	15450,4	2665	6995	2025	4755	2549,1	1884,3	165,1	181,5	160,2	162,3
2012	5295	16052,3	2793	7006	4984	4856	2554	1887,8	164	256,4	159,4	157,5
2013	5084	16112,5	2855	7113	4328	4988	2556,4	1881,2	227,	210,5	154,4	149,7
2014	3350	16532,8	3641	7450	4598	5210	2559,8	1873,1	118,3	218,5	153,5	141,3
2015	3497	16203,1	3188	8480	2852	5840	2557,3	1865,7	138,8	232,5	148,6	134,5
2016	3855	16644,9	3354	9570	3677	6610	2554,8	1865,6	220	257,4	149,9	127,2
2017	4295	18280,9	4061	10400	4467	6600	2550,3	1864,6	206,9	292,2	147,6	122
2018	5351	20872,6	4715	10900	5144	7400	2544,5	1858,6	229,3	277,4	148,1	116,8
2019	6088,2	22487	4830,6	11500	5521	7765	2544,3	1860	304,9	274	152,4	114,5

де:

- y₁ – обєгт реалізованої промислової продукції в прикордонних із Польщею областях України, млн. євро;
- y₂ – обєгт реалізованої промислової продукції в прикордонних з Україною вєсводствах Польщі, млн. євро;
- y₃ – експорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України, млн. євро;
- y₄ – експорт товарів і послуг у прикордонних з Україною вєсводствах Польщі, млн. євро;
- y₅ – імпорт товарів і послуг у прикордонних із Польщею областях України, млн. євро;
- y₆ – імпорт товарів і послуг у прикордонних з Україною вєсводствах Польщі, млн. євро;
- y₇ – чисельність міського населення у прикордонних із Польщею областях України, тис. осіб;
- y₈ – чисельність міського населення у прикордонних з Україною вєсводствах Польщі, тис. осіб;
- y₉ – кількість туристів у прикордонних із Польщею областях України, тис. осіб;
- y₁₀ – кількість туристів у прикордонних з Україною вєсводствах Польщі, тис. осіб;
- y₁₁ – кількість студентів у прикордонних із Польщею областях України, тис. осіб;
- y₁₂ – кількість студентів у прикордонних з Україною вєсводствах Польщі, тис. осіб.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА***Монографії:***

1. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний і секторальний аналіз): монографія / М. Д. Янків. Львів, 2011. 384 с. *Особистий внесок здобувачки: підрозділ 3.2. «Особливості та проблеми розвитку українсько-польського торговельно-економічного співробітництва». С.108-127. – 1,19 д. а.*

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Янків М. М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2. С. 256-263. – 0,71 д.а. (Index Copernicus).

3. Янків М. М. Роль організаційно-економічного забезпечення в розвитку транскордонних регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 4. С. 358-367. – 0,52 д.а. (Index Copernicus).

4. Янків М. М. Характер впливу організаційно-фінансового забезпечення на розвиток українсько-польського транскордонного регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 6. С. 130-144. – 0,81 д.а. (Index Copernicus).

5. Чемерис В. А., Куцаб–Бонк К. К., Янків М. М. Інфраструктурне забезпечення конвергенції економіки сільських територій в українсько–польському транскордонному регіоні. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (Серія: Економічні науки)*. 2016. Т. 18. № 2 (69). С. 176-182. – 0,45 д.а. *Особистий внесок здобувачки: обґрунтовано пріоритетні засоби удосконалення організаційно-економічного забезпечення в процесі стимулювання конвергенції сільських територій в українсько-польському транскордонному регіоні. – 0,15 д.а.*

6. Янків М. М. Теоретичні аспекти та особливості функціонування транскордонного регіону. Бізнес-інформ. 2020. № 11. С. 6-12. – 0,52 д.а (Index Copernicus).

7. Янків М. М. Фінансовий механізм розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2020. Вип. 6 (146). С. 32-37. – 0,68 д.а. (Index Copernicus).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

8. Yankiv Myron, Yankiv Mariia. Deepening Ukraine – Poland economic integration through investment cooperation. Journal of International Studies. 2013. Vol. 6. No 1. Pp. 59-68. – 0,55 д.а. *Особистий внесок здобувачки: обґрунтовано механізми інтеграції в інвестиційні сфері українсько-польського транскордонного регіону.* – 0,27 д.а. (Scopus, Index Copernicus).

9. Янків М. М. Концептуальні засади формування інтегрованої політики розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2020. № 10 (62). Ч. 3. С. 36-41. – 0,51 д.а. (Index Copernicus).

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

10. Янків М. М. Шляхи формування механізмів українсько-польського транскордонного регіону. Сучасні тенденції розвитку світових фінансів: матеріали наукової конференції, 12 травня 2015 р. м. Київ. С. 17-19. – 0,17 д.а.

11. Янків М.М. Стратегічні пріоритети державної політики України в становленні організаційно-економічних механізмів розвитку транскордонного співробітництва України та ЄС. Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, 21-22 травня 2015 р. Львів: ЛКА, 2015. С. 132-133. – 0,19 д.а.

12. Янків М.М. Засоби удосконалення організаційно-економічного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 18-19 квітня 2016 р. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. С. 39-42. – 0,17 д.а.

13. Янків М. М. Специфіка формування та еволюції адміністративно-управлінського забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Транскордонне співробітництво: ключові ідеї та перспективи», 20-22 травня 2016 р. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. С.105- 107. – 0,21 д.а.

14. Янків М. М. Сучасні організаційні форми транскордонного співробітництва. Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 30 жовтня 2020 р. Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень. С. 84-86. – 0,20 д.а.

15. Янків М. М. Особливості організаційно-фінансового забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону. Актуальні питання економіки, фінансів та менеджменту в сучасних умовах: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, 14 листопада 2020 р. Одеса: ГО «Центр економічних досліджень та розвитку». С. 111-115. – 0,18 д.а.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

16. Янків М. М. Механізми формування організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонних регіонів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 6. С. 63-68. – 0,45 д.а. (Index Copernicus).

17. Куліш І.М., Янків М. М.,Фетько С.І. Екологічна безпека сільських територій поблизу українсько-польського кордону. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (Серія: Економічні науки). 2020. Т. 22. № 96. С. 15-20. – 0,47 д.а. *Особистий внесок здобувачки: доведено вплив якості організаційно-економічного забезпечення на рівень поширеності екологічних загроз в межах сільських територій, розташованих поблизу українсько-польського кордону.* – 0,12 д.а.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукова конференція "Сучасні тенденції розвитку світових фінансів" (м. Київ, 12 травня 2015 р., дистанційна форма участі);
2. Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених "Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій" (м. Львів, 21-22 травня 2015 р., очна форма участі);
3. Міжнародна науково-практична конференція "Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва" (м. Львів, 18-19 квітня 2016 р., очна форма участі);
4. XXIII Міжнародна науково-практична конференція "Транскордонне співробітництво: ключові ідеї та перспективи" (м. Чернівці (Україна) – м. Сучава (Румунія), 20-22 травня 2016 р., дистанційна форма участі);
5. Міжнародна науково-практична конференція "Теоретичні та практичні аспекти соціально-економічних наукових досліджень" (м. Київ, 30 жовтня 2020 р., дистанційна форма участі);
6. Всеукраїнська науково-практична конференція "Актуальні питання економіки, фінансів та менеджменту в сучасних умовах" (м. Одеса, 14 листопада 2020 р., дистанційна форма участі).

Львівський інститут менеджменту

LVIV INSTITUTE OF MANAGEMENT

вул. Лиська, 16, м. Львів, 79018, Україна
 тел./факс: (032) 241-90-50

<http://www.lim.lviv.ua/>

16, Lis'ka Str., Lviv, 79018, Ukraine
 e-mail: limlviv@gmail.com

№ рахунку ІВАН: UA103253650000002600401949045 у
 ЦФ ПАТ «КРЕДОБАНК», ЄДРПОУ 02037622

Вих. № 209-1

від 27.10.2020

ДОВІДКА
про використання результатів
дисертаційної роботи
Янків Марії Миронівни
у навчальному процесі Львівського інституту менеджменту

Янків М. М. приймала участь у навчальному процесі з підготовки фахівців спеціальності 073 "Менеджмент". Наукові розробки дисертації використовувались при викладанні навчальних дисциплін, таких як: "Міжнародна економіка", "Зовнішньоекономічна діяльність", "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності", "Державне та регіональне управління", "Економіка та зовнішні зв'язки України". Зокрема, були використані пропозиції автора щодо систематизації механізмів розвитку транскордонних регіонів з визначенням основних ланок, інструментів й форм впливу та концептуальні підходи до розробки стратегічних напрямів розвитку українсько-польського транскордонного регіону.

Проректор з навчальної
 та наукової роботи Львівського
 інституту менеджменту, к.т.н.

В. М. Миронюк

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСІВ

вул.Костюшка, 8, м.Львів, 79007, тел. 255-37-67, факс 297-17-34,

e-mail:poshta_all@fin.loda.gov.ua

05.05.2020 № М. 196-48/533

ДОВІДКА

Видана ЯНКІВ Марії Миронівні про те, що теоретичні та практичні рекомендації дисертаційної роботи використані у роботі департаменту фінансів Львівської обласної державної адміністрації при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку транскордонного співробітництва та розробці Регіональної програми з міжнародного і транскордонного співробітництва, європейської інтеграції на 2020 рік.

Олег ДЕМКІВ

PL-BY-UA
2014-2020

Інформаційний Центр сприяння транскордонному співробітництву
«Добросусідство»

Україна, 79007, м. Львів, вул. Тиктора 5, тел. + 38 0322 61 02 59

№ 26 від 12.02.2020

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Янків Марії Миронівни

**"Організаційно-економічне забезпечення розвитку українсько-польського
транскордонного регіону"**

Викладені у дисертаційній роботі Янків М. М. теоретичні та методичні положення щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку транскордонного регіону використані в роботі Інформаційного центру сприяння транскордонному співробітництву «Добросусідство».

Прикладну цінність має дослідження автора щодо обґрунтування стратегічних напрямів розвитку транскордонного регіону в економічній, соціальній, науково-освітній, культурній, туристичній, безпековій площинах зорієнтованим на використання внутрішнього ендogenous потенціалу та забезпечення інтеграційного прориву на модернізаційній основі. Підхід до визначення фінансово-економічних показників функціонування українсько-польського транскордонного регіону на основі економіко-математичного моделювання, який дозволяє визначити рівень його конвергенції та конкурентоспроможності має практичну спрямованість.

Виконавча директорка
ЩСТС «Добросусідство»

Ольга Парасоцька

AMEP

 АГЕНЦІЯ МІСЦЕВОГО
 ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
 ЯВОРІВЩИНИ

 Львівська обл., м. Яворів, вул. П.Тичини, 1
 Тел.: +38 050 9555527
 E-mail: info@amer.org.ua
 www.amer.org.ua

№112 від 11.09.2020

**ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»**

Інформуємо, що наукові рекомендації **Янків Марії МIRONIVNI**, спрямовані на реалізацію практичних заходів з удосконалення організаційно-економічного забезпечення діяльності інститутів громадянського суспільства в українсько-польському транскордонному регіоні, були використані Агенцією місцевого економічного розвитку Яворівщини з метою активізації співпраці з партнерами з Любачівського повіту Польщі в умовах проведення в Україні реформи місцевого самоврядування та збільшення культурних й освітніх ініціатив в об'єднаних територіальних громадах.

Зокрема, пропозиції щодо застосування навчально-освітнього механізму формування організаційно-економічного забезпечення в українсько-польському транскордонному регіоні знайшли своє практичне застосування у процесі реалізації проєкту «Польсько-українська спадщина очима транскордонної громади».

**Голова Агенції місцевого
економічного розвитку Яворівщини**

Офіцита

ЛЬВІВСЬКА ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВА ПАЛАТА
THE LVIV CHAMBER OF COMMERCE AND INDUSTRY

Стрийський парк, 14, м. Львів, Україна, 79011

14 Stryiskiy Park, Lviv, Ukraine, 79011

тел./факс: +38 032 276 46 11

e-mail: lcci@cci.lviv.ua, org@cci.lviv.ua www.lcci.com.ua

Вих. номер 1023/1 від 02.11.2020 р.

ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»

ДОВІДКА

*про впровадження результатів наукового дослідження Янків Марії Миронівни
щодо поліпшення організаційно-економічного забезпечення розвитку
українсько-польського транскордонного співробітництва у практичну
діяльність Львівської торгово-промислової палати*

Наукові рекомендації Янків Марії Миронівни щодо удосконалення інституційно-організаційного забезпечення розвитку українсько-польського транскордонного регіону знайшли своє практичне застосування у роботі Львівської торгово-промислової палати, засвідчивши тим самим високий рівень їх прикладної значимості.

Зокрема, пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності маркетингового механізму формування організаційно-економічного забезпечення в українсько-польському транскордонному регіоні, були використані фахівцями ЛТПП при підготовці до проведення спільних з польськими партнерами виставково-ярмаркових заходів як на території Львівської області, так і в Люблінському та Ряшівському воєводствах Польщі.

Президент

Д. Афтанас